

GrecoEval5Rep(2023)2

Ընդունվել է 2024 թվականի մարտի 22-ին

ՊԱՆՏԱՆԱՆ ՀԻՄՆԱԿՆԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կոռուպցիայի կանխարգելիչ ուժերի և բարեփոխումների իրականացման մասին հարցազրույցի և գործադիր մարմինների միջոցով իրականացվող մարմինների միջոցով իրականացվող մարմինների միջոցով

ՊԱՆՏԱՆԱՆ ԶԵԿՈՒՅՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ընդունվել է ԳՐԵԿՕ-ի կողմից
դրա69-րդ լիազորման նիստում (Արաբաբուրդ, 2024 թվականի մարտի 18-22)

Group of States against Corruption
Groupe d'États contre la corruption

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ԲՈՒՍԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

I. ԱՊՈՒՍԱՐԱՔԻ.....	4
II. ՆԵՐՄՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՍԵՌՄՈՒՍԱՆՈՒԹՅՈՒՆ.....	7
III. ՀԱՍՏԵՑՆԵՐ.....	9
IV. ԿՈՌԻՊՑԻՆԵՐԻ ԿԱՆԱԳԵՆՈՒՄԸ ԻՔՅԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՒՅՐԱՍԱԼ ԱՐՄԱՆԵՐԻՄ (ԲԱԶՂԱԳՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԱՆԻ ԱՐՄԱՆԵՐԻՄ).....	13
ԿՈՒՅՐԱՍԱԼ ՀԱՍԱՆՈՒՄԻ ԲԱԶՂԱԳՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԱՆԻ ԱՐՄԱՆԵՐ.....	13
<i>Կառավարման համակարգ էլ բարձրաստիճանի պիտանատի անձանց կարգավիճակ.....</i>	13
<i>Վարձարու թյու էլ էլ պլ էրաշիիքներ.....</i>	22
<i>Հակվորու պիտու էլ բարեվարքու թյուն քաղաքականու թյուն էլ նորմալի իրավական էլ ինստիտուցիոնալ շրջանակ.....</i>	23
<i>Էթիկական սկզբու նքներ էլ վարքագծի կանոններ.....</i>	28
<i>Իրադեկու մը.....</i>	29
ԻՔՅԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՒՅՐԱՍԱԼ ԱՐՄԱՆ ԳՈՐԾԱՆԻ ԳՈՐԾՈՒԿՆԵՐԻՄ ԹՅՈՒՆԻՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՆԵՐ ԳՈՐԾՈՒԿՆԵՐԻՄ ՆԿՍԱՐՎԵՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ.....	31
<i>Տեղեկու թյուն ներքի մաշ էլ իու թյուն նը.....</i>	31
<i>Օրինաստեղծ գործընթացի թախանցիկու թյուն նը.....</i>	39
<i>Էրրորդ կողմեր էլ լ որբիասներ.....</i>	44
<i>Վերահսկողու թյուն մեխանիզմներ.....</i>	45
ՇԱԵՐԻ ԲԱՈՒՄ.....	51
ՈՐԾԱՆԻ ԳՈՐԾՈՒԿՆԵՐԻՄ ԶԲԱՆԻՔԻՆԻ ԱԳԵԼԸ ԿԱՍԱԷՍԱՍԿՈՒՄ.....	56
<i>Անհանաղեղ իու թյուն դեպերը, ոչ ծառայողական գործու նեու թյուն նը էլ ֆինանսական շահերը.....</i>	56
<i>Պետական մարմինների հետկնքվող պայմանագրերը.....</i>	58
<i>Նվերները.....</i>	59
<i>Պետական միջոցների ոչ պաշտօնագրործու մը.....</i>	63
<i>Գաղանի սեղեկու թյուն ներքի ոչ պաշտօնագրործու մը.....</i>	63
<i>«Պողոտղ դրների» համակարգը.....</i>	64
ԳՈՐԾԻ, ԵՎ ՍՈՒՏՆԵՐ, ՊՐՏԱԿՈՒԹՅՈՒՆԵՐ ԵՎ ՇԱԵՐԻ ՀԱՅՏԱՐԱՐԱԿՈՒՄ.....	66
ՊՆՏԱՆԱՍՎՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿՍՏՐԱՍԱԼ ՄԱԷՌՈՒՄ ՍԵՎԱԿՈՒՄԸ.....	71
<i>Ոչ քրեական պատիանաղու թյուն մեխանիզմները.....</i>	71
<i>Քրեական վարույթը էլ անձեռնմխել իու թյուն նը.....</i>	72
V. ԿՈՌԻՊՑԻՆԵՐԻ ԿԱՆԱԳԵՆՈՒՄԸ ԻՐԱԿԱՆԱԿՆԵՐԱԿԱՆ ԱՐՄԱՆԵՐԻՄ.....	75
ԻՐԱԿԱՆԱԿՆԵՐԱԿԱՆ ԱՐՄԱՆԵՐ/ ՈՍԻՎՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒԿՆԵՐԻՄ ԿՈՒՅՐԱՍԱԼ ԱՐՄԱՆԵՐԻՄ ԵՎ ՊՆՏԱՆԱՍՎՈՒԹՅՈՒՆ.....	75
<i>Տարբեր իրավապես մարմինների հաստատակարարիք.....</i>	75
<i>Տեղեկու թյուն ներքի հասանել իու թյուն նը էլ քաղաքականու թյուն մշակման գործընթացին հանրու թյուն մասնակցու թյուն նը.....</i>	82
<i>Իրավապես մարմինների նկատմամբ հանրային վստահու թյուն նը.....</i>	86
<i>Վիճակագրական միու թյուն ներքը էլ մասնագիտական կազմակերպու թյուն ներքը.....</i>	87
ՀԱՄԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԲԱԵՎԱԿՈՒԹՅԱՆ ՈՐՁԱԿՈՒԹՅՈՒՆ.....	87
<i>Քաղաքականու թյուն նը, պանակորու մ էլ ռիսկերի կառավարման միջոցառու մներ՝ կոռուպցիայի հակված ոլորտների հանք.....</i>	87

Գաղսնի գործողությունը ու նրանի իրականացումը և սողաբանների ու վկաների հետզվիտ մները.....	91
Էթիկայի կանոնները.....	91
Բարեվարքություն և վերաբերյալ իտրիդրոստությունը ու նրա վերաբարառությունը և իրագրկվածությունը և մակարդակի բարձրացումը.....	95
ԱՆՍՏՈՒՄԻ ԸՆԴՈՒՄՈՒԸ, ԱՍՏՈՒՄՍՈՒՄՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԸՆԴՈՒՄՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱՍԵՐԸ.....	96
Միասնական ընդունված պահանջները և պաշտոնի նշանակման ընթացակարգը.....	96
Վերջինգը.....	100
Կատարողականի գնահատումը և կոչ ու մի բարձրացումը, վիճարկումը և ծառայությունը և դադարեցումը և.....	103
Ռոտացիան.....	105
Միասնակարգները և նպաստները.....	105
ՇՅԵՐԻ ԲԱՊՈՒԸ, ՄՐԵՔՍԵՐԸ ԵՎ ԱԷՍՏՈՒՄՈՒՄՈՒԹՅԱՆ.....	106
Անհամատեղելիությունը և դեպքերը, ոչ ծառայողական գործունեությունը ու նրա և հետաքիստման ին սահմանափակումը.....	107
Նվերները.....	108
Պետական միջոցների ոչ պաշտոնաօգտագործումը.....	109
Գաղսնի սեղեկությունը ու նրանի ոչ պաշտոնաօգտագործումը.....	109
ԳՈՒՅՔԻ, ԵԿԱՌՈՒՄՈՒԹՅԱՆ, ՊԱՏԱԿՈՒՄՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՇՅԵՐԻ ՀԱՅՏԱՐԱՐԱՌՈՒԸ.....	109
ՆԵՔԻՆՎԵՐԱԿՈՒՄՈՒԹՅԱՆ ՍԵՄԻՈՒՄՈՒԹՅԱՆ.....	110
ՀԱՌՈՒՄՍԵՐԿԱՅԱՍԵՐԸ, ՊԱՏԱԿՈՒՄՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՊՈՒՄՈՒԹՅԱՆ.....	112
Աղոթարարի պաշտպանությունը և ընդհանուր շրջանակը.....	112
Աղոթարարների պաշտպանությունը ու նրա ուստիկանությունը ու նուր.....	112
ԽԱՏՈՒՄՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՍՆՈՒՄՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՊՈՒՄՈՒԹՅԱՆ.....	117
Ներքին վարչական բողոքի ընթացակարգը.....	118
Արտաքին բողոքների մեխանիզմը.....	119
ԿԱՏԱՐԱՆ ԱՊԵՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՊԵՏԱԿՈՒՄՈՒԹՅԱՆ.....	121
Կարգապահական ընթացակարգը.....	121
Քրեադատական ընթացակարգը.....	124
Վիճակագրությունը ու նրա.....	124
VI. ԱՊԵՐԿՈՒՄՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԵՏԱՍՊԱԵԼԻԸ.....	125

1. ԱՄՈՓՄԱՐԱԻՐ

1. Այս զեկույցով գնահատում է բարձրաստիճան պաշտնատար անձանց (ԲՊԱ) եւ իրավապահ մարմիններում մաքսային սնների (ԻՄՊ) շրջանում մ կոռուպցիայի կանխարգելման համար Հայաստանում գործող շրջանակի արդյունավետությունը: Այն նախատեսում է ստեղծել և երկրին հանրային կյանքում մաքսային թափանցիկություն, բարեվարքություն եւ հաշվետվողականություն ամրապնդման գործում՝ ԳԵԿՌԻ չափանիշներին համապատասխան:

2. 2018 թվականի Թաշյա հեղափոխությունից հետո նախաձեռնվել է բարեփոխումների հավանորոշ ծրագիր՝ արմատախիլ անելու համար կոռուպցիան, արդիականացնելու աֆտակյան կառավարումը, նվազեցնելու ստվերային սնստությունը, մեղմելու հարկերից խուսափելու դեպքերը եւ սպաքարելու մենաշնորհների ու օլիգարխիկ կարսւելների դեմ: Կազմվել է Հակակոռուպցիոն ռազմավարություն եւ գործողությունների ծրագիր (եւ թարմացվել են այցի¹ ժամանակ), եւ ստեղծվել կամ բարեփոխվել են հակակոռուպցիոն մասնագիտացված հաստատություններ, ինչպիսիք են Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը, Հակակոռուպցիոն կոմիսեն, Հակակոռուպցիոն դատարանը, Վերաքննիչ հակակոռուպցիոն դատարանը եւ Վնասակ դատարանի հակակոռուպցիոն սպար: Հարուցվել են լայնածավալ քննություններ՝ քրեական պատասխանատվություն ենթարկելու նախկին ռեժիմների հետկապված կոռուպցիոն եւ կլեպտորատական լուրջ ցանցերին: Գործերը դեռ ընթացքի մեջ են:

3. Ինչ վերաբերում է ԲՊԱներին, 2015 թվականի դեկտեմբերին կայացած հանրաքվեով հաստատվել են կառավարման համակարգը նախագահականից խորհրդարանականի վոխելու սահմանադրական բարեփոխումները եւ 2018 թվականի ապրիլին մտել են ուժի մեջ: Նախագահը աֆտություն դեկավարն է, սակայն նրա լիազորությունները հիմնականում կրում են սրարողակարգային եւ ներկայացուցչական բնույթ: Կառավարությունը՝ վարչապետի

¹ Կառավարված այցելություններից հետո 2023 թվականի հոկտեմբերին ընդունվել է 2023-2026 թվականների Հակակոռուպցիոն նոր ռազմավարություն: Այն ներառում է այնպիսի հասուկ միջոցառումներ, որոնք, ի թիվս այլ նի, ուղղված են սույն զեկույցում ընդգրկված անձանց կատեգորիաներին: Հաշվի առնելով վերջին շրջանում վերոնշյալ ռազմավարություն ընդունումը՝ դրա իրականացումը դեռեւս վաղ վուլում է գտնվում: Իշխանությունները զեկուցել են նաեւ մի շարք ընթացիկ նախաձեռնությունների եւ օրենսդրական վոլոխությունների մասին (օրինակ՝ լոբբինգի, նվերների, աշխատանքային գործունեություն դադարեցման, սեղեկատվություն հասանելիություն, աֆտակյան գնումների, ազդարարման եւ այլ նի վերաբերյալ): Այս ընթացիկ զարգացումները (որոնց մասին զեկուցվել է գնահատման նախապես կատարված այցից հետո եւ որոնք հետեւ սրար սեղում չեն ուսումնասիրվել ԳԳԹի կողմից) եւ դրանց արդյունավետ իրականացումը սրաքաճ կերարվելու մասնասիրվեն ԳԵԿՌԻ պարտավորությունների կատարման ընթացակարգի շրջանակներում:

զլ խախտում թյ ախբ, գործադիր իշխանութիւնն ան բարձրագույն և մարմինն է, ինչ ախս հասակ նշված է Ասիանապրութիւնն մեջ: Զեկույցու մ ընդգրկված ԲՊԱներն են վարչապետը, վոյսկարչ ախսները, նախարարները, նախարարների սեղակալ ներն ու խորհրդականները:

4. «Հանրային ծառայութիւնն մախին» օրենքով (ՀՄՍ օրենք), *ի թիվս պլնի*, նախատեսվում են էթիկայի, կոռուպցիայի կանխարգելման, գույքի, եկամուտների, շահերի եւ ծախսերի հայտարարման կանոններ եւ դրանց իրականացման մեխանիզմներ: Ան, *ի թիվս պլնց*, վերաբերում է ԲՊԱներին: Ինչ վերաբերում է չվարձարվող խորհրդականներին, ապա նրանց վիճակը ախս է ալելի լալ կարգավորվի եւ ենթակվի թախանցիկութիւնն, բարեվարքութիւնն եւ հաշվետվողականութիւնն համապատասխան կանոններին:

5. Այցից հետո ընդունված Հակակոռուպցիոն նոր ռազմավարութիւնն (2023-2026 թթ.) բաղկացած է ԲՊԱներին ուղղված որոշ միջոցառումներից, սակայն դրանք դեռ ախս է մշակվեն, պոթիւնն մ' մինչեւ նշանակումը պահանջվող բարեվարքութիւնն ստուգումների համակարգված իրականացման միջոցով: ԲՊԱների վարքագծի կանոնադիրքն ընդունվել է² վերջերս, եւ ԲՊԱներին սրամադրվել ու է թիրսխային դաւընթաց՝ բարեվարքութիւնն հարցերի վերաբերյալ: Ալերների, դրանց հաղորդման եւ գրանցման վերաբերյալ լրացուցիչ ուղեցույցներ են պահանջվում: Աշխատանքային գործունեութիւնն դադարեցնել ու վերաբերյալ դրույթները թույլ են իրենց ծակալ պին առումով, ինչ ախս նսեւ հսկողութիւնն եւ կիրարկման առումով: Ասիանապրգի վճռորոշութիւնն կողմն է՝ առալել եւս հաշվի առնել ու պն վաստը, որ Հայաստանում քաղաքական եւ սնսեսական շահերը հանընկնում են: Լրացուցիչ գործողութիւնն են անիրաժեշտ նսեւ ԲՊԱների շահերի բախման կանխարգելման եւ կատախարման վերաբերյալ մանրամասն ուղեցույց սրամադրվել ու հանար:

6. Տեղեկատվութիւնն սզատութիւնն մախին օրենսդրութիւնն մաաշել իութիւնն (ՏԱՄ) ողջամտրեն համապոփակ է՝ սեղեկութիւնն ներկայացման եւ մշակման, սեղեկութիւնն մատվ պատասխանատու ծառայողների նշանակման հանար սսիմանված ընթացակարգերով եւ կանոններով, ինչ ախս նսեւ բողոքարկման մեխանիզմներով: Քաղաքացիական հասարակութիւնն եւ Սնդու իրալու նքների պաշտպան առանցքային դեր են խաղում ՏԱՄի իրականացման ընթացքը վերսեսկել ու գործում, սակայն չկա հատուկ ինսսիտուցիոնալ մարմին, որը կապիտվեր իրականացման միանական գործելակերպի համակարգված եւ անկախ վերանայումը, դիսանցումն ու իթանումը: Գրենսդրութիւնն

² ԲՊԱների վարքագծի կանոնադիրքն ընդունվել է 2024 թվականի վետրվարին սեղի ունեցած այցից հետո: Ան կզնսասալի ԳԵԿՈՒի պարտալորութիւնն ներկայ կատարման ընթացակարգի շրջանակներում:

նախատեսում է ինստիտուցիոնալ մեխանիզմներ՝ քաղաքացիական հասարակության աննույն կայուն հանրությանը սնունդ որոշումների կայացման գործընթացում ներգրավելու համար, այդ թվում՝ էլեկտրոնային հարթակ՝ հանրային քննարկումների, հանրային կայուն մեքենայի եւ խորհրդատվական մարմինների համար: Այնուամենայնիվ, գործնականում դրանցից ոչ բոլորն են լիովին ֆունկցիոնալ եւ սրբյուր նախատեսված Լոբբինգի մասին կանոններ ընդունել նպատակահարմար է:

7. Հայաստանում նիֆինանսական սեղեկության ունեւորների բացահայտման բաւականին համապարփակ համակարգ: Այլեւ ինչ, վերջին տարիներին ձեռնարկվել են որոշ կարեւոր քայլեր՝ ֆինանսական սեղեկության ունեւորը բացահայտելու գործընթացի դիտարկումը (այդ թվում՝ սրբյուր նախատեսված սուբյեկտների, միջգերատեսչական համագործակցության եւ տղայներին բազմաթիւ հասանելիության միջոցով) եւ իրականացումն ու ժեղացնելու համար: Այս ոլորտում Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի նախաձեռնողականությանը ունեւորողունելի է, սակայն ծրագրված բարելավումներն իրականությանում նախաձեռնելու համար անհրաժեշտ են ավելի շատ ռեսուրսներ: Պէտք է ուժեղացվի ԲՊԱՀ-ների կողմից բարելավության լիարժեք կանոնները խախտելու դեպքերի վերաբերյալ հաշվետվողականության համակարգը: Պէտք է ուժեղացվի խորհրդարանի կողմից Կառավարության նկատմամբ կիրառվող վերահսկողական դերը:

8. Զեկույցի ու շարունակության առանցքը ուստիկանության ունեւորներին՝ որպէս հանցաւորության եւ օրենքների պաշտպանութեւնների դեմ պայքարի, հասարակական կարգի եւ անվտանգության պահպանման մատուցող կառավարության քաղաքականության ունեւոր իրականացնող առաջնային իրաւապահ մարմին: Ներկայումս ուստիկանության ունեւոր կառուցվածքային կարգ բարեփոխումների է ենթարկվում՝ սկսած 2019 թվականի դեկտեմբերից (Ուստիկանության բարեփոխումների 2020-2022 թվականների ռազմավարության): 2022 թվականի դեկտեմբերին ստեղծվել է Ներքին գործերի նախարարությանը, որն իրականացնում է ուստիկանության անմիջական ղեկավարումն ու կառավարումը:

9. Ուստիկանության ունեւոր բացակայում է էթիկայի կազմակերպչական կարգաւորումներ: Այն չունի ոչ հասուկ հակաբոլորակային քաղաքականության/ռազմավարության, ոչ սեփական վարքագծի կանոնադիրք, եւ մինչ օրս չի իրականացվել ռիսկերի գնահատում: Չի հալարագրվում որեւէ սեղեկության ունեւոր պահանջ, թե սրբյուր աշխատանքային գործունեւոր ունեւոր դադարեցնելու ներկայիս վորձաւոր ունեւոր կարող է խոցելի լինել ուստիկանության համար: Ուստիկանության համակարգ մուտք գործելիս եւ ծառայության ընթացքում անցկացվում են որոշակի (թեւեւ ոչ բաւարար) դասընթացներ՝ կոռուպցիայի դեմ

սպքարի եւ բարեկարգութեան թեմաներով: Պէտք է սկստիւսցվեն նաեւ վերթինգի եւ վերալերթինգի գործընթացները: Կին ծառայողների համահանու թու նը (18.7%) ցածր է, ինչը պահանջու մ է դրական միջոցներ ձեռնարկել ոստիկանութե ու նու մ, սլ դ թվու մ՝ բարձր դեկալար պաշտոններու մ կանանց ալել ի լ ալ ներկայ սցվածութե ու նն ապահովել ու հասար: Կարել ի է նաեւ անել ալել ին՝ բարձրացնել ու հասար ոստիկանութե ան գործու նեու թե ան թախանցիկութե ան եւ հանրութե անը սրահարվող սեղեկութե ու նների համապատասխանութե ան մակարդակը:

10. Աերքին հսկողութե ան հասար պատասխանատւութե ու նը կրու մ են Աերքին անվանագութե ան վարչութե ու նը եւ Կոռու սցիսլ ի դեմ սպքարի վարչութե ու նը, որն ու նի կարերի ինդիք (2024 թվականին նախատեսվում է էսկան ու ժեղացում՝ կենսորոնացման գործընթացին գու գընթաց) եւ գործու մ է ալել ի շատոեակսիվ, քան սրոակսիվ: Գոյ ու թե ու ն ու նի «Ազոսարման համակարգի մասին» հասուկ օրենք (վերջին անգամ փոփոխվել է 2022 թվականին), որը բակականին ընդգրկու ն է: Անու ամենայ նիվ, դեռեւ ս կա խորաաքս սրմատակրված մշակույթ հաղորդում ներկայ սցնել ու դեմ: Ամենայ ն հականականութե անր անհրաժեշտ են լրացուցիչ գործողութե ու ններ՝ սզոսարների կողմից հաղորդում ներկայ սցնել ու եւ խորհրդատական ու դիների, ինչ սքս նաեւ սոկասաշտպանական միջոցների նկատմամբ վստահութե ու ն ձեւ ալորել ու հասար, սլ դ թվու մ՝ գործնականութե մ սրոյ ու նալետարեն գործող իրականացման մեխանիզմների հետագամշակման միջոցով:

II. ԱԵՄՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՍԵՌՈՒՄԱՆԻԹՅՈՒՆ

11. Հայ աստանը ԳԵԿՌԻ անդամ է դարձել 2004 թվականին: Անդամացութե ու նից հետ երկիրը գնահատման է ենթարկվել ԳԵԿՌԻ գնահատման միացյ սլ սաջին եւ երկրորդ փուլ երի (2005 թվականի հու նիս), երրորդ փուլ ի (2010 թվականի մայ իս) եւ չորրորդ փուլ ի (2014 թվականի սարիլ) շրջանակներու մ: Գնահատման համապատասխան զեկույ ցները, ինչ սքս նաեւ դրանց հաջորդող՝ սքսատկրութե ու նների կատարման վերաբերյ սլ զեկույ ցները հասանել ի են ԳԵԿՌԻ ինտերնետյ ին կայքու մ (www.coe.int/greco): Գնահատման հինգերորդ փուլը մեկնարկել է 2017 թվականի հու նվարի 1-ին³:

12. Մույ ն զեկույ ցի նպատակն է գնահատել իշխանութե ան կատակարման մարմիններու մ (բարձրագույն գործադիր մարմիններու մ) եւ իրակաքի մարմիններու մ կոռու սցիսլ ի կանխարգել ման եւ բարեկարգութե ան իթանման ու դրութե անր Հայ աստանի իշխանութե ու նների

³ Աեթոդարմութե ան վերաբերյ սլ ալել ի շատ սեղեկութե ու ններ սոկա են Գնահատման հարցաշարու մ, որը հասանել ի է ԳԵԿՌԻ [կայքու մ](http://www.coe.int/greco):

կողմից ընդունված միջոցառումների սրոյ ու նավետությունը: Ձեկույցում ներառված է շահագրգիռ դերակատարների գործադրած ջանքերն ու ձեռք բերած սրոյ ու նքներն արտացոլող իրավիճակի քննադատական վերլուծությունը: Վերլուծություն մեջ երեւան են հանվում հնարավոր թերություններն ու ներկայ սցվում բարելավման առաջարկություններ: ԳԵԿԻ գործելակերպի համաձայն՝ առաջարկությունները ԳԵԿԻ պատվիրակությունն ղեկավարի միջոցով ուղղված են Հայաստանի իշխանություններին, որոնք որոշում են անհրաժեշտ գործողություններին իրականացման համար պատասխանատու սղգային հաստատություններին/մարմիններին: Մույն զեկույցի ընդունումից հետո՝ 18 ամսվա ընթացքում, Հայաստանը սխք է զեկույցի ԳԵԿԻ առաջարկություններին ի պատասխան ձեռնարկված գործողությունների մասին:

13. Այս զեկույցը պարաստել ու համար ԳԵԿԻ զնահատման թիմը (սյ սու հետո՝ ԳԳԹ 2023 թվականի սեպտեմբերի 11-ից 15-ը սյ ցել եց Հայաստան, եւ անդրադարձ կատարվեց Գնահատման հարցաշարի շրջանակներում Հայաստանի կողմից ներկայ սցված պատասխաններին, ինչսխս նաեւ ստացված սլ սեղեկություններին, սյ դ թվում՝ քաղաքսցիական հասարակություննից ստացված: ԳԳԹի կազմում էին սարոն Մեթ ու ԳԱՐԱԵՐՈՒՆ՝ Ներքին գործերի նսխարարությունն Մերոարլ իսեւի ոսսիկանությունն մասնսղիտական չսինիշների վարչությունն մարտական ստրաքստմանն հրահանսար, նսխին զլ իսար հսկիչ (Միսց սլ Թսղարությունն), սիկին ԿատերինսսՀԱՄԱՐՈՒՄՆ՝ Ոսիկանությունն նսխսղիտությունն Ներքին վերսհսկողությունն վարչությունն ոսսիկանությունն ծսսս ող (Չեիիսյ ի Հանրասխտությունն), սարոն Յեւս-Օսկար ՆԵԳՈՐ՝ Տեղական ինքնսկսռսլսրման եւ սարսսրջսնսյ ին զարգսցման նսխարարությունն սլսղ իրիիղական (Նարվեղիս) եւ սիկին Նասոչսս ՆՈՒՄՈՒԲՈՐՆ՝ Շսհերի բսխանն կարզարման հանձնստողովի նսխին նսխսղիտ (Լարվսթիս): ԳԳԹին սջսկցությունն էր ցու ցսբերում սիկին Լսու բասՍՍԶ-ԼԵԲՍՆ՝ ԳԵԿԻ գործսղիր քսրսու դսրի սեղսկսլը:

14. ԳԳԹն բնսկցությունն ներ է վսրել Վարչսսխի սջիսսսկսղմի, Միդսրսղսսությունն նսխարարությունն, Ներքին գործերի նսխարարությունն, Ներքին գործերի նսխարարությունն կրթսհսնսլ իրի, Կոռու սցիսյ ի կսնիարզել ման հանձնստողովի, Ոսիկանությունն, Հսղվեքննիչ սլ սի, Ֆինանսների նսխարարությունն, Պեսական վերսհսկողական ծսսս ող սն, Մարու իրակու նքների սջստսնի (Օբու դսմենի), Գ իսար դսսսիսղությունն, Հսկսկոռու սցիոն կոմիսեի, Բսրձրսղույն դստական իրիիղի, Հսկսկոռու սցիոն դսսրսնի դսսարներին, Վճոսբել դսսրսնի հսկսկոռու սցիոն սլ սի հետ ԳԳԹն հանղիսղել է ՁԼՄների եւ քաղաքսցիական հասարակությունն ներկսյ սցու ցիշների հետ («Թրսնսվսրենսի ինթերնեշնլ », Հել սինսլ սն քաղաքսցիական սսսրլ ես՝ Վնսսձորի գրսսենսլ սլ, «Իրակու նքների

պաշտպանությամբ և առանց սահմանների» ՀԿ ժողովրդավարության գարգացման հիմնադրամ, Օրենքի գարգացման և պաշտպանության հիմնադրամ):

III. ՀԱՍՏԵՂՈՒՄ

15. 2004 թվականից ի վեր Հայ աստանը ՊԵՄԻՖի անդամ է: Այդ ժամանակից ի վեր՝ այն անցել է գնահատման չորս փուլ՝ ու շարունակելով նրա հրավիրելով կոռուպցիայի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի⁴ հետ կապված տարբեր թեմաների: Կարճ ասած՝ Գնահատման միացյալ առաջին և երկրորդ փուլերի ընթացքում կատարվել է առաջարկության ներքին 75%-ը, իսկ Գնահատման երրորդ փուլում՝ 100%-ը: Գնահատման չորրորդ փուլում, որը վերաբերում էր պատգամավորների, դատավորների և դատախազների շրջանում կոռուպցիայի կանխարգելմանը, առաջարկության ներքին 50%-ը կատարվել է ամբողջությամբ, իսկ 50%-ը՝ մասնակիորեն: Այդ փուլով նախատեսված պրոստիտուցիայի կատարման ընթացակարգը, այնուամենայնիվ, դեռևս սահմանափակ փուլում է⁵:

16. 2018 թվականի Թվային ահեղափոխության նից հետո Կառավարությանը նախաձեռնել է բարեփոխումների ծրագիր՝ սրմանով անելու համար կոռուպցիան, արդիականացնելու սխեմայի կառավարումը, նվազեցնելու ստվերային տնտեսությանը, մեղմելու հարկերից խուսափելու դեպքերը և պայքարելու մենսոնորիների ու օլիգարխիայի դեմ: Կազմվել են Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և գործողության ներքին ծրագիր, որոնք սահմանում են հակակոռուպցիոն ինստիտուտների (Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողով, Հակակոռուպցիոն կոմիտե, Հակակոռուպցիոն դատարան, Վերաքննիչ հակակոռուպցիոն դատարան և Վճարելի դատարանի հակակոռուպցիոն պլան) բարեփոխման/ստեղծման շրջանառությունը

⁴ Գնահատման I փուլ՝ Կոռուպցիայի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի գործում ներգրավված ազգային մարմիններին հասնելի անկախության, մասնագիտացում և միջոցներ / Անձեռնմխելիության չափն ու շրջանակը. Գնահատման II փուլ՝ Կոռուպցիայի արդյունքում ստացված եկամուտների նույնականացում, ազդարարում և բռնագրավում / Հանրային կառավարում և կոռուպցիա/ Իրավաբանական անձանց կոռուպցիայի համար որպես վստահ օգտագործելու կանխարգելում / Կոռուպցիայի հակադրման համար հարկային և ֆինանսական օրենսդրության և / Կարևոր կոռուպցիայի կազմակերպված հանցավորության և վտանգի վրա անհատական օրենսդրության և / Կարևոր կոռուպցիայի կազմակերպված հանցավորության և վտանգի վրա անհատական օրենսդրության III փուլ՝ Կոռուպցիայի քրեականացում / Կուսակցության և ներքին ֆինանսավորման թափանցիկության և Գնահատման IV փուլ՝ Պատգամավորների, դատավորների և դատախազների շրջանում կոռուպցիայի կանխարգելում:

⁵ Այս թվերը ցույց են տալիս ՊԵՄԻՖի առաջարկության ներքին կատարման հետ կապված իրավաբանական պատկերը պրոստիտուցիայի կատարման ընթացակարգերի պատճենական վստահության պահին: Հետևելով արդյունքը կարող է մնացած առաջարկության ներքին իրականացրել պրոստիտուցիայի կատարման ընթացակարգի պատճենական վստահության միջոցով: Տեղեկությունները թարմացված տարբերակի համար ինդրում ենք այցելել <https://www.coe.int/en/web/greco/evaluations/armenia>:

⁶ Հակակոռուպցիոն դատարանը՝ որպես մասնագիտացված դատարան, ստեղծվել է 2021 թվականին: Վճարելի դատարանի հակակոռուպցիոն պլանը ստեղծվել է 2022 թվականին: Վերաքննիչ հակակոռուպցիոն դատարանը ստեղծվել է 2023 թվականին, իսկ մինչև այդ 2022 թվականից սկսած, հակակոռուպցիոն գործերով բողոքները

ծրագիրը եւ իրականացնողը⁷:

17. Վերոհիշյալ պ Ռազմավարութեան մեկ պ լ կարեւոր տարր էր իրական շահառուների ռեզիսսի ստեղծումը: Այդ նպատակի սրբոյ ու նքում Հայ աստանը դարձավ պ ն առաջին երկրներից մեկը, որն առցանց տլ պ ներ է հրապարակել իրական շահառուների վերաբերյալ . պ ս ջանքերը սկսվել էին հանքսրբոյ ու նսհանող սրբոյ ու նաբերութեան վրա սկզբնական ու շարունակութեամբ ու ն դարձնել ու գ, սակայ ն սահմանաբար սարածվել են պ լ ոլ որսների վրա 2023 թվականի հունվարի 1-ից իրական շահառուների հայ տարաբարան պահանջը վերաբերում է բոլոր ընկերութեան ներքին, պ դ թվում՝ պետութեան սեփականութեան ու ն հանդիսացող բաժնեմաս ու նեցող ընկերութեան ներքին⁸:

18. Կատարված պ գել ու թ ու ններից հետո 2023 թվականի հոկտեմբերին⁹ ընդունվել է 2023-2026 թվականների Հակակոռու սցիոն նոր ռազմավարութեան: Ռազմավարութեան ընդհանուր նպատակն է սպիտակել հակակոռու սցիոն բարեփոխումների եւ միջազգային կոնվենցիայով ստանձնած պարտավորութեան ներքին ու առաջարկութեան ներքին շարունակականութեան ներքին: Նոր ռազմավարութեան հիմնական ուղղութեան ներքին են

քննվում էին Վերաբնիչ քաղաքացիական դատարանում եւ Վերաբնիչ քրեական դատարանում՝ համապատասխան մասնագիտացում ու նեցող դատավորների կողմից:

⁷ [Հայ աստանի հասարակական Եվրոպայի խորհրդի 2019-2022 թվականների գործողութեան թ ու նների ծրագրով](#), ի թիվս պ լ նի, օրենքի գերակայութեան ու ն ոլ որսում նախատեսվում էին հետեւյալ սրբոյ ու նքները՝ Գոռու սցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի կարողութեան ներքին ընդ պ նու մ պետական պաշտոնյաների եկամուտների, սկսիվների տոկոսների եւ ծախսերի հայ տարաբարների ստուգման եւ վերլուծութեան ու ն ոլ որսում: Հակակոռու սցիոն կոմիտեի ստեղծում մասնագիտացված քննչական մարմին, որի նպատակն է բարձրացնել կոռու սցիոն բնույթի հանցագործութեան ներքին քննութեան սրբոյ ու նալետութեան ներքին: Գլխավոր դատախազութեան ու ն ոլ մասնագիտացված վարչութեան ստեղծում, որը դատախազական հսկողութեան ու ն կիրականացնի Հակակոռու սցիոն կոմիտեի կողմից կոռու սցիոն բնույթի հանցագործութեան ներքին քննութեան իրականացման նկատմամբ: Հակակոռու սցիոն դատարանների ստեղծում: Ալելին, Հայ աստանի իշխանութեան ներքին սպանութեան ու ն է ցուցաբերվել սնտեսական բնույթի հանցագործութեան ներքին, շահերի բախումը, անհամատեղելիութեանը եւ նվերներին վերաբերող հարցերը կարգավորող օրենսդրական բարեփոխումների մասով: Կատարվել է [Հայ աստանի հասարակական Եվրոպայի խորհրդի 2023-2026 թվականների գործողութեան թ ու նների նոր ծրագիր](#):

⁸ Արդ ու նսհանող եւ էներգետիկ սրբոյ ու նաբերութեան ոլ որսում գործող կազմակերպութեան ներքին իրական սեփականութեան մասին հայ տարաբար են ներկայացնում 2020 թվականից, իսկ հանրային ծառայութեան ներքին կարգավորվող ոլ որսում գործող եւ սեւալ սողական մեդիածառայութեան ու ն ներ մասուցող իրավաբանական անձանց հասարակ տարաբար ներկայացնել ու պարտավորութեան ու ն ոլ մի մեջ է մտել 2021 թվականի սեպտեմբերի 1-ից: Իրական սեփականատերերին բացահայտել ու պ լ իրավաբանական անձանց պարտավորութեան ներքին գործում է 2022 թվականի հունվարի 1-ից բացառութեամբ սահմանափակ պատասխանատվութեամբ ընկերութեան ներքին, որոնց մասնակիցները միայն ֆիզիկական անձինք են: Ոչ առեւ սրային կազմակերպութեան ներքին հասարակ իրական սեփականատերերին բացահայտել ու պարտավորութեան կատարում պահանջվում է 2023 թվականի հունվարի 1-ից: Հայ տարաբարան պահանջը վերաբերում է ինչպէս իրավաբանական անձանց պետական ռեզիսսիում սրբոյ ու ն իսկ գրանցված, պ նախ էլ նոր ստեղծվող եւ գրանցվող իրավաբանական անձանց: Հետեւյալ տլ պ ները հասանելի են առցանց իրավաբանական անձինք, սզգանում եւ իրական շահառու ն, քաղաքացիութեան ու ն, իրական սեփականատեր դառնալ ու անսպիտակ, իրավաբանական անձինք իրական շահառու լինել ու հիմքերը:

⁹ Կատարված թ ու ն 2023 թվականի հոկտեմբերի 26-ի թիվ 1871-Լ որոշմամբ հաստատվել են Հայ աստանի Հանրապետութեան հակակոռու սցիոն ռազմավարութեան ներքին եւ դրա 2023-2026 թվականների գործողութեան ներքին ծրագիրը:

կոռու սցիպ ի կանխարգել ու մը եւ բարեվարքու թ յ սն համակարգի անրամիտու մը, կոռու սցիպ ի դեմ պք քարի իրավական եւ ինսսփուտու ցիոնսկ դաշտի բարել ավու մը, կոռու սցիպ ի վերաբերյ պ կրթու թ յ սն եւ հանրայ ին իրազեկման գործիքների ընդլ պ նու մը, բիզնես գործու նեու թ յ սն շրջանակներու մ բարեվարքու թ ու նը, ափսական կարեւ որու թ սն գործերի վարչական գործու նեու թ սն ոյ ու բացու մը եւ հակակոռու սցիոն մոնիթորինգի եւ գնահատման ու ժեղացու մը:

19. Հայ աստանու մ հակակոռու սցիոն պք քարու մ առանձնահատու կ առավել ու թ ու ն է քաղաքացիական հասարակու թ սն կազմակերարու թ ու նների (ՔՀԿների) կատարած դերը: Հակակոռու սցիոն ռազմավարու թ սն եւ դրա 2019-2022 թվականների գործողու թ ու նների ծրագրի մշակման առնչ ու թ ամբ քաղաքացիական հասարակու թ սն սկսիվ մասնակցու թ ամբ սեղի է ու նեցել հանրայ ին խորհրդակցու թ ու նների ներառական եւ լ պ նառաշտաբ գործընթաց: Այ դափսի մոտեցու մ է կիրառվել նաեւ նոր ռազմավարու թ սն նկատմամբ (մանրամասների համար սե՛ս նաեւ 97-րդ կետը): Բացի պ դ, ՔՀԿները կարեւ որ դեր են խաղու մ հակակոռու սցիոն պարտավորու թ ու նների մոնիթորինգի գործու մ. դրավառ օրինակները նկարագրված են ավել ի ու շ առլ ն զեկուլ ջու մ (օրինակ՝ կապիւծ սեղեկու թ ու նների հասանել ի ու թ սն իրականացման, հանրայ ին խորհրդակցու թ ու նների, շահերի բախման կանոնների եւ պ լ նի հետ):

20. «[Գնահատման հնթերնեշնլ](#)»-ի կոռու սցիպ ի ընկպ ման համաթվով (ԿՀ) 2023 թվականին Հայ աստանը 180 երկրների շարքու մ զբաղեցրել է 62-րդ սեղը եւ վաստակել 47 միավոր (ընդհանուր 100 միավորից, որսեղ՝ 0-ն համապատասխանու մ է կոռու սցիպ ի բարձր մակարդակ ու նեցող երկրներին, իսկ 100-ը՝ կոռու սցիպ ի ցածր մակարդակ ու նեցող երկրներին): Կոռու սցիոն ռիսկերի ընկպ ու մը հատկապես բարձր է դասական համակարգու մ, զինված ու ժերու մ, հանքարոյ ու նսբերու թ սն ոլ որսու մ եւ ափսական գնու մներու մ ([CMI U4 Հակակոռու սցիոն ռեսուրս կենտրոն](#), 2022թ.):

21. Տնտեսական համագործակցու թ սն եւ զարգացման կազմակերարու թ սն Արեւելյ սն Եվրոպայ ի եւ Կենտրոնական Ասիայ ի հակակոռու սցիոն ցանցի (ՏՀԶՀՀակակոռու սցիոն ցանցի)՝ Հայ աստանի գնահատման վերջին զեկուլ ջով (2023 թվականի հոկտեմբեր) սահմանվու մ են 2018 թվականից երկրու մ սկսված հակակոռու սցիոն հավանտարբեվոնի ու մները եւ 2022 թվականին ներդրված էական վոնի ու թ ու նները՝ ուղղված օրենսդրական դաշտի անրամիտմանը եւ

կոռու սցիպի կանխարգել մանն ու հակակոռու սցիոն միջոցների կիրառմանը, ինչպես նաև դատական անկախության Բարեկարգում (որոնց համար համապատասխան միավորները Բարձրացվել են):

22. Մույն զեկույցում ընդգրկված առանձին ոլորտների առնչությամբ հարուցվել են լայնածավալ քննություններ՝ քրեական պատասխանատվության ենթակետում նախկին ռեժիմների հետևյալ կոռու սցիոն է կլեպոկրատական լուրջ ցանցերին: Կատարված այցերի պահին գործերն ընթացքի մեջ են եղել, եւ դատապարտման որեւէ դեպք չի եղել (առանձին մանրամասների համար տե՛ս 178-րդ կետը): Ոստիկանությանն արդեն երկար ժամանակ է, ինչտու ժամ է ինստիտուցիոնալ թուլություններից, կոռու սցիպի մեջ մեղադրանքներից եւ ուժի կիրառումից: 2018 թվականին իրավապահ մարմիններում բարձրաստիճանի պաշտոնյաների զանգվածային պաշտոնանկությունից եւ 2019 թվականի դեկտեմբերին լայնածավալ բարեփոխումների մեկնարկից հետո վերջին տարիներին բարելավումներ են տեղի ունեցել, սակայն էթիկայի հստակ ենթակառուցվածքը դեռեւս բացակայում է:

IV. ԿՈՌԻՊՏԻՅՑԻ ԿԱՆԱԳԵԼՈՒՄ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱԼ ԿԱՌԱՐԱՆ ԱՄՄԻԱՆՈՒՄ
(ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՑՆԳՈՐԾՈՒՄ ԱՄՄԻԱՆՈՒՄ)

Կառավարման համակարգ եւ բարձրագույն գործադիր մարմիններ

Կառավարման համակարգ եւ բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձանց կարգավիճակ

Նախագահը

23. Հայ աստանը՝ պաշտոնապես Հայ աստանի Հանրապետությանը ունի, ու նիստը խորհրդարանական հանրապետության է՝ բազմակուսակցական քաղաքական համակարգով. նախագահը պետության ղեկավարն է¹⁰: Օրենսդիր իշխանությանը ունի վերապահված է միապետ խորհրդարանին՝ Ազգային ժողովին, որը բաղկացած է առնվազն 101 անդամից, որոնք ընտրվում են հինգ տարի ժամկետով: Ազգային ժողովում ամենամեծ ներկայացվածություն ունեցող կուսակցությունը (կամ կուսակցությունների կոալիցիան) կազմում է Կառավարությունը, որի թեկնածուներն ունենում է վարչապետ Կառավարությունը՝ վարչապետի գլխավորությամբ, գործադիր իշխանության բարձրագույն մարմինն է, ինչպես հստակ նշված է Աստիճանագրության մեջ (Աստիճանագրության 146-րդ հոդված):

24. Նախագահին ընտրում է Ազգային ժողովը մեկանգամյա՝ յոթ տարի ժամկետով: Նախագահի աստիճանագրական լիազորությունները հիմնականում կրում են պարտականագրային եւ ներկայացուցչական բնույթ: Նախագահը ստորագրում է հրապարակում է Ազգային ժողովի¹¹ կողմից ընդունված օրենքները եւ կնքում է միջազգային պայմանագրեր՝ վարչապետի առաջարկությամբ:

25. Նա վարչապետ է նշանակում խորհրդարանական մեծամասնության ներկայացրած թեկնածուին: Նա նաեւ պատահանապես է վարչապետի առաջարկությամբ/առաջարկով

¹⁰ 2015 թվականի դեկտեմբերին կայացած հանրաքվեով հաստատվել են կառավարման համակարգը նախագահականից խորհրդարանականի վրա և սահմանադրական բարեփոխումները եւ 2018 թվականի ապրիլին մտել են ու ժի մեջ:
¹¹ Երբ Խորհրդարանի ընդունած որեւէ օրենք կամ որոշ սեռական վարչական սեքստեր ներկայացվում են Նախագահին՝ դրանք ստորագրելու համար, ապառաքելու Աստիճանագրության օրինական ներկայացուցչի՝ Նախագահին իրավունք ունի ստորագրելու դրանք, սեքստեր ու դրակելու Աստիճանագրական դատարան՝ դրանց սահմանադրականությունը ունի ստուգելու համար, կամ հրաժարվելու դրանք ստորագրելուց, եթե դրանք չեն ու դրակվում Կառարան՝ դրակատարում վերապահելով Խորհրդարանի նախագահին (Աստիճանագրության 139(2) եւ 169 հոդվածներ): 2018-2022 թվականներին պառլամենտի հնարավորություն ունի օգտագործվել է ինն անգամ:

աբաբնաբա նշանակել ու մի քանի բարձրաստիճան աբաբնայ աների, պ դ թվում՝ նախարարների, օտարերկրյ ա ւբաբն թ ու ններում եւ միջազգայ ին կազմակերար թ ու ններում դիվանագիտական ներկայ սցուցիչների (որոնց նախագահը կարող է նաեւ հետ կանչել) եւ բարձրագույն զինվորական աբաբններ զբաղեցնող անձանց: Անաբնի սաբնի եւ վերաբննիչ դասարանների դասալորների նշանակում է Հանրաբաբն թ ան նախագահը՝ Բարձրագույն դասական խորհրդի աաբակում ամբ: Վնաբեկ դասարանի դասալորներին նշանակում է Հանրաբաբն թ ան նախագահը՝ Ազգայ ին ժողովի աաբակում ամբ: Վնաբեկ դասարանի պլ անների նախագահներին նշանակում է Հանրաբաբն թ ան նախագահը՝ Բարձրագույն դասական խորհրդի աաբակում ամբ: նախագահն իրավունք ունի աաբակել ու Անհանաղրական դասարանի երեք դասալորների: Ա սաբնով, Անհանաղրում ան հանաձայ ն, նախագահի հիմնական աաբել ու թ ու նը Անհանաղրում ան իրականացու մն ապեռվել ն է՝ հալաաբակչում ան մեջ ապեռել ով իշխանում թ ան սաբեեր ճյ ու դերի լ իագորում թ ու նները:

26. նախագահը պարտավոր է նշանակել խորհրդարանական ընարում թ ու ններ եւ հանրաբվներ, ներում շնորհել, պարգեներ ու պալավոր կոչումներ շնորհել: Իր լ իագորում թ ու ններն իրականացնել իս Հանրաբաբն թ ան նախագահն ընդունում է հրանանագրեր եւ կարգաղրում թ ու ններ (Անհանաղրում ան 93-րդ, 123-րդ, 128-139-րդ, 149-150-րդ, 155-րդ, 166-րդ, 169-րդ եւ 206-րդ հողվածներ, որոնք վերաբերում են նախագահի լ իագորում թ ու ններին):

27. նախագահի պարտականում թ ու ններն անհանաբեղել ի են որեւէ պ լ հաաբակական կամ մանագիտական գործառում թ ի հետ Ընարվել ու ց հետ նախագահը աբաբ է հրաթարվի քաղաբական կու սակցում թ ան անդանում թ ու նից: Հանրաբաբն թ ան նախագահը չի կարող զբաղեցնել որեւէ պ լ աբաբն, զբաղվել ձեռնաբկաբրական գործունեում ամբ, կաաբել վճարովի պ լ աբխաանք (Անհանաղրում ան 124-րդ հողված):

28. Հանրաբաբն թ ան նախագահը կարող է աբաբնանկ սրվել աբաբական դալաձանում թ ան, պ լ ծանր հանցագործում թ ան կամ Անհանաղրում ան կոաբտխաբան հանաբ: Ազգայ ին ժողովի ապանջով Անհանաղրական դասարանը եզրակացում թ ու ն է սպ իս Հանրաբաբն թ ան նախագահին աբաբնանկ անել ու հիմբերի աակայ ու թ ան մաին: Ազգայ ին ժողովը Հանրաբաբն թ ան նախագահին աբաբնանկ անել ու մաին որոշում է կպ սցնում պաագանալորների ընդհանում թ թվի ձայների աանվազն երկու երրորդով: Հանրաբաբն թ ան նախագահն իր հրաթարականը ներկայ սցնում է Ազգայ ին ժողով: Հրաթարականը հանարվում է ընդունված՝ օրենքով սանանված կարգով պ ն հրաաբակել ու աբից (Անհանաղրում ան 141-րդ եւ 142-րդ

հողվածներ):

29. ԳԵԿՈՒՆ համաձայնել է, որ գնահատման 5-րդ փուլում «իշխանություն կառավարման մարմին (բարձրագույն և գործադիր մարմին)» թեմայի ներքո աֆսք է նկատի ունենալ աֆսու թյան ղեկավարին, երբ այդ անհան սկսվելու են, կանոնավոր կերպով մասնակցում է կառավարական գործառույթների մշակմանը եւ (կամ) իրականացմանը կամ Կառավարությունը սրահադրում է խորհրդատվություն ունեցող գործառույթների վերաբերյալ: Այդ գործառույթները կարող են ներառել քաղաքականությունները որոշելու եւ իրականացնելու հարցերը, օրենքների կիրառումը, օրենսդրություն վերաբերյալ առաջարկներ ներկայացնելը եւ (կամ) դրանք կիրառելը, ենթաօրենսդրական ակտեր/տրամաքվ որոշումներ ընդունելն ու կիրառելը, աֆսական ծախսերի վերաբերյալ որոշումներ կայացնելը եւ բարձրագույն գործադիր մարմիններում անհաներին պաշտոնի նշանակելու մասին որոշումներ ընդունելը:

30. ԳԳԹՆ նշում է, որ Հայ աստանում աֆսու թյան ղեկավարի գործառույթները մեծ մասամբ կրում են ֆորմալ, ներկայացուցչական եւ սրահողակարգային բնույթ, եւ որ ղեկավարն սկսվելու են կանոնավոր կերպով չի մասնակցում կառավարական գործառույթներին, ոչ էլ խորհրդատվություն է սրահադրում Կառավարությունը այդպիսի գործառույթների վերաբերյալ: Թեւ Լաֆագան սրահողակարգային պրոսեկյուտորություններից բացի ունի նաեւ աֆսական որոշ գործառույթներ, նրա լիազորությունները խստորեն սահմանափակված են Անհանադրություններ եւ իրականացվում են Ազգային ժողովի կամ Կառավարություն միջնորդությունների հիման վրա եւ նազերծ է պեղում քաղաքականություն մշակման մեջ անմիջական եւ սկսվել ներգրավվածություն: Ոստի դրանից հետեւում է, որ Հայ աստանի նախագահի գործառույթները չեն մտնում վերը նշված «բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձանց» (ԲՊԱ) կատեգորիայի մեջ:

Կառավարությունը

31. Կառավարությունը գործադիր իշխանություն բարձրագույն մարմինն է: Կառավարությունը կազմված է վարչաաֆսից, երկու փոխվարչաաֆսից եւ 12 նախարարից: Վարչաաֆսն ընտրում է խորհրդարանական մեծամասնությունը եւ պաշտոնաաֆս նշանակում է Լաֆագաի:

32. Վարչաաֆսը Կառավարության ծրագրի շրջանակներում որոշում է Կառավարության քաղաքականություն հիմնական ուղղությունները, ղեկավարում է Կառավարության

գործու նեու թյ ու նը եւ համակարգում է Կառավարութիւնն անդամների սշխատանքը: Վարչապետը կարող է Կառավարութիւնն անդամներին կոնկրետ հարցերով հանձնարարականներ տալ: Վարչապետը զլիակորում է Աւստրալիայի խորհուրդը: Ազգային անվտանգութիւնն ծառայութիւնն ու Պետական վերահսկողական ծառայութիւնն ու, Արտաքին հետախուզութիւնն ծառայութիւնն ու Պետական պահպանութիւնն ծառայութիւնն գործում են վարչապետին ենթակայութիւնն ունենալով: Պատերազմի ժամանակ զինված ուժերի գերագույն հրամանատարը վարչապետն է:

33. Փոխվարչապետները վարչապետին հանձնարարութիւններ իրականացնում են Կառավարութիւնն գործու նեու թյ ուն առանձին ոլորտների համակարգումը, ներառյալ՝ տարբեր նախարարութիւնների հետ համակարգումն ու կապի պահովումը: Փոխվարչապետներից մեկը փոխարինում է վարչապետին նրա բացակայութիւնն ժամանակ: Փոխվարչապետներն իրենց վերապահված համակարգման շրջանակներում ընդունում են ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրականացումներ:

34. Նախարարներն ինքնուրույն ղեկավարում են նախարարութիւնը վերապահված գործու նեու թյ ուն ոլորտը եւ ինքնուրույն զարգացնում եւ իրականացնում են Կառավարութիւնն քաղաքականութիւնն ու նախարարութիւնը վերապահված գործու նեու թյ ուն ոլորտում: ղեկավարում եւ վերահսկում են նախարարութիւնն ենթակայութիւնն ուն սակ գործող մարմիններին եւ կազմակերպութիւններին, այդ թվում՝ նրանց կողմից կայացված որոշումները վերանայելու միջոցով: Վարչապետին ներկայացնում են առաջարկութիւնն ունենալով՝ նախարարութիւնը վերապահված գործու նեու թյ ուն հիմնական ասպեկտների վերաբերյալ: Կառավարութիւնն քննարկմանն են ներկայացնում օրենքների եւ Կառավարութիւնն որոշումների նախագծեր: Նախարարները հաշվետու են վարչապետին եւ Կառավարութիւնը: Վարչապետը լիակորոված է ընդլայնելու նախարարութիւնն գործու նեու թյ ուն շրջանակը: Վարչապետը հաստատում է առանձին նախարարութիւնն կանոնադրութիւնն ուն եւ որոշում է այդ նախարարութիւնը վերապահված անձնակազմի անդամների թիվը:

35. Նախարարի սեղակալներին նշանակում եւ պաշտոնից սզատում է վարչապետը՝ նախարարի առաջարկութիւնն ամբողջով: Նրանք Կառավարութիւնն անդամներ չեն: Նախարարի սեղակալներից մեկը կարող է փոխարինել նախարարներին նրանց բացակայութիւնն ժամանակ եւ կատարել նախարարին վերապահված լիակորութիւնն ունենալով՝ վարչապետին որոշման համաձայն:

Մեկուրսբար նրանք գործում են պատահանատու նախարարի կողմից պատվիրակված լիազորություններին համաձայն և եւ համակարգում են աշխատանքի համապատասխան ոլորտները: Համակարգման այ դասի լիազորություններին շրջանակում նախարարի սեղակալները կարող են անդրադառնալ պատահանատու նախարարի հանձնարարականներին եւ ապահովել դրանց կատարումը համապատասխան նախարարության կառուցվածքային միավորների, ենթակամարմինների, կազմակերպությունների եւ հիմնարկների նկատմամբ: Նախարարի սեղակալներն իրավատու չեն սեփական պատահանատու թափ քաղաքական որոշումներ կայացնելու: Նրանք հաղորդում են ներկայացնում անմիջապես նախարարներին:

36. Կատարած այցի պահին վարչապետը եւ երկու փոխվարչապետները եղել են արական սեռի ներկայացուցիչներ: Նախարարներից տարբեր եղել են արական սեռի (Արդարադատություն, Պաշտպանություն, Էկոնոմիկայի, Արդյունաբերության, Ֆինանսների, Շրջակա միջավայրի, Առևտրի գործերի, Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերություն, Աշխատանքի եւ սոցիալական հարցերի, Տարածքային կառավարման եւ ենթակառուցվածքների նախարարները), այսինքն՝ բոլոր նախարարների 83 %-ը, եւ միայն երկու նախարար են եղել իգական սեռի (Առողջապահություն եւ Կրթություն, գիտություն, մշակույթի եւ սպորտի նախարարները), այսինքն՝ բոլոր նախարարների 17 %-ը: Նախարարների սեղակալների թիվը 51 է, որոնցից 10-ը իգական սեռի ներկայացուցիչներ են, իսկ 41-ը՝ արական (80.4 %): Այս կապակցությամբ ԳԳԹ-ն Հայաստանի իշխանություններին ուղարկած հրավիրում է [Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի՝ անդամ պետություններին ուղղված «Բաղադրական եւ պետական որոշումների կայացման գործընթացին կանանց եւ տղամարդկանց հավասարակշռված մասնակցություն մասին» թիվ Rec\(2003\)3 հանձնարարականի վրա](#), որում նախանշված է, որ քաղաքական կամ պետական կյանքում որոշումներ կայացնող ցանկացած մարմնում կանանց կամ տղամարդկանց ներկայացվածությունը չպետք է լինի 40%-ից ցածր:

37. Կառավարությունը որոշումները կայացնում է կոլեգիալ: Կառավարության որոշումներն ընդունվում են Կառավարության բոլոր անդամների կամ նիստին մասնակցող Կառավարության անդամների ձայների մեծամասնությամբ¹², իսկ ձայների հավասարության դեպքում վարչապետի ձայնը որոշիչ է: Կառավարության նիստն իրավագործ է, եթե նիստին

¹² Օրենսդրական նախաձեռնությամբ հանդես գալու վերաբերյալ որոշումները եւ Կառավարության ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտերն ընդունվում են Կառավարության անդամների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ՝ բնական թվերով: Կառավարության այլ որոշումներ ընդունվում են նիստին մասնակցող Կառավարության անդամների ձայների մեծամասնությամբ՝ բնական թվերով:

մանակցում է Կառավարության անդամների կեսից ավելին: Կառավարության նիստերը հրավիրում եւ վարում է վարչապետը:

Քաղաքական պաշտոն զբաղեցնող անձնակազմը

38. Վարչապետը, փոխվարչապետներն ու նախարարները կարող են նշանակել խորհրդականներ: Խորհրդականների պաշտոնները հայ եցողական պաշտոններ են, որսետ խորհրդականներն իրեն վերապահված լիազորությունների շրջանակներում կատարում են իրենց անմիջական ղեկավարի հանձնարարականները եւ պատասխանատվություն են կրում այդ հանձնարարականների կատարման համար: Խորհրդականներն ստանում են վարչապետի, փոխվարչապետների եւ նախարարների գործառույթների իրականացմանը, քանի որ նրանք կատարում են իրենց անմիջական ղեկավարի ցանկացած հանձնարարություն (օրինակ՝ իրենց վերապահված ոլորտներին վերաբերող հաշվետվություններ եւ վերլուծական փաստաթղթեր ներկայացնելը, ոլորտի զարգացման միտումները բացահայտելը, սրդիական ինդիկատորներ բարձրաձայնելը, դրանց լուծման համար առաջարկներ ներկայացնելը եւ այլն): Խորհրդականները կարող են մանակցել հանրային մարմինների եւ կազմակերպությունների կողմից կազմակերպվող քննարկումներին եւ կարող են ղեկավար պաշտոն զբաղեցնել խորհրդատվական մարմիններում: Խորհրդականների գործառույթները հիմնված են նրանց անմիջական ղեկավարի համապատասխան առաջարկությունների, հանձնարարությունների եւ որոշումների վրա նրանք ուղղակիորեն չեն մանակցում որոշումների կայացման գործընթացներին:

39. Խորհրդականի պաշտոն կարող են զբաղեցնել բարձրագույն կրթություն ունեցող, հանրային ծառայության առնվազն երեք տարվա կամ պաշտոնի անձնագրով պահանջվող սըխասնքի բնագավառում առնվազն երեք տարվա սըխասնքային ստաժ ունեցող եւ 25 տարին լրացած անձինք: Խորհրդականի պաշտոնի համար նախատեսվում է պաշտոնի անձնագիր, որի համար չախանիշներ սահմանում է այն պաշտոնատար անձը, որի անմիջական ենթակայությունը ամբ սըխատելու է խորհրդականը: Պաշտոնի անձնագիրը, ներկայացված չախանիշներին համապատասխան, հաստատում է տղ պ մարմնի գղխաղոր քարտուղարը¹³ կամ Վարչապետի

¹³ Գղխաղոր քարտուղարն ամենաբարձրաստիճանն ակագ պետական ծառայողն է: Գղխաղոր քարտուղարները պատասխանատու են մարղկային ռեսուրսների կառավարման համար (այդ գործառույթը նախկինում կատարում էին սըխասնքի ղեկավարները, որոնք հիմնականում նշանակվում էին քաղաքական պաշտոն զբաղեցնող անձանց կողմից): Հիշեցնենք, որ քաղաքսցղիական ծառայողներն սրդեն գնահատվել են ԳԸԿՈՒԻ Հայ աստանի վերաբերյ պ գնահատման միսց պ առաջին եւ երկրորդ փուղ երի շրջանակներում:

աշխատակազմի ղեկավարը: Խորհրդականի պաշտոն զբաղեցնող անձը պաշտոնի է նշանակվում առանց մրցույթի՝ բավարարելով սյլ պաշտոնի անձնագրով սահմանված պահանջները: Աշխատակարձերը հիմնված են սփյուռնի պաշտոնյաների աշխատակարձի սանդղակի վրա:

40. Խորհրդականները կցված են իրենց անմիջական ղեկավարներին: Անմիջական ղեկավարի վոլոնտյոսն ան դեպքում խորհրդականը շարունակում է պաշտոնավարել մինչև իր պաշտոնում նոր նշանակում կատարելը: Նոր նշանակումը կատարվում է անմիջական ղեկավարի նշանակման օրվանից հետո՝ մեկ ամսվա ընթացքում:

41. Նախագահը, վարչապետը, փոխվարչապետներն ու նախարարները կարող են ունենալ նաև հասարակական հիմունքներով նշանակված խորհրդականներ (չվարձատրվող խորհրդականներ): Հասարակական հիմունքներով նշանակված խորհրդականները չեն վարձատրվում, չունեն նորմավորված աշխատանքի եւ աշխատաժամանակի ռեժիմ: Նրանք մասնագիտական խորհրդատվություն են սրահադրում որոշակի բնագավառի վերաբերյալ. նրանք լիազորված չեն պլանործառույթներ ստանձնել ու կամ որոշումներ կայացնել ու: Վարչապետի՝ հասարակական հիմունքներով նշանակված խորհրդականները կարող են ընդգրկվել վարչապետի կողմից ստեղծվող հանձնաժողովներում: Նրանց չի կարող վերապահվել առանձին դեպքերում սփյուռնի մարմնի ղեկավարի լիազորությունների իրականացմանն աջակցել ու որոշակի աշխատանքների կամ ծրագրերի համակարգումը: Մոյն նպում, հասարակական հիմունքով խորհրդականներն իրավունք չունեն իրենց աշխատանքի կատարման վերաբերյալ սեղեկություններ ստանալ ու կառուցվածքային ստորաբաժանումներից, գրասենյակներից, ենթակառուցվածքային մարմիններից, կազմակերպություններից եւ հիմնարկներից:

42. Հանրապետությունում նախագահի հասարակական հիմունքներով խորհրդականների թիվը չի կարող գերազանցել երկուսը, սակայն Վարչապետի, Փոխվարչապետի եւ նախարարների՝ հասարակական հիմունքներով պլանործառույթների թվի սահմանափակում չկա: Այս ժամանակ Վարչապետի հասարակական հիմունքներով խորհրդականները եղել են երկուսը, եղել են հասարակական հիմունքներով եւս վեց խորհրդականներ՝ համապատասխանաբար Էկոնոմիկայի նախարարությունից (2 չվարձատրվող խորհրդական), Առողջապահությունում նախարարությունից (2 չվարձատրվող խորհրդական) եւ Բարձր սեփնտրողական պոյնում նախարարությունում (2 չվարձատրվող խորհրդական):

43. Այս ժամանակ ԳԳԹ-ն պաշտաճ կերպով քննարկել է խորհրդականների կարգավիճակի հարցը: Թեւ նրանց չեն կարող վերապահվել բառի բուն իմաստով գործադիր լիազորություններ, պնում ամենայնիվ, նրանք ունեն գործադիր գործառույթներ, քանի որ

նրանք կա՛մ ուղղակիորեն մասնակցում են հանրային քաղաքականության վերաբերյալ որոշումների կայացմանը, կա՛մ ունեն որոշիչ ազդեցություն ունի դրանց մշակման վրա՝ հաշվի առնելով իրենց զբաղեցրած պաշտոնը: ԳԽԳԻ մշտական գործելակերպի համաձայն՝ խորհրդակցանները (անկախնրանից՝ նրանք աշխատում են վճարովի, թե անվճար հիմու նքներով) նույնաֆա համարվում են ԲՊԱ՝ սույն զեկույցում ներկայացված առաջարկության ներքո իմաստով: Հետևաբար, եզրահանգում կատարելով, աֆսք է նշել, որ ԲՊԱ հասկացությունները են երաշխաված են հետևյալ անձինք՝ վարչապետը, փոխվարչապետները, նախարարներն ու նախարարների սեղակակները, ինչաֆա նաեւ խորհրդակցանները:

44. ԳԳԹ՛ն նշում է, որ Հայաստանում ԲՊԱները կարող են հալքապրվել քաղաքական կուսակցության ներքին կամ ընարվել ինքնուրույն: Ինչ վերաբերում է վարձարվող խորհրդակցաններին, ապա նրանց հալքապրման համար գործում են հասակ կանոններ (նվազագույն աֆհանջներ եւ որակալորում, աֆշտոնի անձնագիր, աշխատալարձ), եւ նրանց նշանակման մաին լուրերը հրապարակվում են համապատախան մարմինների աֆշտոնական կայքերում, ադաֆա է կատարվում նաեւ նախարարների եւ նախարարների սեղակակների դեսքում: «Հանրային ծառայության մաին» օրենքը (ՀՇՄ օրենք), որով նախատեսվում են էթիկայի, կոռուսցիայի կանխարգելման, ինչաֆա նաեւ գույքի, եկամուսների, շահերի եւ ծախների հայտարարման կանոններ, *ի թիվս ալ նի*, տարածվում է նաեւ նախորդ կեսերում թվարկված ԲՊԱների վրա՝ բացառությամբ միայն հասարակական հիմունքներով խորհրդակցանների: Ալել ին, ԳԳԹ՛ն նշում է, որ նախարարության ներքին իրենց համապատախան կայքերում սեղադրում են սեղեկության ներքին նախարարների, նախարարների սեղակակների եւ խորհրդակցանների մաին՝ անկախա ն հանգամանքից՝ նրանք վճարվում են, թե՛ ոչ (ադալթում՝ նրանց կոնտակտային սլյակները, նրանց կենսագրության ու նր եւ արոսֆող իոն): Համապատախան աշխատալարձերը, եթե ադախիք կիրառելի են, հանրային սֆրույթում են, քանի որ դրանք հանրային ծառայության վարձարության սահմաններում են (սե՛ւ նաեւ 47-րդ կեսը):

45. ԳԳԹ՛ն նշում է, որ ներկայումս հասարակական հիմունքներով խորհրդակցանները գորշ գոտում են: Թեւ վարձարվող խորհրդակցաններն սկնհայտրեն ընդգրկված են ՀՇՄ օրենքի շրջանակում, հասարակական հիմունքներով (չվարձարվող) խորհրդակցաններն ադալթ շրջանակից դուրս են: Իշխանության ներքին բացարել են, որ հաշվի առնելով իրենց կանալոր հիմունքներով աշխատանքի կարգալիճակը եւ վարձարության բացակայությունը՝ նրանք չեն կարող ենթարկվել աֆսակայն աֆշտոնայնների նկատմամբ կիրառվող օրենսդրական աֆհանջներին: ԳԳԹ՛ն կարծում է, որ թեւ ադալթ անձինք չեն վարձարվում, սակայն նրանց դերը

նախարարության ներքին գրասենյակի է, քանի որ նրանք նախատեսված են վարչապետի քաղաքական մանդատի իրականացմանը: Հասարակական հիմունքներով խորհրդակցանքները կարող են նաև ամենափնտրահարույցը լինել գաղտնի սեղեկության ներքին արտեղծված հասանելիության, լոբբինգի և քողարկված սղեղության առումով: Այս բացը պետք է հասցեագրվի: Համապատասխանաբար, **ԳԵԳՆ** առաջարկում է հասանելի և կարգավորել հասարակական հիմունքներով (չվարձարվող) խորհրդակցանքների իրավական կարգավիճակը և սարսափողության ներքին, որպեսզի նրանք ենթարկվեն թափանցիկության, հաշվետվողականության և բարեկարգության ամենաբարձր չափանիշներին (մասնավորապես՝ վարքագծի կանոնների, շահերի բախման կանխարգելման, գաղտնի սեղեկության ներքին օգտագործման և ֆինանսական բացահայտման մասով): Այն, այս գեղարվեստական հաջորդիվ արված առաջարկության ներքին, որոնք ուղղված են բարձրաստիճանի պատճառաբանում որևէ անձանց, անհրաժեշտության դեպքում վերաբերում են նաև չվարձարվող խորհրդակցանքներին:

Վարձարույթ ու ն եւ պ լ երաշխիքներ

46. «Պետական պաշտոններ զբաղեցնող անձանց վարձարույթ ան մախին» օրենքով սահմանվում են պետական պաշտոններ զբաղեցնող անձանց, պ դ թվում՝ ԲՊԱների, աշխատակրթի կառու ցվածքը, ինչ պես նսեւ աշխատակրթի հսշվարկման մեթոդը: Աշխատակրթը բաղկացած է՝ 1) հիմնական աշխատակրթից, որ բազպ ին աշխատակրթի եւ օրենքով նախատեսված գործակցի սրտադրյ պ ն է. 2) լ րացու ցիչ աշխատակրթից, որը չ ի կարող գերազանցել հիմնական աշխատակրթի 30%-ը եւ ներառում է՝ պ հավել ավճար՝ դասպ ին, դիվանագիտական ասիճան ու նենպ ու, կոչ ու մների, իսկ օրենքով սահմանված դեպքերում՝ օտար լ եզու ների իմացու յթ ան, աշխատանքպ ին եւ (կամ) ծառայ ու յթ ան սսսթի հասար. եւ բ) հավել ու մ՝ սրսսթանյ ասաշխատանքի հասար. եւ (3) պարգեւ արու մից:

47. ԲՊԱների անսական աշխատակրթի չախը հեսեւյ պ ն է (Հպ աստնում միջին անսական հանպատն աշխատակրթը կսզմում է մոտակորապես 263 021 ՀՀ դրամ (638 եվրո)¹⁴: Ատրեւ ներկպ սցված գու մարներում ներառված չեն լ րացու ցիչ աշխատակրթերն ու պարգեւ արու մները:

Հանպատանի ԲՊԱ	Գործակից	Աշխատակրթը եվրոյ ով /անսական ՀԱԱԱՊԵ	Աշխատակրթը եվրոյ ով /անսական ՁԴՏ
Վարչ ապետ	18.00	3 500.4	2 560.7
Փոխկարչ ապետ	15.5	3 014.2	2 171.8
Նախարար	12.00	2 333.6	1 672.1
Նախարարի առաջին սեղակպ	10.00	1 944.6	1 399.8
Նախարարի սեղակպ	8.5	1 652.9	1 195.6
Վարչ ապետի գլ իակոր իորհրդական	11.00	2 143.3	1 567.5
Վարչ ապետի իորհրդական	10.00	1 948.5	1 424.8
Փոխկարչ ապետի իորհրդական	9.00	1 753.6	1 282.2
Նախարարի իորհրդական	5.50	1 071.7	783.4

48. Վառակարու յթ ան անդամն ու նի ամենայն պ վճարովի արձակու րդի իրավու նք՝ 30 աշխատանքպ ին օր սեւ ողու յթ ամբ: Հիմնական արձակու րդպ ին վճարից բսցի՝ Վառակարու յթ ան անդամին վճարվում է լ րացու ցիչ միանվսզ արձակու րդպ ին վճար՝ իր միջին անսական աշխատակրթի չախով: Բսցի պ դ, վարչ ապետի հանաճպ նու յթ ամբ Վառակարու յթ ան անդամին մեկ աշխատանքպ ին սարվա ընթացքում կարող է սրամադրվել մինչ եւ 15 օր սեւ ողու յթ ամբ չ վճարվող արձակու րդ:

¹⁴ Ցու ցանիչն սրդիական է 2023 թվականի հու նվարից հոկտեմբեր ամիսների հասար:

49. Իր մշտական բնակություն վայրից դուրս պաշտոնի նշանակված Կառավարության անանդաճ կարող է դիմել տվյալ վայրում բնակարանի վարձին հասարակ վոլիտայում ստանալու համար: Այդպիսի վոլիտայում սրահարման ժամկետներն ու պայմանները, ինչպես նաև դրա անսկսած առավելագույն չափը (ներկայումս 100000 ՀՀ դրամ՝ 240 եվրո) սահմանվում է Կառավարության՝ 2018 թվականի հունիսի 15-ին ընդունված թիվ 685-Լ որոշմամբ:

50. Վարչապետին սրահարմում են ծառայողական առանձնատուն, պետական անտանոց, հասուկ նշանակություն ակտիվացման հասուկ սարքավորված ինքնաթիռ եւ ուղղաթիռ: Վարչապետը, ինչպես նաև նրան ուղեկցող ընտանիքի անդամները կարող են օգտվել Հայաստանի Հանրապետության օդանավակայաններում առանձնացված հասուկ սրահից:

51. Պաշտոնաթող վարչապետին սրահարմում է ակտիվացման իր ցանկությանը՝ կախարված գրառնայակ: Այդ գրառնայակում աշխատելու համար նախատեսված է ոչ ավելի, քան երեք հասիքային աշխատող: Այդ գրառնայակի գործունեության ֆինանսավորման գործընթացը ենթարկվում է պետական միջոցների վերահսկման համար գործող կանոններին:

52. Պաշտոնաթող վարչապետի կողմից մեկ տարվա ընթացքում ոչ ավելի, քան 20 օր սեւողություն արժանի երկրներ կատարած այցերի ծախսերը, ներառյալ՝ այցի ընթացքում պետության պաշտպանության հետ կապված ծախսերը, կատարվում են պետական բյուջեի միջոցների հաշվին:

53. Պաշտոնաթող վարչապետն իրավունք ունի ստանալու հասուկ սեւակի կենսաթոշակ՝ աշխատավարձի պաշտոնային դրույքային 70%-ի չափով, որը սահմանվում է վարչապետի համար՝ բացառությամբ աշխատանքից ազատվելու դեպքի: Կենսաթոշակ ստանալու պահանջարկը չի գործում, երբ նա զբաղեցնում է որեւէ պաշտոն եւ ստանում է վարչապետի պաշտոնական աշխատավարձի 70%-ը գերազանցող աշխատավարձ: Նշված գումարից ցածր աշխատավարձ ստանալու դեպքում հասուկ կենսաթոշակի եւ աշխատավարձի միջեւ առկա տարբերությունը սրահարմում է որպես կենսաթոշակ:

Հակակոռուպցիոն եւ բարեկարգության քաղաքականության, նորմատիվ իրավական եւ ինստիտուցիոնալ շրջանակ

54. 2019-2022 թվականների Հակակոռուպցիոն ռազմավարության ընդունումը

շրջադարձայ ին էր Հայ աստանի համար՝ մի քանի ուղղությամբ ունենալով (կոռուսցիայի կանխարգելում եւ պայքար դրադեմ, կրթության ունեւ իրազեկում, մոնիթորինգ եւ գնահատում) թիրախավորված արդյունքներում դրա ներգրավմամբ: Բացի այդ, Ռազմավարության նր հանգեցրեց մասնագիտացված հակակոռուսցիոն ինստիտուտների ստեղծմանը/բարելավմանը:

55. Այցից հետո ընդունվել է 2023-2026 թվականների նոր ռազմավարության: Ռազմավարության հիմնական ուղղությամբ ունենալ են կոռուսցիայի կանխարգելումը եւ բարելավություն համակարգի անբավարար: կոռուսցիայի դեմ պայքարի իրականացում եւ ինստիտուցիոնալ շրջանակի ընդլայնումը: Հակակոռուսցիայի վերաբերյալ կրթության եւ հանրային իրազեկման գործիքների կատարելագործումը: Բիզնես ոլորտում բարելավությունում եւ սեփական բիզնես հատվածի վարչական գործունեության ոլորտում (ներառյալ սեփական գնումների ընթացակարգերը): հակակոռուսցիոն մոնիթորինգի եւ գնահատման համակարգի կատարելագործումը: Ռազմավարության գործողության ունենալի ծրագրում մասնավորապես նախատեսված են միջոցառումներ՝ ուղղված Կոռուսցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի (այսուհետ՝ ԿԿՀ) կողմից իրականացվող վարույթների բարելավմանը, հայ տարածքների շրջանակի ընդլայնմանը, բարելավությունում ստուգումների շրջանակի ընդլայնման ու քաղաքական կուսակցության ունենալի ֆինանսավորման արոցեսի վերահսկողության մեխանիզմների արդյունավետության բարձրացմանը: Հասուկ ուշադրություն է դարձվել սեփական եւ սեղանային ինքնակառավարման մարմիններում վարքագծի կանոնների ներդրման եւ կատարելագործման ասպեկտները: Ալելին, Ռազմավարության, *ի թիվս այլնի*, նախատեսվում է շահերի բախման եւ պլասմանավակումների վերաբերյալ օրենսդրական կարգավորումների վերանայում: Բացի այդ, կոչ է արվում կատարելագործել անհամատեղելիության կանոնների բացահայտման եւ մոնիթորինգի գործիքները:

56. ԿԿՀ-ին, որը ստեղծվել է 2019 թվականին, վերապահված են կանխարգելիչ լայն լիազորություններ՝ կապված բարելավությունում իրանման, հակակոռուսցիոն քաղաքականության գարգացման, հակակոռուսցիոն իրազեկման եւ վերապարատման աջակցության հետ Այն ինքնավար կողմից մարմին է, որը հաշվետու է Ազգային ժողովին, բաղկացած է հինգ հանձնակատարից, որոնք նշանակվում են Ազգային ժողովի կողմից՝ վեց տարի ժամկետով, հասուկ մրցույթով, որն անցկացվում է հասուկ Հանձնակատարների ընտրության համար ստեղծված մրցույթի հանձնաժողովի կողմից: Հանձնաժողովը գործում է կողմից ունենալ, ֆինանսական ինքնուրույնություն, հանրային հաշվետվողականություն եւ

թախնցիկու թյ սն, հախադործակցու թյ սն եւ քաղաքական չեգորքու թյ սն սկզբու նքների հիման վրա («Կոռու սցիպ ի կանխարգել ման հանձնատորովի մասին» օրենքի 3-րդ հոդված):

57. Պետական բյուջեում ԿԿԸ-ն ունի իր առանձին սեփական բյուջեն: Այն իր գործու նեու թյ ու նը սկսել է անձնակազմի 40 անդամով, իսկ հիմաու նի անձնակազմի 57 անդամ, թեւէ դրարնդիսնու ր հնարավորու թյ ու նները նախատեսված են 65 աշխատողի համար: Կադրերի հախաքազման մատվ կան որոշակի մարտահրավերներ՝ հաշվի առնելով ԿԿԸ-ի հաու կ դիրքը, դրամանսագիտացու մն ու մանդաի գգայ ու նու թյ ու նը: Այս կապակցու թյ ախ ԳԳԹ-ին ավել է, որ քաղաքացիական ծառայ ու թյ ու նու մ հախաքազման վերաբերյալ գործող կանոնները հարմարեցված չեն վերը նշված առանձնահատկու թյ ու ններին: Իշխանու թյ ու ններն այ նու հետեւ ավել սցնում են, որ ԿԿԸ-ի համար մանսագիտացված կադրերի հախաքազման մեկ պլ մարտահրավեր է մրցու նակ աշխատակարձը եւ սեփական հատվածում սոցիալ ական երաշխիքները: ԳԳԹ-ին տեղեկացվել է նաեւ ԿԿԸ-ում աշխատողների բարձր շրջանառու թյ սն մասին. նույն սարում հախաքազմված աշխատողների մոտավորապես կեսը, ովքեր անցել են մրցույ թի բու որ վուլ երը (թեստավորում եւ հարցազրույց), նույն սարում լքում են աշխատակարը: Միանք, անշուշտ ինդրահարույց մտահոգու թյ ու ններ են, որոնք կարող են ազդել ԿԿԸ-ի աշխատանքի որակի եւ արոյ ու նավետու թյ սն վրա եւ ԳԳԹ-ն կոչ է անում իշխանու թյ ու ններին ուշադրու թյ ու ն դարձնել ու գործերի ներկա վիճակին: Մույն զեկույցում ստրեւ ներկայ սցված է առաջարկու թյ ու ն՝ ԿԿԸ-ի ռետու րսները բարել ավել ու վերաբերյալ (սե՛ւ 171-րդ կետը):

58. Ադրարադաու թյ սն նախարարու թյ ու նը կարեւոր դեր է խաղում նաեւ հակակոռուսցիոն հարցերի վերաբերյալ քաղաքականու թյ սն մշակման, հանակարգման եւ մոնիթորինգի գործում: Այն ունի հաու կ Հակակոռուսցիոն քաղաքականու թյ սն մշակման եւ մոնիթորինգի վարչու թյ ու ն (Հակակոռուսցիոն վարչու թյ ու ն)՝ երկու բաժիններով. մեկը պատախանասու է հակակոռուսցիոն քաղաքականու թյ սն եւ օրենսդրու թյ սն մշակման համար, իսկ մյուսը պատախանասու է Հակակոռուսցիոն ռազմավարու թյ ու նը եւ դրա գործողու թյ ու նների ծրագրի իրականացումը վերահսկել ու եւ գնահատել ու, ինչպես նաեւ միջազգայ ին պարտավորու թյ ու ններից բխող գործողու թյ ու նների հանակարգման համար: Նախատեսվում է, որ Վարչու թյ ու նը կգործի ու թ սնձից բաղկացած անձնակազմով, սակայն ներկայ ու մն Վարչու թյ ու նում աշխատում է ընդամենը չորս անձ:

59. ԳԳԹ-ն ընդունում է Կոռուսցիայի դեմ պայքարի վարչություն կողմից մինչ օրս գործադրված արդյունավետ ջանքերը, որոնք լայնորեն ընդունվում են քաղաքացիական հասարակություն ներկայացուցիչների կողմից: Միևնույն ժամանակ, ԳԳԹ-ին սեղեկացվել է այն մարտահրավերների մասին, որոնց ներկայումս բավական է Վարչությունն իր առանցքային առաջադրանքներն արդյունավետորեն կատարելու հարցում, այդ թվում՝ անձնակազմի թերհամալրվածություն, ինչպես նաև Ադրսարաումի անփարսությունում դեկալարություն եւ անձնակազմի հաճախակի փոփոխությունների մատով: Ջրուցակիցներն ընդգծել են, որ հավանատեսակապես սցիոն քաղաքականություն արդյունավետորեն համարչափանց կարելու է Վարչությունը մարդկային բախարառեսուրսներ սրահարելը եւ դրա աշխատանքին քաղաքական բարձր մակարդակով աջակցություն ցուցաբերելը: ԳԳԹ-ն համակարծիք է այս սեսակետի հետեւ կոչ է անում իշխանություններին լրացուցիչ ջանքեր գործադրել այս առումով:

60. Իշխանությունները նշել են, որ հաշվի առնելով, որ կոռուսցիոն ռիսկերի կառավարումը ցանկացած հակապոռուսցիոն եւ բարեվարքություն քաղաքականություն էական սարք է, ԿԿԶ-ն քալեր է ձեռնարկել՝ ուղղված սարքեր մակարդակներում կոռուսցիոն ռիսկերի կառավարման համակարգի ներդրմանը: Միանական մեթոդաբանություն վրա հիմնված կոռուսցիոն ռիսկերի կառավարման համակարգի ներդրման անհրաժեշտություն մասին առաջին անգամ նշվել է 2019-2022 թվականների հակապոռուսցիոն ռազմավարությունում, իսկ ռիսկերի կառավարումն իր ավելի մանրամասն եւ համապարփակ կարգավորում է գտնում 2023-2026 թվականների նոր ռազմավարություն մեջ:

61. ԿԿԶ-ն մշակել է մի շարք մեթոդաբանական փաստաթղթեր, որոնք ուղղված են կոռուսցիոն ռիսկերի գնահատման երկու մոդելների (ինքնագնահատման եւ սրտաքին (ոլորտային) գնահատման) ներդրմանն ինչպես սեփական կառավարման, այնպես էլ սեղանային ինքնակառավարման մարմիններում, ինչպես նաև սեփական սեփականություն հանդիսացող կազմակերպություններում: Մշակված մեթոդաբանությունների նախագծերի հիման վրա 2023 թվականին ԿԿԶ-ն մեկնարկեց փորձնական գնահատման երեք սեփական (ինքնագնահատման մոդելներ) եւ հաշմանդանություն գնահատման համակարգում (սրտաքին (ոլորտային) գնահատման մոդել): Այնկալվում է, որ փորձնական գնահատման արդյունքները կանվտվեն 2024 թվականի առաջին կիսամյակում: Իշխանություններն այնուհետև ներկայացրել են, որ մեթոդաբանությունների նախագծերին ԿԿԶ-ի կողմից հավանություն սույն համար Ադրսարաումի անփարսությունը նրա սեսք է մի շարք օրենսդրական փոփոխություններ

կատարի՝ ըստ 2023-2026 թվականների Հակակոռուպցիոն ռազմավարության, որի միջոցով համապատասխան գործառույթները կվերապահվեն ԿԿՀ-ին:

62. Բարելավքություն ստուգումներն իրականացվում են ԿԿՀ-ի կողմից պաշտոնատար անձանց հետևյալ կատեգորիաների նկատմամբ. Ասիանատրական դատարանի դատավորների թեկնածուներ, Բարձրագույն դատական խորհրդի անդամների թեկնածուներ, դատավորների թեկնածուներ, դատավորների ծառայողական առաջխաղացման ցուցակներում ընդգրկվելու հավակնող թեկնածուներ, գլխավոր դատախազ եւ գլխավոր դատախազի տեղակալներ, դատախազի թեկնածուներ, առաջխաղացման ցուցակներում ընդգրկվելու հավակնող դատախազներ, Հակակոռուպցիոն կոմիտեի նախագահ եւ նախագահի տեղակալներ, ինչպես նաև Հակակոռուպցիոն կոմիտեի քննիչներ, Օմբրսման հետախույզություն Բաժնի ծառայողներ: 2022 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ընդհանուր առմամբ իրականացվել է բարելավքություն 689 ստուգում:

63. ԳԳԹ-ն նշում է, որ ռիսկերի կառավարումն այն ոլորտն է, որը որոշակի սահմանափակ ուշադրություն է սրժանացել 2019-2022 թվականների հակակոռուպցիոն ռազմավարության մեջ, որն ավելի շատ կենտրոնացած է հակակոռուպցիոն ինստիտուտների կառուցման վրա (այն ժամանակվա համար շատ անհրաժեշտ զարգացում): Ոլորտային հակակոռուպցիոն ծրագրերի հետագամշակման համար ԿԿՀ-ն պարաստել է քաղաքականություն վերաբերյալ մի շարք փաստաթղթեր՝ կապված ռիսկերի գնահատման հետ Դրանք դեռևս սխալ է ընդունվել, իսկ դրանցից առանցքայինները պաշտոնապես կերպով կիրականացվեն: Շարունակվում է ԵՄ թվինինգ ծրագիրը, որն ուղղված է կոռուպցիայի դեմ պայքարի գործում ներկայումս գործադրվող ջանքերի նկատմամբ ռազմավարական մոտեցումների ընդլայնմանը¹⁵: 2023-2026 թվականների հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը հետագայում սրվելու է ռիսկերի գնահատման եւ կառավարման վրա սակայն համակարգը գործի դնելու համար դեռևս սխալ է սպասվվել մի շարք օրենսդրական եւ կիրառական միջոցառումներ: Այս ամբողջ աշխատանքն ընթացքի մեջ է:

¹⁵ 2022 թվականի հոկտեմբերին մեկնարկված «Բարելավքություն իրականում եւ կոռուպցիայի կանխարգելում Հայաստանի պետական ոլորտում» ԵՄ թվինինգ ծրագրի հետահամագործակցությունը շարունակվում է: Ծրագրի 4-րդ բաղադրիչը նպատակ ունի նպաստել ու պատասխանատվություն կազմակերպության ներքինում 2023 թվականին մշակվել է պետական կազմակերպության ներքին կոռուպցիոն ռիսկերի կառավարման մեթոդաբանություն նախագիծը: Պետական երեք կազմակերպության ներքին մեկնարկվել են կոռուպցիոն ռիսկերի վորձնական գնահատումներ, դառնալիցներ են անցկացվել ԿԿՀ աշխատակիցների եւ պետական մարմինների ու պետական կազմակերպության ներկայացուցիչների համար: Նախատեսվում է նախագիծն ավարտել 2024 թվականի առաջին կիսամյակում:

64. 2019-2022 թվականների հսկայություն սցիոն ռազմավարությունը չի ներառում որևէ բաղադրիչ ԲՊԱների համար բարձր ռիսկային ոլորտների կամ բարձր մակարդակի կոռուպցիայի վերաբերյալ: 2023-2026 թվականների հսկայություն սցիոն նոր ռազմավարությունը ներառում է մի քանի միջոցառումներ՝ ուղղված ԲՊԱներին (օրինակ՝ բարեկարգություն ստուգում, ուսուցում, խփում մների դեսքում պաշտամիջոցների կիրառում եւ այլն), ինչը ողջունելի զարգացում է, սակայն դրանք դեռեւս սխալ է իրականացվեն: Իրականացված այցի պահին բարեկարգություն ստուգումներ չեն իրականացվել նախքան ԲՊԱ ներքին նշանակումը¹⁶: ԳԳԹին ասվել է, որ 2023-2026 թվականների հսկայություն սցիոն նոր ռազմավարություն ամբողջովին անվտանգ բարեկարգություն ստուգումների իրականացում, սակայն դադար գործնականում սխալ է իրականացնել: ԳԳԹի համար կարելի է, որ ավելի մեծ ուշադրություն դարձվի բարեկարգություն հարցերին՝ որպես ԲՊԱների նշանակման գործընթացի մի մաս, որպեսզի հնարավոր լինի լուծել ցանկացած խնդիր, որը կարող է վտանգի ենթարկել անաչ առ ձեռնով հանրային ծառայություն իրականացնելու նրանց կարողությունը ունը կամ ընկալվել որպես վտանգ այդ կարողություն համար: ԳԵԳ-ն առաջարկում է, որ i) կանոնավոր կերպով իրականացվի ռիսկերի վերլուծություն, որը ներառում է բարձրաստիճանի աջակցություն անձանց բարեկարգություն հատուկ ռիսկերը, եւ շտապ միջոցները ներառվեն հսկայություն ռազմավարություն ներքին գործողություն ներքին ծրագրերում եւ ii) բարձրաստիճանի աջակցություն անձինք բարեկարգություն ստուգում անցնեն նշանակումից առաջ կամ նշանակումից անմիջապես հետո՝ հնարավոր շահերի բախումը բացահայտելու եւ կասկածելու համար:

Էթիկական սկզբունքներ եւ վարքագծի կանոններ

65. «Հանրային ծառայություն մասին» օրենքով (ՀՕՄ օրենք) եւ «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» օրենքով նախատեսվում են էթիկայի, կոռուպցիայի կանխարգելման, ինչպես նաեւ գույքի, եկամուտների, շահերի եւ ծախսերի հայտարարման

¹⁶ Իշխանությունները նշել են, որ թեեւ ԲՊԱները չեն ենթարկվում բարեկարգություն ստուգման՝ որպես միջանկյալ միջոց, ԿԳԶ-ն 2022 թվականին հրապարակել է ռիսկային աջակցությունների ցանկ, որոնք կենթարկվեն անհամատեղելիություն պահանջների համապատասխանություն ստուգումների: Անմիջորինգի պատճառով, ներառյալ՝ աջակցությունների ցանկը, հրապարակային է եւ հասանելի է ԿԳԶ-ի կայքէջում՝ https://drive.google.com/file/d/1SqLlc0zec366kl_tI_9FV_wgRsHCMboK/view: Իշխանությունները նաեւ հավելել են, որ ընդհանուր առմամբ մոնիթորինգի շրջանակներում ուսումնասիրվել են 108 աջակցություն անձինք, այդ թվում՝ վարչապետը, փոխվարչապետները, բոլոր նախարարները, նախարարի տեղակալները, ինչպես նաեւ Կառավարություն ու վարչապետի ենթակայություն ամբողջ մարմինների ղեկավարներն ու ղեկավարների տեղակալները: Ներկայումս ուսումնասիրություն ներքին արդյունքներն ավելի լավ են եւ կիրառարկվեն: Հայտարարված խփում մների հիման վրա աջակցություն անձանց նկատմամբ կարողացվեն համապատասխան վարույթներ: Հետաքննությունները շարունակվում են, եւ իշխանությունները բացարձակ են, որ էթիկա խփում մներ հայտարարվեն, ապապաշտամիջոցները կհանգեցնեն սխալաբանից սպառնալու:

կանոններ եւ դրանց իրականացման մեխանիզմներ: Այն, *ի թիվս այլոց*, վերաբերում է ԲՊԱ ներքին: 2022 թվականին ԿԿԸ-ն ընդունել է Պետական ծառայողների վարքագծի սփային կանոնադիրք, որը ներառում է ինչպես սկզբունքներ (վարքագծի արժանի կանոններ), այնպես էլ կոնկրետ պարտավորություններ (վարքագծի պրոստիի կանոններ): Այնուհետև այն թողարկել է մեկնաբանական գրավոր ուղեցույց եւ անցկացրել դասընթացներ՝ դրա բովանդակություն վերաբերյալ: Բարելավված խնամքը մասնագետները նշանակվում են աջակցելու էթիկայի եւ բարելավված խնամքը հետ կապված դրույթների իրականացմանը, մասնավորապես՝ հանրային հաստատություններում իրենց գործընկերներին ուղղորդելու միջոցով:

66. Պետական պաշտոն ստանձնել իսկ նախարարները երդում են տալ իս, որը ներառում է օրինականություն, բարեխղճություն եւ հանրային շահերին հավասարություն սկզբունքները («Կառավարություն կառուցվածքի եւ գործունեության մասին» օրենքի 4-րդ հոդված): ԲՊԱ ներքին համար վարքագծի կանոնադիրքը դեռեւս գոյություն ունի: Այդուհանդերձ, կատարված այցի պահին ԿԿԸ-ն աշխատում էր Պետական պաշտոններ զբաղեցնող անձանց վարքագծի կանոնադիրքի վրա ներառյալ՝ ԲՊԱ ներքին՝ հիմնվելով Պետական ծառայողների վարքագծի սփային կանոնադիրքի վրա ներառյալ՝ հասուկ կանոնները, որոնք ուղղված են կառավարող պաշտոններ զբաղեցնող անձանց եւ ենթակայների հետնրանց փոխհարաբերություններին, ինչպես նաև ներառում են պատժամիջոցներ դրա պրոստիի դրույթները չկատարելու համար¹⁷: **ԳԵՄԻՆ առաջարկում է՝** i) ընդունել բարձրատիճանի պաշտոնատր անձանց վարքագծի կանոնադիրք, հրապարակել այն եւ գույակցել վերանկարգություն եւ կիրարկման վստահելի եւ արդյունավետ մեխանիզմով, եւ ii) այն ենթակալինի իրազեկման համակարգված բարձրացման բարձրատիճանի պաշտոնատր անձանց շրջանում՝ վերագործարարական (պաշտոն զբաղեցնելու սկզբում եւ այնուհետև կանոնավոր պարբերականությամբ), հասուկ ուղեցույցի եւ խորհրդատվություն միջոցով:

Իրազեկում մը

67. ԳԳԹ նշում է հակվածություն ինդիքների վերաբերյալ համապատասխան

¹⁷ Իրականացված այցից հետո ԳԳԹ նշեղեկացալ, որ Պետական պաշտոն աների վարքագծի կանոնադիրքն ընդունվել է 2024 թվականի վերավարին: Դրան պես է հետևել են ԲՊԱ ներքին եւ այլ շահատուների համապարկակ իրազեկում մը եւ ուսուցում մը՝ դրասարյ ու նավետիրականացում մնապետովել ու համար: Այս ընթացիկ զարգացումները (որոնց մասին զեկուցվել է զնահատան նապտակով կատարված այցից հետո, եւ որոնք հետևաբար սեղում չեն ուսում մնաիրվել ԳԳԹի կողմից) եւ դրանց արդյունավետ իրականացումը պաշտած կերարվ կուսում մնաիրվեն ԳԵՄԻՆի պարտավորությունների կատարման ընթացակարգի շրջանակներում:

օրենսդրական դաշտի թեմայով ներածական դառնալուցի կամ աշխատառնողների բացակայությունը, օրինակ՝ բացակայում են Քրեական օրենսգիրքը, շահերի բախումը, սեղեկատվության սզատությունը, հայ տարածքներում պարտականությունները, հանրային սեղեկատվության եւ ռեսուրսների չարաշահումը եւ այլն: Հետեւ սբարակնկա վում է, որ ԲՊԱ ները սբար է սրդեն իսկ ունենան կամ կսրոդսնան ինքնուրույն ձեռք բերել բակսսր գիսել իքներ/գիսակցությունն՝ իրենց բոլոր «անել իքների եւ չանել իքների» վերսբերյալ, նսփքան սսշտոնակսրումը սկսելը:

68. Կանոնների ըմբոնման մասով կակածներ ունենալու դեսքում ԲՊԱն կսրոդ է դիմել ԿԿՀ-ին խորհրդատվության հասր: ԳԳԹին սավել է, որ ԿԿՀ-ն տսրեկան միջինը 20 խորհրդատվություն է սսմում ԲՊԱից՝ հիմնակսնում գրակոր ձեւով:

69. ԳԳԹի կսրծիքով՝ եւ՛ Վսրչսսփսի սշխսսակսզմը, եւ՛ ԿԿՀ-ն սբար է ունենան ընդլսնված դերեր եւ սսրտակսնություններ՝ բսրձսրսցնել ու հասր ԲՊԱների իրսզեկությունը էթիկսյի եւ բսրեվսրքություն հսրցերի վերսբերյալ՝ ներսծակսն ճրսզերի եւ կսնոնակոր «թսրմսցման» միջոցով: Քնի որ ընդունվում է ԲՊԱների վսրքսզծի նոր կսնոնսզիքք, էսկսն է, որ դրսնից հետ սրսստրվեն դրս դրույթների վերսբերյալ նսստակսյին ու դորդում եւ իրսզեկսն միջոցստումներ, մսնսվորսսփս՝ նսստակսյին վերսսսրսստման միջոցով, ինչի վերսբերյալ ստսշսրկը ներկսյ սցվել է վերեւում (սե՛ս 66-րդ կետը):

Իշխանություն և կառավարման մարմնի գործադիր գործունեություն և թափանցիկություն ու նրա էությունը

Տեղեկություն ու ներքին մասշտաբային իրություն

70. 2022 թվականի մայիսի 4-ին Հայաստանը վավերացրել է Պաշտոնական վաստադրություն հասանելիություն և մասին Եվրոպայի խորհրդի (CETS 205) կոնվենցիան: Կոնվենցիան Հայաստանի մասով ու ժիմեջ է մտել 2022 թվականի նոյեմբերի 1-ին: Հայաստանը դրավերաբերյալ որևէ վերապահում չի սրել: 2011 թվականից Հայաստանը Բաց կառավարման գործընկերություն (ԲԳ) անդամ է: Այն ներկայումս մտնում է իր [Գործողություն ու ներքին հինգերորդ ծրագիրը \(2022-2024թթ.\)](#):

71. Հայաստանում տեղեկություն ու ներքին մասշտաբային իրություն հարցը կարգավորվում է 2003 թվականի՝ «Տեղեկատվություն և սպառություն և մասին» օրենքով (այսուհետ՝ ՏՄՕ)¹⁸: ՏՄՕով սահմանվում են հանրային տեղեկություն ու ներքին հասարակարգում ներկայացնելու ընդհանուր կանոնները: Տեղեկատվությունը սրահարվում է գրավոր կամ բնակարգում դիմումով ներկայացված հարցման միջոցով՝ ուղղված տեղեկատվությունը սնորհնողին. դիմողը պարտավոր է հիմնավորել հարցումը:

72. ՏՄՕն ափսոսանքի մարմններից նսեւ պահանջում է իրենց պաշտոնական կայքերում սրահարել ՏՄՕ հարցումների առցանց ձեւանումներ եւ մշակել քաղաքացիներից եւ կազմակերպություններից ստացված գրավոր հարցումները՝ դիմումը ներկայացնելուց հետո հինգ օրվարնաջրում: Պատահան ներկայացնելու ժամանակը կարող է երկարաձգվել մինչեւ 30 օրով, սակայն միայն այն դեպքում, երբ ափսոսանքի մարմնին լրացուցիչ ժամանակ է անհրաժեշտ պահանջվող տեղեկատվությունը մշակելու հասար:

73. Ալելին, ՏՄՕով նախատեսվում է, որ յուրաքանչյուր հաստատությունն ափսոս է նշանակի ՏՄՕի հարցերով աշխատակից, որը պատահանատու է տեղեկատվություն սրահարման եւ օրենսդրական պահանջների պաշտաձ կատարման, ինչափս նսեւ տեղեկատվություն հասանելիություն միջադգային չափանիշներին հետեւելու հասար: Գանձվող վճարը ներառում է միայն այդպիսի տեղեկատվություն սրահարման տեխնիկական ծախսերը՝ առանց տարը էջ կամ պակաս տեղեկատվություն տարրման կամ պառձենման հասար գանձումների՝ տեղեկություն ու ներքին էլեկտրոնային վոստով սրահարելու կամ գրավոր հարցումներին պատահանելու միջոցով:

¹⁸ Իրականացված այցից հետո իշխանություն ու ներքին մշակել են, որ ՏՄՕում վոփոխություն ու ներքին են կատարվում:

74. Տեղեկատվության մատչելիության աստիճանի արդյունավետության և հիմնական ծախսերի նվազեցումը սպասելի կերպով նախատեսված են ՏՄԾ-ում: Հարկանշական է, որ սխալման մարմինը մերժում է տեղեկության սրահայտումը, եթե այն ա) պարունակում է սխալման, ծախսողական, բանկային կամ առևտրային գաղտնիք: բ) խախտում է մարդու սնունդի և ընտանեկան կյանքի գաղտնիության և, այդ թվում՝ նախնայություն, հետախույզի և խոսակցության անվտանգության, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների գաղտնիության և: գ) պարունակում է քրեական վարույթի՝ հրապարակման ոչ ենթակառարկայի պայմաններ, որոնք ենթակառարկա են հրապարակման: դ) բացահայտում է մասնագիտական գործունեության պայմանավորված մատչելիության սահմանափակում պահանջող տվյալներ (բժշկական, նոտարական, վաստաբանական գաղտնիք): եւ ե) խախտում է հեղինակային և հարակից իրավունքները:

75. Տեղեկատվության հարցումը չի կարող մերժվել, եթե այն ա) վերաբերում է հանրային անվտանգության և առողջությանը սպառնացող հրատապ դեպքերին, ինչպես նաև բնական աղետներին (ներառյալ՝ պաշտոնաթիվ կանխատեսվողները) և դրանց հետևանքներին: բ) ներկայացնում է Հայաստանի Հանրապետության ընդհանուր սնտեսական վիճակը, ինչպես նաև իրական վիճակը բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության, առողջապահության, կրթության, գյուղատնտեսության, առևտրի և մշակույթի ոլորտներում: գ) եթե տեղեկատվության հարցումը մերժելը բացասական ազդեցություն կունենա Հայաստանի Հանրապետության սոցիալ-սնտեսական, գիտական, հոգեւոր և մշակութային զարգացման և ուղղված սխալման ծրագրերի իրականացման վրա:

76. ՏՄԾ-ն պահանջում է սխալման մարմիններից սկսվողներն հրապարակել տեղեկատվության որոշ կատեգորիաներ, ինչպիսիք են իրենց տարեկան բյուջեն կամ հաշվետվության և ներքինը¹⁹: Էլեկտրոնային հարցումների միասնական հարթակը (www.e-request.am) գործարկվել է Կառավարության կողմից և ծախսում է առցանց դիմումները, հարցումները կամ բողոքները սխալման մարմիններին ներկայացնելու և դրանց հետևելու:

¹⁹ Տեղեկության և ներսրահայտելու կանոնները նախատեսված են ՏՄԾ-ի 7-րդ հոդվածով, որոնք պահանջում են տեղեկատվության 13 կատեգորիայի հրապարակում: ա) հանրության համար իրականացվող (իրականացման ենթակա) աշխատանքները և ծախսերի և ներքինը: բ) բյուջեն: գ) գրավոր հարցումների ձեւերը և դրանք լրացնելու վերաբերյալ խորհրդակցական ցուցումները: դ) հաստատված ցանկերը, ինչպես նաև պաշտոնապահ անձանց անունները, ազգանունները, կրթությունը, մասնագիտությունը, պաշտոնը, աշխատանքի վայրի հետախույզի և համարները, էլեկտրոնային փոստի հասցեները: ե) աշխատանքի ընդունման կարգը և թափուր աշխատատեղերը: գ) շրջակա միջավայրի վրա ներգործությունը: ը) քաղաքացիների ընդունելության կարգը, օրը, ժամը և վայրը: թ) աշխատանքների և ծախսերի և ներքինի բնագավառում գնագող սցանակարգը, գները (սակագները): ժ) սնտեսական տեղեկության և ներքինի ցանկը և դրանց սնտեսական կարգը: ժա) ստացված հարցումների վերաբերյալ վիճակագրական և անվտանգային տվյալներ, այդ թվում՝ մերժման հիմքերը: ժբ) սույն մատում սահմանված տեղեկության և ներքինի մշակման կամ ստացման աղբյուրները: ժգ) սույն մատում սահմանված տեղեկության և ներքինի պարզաբանելու իրավասության և ներքինի անձի տվյալները:

համար:

77. «Կոռուսցիայի դեմ պայքարի շրջանակներում 2022 թվականի հաղորդակցման գործողությունների ծրագիրը հաստատելու մասին» վարչապետի որոշմամբ մեկնաբանվել է հանրային իրավեկան լայն արշավ պատկերացումների արականացվող բարեփոխումների գործընթացի եւ դրա կոնկրետ գործունեություն վերաբերյալ, որն իրականացվում է կոռուսցիայի դեմ պայքարի հարցերով պատահանա մարմինների կողմից: Արշավը բաղկացած էր հեռուստատեսությամբ, սոցիալական ցանցերում եւ պատժական կայքերում գովազդի եւ իրավեկան բարձրացման սեսայն ու թերի հեռարձակում մից/ցուցադրում մից, ինչպես նաեւ սոցիալական ցանցերում, պատժական կայքերում եւ զանգվածային լրատվաիջոցներում սեղեկատվական նյութերի հրատարակում մից: Իրականացված այցից հետո իշխանությունները նաեւ նշել են, որ 2023-2026 թվականների հակակոռուսցիոն նոր ռազմավարություն շրջանակներում հրատարակվել է 2024-2026 թվականների հաղորդակցման ծրագիր՝ հանրությունը եւ տարբեր թիրախային խմբերին Հակակոռուսցիոն ռազմավարություն հիմնական ուղղությունների մասին սեղեկացնելու, ինչպես նաեւ հանրային ներգրավվածություն միջոցով ընթացիկ հակակոռուսցիոն բարեփոխումներին հասարակություն սջակցություն նս պսնովելու համար: Նախատեսվում է կատարել սգործել հակակոռուսցիոն մոնիթորինգի եւ գնահատման էլեկտրոնային երկլեզու հարթակը, որտեղ կիրառարակվեն Հակակոռուսցիոն ռազմավարություն կիսամյակային եւ տարեկան հաշվետվությունները, Հաղորդակցություն գործողությունների ծրագրի տարեկան հաշվետվությունները, ինչպես նաեւ հակակոռուսցիոն բարեփոխումների, քաղաքականություն մասին սեղեկատվությունը, համապատասխան կանոնները, ընթացակարգերը եւ այլն:

78. Հակակոռուսցիոն բարեփոխումների եւ քաղաքականություն մասին սեղեկատվությունը հրատարակված է Կտավարություն եւ Ադարսդատություն նախարարություն պատժական կայքէջերում²⁰: Բացի այդ, բոլոր համապատասխան կանոններն ու ընթացակարգերը կարելի է գտնել նորմաիվ իրավական ակտերի համար նախատեսված կայքէջերում: Կոռուսցիոն բնույթի հանցագործությունների հետաքննություն մասին սեղեկատվությունը հրատարակված

²⁰ Իրականացված այցից հետո իշխանությունները նշել են, որ հակակոռուսցիոն մոնիթորինգի եւ գնահատման էլեկտրոնային հարթակի մշակման աշխատանքները կսկսվեն 2024 թվականի երկրորդ կիսամյակում, իսկ հարթակը կգործարկվի 2025 թվականին: Հարթակի վերաբերյալ հասարակություն իրավեկանություն բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների ներդրումը նախատեսված է Ադարսդատություն նախարարի 2023 թվականի դեկտեմբերի 28-ի թիվ 819-Լ որոշմամբ: Բացի այդ, նախատեսվում է, որ 2024 թվականի մարտից Ադարսդատություն նախարարություն կայքէջում կներառվի հակակոռուսցիոն բարեփոխումների մասին հատուկ բաժին:

է Հակակոռուսցիոն կոմիտէի եւ Գլխավոր դատախազութիւն կայքէջերում²¹: ԿԷԶ-ի մանրատի վերաբերյալ սեղեկատվութիւնը նրա հրապարակված է Հանձնաժողովի կայքում:

79. Ինչ վերաբերում է սեղեկատվութիւն մասշտաբային յանցանքների խախտման համար նախատեսված տուգանքներին, 2022 թվականի սեպտեմբերին Կարչակապետ իրավապաշտպանների օրենսգրքում կատարվել են վերջին փոփոխությունները, որոնք ավելի բարձր տուգանքներ են սահմանում սեղեկատվութիւնը նա չսրամադրող սեղեկատվութիւնը նա սնօրինողների համար²²: Փոփոխությունների համաձայն՝ սեղեկատվութիւնը նա չսրամադրելու համար տուգանքները կազմում են 30 000-70 000 ՀՀ դրամ (70-165 եվրո), մինչդեռ մեկ տարվա ընթացքում նույն խախտումը կրկնելու դեպքում նախատեսվում է՝ 100 000-150 000 ՀՀ դրամ (240-360 եվրո) տուգանք: ՏՄՕ-ով նախատեսվում են ներքին եւ արտաքին (դատարանի առջ) բողոքարկման մեխանիզմներ:

80. Պահանջվում է, որ սեփական մարմինները վարեն վիճակագրությունը՝ հարցվող թեմաների եւ մերժման պատճառների վերաբերյալ²³: Վիճակագրական տվյալները սխալ է առնվազն պարունակեն ստացված հարցումների ընդհանուր թիվը եւ սեռակը: Տարեկան վիճակագրությունը նրա սխալ է հրապարակվի սեղեկատվութիւնը նա սնօրինողի պաշտոնական կայքէջում:

81. ԳԳԹ-ն համարում է, որ Տեղեկատվութիւնը սզատութիւնը մասին օրենսդրություն մասշտաբային յանցանք (ՏՄՕ) ողջամտրեն համապարկված է սեղեկութիւնը նա ներկայ սցման եւ մշակման, սեղեկութիւնը նա ներկայ մատվ պատահանատու ծառայողների նշանակման համար սահմանված ընթացակարգերով եւ կանոններով, ինչպես նաեւ բողոքարկման մեխանիզմներով: ՔՅԿներն այն կարծիքին էին, որ ՏՄՕի շրջանակում ընդգրկված թեմաների մատվ բարելավման սեղ կա «Տեղեկատվութիւնը նա սնօրինող» եւ «հանրային նշանակութիւնը կազմակերպություններ» կիրառելի սահմանումները չեն ներառում մասնավոր հատվածի այն կազմակերպությունները, որոնք օգտագործում են հանրային ակտիվներ/ռեսուրսներ,

²¹ Իրականացված այցից հետո իշխանությունները նշել են, որ 2024-2026 թվականների Հաղորդակցություն գործողությունների ծրագրով նախատեսվում է կոռուսցիոն բնույթի հանցագործությունների մատվ իրականացված հետաքննություն վերաբերյալ հանրային իրազեկվածությունը բարձրացում, այդ թվում՝ հակակոռուսցիոն բնույթի հանցագործությունների մատվ իրականացված հետաքննություն վիճակագրությունը պարբերական հրապարակման միջոցով: Մինչեւ 2024 թվականի ավարտը նախատեսվում է նաեւ դատավորների, դատախազների եւ քննիչների բարելավությունը մատվ իրականացված ուսումնասիրությունների վերաբերյալ հանրային իրազեկում:

²² Այս փոփոխությունը նա առաջարկել է Արդարադատություն նախարարությունը՝ Հայաստանի «Ինֆորմացիայի սզատութիւնը կենտրոն» (ԻՄԿ) ՀԿ-ի միջնորդությունը հիման վրա

²³ Կատարությունը 2015 թվականի հոկտեմբերի 15-ի թիվ 1204-Ն որոշման թիվ 1 հավելվածի 8-րդ կետ

ինչ պիտի են հանքարդյ ու նաբերական, փայ տաճակման, հիդրոէներգետիկ ընկերու թ յ ու նները եւ պ լ ն: ՔՀԿներն ընդգծել են, որ դրանք Հայ աստնու մ զգայ ու ն, կոռու սցիպ ի հակված սիրույ թներ են, որսեղ թախանցիկու թ ու նը եւ հանրայ ին վերահսկողու թ ու նը կարող են հասկապա սրժեքավոր լ ինել: Այս կապակցու թ ամբ ԳԳԹն վկայ ակոչ ու մ է Պաշտոնական վաստաթղթերին հասանել իու թ ան մաին Եվրոպայ ի իտրիդի կոնվենցիան (CETS 205), որը հրապարակայ նու թ ու նը բարձրացնել ու նպատկով նախատեսու մ է ֆիզիկական կամ իրակաբանական անձանց համար SUO ի շրջանակի ընդլ պ նման հնարավորու թ ու ն պ նքանով, որքանով նրանք իրականացնու մ են հանրայ ին գործառույ թներ կամ առնչ վու մ են պետական միջոցների հետ՝ համաձայ ն սզգայ ին օրենսդրու թ ան:

82. ԳԳԹին նաեւ ավել է, որ SUO ի իրականացման գործել ակերար ներկայ ու մս լ իովին բակար ս է: Շատդեսքերու մ պետական մարմինները սրահարու մ են սնորոշ, ոչ ամբողջական կամ ու շացած պատախաններ: Ըստ լրատվամիջոցների՝ հանրայ ին սեղեկատվու թ ան ստացման վերաբերյ պ հարցու մների մշակման ժամկետը սովորաբար երկար է (35 օր)²⁴, ինչը դժվարացնու մ է լրատվամիջոցների կողմից կառավարու թ ան եւ ընդհանրապես հանրայ ին ոլորտի դիտորդի դերը: Պետական իշխանու թ ու նները հաճախ են վկայ ակոչ ու մ մասնավոր կյ անքը եւ Պետական գաղտնիու թ ու նը որպես սեղեկատվու թ ան սրահարու մը մերժել ու հիմք: 2023 թվականի մարտին Ազգայ ին ժողովն ընդու նեց «Պետական գաղտնիքի մաին» օրենքի վովովու թ ու նները, որոնց համաձայ ն SUO ի շրջանակներու մ պաշտոնական սլյ պ ների սրահարման հարցու մները ենթակա են մերժման, եթե դրանք պարու նակու մ են «սահմանախկ սարածման ծառայ ողական սեղեկու թ ու ններ»²⁵: ԳԳԹի համար սեղեկու թ ու նների պ ս սեսակի մաին հակացու թ ու նը, ինչ պես պ ն նկարագրված է օրենքու մ, չ ախազանց լ պ նիմաստ եւ սնորոշ է, ինչը հանգեցնու մ է սեղեկատվու թ ան սղատու թ ան կանայ ակն սահմանախկման ոիսկերի առաջացման²⁶: Քաղաքացիական հասարակու թ ան ներկայ սցու ցիչ ները նաեւ

²⁴ SUO ով սահմանվու մ է հնգօրյ ավերջնաժամկետապատախանների սրահարման համար, որը բարդ հարցու մների դեսքու մ կարող է երկարաձգվել մինչև 30 օր: Այս կապակցու թ ամբ ԳԳԹԻ պ ցի ժամանակ սեղի լրատվամիջոցների ներկայ սցու ցիչ ները նշել են, որ իրենց վորձը ցույ ց է սլել, որ իշխանու թ ու նները սովորաբար կիրառու մ են ժամկետը 30 օր (և ավել ի) երկարաձգել ու գործել ակերար:

²⁵ «Պետական գաղտնիքի մաին» օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ կետի 1-ին ենթակետը, համաձայ ն որի՝ 2) սահմանախկ սարածման ծառայ ողական սեղեկու թ ու ններն պ ն սեղեկու թ ու ններն են, արանքները կամ նյ ու թերը, որոնք սույ ն օրենքի համաձայ ն չ են վերաբերու մ Հայ աստնի Հանրապետու թ ան պետական մարմինների և սեղական ինքնակառավարման մարմինների, իրակաբանական անձանց և պաշտոնյ աների գործու նեու թ ան հետ կապված պետական գաղտնիք պարու նակող սեղեկու թ ու ններին, որոնք օրենքի համաձայ ն պարու նակու մ են պետական գաղտնիքի սարեր, բայ ց ինքնին չ են հրապարակու մ պետական գաղտնիքը, և որոնց տարածու մը կարող է բացասաբար սղել Հայ աստնի Հանրապետու թ ան պաշտպանու թ ան, սզգայ ին անվտանգու թ ան, սրտաքին հարաբերու թ ու նների, քաղաքական և սոստական շահերի և իրակապաշտպան գործու նեու թ ան վրա

²⁶ Տե՛ս նաեւ [Խոսքի սղատու թ ան պաշտպանու թ ան կոմիտեի \(ԽԱԿԿ\) եռամայ ակայ ին զեկույ յ ցր իտաքի սղատու թ ան իրավիճակի և Հայ աստնու մ լրագրողների և զանգվածայ ին լրատվամիջոցների իրավու նրների խախտու մների](#)

վկայ ակոչել են «Ռազմական դրույթ ան իրավական ռեժիմի մասին» օրենքով առաջարկված օրենսդրական փոփոխությունները, որոնք ներկայումս քննարկման փուլում են, եւ որոնց առումով նրանք ունենին մտահոգություն և առայն, որ դրանք կարող են լուրջ հետևանքներ ունենալ երկրում սեղեկատվության ազատության համար²⁷:

83. Նաև անհրաժեշտ է կատարել ազործել պրոակտիվ հրապարակման եղանակները: Պաշտոնական կայքերի մեծամասնությունը չի պարունակում սեղեկությունների և ամբողջական շրջանակը, որը պետական մարմիններից պահանջվում է հրապարակել ՏՄԻ համապատասխան: Շատ դեպքերում սակասեղեկատվությունը դժվար հասանելի է կամ հնացած: Ինչպես ԳԳԹ՝ սեղեկացել էր սեղում, սրահետևանքն այն է, որ պետական մարմինների կողմից ինքնուրույն հրապարակված սեղեկությունները քիչ են հետաքրքրում ՁԼԲներին:

84. Քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչները նշել են, որ պետական իշխանությունների կողմից ՏՄԻ դրույթների մերժումները կամ ոչ համապատասխան պատասխանները վիճարկելը չափազանց բարդ է: Բարձրաստիճանի պաշտոնյալի բողոք ներկայացնելիս, բողոքը հաճախում էր սկսվել և անձին, որի դեմ ներկայացվել է բողոքը, ինչի արդյունքում առաջին անգամի որոշումն անփոփոխ է թողնվում: Թեև հնարավոր է դատական կարգով բողոքարկման միջոցով օրինական կերպով վիճարկել ՏՄԻ վերաբերյալ որոշումները, այդ տարբերակը կարող է տարիներ սեւել, որից հետո պահանջվող սեղեկությունները կկորցնեն իրենց պոլիտիկականությունը: Հետևաբար դատական գործերը քննվել են ՏՄԻ կիրառության համար նախադեպ ստեղծելու նպատակով: Բացի այդ, այս ընթացակարգերը ծախսատար են:

85. ՔՀԿները եւ Անդու իրավունքների պաշտպան առնցքային դեր են խաղում ՏՄԻ իրականացման ընթացքը վերահսկելու գործում, եւ Պետական կառավարման բարեփոխումների վերաբերյալ ռազմավարության նույնպես միջոցներ են սահմանվում ՏՄԻ դրույթներին համապատասխանությունը գնահատելու գործընթացին քաղաքացիական հասարակության

[մասին \(2023 թվականի հուլիս-սեպտեմբեր\)](#):

²⁷ Իշխանությունները նշել են, որ «Ռազմական դրույթ ան իրավական ռեժիմի մասին» օրենքի փոփոխությունների նախագիծը դեռևս չի ընդունվել և դեռևս քննարկման փուլում է: Նշված իրավական ակտի ընդունման ներառականությունն ունի թախանջիկությունն ապահովելու նպատակով սեղի են ունեցել մի շարք հանրային քննարկումներ պետական մարմինների, քաղաքացիական հասարակության և Անդու իրավունքների պաշտպանի գրառնայի ներկայացուցիչների մասնակցությամբ: Արդյունքում հանվել է համացանցի օգտագործման սահմանափակումների մասին դրույթների նախագիծը, և վերանայվել են ՁԼԲների սահմանափակումների մասին դրույթները: Հաշվի առնելով բարձրագույն և սակավագույնությունները ներկայումս խորացված փորձարկումներն և է իրականացվում մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների վերաբերյալ միջազգային չափանիշներին օրենքի համապատասխանությունն ապահովելու, ինչպես նաև պետական անվտանգությունը պաշտպանելու համար:

ներգրավվածությունն ուղղությամբ: Այնուամենայնիվ, ԳԲԹ-ն նշում է, որ չկա հատուկ ինստիտուցիոնալ մարմին, որը կապիտուլեր իրականացման միասնական գործելակերպի համակարգված եւ անկախվերանայ ու մը, մոնիթորինգն ու իրականացումը:

86. Աստիճան մի շարք հարցումների մասին վիճակագրական տվյալները պահվում են Վարչապետի աշխատակազմի Դիմումների քննարկման, քաղաքացիների հետ հետադարձ կապի մշտադիտարկման եւ գնահատման վարչությունում (ինչը ցույց է տալիս սեղեկատվության հարցումների աճող տեղեկացր), սակայն ներկայացված հարցումների եւ ստացված բողոքների ընդհանուր թվի վերաբերյալ պատճենական վիճակագրական տվյալները հասանելի չեն, նաեւ առկա չէ հանրային սեղեկատվության ու նուշացումով ներկայացված կամ ոչ ամբողջական պատասխանների առնչությամբ բողոքների թվի կամ թերությունների վերացման համար ձեռնարկվող քայլերի մասին: ԳԲԹ-ն համարում է, որ առաջիկայում սպասվում է ավելի որակյալ (եւ ոչ քանակական) սեղեկատվության հավաքելու աշխատանքի իրականացում, ինչը թույլ կտա ստեղծել ընդհանուր օրինաչափություններ եւ թերությունների վերացման համար ձեռնարկվող քայլեր իրականացման թերությունների հարցումը դեպքում²⁸:

87. Անվտանգությունը նշենք, որ թեեւ SUD-ն բավականին հավանաբար է սեսականորեն, դրա իրականացումը գործնականում բարդությամբ ու ներքին հետեւ կապված: Հաշվի առնելով վերը նշված թերությունները՝ ԳԲԹ-ն առաջարկում է՝ i) իրականացնել սեղեկատվության մասշտաբային վերաբերյալ օրենսդրության կիրառման սզդեցության անկախ գնահատում՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով բացառությամբ ու ներքին կիրառմանը, պատասխանների ժամանակին ներկայացմանը, սեղեկատվության սրտակազմի բացահայտման գործելակերպին եւ կատարմանը, որին կհետեւի սեղեկատվության հանրային մասշտաբային բարելավում ուղղությամբ անհրաժեշտ օրենսդրական եւ գործնական միջոցների ձեռնարկումը, ii) հավաքել եւ հրատարակել մերժումների, ուշացած կամ թերի պատասխանների հետևանքով հարցումների եւ բողոքների մասին պատճենական վիճակագրական տվյալներ եւ հանրությունը սրահարդել սեղեկատվության թերությունների վերացմանն ուղղված քայլերի վերաբերյալ, եւ iii) դիտարկել վերահսկողության հատուկ անկախ մարմնի ստեղծման հարցը, որը կապիտուլեր սեղեկատվության սզատության մասին օրենսդրության իրականացման միասնական

²⁸ Հայաստան կատարած աշխատանքային պլանից հետո իշխանությունները նշել են, որ Բարձր սեղանակազմի պայմաններում նախարարությանը մշակել է «Տեղեկատվության սզատության մասին» օրենքի վերաբերյալ օրենքի նախագիծ (նախագծի վերաբերյալ սեղի է ունեցել հանրային քննարկում): Այն, ի թիվս այլնի, նախատեսում է սեղեկատվության հարցումներին պատասխանելու գործընթացը վերահսկելու նախաձեռնությունները դեպքում դրանց վերացմանն ուղղված միջոցների ձեռնարկում պահանջելու համար պատասխանատու մարմնի ստեղծում:

գործել սկերսի համակարգված վերնայ ու մը, մոնիթորինգը և իթանու մը:

88. Ինչ վերաբերում է մանավորապես Կառավարության գործունեության թախանցիկությանը եւ ԲՊԱների որոշումներին եւ գործունեությանը, Կառավարության նորմափվ իրավական սկսերը ենթակա են պշտոնական հրապարակման (ՀՀ օրենքը «Նորմափվ իրավական սկսերի մասին», 23-րդ եւ 24-րդ հոդվածներ), դրանք հասանելի են առցանց (www.arlis.com, www.parliament.am and www.president.am): Նմանապես գործնականում Կառավարության եւ վարչապետի որոշումները հրապարակվում են առցանց (www.e-gov.am եւ www.primeminister.am): Կառավարության ծրագրի համար պատասխանատու մարմինները նաեւ առցանց հրապարակում են իրենց գործունեության մասին տարեկան զեկույցները (Կառավարության պշտոնական կայքում կամ համապատասխան նախարարության ներքին կայքերում): Վարչապետը պարբերաբար հանրությանն է հաղորդում կառավարության գործունեության մասին սեղեկատվությունը պշտոնական ուղերձների, մանուլի սաուլիսների, համացանցային հարթակներում հրապարակումների, Կառավարության նիստերի ժամանակ ունեցած ելույթների կամ պլմիջոցներով (Կառավարության աշխատակարգի 10-րդ, 116-րդ եւ 136-րդ կետեր):

89. Կառավարության նիստերն ուղիղ հեռարձակվում են Կառավարության պշտոնական յ ու թուրյան պիքով, ինչպես նաեւ Վարչապետի եւ Կառավարության ֆեյ սբուրյան էջերով: Հալատարմագրված լրագրողների եւ օաբրատորների համար ապահովվում է հասանելիության Կառավարության շենք՝ նիստի աշխատանքը լուսաբանելու համար: Զանգվածային լրատվաիջոցների ներկայ սցուցիչները նիստին հետեւում են ուղիղ եթերով, Մանուլի կենսարոնից, որից հետո նրանք հնարավորություն ունեն ճեպագրույցներ անցկացնելու Կառավարության անդամների հետնրանց կայ սցրած որոշումների եւ իրենց հետաքրքրող պլ հարցերի վերաբերյալ: Պարաստվում է Կառավարության նիստերի մանուլի հաղորդագրություն եւ հրապարակվում է առցանց վարչապետի կամ Կառավարության կայքում (կախված նրանից, թե ով է վարում հանդիսարմը՝ վարչապետը, թե փոխվարչապետը):

90. Կառավարության նիստի օրակարգի նախագիծը, պղ թվում՝ քննարկվել իք հարցերի մասին վաստաթղթերը (բացառությամբ սփտական գաղտնիք պարու նակող վաստաթղթերի, որոնց վրա նշված է, որ դրանք գաղտնի են) սփսք է հրապարակվեն Կառավարության հանդիպման անցկացու մից առնվազն մեկ օր առաջ: Կառավարության նիստերն արձանագրվում են Վարչապետի աշխատակազմի կողմից: Միստի արձանագրությունները սփսք է ներառեն քննարկված հարցերը եւ կայ սցված որոշումները, ինչպես նաեւ նիստի ընթացքում վարչապետի կողմից արված

բանավոր առաջարկները: Կառավարության նիստի արձանագրության նկատմամբ կամ դրանց մի մասը կարող են հրապարակվել ըստ վարչապետի հրահանգների («Կառավարության կառուցվածքի եւ գործունեության մասին» օրենքի 10-րդ հոդվածի 16-րդ կետ):

91. ԳԳԹ-ն մտածողության ունեւոր էլ սել Նախագահի, Վարչապետի, Վարչապետի թեկնածուի եւ Ազգային ժողովի նախագահի միջոցառումների ծախսերի համար պետական գնումների (փակ(գաղտնի)) գործընթացների թափանցիկություն մասին: Մասնավորապես «Պետական գնումների մասին» օրենքում (15-րդ հոդված) 2016 թվականին կատարվեց փոփոխություն ուն, որով սահմանափակվում էր նշված պաշտոնների համար ներկայացուցչական ծախսերի վերաբերյալ սեղեկատվություն հասանելիությունը²⁹: Իշխանության ունեւորը նշել են, որ անհրաժեշտ են համարել գաղտնի պահել այդ սեղեկությունները՝ պետության գործունեության բնականոն իրականացումն ապահովելու համար: ԳԳԹ-ի համար համոզիչ չեն իշխանության ունեւորի սրամտորած փաստարկները, որոնցով փորձ է սրվում արդարացնել վերոնշյալ ծախսերի բացառումն ընդհանուր բաց մրցույթի եւ թափանցիկություն ապահովման կարգից, հավասար, եթե հաշվի առնենք, որ բացառությանը գործում է որպես ընդհանուր դրույթ: ԳԳԹ-ն առաջարկում է վերանայել Նախագահի, Վարչապետի, Վարչապետի թեկնածուի եւ Ազգային ժողովի նախագահի սրարողակարգային ծախսերի հետ կապված պետական գնումների գործող փակ գործընթացները՝ նպաստելու նենսով սահմանափակել դրանց օգտագործումը բացառապես այն դեպքերում, երբ դրանք բավականաչափ հիմնավորված են ազգային անվտանգության նկատառումներով:

Օրինաստեղծ գործընթացի թափանցիկությունը

92. Աստիճանադրության ամբարձրվել է որոշում կայացնող անձանց ինտրադեր եւ օրենսդրական նախաձեռնություն ունեւոր ներկայացնելու՝ քաղաքացիների իրավունքը: «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքի համաձայն նոր օրենսդրական ակտերի մասին հանրային քննարկումները պարտադիր են, բացառության ամբարձրվելու միջազգային համաձայնագրերի

²⁹ «Գնումների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 15-րդ հոդված. Պետական գաղտնիք պարունակող գնումների պատվերներում են ազգային անվտանգության ապահովման, «Հատուկ պետական պաշտպանության ենթակա անձանց անվտանգության ապահովման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված պաշտոնատար անձանց սրարողակարգային ծախսերի, կեցության, սննդի եւ սրանսարքային սպասարկման, ներառյալ սրանսարքային միջոցների սեփականության սպասարկման եւ նորոգման ոլորտում հատուկ սեփական եւ ծրագրային, ռազմական սեփական ի, սպառազինություն, ռազմասթերքի եւ ռազմատեխնիկական միջոցների ապահովման համար անհրաժեշտարանքները, աշխատանքները եւ ծախս ունեւորը:

վալերացման մասին օրենքի նախագծերի: Այլ նորմատիվ իրավական ակտերի նախագծերը կարող են ներկայ սցվել հանրայ ին քննարկման՝ դրանք մշակած կամ ընդունած մարմնի նախաձեռնու թյ ամբ: Արտակարգ կամ ռազմական դրու թյ ան հետկապիած իրավական ակտերի համար նույ նախ հանրայ ին քննարկու մները պարտադիր չ են, թեև դրանց վերաբերյ պ կարող են քննարկու մներ անցկացվել նախագիծը մշակած կամ ընդունած համապատասխան մարմնի նախաձեռնու թյ ամբ:

93. Հանրայ ին քննարկու մների նվազագույ ն սեւ ողու թյ ու նը 15 օր է, եւ հանրայ ին քննարկու մների պոյ ու նքները նույ նախ ախք է հրապարակվեն վերանայ ված նորմատիվ իրավական ակտի հետ միասին: Եթե Կառավարու թյ ու ն ներկայ սցված օրենսդրական նախագիծը հանրայ ին քննարկու մ չի անցել, Կառավարու թյ ու նը կարող է պ ն վերադարձնել ներկայ սցրած մարմնին: Ըստ իշխանու թյ ու նների՝ գոյ ու թյ ու ն չու նի որեւ է «հրատապ ընթացակարգ», որը թույլ կտա շրջանցել հանրայ ին քննարկման պահանջը:

94. Կառավարու թյ ան մարմնի կողմից մշակված նորմատիվ իրավական ակտի նախագծի մասին հանրայ ին քննարկու մները ախք է սեղի ու նենան տյ պ մարմնի պաշտոնական կայ քու մ, ինչ ախ նսեւ Ադրարտաու թյ ան նախարարու թյ ան կողմից վարվող՝ Իրավական ակտերի նախագծերի հրապարակման միանական կայ քու մ (www.e-draft.am)³⁰ պ ն հրապարակել ու միջոցով: Օրենդրական նախագծերը հրապարակվու մ են նկարագրու թյ ու ններով եւ հիմնավորմամբ, եւ հարթակը թույլ է տպ իս ներկայ սցնել առաջարկներ, որոնք հրապարակվու մ են պատասխանաու մարմնի պատասխանի հետմիասին:

95. Պարտադիր հանրայ ին քննարկման մասին դրույ թը խախել ու համար վարչական պատժամիջոցներ սահմանված չ են: Հանրայ ին քննարկու մներ կազմակերպել ու եւ անցկացնել ու ընթացակարգու մ նշվու մ է, որ հանրայ ին քննարկու մների գործընթացի խախտու մների դեաբերու մ անհաները եւ կազմակերպու թյ ու նները կարող են դիմել որոշու մ կայ սցնող մարմին, ինչ ախ նսեւ Ադրարտաու թյ ան նախարարու թյ ու ն՝ բացարարու թյ ու ններ ստանպ ու համար³¹:

³⁰ Հանրայ ին քննարկման պահանջը չի տարածվու մ խորհրդարանի կողմից նախաձեռնված կամ քաղաքացիական նախաձեռնու թյ ու նների պոյ ու նքու մ ներկայ սցված օրենսդրական նախագծերի վրա Ալել ին, պրտակարգ կամ ռազմական դրու թյ ան հետկապիած իրավական ակտերի համար նույ նախ հանրայ ին քննարկու մները պարտադիր չ են, թեև դրանց վերաբերյ պ կարող են քննարկու մներ անցկացվել նախագիծը մշակած կամ ընդունած համապատասխան մարմնի նախաձեռնու թյ ամբ:

³¹ Անանավորապա 2018 թվականի հոկտեմբերի 10-ի Կառավարու թյ ան թիվ 1146-Ն որոշման համաձայ ն՝ Ադրարտաու թյ ան նախարարու թյ ու նը հանակարգու մ է Իրավական ակտերի հրապարակման միանական կայ քի (www.e-draft.am) աշխատանքները ն անցկացնու մ է մոնիթորինգ: Անիթորինգի պոյ ու նքու մ Ադրարտաու թյ ան

96. 2020 թվականին առցանց հրապարակվել են 725 նորմատիվ իրավական ակտեր, 2021 թվականին՝ 903 նորմատիվ իրավական ակտեր, իսկ 2022 թվականին՝ 1300 նորմատիվ իրավական ակտեր: Միասնական կայքը (www.e-draft.am) 2020 թվականին ունեցել է 306 369 օգտատեր (562 143 մուտք), 2021 թվականին՝ 386 934 օգտատեր (669 712 մուտք), իսկ 2022 թվականին՝ 370 769 օգտատեր (657 487 մուտք): Իշխանություն ունեցող նշել են, որ 2020-2022 թվականներին ստացված մեկնաբանությունների 73%-ն ընդունվել է:

97. Հանրային լսումները կազմակերպում են սկսած ընդունելու իրավասություն ունեցող մարմնի կամ Կառավարություն անադամի, ինչպես նաև Կառավարությունը եւ վարչապետին ենթակա մարմինների կողմից: Դրան հետևում են գրավոր արձանագրություններ, եւ դրանց արդյունքներն անվտուխ աչաքով հրապարակվում են միասնական կայքում: Ռազմավարական նշանակություն ունեցող վաստաթղթերի համար պարտադիր է շահառուների, այդ թվում՝ քաղաքացիական հասարակություն կազմակերպությունների, հանդիսարմաների եւ քննարկումների իրականացումը (վարչապետի 2021 թվականի դեկտեմբերի 30-ի թիվ 1508-Լ որոշում): Այդպես է եղել, օրինակ, 2019-2022 թվականների Հակակոռուպցիոն ռազմավարություն, հետագայում դրանում կատարված փոփոխությունների եւ 2023-2026 թվականների նոր Ռազմավարություն մշակման ժամանակ³²: Նույնը սեղի է ունեցել, ի թիվս

նախարարությունը կարող է կապել հանրային քննարկում անցկացնող մարմնի հետ, եթե այն չի արհամարում ընթացակարգը և իրավական արհամարները: Հարցում ներկայացնելուց հետո հինգ օրվա ընթացքում հանրային քննարկում անցկացնող պետական կառավարման մարմինը պետք է պարզաբանումներ սրահարդի արձանագրված խախտումների վերաբերյալ: Հանրային քննարկումների անցկացման խախտումների դեպքում ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք պարզաբանումներ ստանալու համար կարող են կապել թե՛ հանրային քննարկում անցկացնող մարմնի և թե՛ Արդարադատություն և նախարարություն հետ Եթե դիմումը միաժամանակ ներկայացվում է երկու մարմին, հանրային քննարկում անցկացնող մարմինը դիմումատուին պարզաբանումներ է սրահարդում, իսկ պարզաբանման պահենն ու դարկվում է Արդարադատություն և նախարարություն ուն:

³² 2023-2026 թվականների Հակակոռուպցիոն ռազմավարություն համար ստեղծվել է բազմաշահառու աշխատանքային խումբ (19 անդամ մարմիններ, որոնցից 11-ը ՀՀ-ներ են): Երեք անվա ընթացքում աշխատանքային խումբն անցկացրել է ընդամենը 10 նիստ ինչպես ամբողջ կազմով, այնպես էլ առանձին մասնագիտական թեմատիկ խմբերով: Այլ ին, 2023 թվականի օգոստոսի 23-24-ը հրավիրվել են Հակակոռուպցիոն ռազմավարություն շուրջ հանրային քննարկումներ, որին ներկա են եղել մոտ 80 ներկայացուցիչներ ոլորտային հասարակական կազմակերպություններից, պետական մարմիններից և դոնոր կազմակերպություններից: Անանսիցները կիսվել են իրենց դիտարկումներով, բարձրաձայնել են իրավական գործել ակերպին առնչվող հարցեր և ներկայացրել են Ռազմավարություն կատարել սործմանն ուղղված առաջարկություններ: Բացի այդ, 2019-2022 թվականների նախկին հակակոռուպցիոն ռազմավարություն իրականացնելու և իրականացման մոնիթորինգի համար ստեղծվել է Աշխատանքային խումբ, որը ներառում է ՔՀ-ների երկայնացուցիչներին: Նաև ստեղծվել է աշխատանքային խումբ նոր ընդունված 2023-2026 թվականների Հակակոռուպցիոն ռազմավարություն իրականացման մոնիթորինգի համար, որտեղ նույնպես ՔՀ-ների ներկայացուցիչները մշտական անդամներ են: Իշխանություն ունեցող նշել են, որ նախորդ գործել ակերպի համաձայն Աշխատանքային խմբի դերն է պետական մարմինների և ՔՀ-ների միջև հակակոռուպցիոն բարեփոխումների վերաբերյալ քննարկումները հեշտացնելը ծառայելով որպես արդյուն նավետ համագործակցություն հարթակ:

այլ նի, Դատական եւ իրավական բարեփոխումների ռազմավարությունն եւ Անդրու իրավունքների պաշտպանությունն ռազմավարություն կապակցությունն ամբ:

98. Իշխանություն ունեւրը նշել են, որ հանրային լսումնանցկացնելուց անմիջապէս հետո համապատասխան նախագիծն ուղարկվում է համապատասխան նախարարների կոմիտե, Խորհրդարանում մշտական հանձնաժողովի կառավարական նիստ եւ Խորհրդարանի լիազում մար նիստում երկու լսումների: Ըստ իշխանություննների՝ այս բոլոր վում էրում նախագծերը ենթակա են ստում գման (մեկնաբանման, ընդում նման), ինչը լայ նոր են ընդում նվաժ արակտիկաէ:

99. Նաէ կարող են ստեղծվել հանրային խորհում րդներ՝ առանձին նախարարություննների նախակների եւ գործառւյ թների իրականացման գործում քաղաքացիական հասարակությունն մանակցություննն ապեովելում համար: Խորհում րդները ստեղծվում են հայ տարարությունն միջոցով եւ բաց են համապատասխան ոլորտներում վորձառությունն ու նում նեցող բոլոր քաղաքացիների եւ կազմակերարություննների համար: Խորհրդի կազմի վերաբերյալ վերջնական որոշումը ստրագրվում է համապատասխան նախարարի կողմից, որը նաէ նախագահում է խորհրդում:

100. Պետական կառավարման բարեփոխման, [հակակոռւ սցիոն](#) բարեփոխման ռազմավարություննը, Իրական եւ դատական բարեփոխման ռազմավարություննները, ինչպէս նաէ [Բաց կառավարման գործընկերությունն \(ԲԳ\) 2022-2024 թվականների գործողությունն ու նների ծրագիրը \(հինգերորդ գործողությունն ու նների ծրագիր\)](#) ներառում են մի շարք միջոցառումներ, որոնք ապեովում են հանրությունն առակել լակ ներգրակվածություննը որոշում կայացնելում գործընթացում (օրինակ՝ բաց եւ ներառական որոշումների կայացման գործընթացի ապեովման նախակով մանակցությունն մեխանիզմների եւ գործիքների վերանայում, պետական եւ տեղական բյում ջենների մշակմանը մանակցությունն համար հարթակների ստեղծում):

101. ԳԳԹն տեղեկությունն ունէր ունի այն մասին, որ չնայած կարգակրման սզդեցությունն գնահատումը եւ հանրային քննարկումները սահմանված են օրենքով, այս գործիքները կենսորոնացած չեն կարէ որ նշանակությունն ու նում նեցող հատակ ոլորտների վրայ այլ կիրառելի են բոլոր օրենքների համար եւ կարող են սում ժել ճշգրիտ ժակեսներից եւ ծանրաբեռնակծությունն նից: Կառավարությունն նախագծերը նախաձեռնողների մոտեցումը (օրենքով սահմանված պահանջների կատարում) ալելի շում տձեւակն է, քան արազմափկ. միշտ չէ, որ առանցքային շահառումների համար բակարար չակով իրազեկում է ապեովվում, նրանց նաէ բակարար ժամանակ եւ տեղեկակությունն ունէր չեն սրահարվում կառում ցողակն ներդրում

կատարել ու համար: Քաղաքականությունն մշակման ներառականությունն առումով, իհարկե, արձանագրվել է իրատարածական վորձ (ինչպես նկարագրվել է ընդունվել է սույն գեկույ ցույմ), բայց ց պաշտոնատար անձ չհանդիսացող ներկայացուցիչների կարծիքով՝ հանրային քննարկման գործընթացների կիրառումը մեծապես ստանվում է որոշում կայացնող անձից էլ քննարկվող թեմայից կախված: ԳԳԹ-ի սեանսկյունից հանրային քննարկման ղեկավար սկզբունքը քննարկման սեանսկի էլ շրջանակի էլ առաջարկի կամ որոշման հնարավոր սղղեցույթն միջեկ համախանույթն սպեհովում է: Համապատասխան շահառուների էլ քաղաքացիական հասարակույթն իրական ներգրավվածույթն ունն սպեհովել ու համար, բյ ուրոկրատական գործընթացի վոխարեն, անհրաժեշտույթն ղեարում պես է իրականացնել պաշտակ վերլ ու ծույթ ու ն (էլ ձեռնարկել համապատասխան գործողույթ ու ն):

102. Ինչ վերաբերում է հանրային քննարկումների էլ էկսրոնսյ ին հարթակին (www.e-draft.am)՝ ՔՀԿներն սյ ս հարթակը համարում են սեղեկատվույթն ոգսակար աղբյ ուր, որսեղ ցուցաղբում են նախագծերը: Այնուամենայնիվ, ընդգծվել են հարթակի որոշակի թերույթն ու ններ, սյ ղ թվում՝ նախագծերի վերանսյ ված սարբերակների չհրապարակված լինելը, առաջարկներին արձագանքների բացակայույթն ու նը կամ ու շացած արձագանքումը, առաջարկների մերժման ղեարում ոչ բավարար հիմնավորումները էլ ծակս ուն օրենսդրական նախագծերի համար առաջարկներ ներկայացնել ու կարձ ժակելը: Բացի սյ ղ, ԳԳԹն սեղեկացվել է սյ ն մախն, որ էլ էկսրոնսյ ին նախագծերի հարթակը հաճախձառսյ ու մ է որպես սղղարսցում սյ լ քննարկումներ էլ աերես լ սու մներ չկազմակերպել ու համար³³:

103. Թե էլ իշխանույթն ու նները նշել են, որ հանրային քննարկումները էլ լ սու մները սեղի կունենան օրինասեղծ գործընթացի սարբեր վուլերում (սե՛ u 92-94-րղ էլ 98-րղ կեսեր), ՔՀԿները վասել են, որ իրենց վորձից էլ նեղ ող կարող են սաել, որ վերջնական ընդունված նախագիծը կարող է էսաբս սարբերվել հանրային մեկնաբանույթն ու նների համար հրապարակված սարբերակից: Ալել ին, թե էլ աղկա է հանրային խորհուրղներ սսեղծել ու հնարավորույթն ու ն, գործնականում, սյ ս խորհուրղները միշտ չեն գործում նակ էլ հաճախՔՀԿ ների կողմից ներկայացվում են որպես ձեւական: **ԳԿԳԿն առաջարկում է սպեհովել քաղաքացիական հասարակույթն նսարակայ ին մանակցույթն ու նը, սյ ղ թվում՝ որոշումների կայացման սկզբնական վուլերում ներգրավվել ու միջոցով, քննարկումների համար**

³³ Հսյ սսուն կատարած աղխանաբսյ ին սյ ցից հեսո իշխանույթն ու նները նշել էին, որ էլ էկսրոնսյ ին նախագծերի հարթակը ներկայ ու մս գսնովում է սղղիականացման ակարական վուլում, որը ներառում է սեխնիկական բարելավումներ, ինչպես նաև նոր գործառույթներ (օրինակ՝ վերջնաժակեմների մախն հիշեցման գործիքներ, առանձին հողվածների համար առաջարկների ներկայացում, սսցված հեսոսղարձ արձագանքի գնահատում սյ լ ն):

սրանադրել բավարար ժամանակ, կազմակերպել հաճախակի առերես քննարկումներ եւ հանրային լ առումներ, ինչպէս նաեւ առավել սպույն չ ախով փոխանակել հանրային առաջարկներ:

Երրորդ կողմեր եւ լ որբիսներ

104. Մերկայ ու մն լ որբիսնգի վերաբերյ պ կարգավորումներ առկա չ են, առկա չ է նաեւ պ ս հարցը լ ու սարանող օրենսդրական նախաձեռնու թ ու ն, չ նայ սձ՝ 2019-2022 թվականների Հակակոռու սցիոն ռազմավարու թ սն, ինչպէս նաեւ նոր՝ 2023-2026 թվականների Հակակոռու սցիոն ռազմավարու թ սն շրջանակներում առաջարկվել է դրադիսարկումը³⁴: ԳԳԹն հանգված է, որ սահրատապիսց է, որին սնիրաժեշտէ պաշսձ լ ու ծում սպ : ԳԳԹն կրկնում է Հայ սասանի մասին Գնսհասան չ որբորդ փուլի գեկույցում լ որբիսնգի կարգավորման կարեւորու թ սն վերաբերյ պ սրդեն սրված նշումները:

105. Լորբիսնգի գործունեու թ սն հստակ կարգավորումները կօգնեն սպիտովել օրենսդրական գործընթացի թախնցիկու թ սն պաշսձ մակարդակ, ինչը կարեւոր է քաղաքական գործիչների եւ ժողովրդակարական գործընթացի նկատմամբ քաղաքացիների վստահու թ ու նը շսիել ու սեսանկյ ու նից, պ դ թվում՝ լ որբիսսների սարտադիր գրանցումը ներդնել ու , շսհսարգիռ երբորդ կողմերի վարքագծի կանոնների ներկայ սցման եւ պ ս ոլորտում թախնցիկու թ սն սկսիվ իթանման միջոցով: Իր կողմից ընդունված գործել սկերսին համապատասխան՝ ԳԴԿԴն առաջարկում է՝ i) ներկայ սցնել մանրամասն կանոններ եւ ու դեցույցներ պ ն մասին, թե ինչպէս են բարձրագույն չ գործադիր գործառույ թներ ու նեցող սնձինք շփումներ ու նենում լ որբիսսների եւ պ լ երբորդ կողմերի հետ որոնք ձգտում են սղդել կառավարու թ սն օրենսդրական եւ պ լ գործունեու թ սն վրայ եւ ii) բացսիս սել բավարար սեղեկու թ ու ններ պ ս շփումների նախակների մասին, օրինակ՝ պ ն սնձի (սնձանց) ինքնու թ ու նը, որի հետ (կամ որի սնու նից) սեղի է ու նեցել հանդիսումը, եւ քննարկման կոնկրետթեման:

³⁴ Հայ սասան կատարած սշխասանքս ին պ ցից հետ, Հակակոռու սցիոն գործողու թ ու նների ծրագրի 1.23 գործողու թ սն համաձայն, լ որբիսնգի մասով կարգավորումները սքսք է ներառվեն սարբեր իրավական սկսերում, որոնցով կսահմանվեն լ որբիսսների ն օրենսդրական գործընթացի նկատմամբ սղդեցու թ ու ն ու նենալ ցանկացող պ լ երբորդ կողմերի հետ շփումների կանոնները՝ սպիտովել ով դրանց թախնցիկու թ ու նը: Միջսղգայ ին լ սկսգույն չ գործել սկերսների լ ույ սի ներքո լ որբիսնգի գործունեու թ սն կարգավորումները կմշակվեն 2024 թվականի երկրորդ կեսին:

համարվում է, որ վարչապետը հրաժարականի դիմում է ներկայացրել :

109. Կառավարության նախնի կողմից առաջարկվող օրենսդրության սահմանափակումները կարող է բարձրացնել վստահության քվեի հարցը: Եթե Ազգային ժողովն անվստահության քվե չի հայտնել Կառավարությանը, Կառավարության կողմից առաջարկված օրենսդրությունը համարվում է ընդունված: Կառավարությանը նույն կարող նույն նստաշրջանի ընթացքում առաջարկվող օրենսդրության սահմանափակումները կարող են ներկայացնել ի բարձրացնել վստահության քվեի հարցը:

110. Հայաստանի կառավարության աշխատանքային պլանի ընթացքում ԳԳԹ-ն կապակցվել է սեղանակալությանը ու ներքին է ստացել նախարարների սահմանադրական պատասխանատվության հարցի մասին: Վարչապետի աշխատակազմի ներկայացուցիչները պնդում էին, որ միայն վարչապետն ու կառավարության նախնի են (որպես մեկ ամբողջական կառույց) պատասխանատվության կրում Ազգային ժողովի նկատմամբ, իսկ մյուս զրուցակիցները պնդում էին, որ նախարարները նույնպես անհատաբար պատասխանատվության են կրում Ազգային ժողովի նկատմամբ: Առաջին մեկնաբանությունը, ըստ երեւույ թին, հաստատվում է Անհանադրության ամբ (121-րդ հոդված), որով նախատեսվում է, որ խմբակցության ներկայացուցիչն իր եզրակացությանը կարող է Ազգային ժողովին առաջարկել որոշում կայացնել Կառավարության առանձին անդամի հետագա պաշտոնավարման հարցի վերաբերյալ : Այդ առաջարկը հանձնվում է վարչապետի քննարկմանը եւ հետո դրվում քվեարկության (վաստացի անվստահության քվե է ներկայացվում): Այնուամենայնիվ, երկրորդ մեկնաբանությունն այն մասին, որ նախարարներն անհատաբար պատասխանատու են Ազգային ժողովի առջև, նույնպես կարող է որոշակի, թեեւ անուղղակի իմաստով նենս : Կառավարության առանձին անդամի հետագա պաշտոնավարման մասին որոշումը, որը հանձնվել է վարչապետին, կարող է հանգեցնել տվյալ նախարարի ինքնապաշտոնակալ կամ հետագայում անօրինական գործողության ներքին համար վարչապետի դեմ քվեարկության (եթե նա պաշտոն գործողության ներքին չձեռնարկի):

111. ԳԳԹի կարծիքով՝ Ազգային ժողովի կողմից վարչապետից բացի նախարարների վրա ուղղակի պատասխանատվության դեմ ու հնարավորության ներքին բացակայությունն³⁵ ակնհայտորեն թույլացնում է Ազգային ժողովի վերահսկողական գործառույթը: Չնայած դա կախված է Ազգային ժողովում կառավարությանն առաջարկվող (այսինքն՝ գերակշռող քաղաքական իրավիճակից), վարչապետի կամ Կառավարության՝ որպես մեկ ամբողջական

³⁵ Ազգային ժողովի կողմից անդամի նկատմամբ անվստահության քվե հայտնելու և ցանկացած հետ հրաժարականի դիմում ներկայացնելու պարտականությունը:

կառույցի, դեմ առաջարկ ներկայ սցենել ու շեմն ավելի բարձր կլինի, քան մեկ նախարարի դեմ նույն առաջարկը ներկայ սցենելը: Հաշվեքննիչ պլանը ԳԳԹին չի սրամադրել կոնկրետ օրինակներ, որոնցում մեծամասն Պետական բյուջեի ոչ նախնայային օգտագործման մասին առաջարկային զեկույցներում մեծ առաջարկություն ունենող կոմիտեներում, Ազգային ժողովի լիազորման նիստերում հարցեր են առաջացրել առանձին նախարարների նկատմամբ անվստահություն մասին: Բացի այդ, ԳԳԹին պարզ չէ, թե սրբոյ ոք փոխարչ ամբաստանների նկատմամբ (նրանք բավական մեծ թիվ են կազմում եւ ունեն որոշում կայ սցենել ու լիազորություն ունենող պնդեալում, երբ փոխարինում են նախարարի) գործում են խորհրդարանական հսկողություն մասնում նույն մեխանիզմները, որոնք գործում են նախարարների նկատմամբ: Այս կապակցություն ամբ օրենսդրություն նր որեւէ հասակ դրույթ չի պարունակում: ԳԳԹն վկայակոչում է սույն զեկույցում հետագայում ԲՊԱՆերի, այդ թվում նաեւ նախարարների սեղակակների հաշվետվողականություն նր բարձրացնել ու վերաբերյալ արված առաջարկություն նր (սեւ 181-րդ կետը): ԳԳԹն նաեւ կարծում է, որ խորհրդարանական վերահսկողություն մ լիազորություն ունենող զգալիորեն կամրապնդվեն, եթե Կառավարություն նր եւ (բոլոր) նախարարներն առանձին հաշվետու լինեն Ազգային ժողովին³⁶:

112. Աստղծվում են մշտական հանձնաժողովներ (տաներկուսից ոչ ավելի)՝ օրենքի նախագծերի եւ իրենց իրավաառություն ներքո գտնվող պլ հարցերի նախնական քննարկման եւ դրանց վերաբերյալ Ազգային ժողով կարծիքներ ներկայ սցենել ու, ինչպես նաեւ խորհրդարանական վերահսկողություն իրականացնել ու համար: Կարող են ստեղծվել Հասակ կոմիտեներ՝ օրենքի առանձին նախագծերի, Ազգային ժողովի որոշումների, ուղերձների եւ հայ տարարություն ունենող, ինչպես նաեւ պառզամալորների էթիկային վերաբերող հարցերի ու սույն մասիրություն համար: Նաեւ պառզամալորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ քառորդի պահանջով կարող է ստեղծվել քննիչ հանձնաժողով՝ հասակ մտածողություն ունենող սեղիք սվող

³⁶ Այնպիսի պնդումներ հետ իշխանություն ունենող նշել են, որ սահմանադրական բարեփոխումները շարունակական են: Աստղծվել է Անհամադրական բարեփոխումների խորհուրդը: Դրակազմում ներառված են Արդարադատություն մասնում նախարարություն նր, Միջազգային իրավական հարցերով ներկայ սցուցիչը, Ազգային ժողովի Պետական իրավական հարցերի մշտական հանձնաժողովը, Արդու իրավունքների պառզամալոր, տարբեր խմբակցություն ունենող պառզամալորներ եւ երեք ներկայ սցուցիչ հասարակական կազմակերպություն ունենող: Խորհուրդն իր հերթին ձևավորել է իրավագիտություն ու ոլորտի հինգ գիտաշխատողներից բաղկացած Հանձնաժողով: Հասարակություն մասնում տարբեր շերտերի ներկայ սցուցիչների հետ քննարկումների պոյ ունքում Խորհուրդն արդեն ընդունել է Անհամադրական բարեփոխումների հայ եցակարգը: Բարեփոխումները վերաբերում են մարդու իրավունքներին եւ հիմնարար սզատություն ունենող, օրենսդիր եւ գործադիր իշխանություն ունենող հավասարակշռություն մասնում, Նախագահի, դատական համակարգի, դատախազություն մասնում եւ քննչական մարմինների լիազորություն ունենողին, սեղակակ ինքնակառավարման համակարգի, անկախ եւ ինքնակար մարմինների սահմանադրական երաշխիքներին, ուղղ ժողովրդավարություն մասնում եւ պլն: Խորհրդարանական հսկողություն մեխանիզմների ամրապնդման մասով նախատեսվում է, որ Ազգային ժողովն իրավաառ է անհատական կարգով բարձրացնել նախարարներին վստահություն ուն հայ սնել ու հետկապակց հարցեր:

հարցերի վերաբերյալ փաստերը ճշտելու համար: Ութերորդ գումարման օրենսդիր մարմնի գործունեության ընթացքում ստեղծվել են երեք քննիչ հանձնաժողովներ³⁷:

113. Պետական վերահսկողության ծառայությանը, որը հաշվետու է վարչապետին, ապահովում է վարչապետին Ասիանադրության ամբի և պլ օրենքներով սրված վերահսկողական լիազորություններ: Այդ պարտավորություն շրջանակներում Ծառայությանը ունենալու մնալիքում ունենել է իրականացնում պետական կառավարման մարմիններում և կառույցներում Կառավարության օրենսդրական և քաղաքական գործունեության, դրանց օրինականության և սրբությանը, պետական միջոցների կառավարման և գնման ընթացակարգերի վերաբերյալ: Այն առաջարկություններ է ներկայացնում կատարված վերահսկողության հիման վրա պայմաններում՝ օրենսդրական փոփոխությունների վերաբերյալ, և վարչապետի հրահանգով կարող է կարգապահական ընթացակարգեր իրականացնել:

114. Ասորու իրավունքների պաշտպանը (Օլբուդալեն), որն ընտրվել է Ազգային ժողովի կողմից վեց տարի ժամկետով, անկախ կառույց է, որն ապահովում է պետական և սեղանական ինքնակառավարման մարմինների և պաշտոնատար անձանց և սույն օրենքով սահմանված դեպքերում նաև կազմակերպությունների կողմից ասորու իրավունքների և սզատության և ներքին պահպանումը, ոյ ու բացնում է խախտված իրավունքների և սզատության և ներքին վերականգնումը, իրավունքներին ու սզատության և ներքին վերաբերող նորմատիվ իրավական ակտերի բարելավումը: Ասորու իրավունքների պաշտպանն ունի բավական լայն մանդատ որը ներառում է պետական իշխանության և ներքին (պետական և սեղանական իշխանության և ներքին) և հանրային ծառայության և ներքին բնագավառում գործող կազմակերպությունների կողմից իրավունքների և սզատության և ներքին խախտումները: Նրան նաև հանձնարարված է Հայաստանում կոնվենցիայի մի շարք դրույթների ներդրումը, և պատասխանատվությունը նաև հանդես է գալիս որպես Խոշտանգումների կանխարգելման սզգային մեխանիզմ (Միացյալ սզգերի կազմակերպություն և Խոշտանգումների և անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պաթի կանխարգելման եվրոպական կոնվենցիայի 2002 թվականի դեկտեմբերի 18-ի Կանոնսիր արձանագրություն): Ասորու իրավունքների պաշտպանը նաև

³⁷ Ութերորդ գումարման օրենսդիր մարմնի գործունեության և ներքին սկսվել է 2021 թվականի օգոստոսի 2-ին և շարունակվում է մինչ օրս: 2020 թվականի սեպտեմբերի 27-ի Արբեշանի ռազմական գործողությունների հանգամանքներն ուսումնասիրող քննիչ հանձնաժողով, «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի կողմից հավաքագրված և ՀՀ պետական բյուջե փոխանցված միջոցների օգտագործումն ուսումնասիրող քննիչ հանձնաժողով, Դատարաններում գործերի՝ օրենքով սահմանված բաշխման կարգի խախտման, ինչպես նաև Արդարադատության նախարարի կողմից դատավորների նկատմամբ կարգապահական վարույթների հարուցմամբ սրբարդատարներում ունեղ իտջ ընդդոտող փաստերն ուսումնասիրող քննիչ հանձնաժողով:

մշտադիտարկում է իրականացնում «Երեխայի իրավունքների մասին» ՄԱԷԻ՝ 1989 թվականի նոյեմբերի 20-ին ընդունված կոնվենցիայի, ինչպես նաև ««Հաշմանդանությամբ ունենցող անձանց իրավունքների մասին» ՄԱԷԻ՝ 2006 թվականի դեկտեմբերի 13-ի դրույթների իրականացման նկատմամբ, ինչպես նաև իրականացնում է երեխայի եւ հաշմանդանությամբ ունենցող անձանց իրավունքների խախտումների կանխարգելումը եւ նրանց պաշտպանությունը:

114. Անողորմ իրավունքների պաշտպանը (Օմբուդսմեն), որն ընտրվում է Ազգային ժողովի կողմից վեց տարի ժամկետով, անկասկածաբար անձ է, որն ապահովում է սեփական եւ սեղանյան ինքնակառավարման մարմինների եւ պաշտոնատար անձանց եւ սույն օրենքով սահմանված դեպքերում նաև կազմակերպությունների կողմից անողորմ իրավունքների եւ սզատությունների պահպանումը, նպաստում է խախտված իրավունքների եւ սզատությունների վերականգնմանը, իրավունքներին ու սզատություններին առնչվող նորմատիվ իրավական ակտերի կատարելագործմանը: Անողորմ իրավունքների պաշտպանն ունի բավական լայն մանդատ որը ներառում է սեփական իշխանությունների (սեփական եւ սեղանյան ինքնակառավարման մարմիններ) եւ հանրային ծառայությունն ուղղությամբ գործող կազմակերպությունների կողմից իրավունքների եւ սզատությունների խախտման վերաբերյալ հարցերը: Նրան նաև հանձնարարված է Հայաստանում կոնվենցիայի մի շարք դրույթների ներդրումը, եւ այս առումով նա հանդես է գալիս որպես Խոշտանգումների կանխարգելման Ազգային մեխանիզմ (Միացյալ Ազգերի կազմակերպության Խոշտանգումների եւ անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պաժի կանխարգելման եվրոպական կոնվենցիայի 2002 թվականի դեկտեմբերի 18-ի Կանոնադրությունն ուն): Անողորմ իրավունքների պաշտպանը նաև մշտադիտարկում է իրականացնում «Երեխայի իրավունքների մասին» ՄԱԷԻ՝ 1989 թվականի նոյեմբերի 20-ին ընդունված կոնվենցիայի, ինչպես նաև ««Հաշմանդանությամբ ունենցող անձանց իրավունքների մասին» ՄԱԷԻ՝ 2006 թվականի դեկտեմբերի 13-ին ընդունված կոնվենցիայի դրույթների իրականացման նկատմամբ, ինչպես նաև կանխարգելում է երեխայի եւ հաշմանդանությամբ ունենցող անձանց իրավունքների խախտումները եւ պաշտպանում է նրանց:

115. Ազգային ժողովի օրենքներն ու որոշումները, Հանրապետության նախագահի հրամանագրերն ու կարգադրությունները, Կառավարության եւ վարչապետի որոշումները եւ ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտերը դրանց սահմանադրականությամբ մասով կարող են բողոքարկվել Անիմադրական դատարանում: Կառավարության կողմից ընդունված ենթաօրենսդրական նորմատիվ ակտերի, ինչպես նաև նախարարների եւ Կառավարության

անհատական բնույթի որոշումների եւ գործողությունների եւ վարչական ակտերի օրինականությունը (օրենքին համապատասխանությունը) կարող է բողոքարկվել առաջին այդ նախ վարչական դատարաններում:

116. Հաշվեքննիչ պալատն անկախ աբսոլյուտ մարմին է, որն իրականացնում է հաշվեքննությունն հանրային ֆինանսների եւ սեփականությունն ուղղորտում, աբսոլյուտ բյուջեի (պոլիտոմի) Վարչապետի աշխատակազմի միջոցների)³⁸, համայնքային բյուջեների միջոցների, ստացված վարկերի եւ վոխառությունների, ինչպես նաեւ համայնքի սեփականությունն հանդիսացող գույքի օգտագործման օրինականությունն եւ սրբյունակետությունն նկատմամբ:

117. Բացի այդ, ֆինանսների նախարարությունը կից Հանրային վերահսկողությունն խորհուրդը հանրային վերահսկողությունն է իրականացնում հաշվապահական եւ հաշվեքննիչ գործունեությունն կարգավորման նկատմամբ: Այն գործում է կամավոր հիմունքներով, եւ դրա կազմում ընդգրկված են ներկայացուցիչներ ֆինանսների նախարարությունն ու կից, Կենտրոնական բանկից, Էկոնոմիկայի նախարարությունն ու կից եւ Պետական եկամուտների կոմիտեից:

118. Ռիսկի գնահատման վրա հիմնված ստրեկան ներքին աուդիտն իրականացվում է աբսոլյուտ իշխանությունն ունեցող կողմից: Հաջորդիվ ներկայացվում են աուդիտի իրականացման ստրեկան զեկույցները, որոնք ներառում են ռազմավարական եւ ստրեկան ծրագրերի կատարման, իրականացված աուդիտի եւ ծրագրի չիրականացման պատճառների մասին սեղեկությունն ունեցող, ֆինանսական կառավարման եւ հսկողությունն համակարգերի գործունեությունն հետ կապված հիմնական եզրակացությունն ունեցող, գործունեությունն ունեցող բարելավելու համար կատարված առաջարկությունն ունեցող, իրականական ակտերի պահանջների խախտումների դեպքերը եւ խարդախությունն հատկանիշները, ներքին աուդիտի բարելավման համար առաջարկները: Ներքին աուդիտը կարելի է իրականացնել թե՛ ներքին միջոցներով, թե՛ արտապատկիրական միջոցով. 2023 թվականի մարտի դրությամբ 47 աբսոլյուտ մարմիններից 28-ն իր ներքին աուդիտի առաջադրանքներն արտապատկիրակել է մասնավոր ընկերությունն ունեցող:

119. Ազգային ժողովը Կառավարությունն ներկայացմամբ հաստատում է աբսոլյուտ բյուջեն: Ազգային ժողովը վերահսկում է աբսոլյուտ բյուջեի կատարումը, ինչպես նաեւ օտարերկրյա աբսոլյուտությունն ունեցող եւ միջազգային կազմակերպությունն ունեցող ստացված վոխառությունն եւ վարկերի օգտագործումը (Անհանադրությունն ունեցող, 110-111-րդ

³⁸ Վարչապետի աշխատակազմի բյուջեի կատարումը հաշվեքննությունն նյութ է եղել ինչպես Հաշվեքննիչ պալատի 2020 թվականի, այնպես էլ 2021 թվականի հաշվեքննությունն ծրագրերով:

հողվածներ): Ֆինանսների նախարարությունը ունը պարասում եւ հրապարակում է սխեմային բյուջեի կատարման տարեկան զեկույցը: Հաշվեքննիչ պալատը պարասում եւ հրապարակում է վերոնշյալ տարեկան զեկույցի մասին եզրակացությունները, այդ թվում՝ հայտնաբերված սահմանափակումները ու նրանցից մասին սեղեկությունները եւ բարելավմանն ուղղված առաջարկություններ: Պետական բյուջեի կատարման տարեկան զեկույցը քննարկվում եւ հաստատվում է Ազգային ժողովի կողմից («Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին օրենք», 23-25-րդ հոդվածներ):

120. Կառավարությունը յուրաքանչյուր եռամսյակ առցանց հրապարակում է սխեմային բյուջեի կատարման վերաբերյալ թարմացված տեղեկատվություն: Բյուջեի ինտերակտիվ տարբերակը հասանելի է Կառավարության էլեկտրոնային կառավարման հարթակում (www.e-gov.am/interactive-budget):

Շահերի բախում

121. Հայաստանի Հանրապետության «Հանրային ծառայություն մասին» (ՀՄ) օրենքով սահմանվում է հանրային ծառայություն ուղղությամբ շահերի բախման իրավիճակի կանխարգելման, դրամահան իրազեկման եւ դրահանգուցալուծման ընդհանուր շրջանակը: 2022 թվականին ՀՄ օրենքում կատարվել են փոփոխություններ՝ այն միջազգային ստանդարտներին հնարավորինս համահունչ դարձնելու համար³⁹. փոփոխությունները ներառում են շահերի բախման առավել ընդլայնված հասկացությունը եւ փոփոխված սահմանափակումները, ինչպես նաեւ նոր «մասնավոր շահեր» սահմանումը: Ներկայացվել են նաեւ շահերի բախման իրավիճակի հանգուցալուծում միջազգային ստանդարտներին համահունչ մեթոդներ: Բացի այդ, շահերի բախման նկատմամբ հակաաֆսոս խոցելի, օրինակ՝ սխեմային գնումների գործընթացում ներգրավված, հանրային պաշտոն զբաղեցնող սահմանափակ համար գործում են շահերի բախման հատուկ կանոններ:

122. ՀՄ օրենքը ներառում է ընդհանուր սահմանում, համաձայն որի շահերի բախումը սխեմային հասկանալի որպես մի իրավիճակ, որտեղ պաշտոն զբաղեցնող սահմանափակ մասնավոր շահերն սղողում են կամ կարող են սղողել նրա ծառայողական պարտականությունների կատարման սույն առումներում եւ օբյեկտիվությունն ապահովելու վրա Ռասի օրենքի սեփականությունն ունից՝ սավերաբերում է թե՛ փաստացի եւ թե՛ հնարավոր շահերի բախումներին: Պաշտոն զբաղեցնող սահմանափակ

³⁹ ՀՄ-ում կատարված փոփոխությունները հաստատվել են 2022 թվականի դեկտեմբերին և ուժի մեջ են մտել 2023 թվականի հունվարի 2-ին:

շահերը ներառում են նրան, նրա հետ փոխապկցված անձանց կամ պն կազմակերպություններին սրամտրված ցանկացած սրտնություն, որոնց հետնակալ նրահետ փոխապկցված անձինք ունեն գործարար, քաղաքական կամ պլ գործնական կամ անձնական հարաբերություններ:

123. Շահերի բախան կանխարգելմանը եւ կարգավորմանը վերաբերող ընդհանուր կանոնները եւ ընթացակարգերը կիրառվում են պն դեսքերի նկատմամբ, որոնք բիում են ԲՊԱ ների եւ նրանց հետմերձակոր սզգակցություն ամբ կապված անձանց անձնական շահերից (պ սախ կոչված փոխապկցված անձինք)⁴⁰: Համարվում է, որ սխտական պջտն զբաղեցնող անձը չի առաջնորդվել իր անձնական շահերով կամ փոխապկցված անձանց անձնական շահերով, եթե տլ պ գործողությունը (անգործությունը) կամ որոշումն ունի հանրահանուր կիրառելիություն եւ անդրադառնում է անձանց լ պն շրջանակի վրա բացառություն ամբ պն դեսքերի, երբ ակնհայտ է, որ տլ պ որոշման կամ գործողություն (անգործություն) նպատակը պջտն զբաղեցնող անձին, նրա հետ փոխապկցված անձին կամ պն աեւ սրալին կամ ոչ աեւ սրալին կազմակերպություններին, որոնց անդամ են նրանք հանդիսանում, սրտնություն ուն սրամտրել ն է:

124. ԲՊԱները սխք է իու սալեն շահերի բախան իրավիճակի առաջացումից, ձեռնալի ման շահերի բախան հանգեցնող ցանկացած գործողություն (անգործություն) եւ սխք է ձեռնալի ման շահերի բախան իրավիճակում որեւէ գործողություն կատարել ուց կամ որոշում կպ սցնել ուց, պ դ թվում որոշում կպ սցնել ու նպատակով անցկացվող նախաարասական ալխատմքներում մանակցություն (վաստաթղթերի կազմում, քննարկումների կազմակերպում, որոշում կպ սցնել ու գործընթացի վրա սզդեցություն ուն ունեցող հանձնախմբերի սեդծում եւ պլ ն) կամ որոշում կպ սցնել ու գործընթացին պլ կերպմանակցել ուց:

⁴⁰ Փոխապկցված անձինք են՝ 1) պջտն զբաղեցնող անձի աու սինը, պջտն զբաղեցնող անձի կամ նրա աու սնու զակնը (պ դ թվում որդեգրված), ծնողը (պ դ թվում որդեգրողը), քույրը, եղբայրը, 2) պջտն զբաղեցնող անձի հետսզգակցական ոչ սզգակցական սերտանձնական հարաբերություններ ունեցող անձինք, պ դ թվում համաեղ բնակվող անձինք, վաստցի ինակի տակ գտնվող անձինք, ընդհանուր սնտեական շահ ունեցող անձինք, 3) պն կազմակերպությունը, որին մանակցություն (կամ) պյ մանագրի հիման վրապջտն զբաղեցնող անձը կամ նրա հետ փոխապկցված անձը օրենսդրություն ամբ սսնանված կարգով իրավունք ունի ուղակի կամ սնուղակի սնօրինել ու (պ դ թվում աու վաճաքի, համաեղ գործունեություն պյ մանագրի, հանձնարարություն, լխզորագրի կամ պլ գործարքների միջոցով) կազմակերպություն կանոնադրական կախույի կամ վպ սբաժնի կեսից ալելին, կանխորոշել ու պ դ կազմակերպություն կողմից ընդունվող որոշումները (պ դ թվում ձեռնարկալիրական գործունեություն ուն իրականացնել ու պյ մանները) ու (կամ) տպ ու պ դ կազմակերպություն կողմից իր հիմնական գործունեություն աու սուչ վող պբտալիր կատարման ենթակահանձնարարականներ (ՀՄՕրենք, հողված 33, կետ11):

125. Ինչ վերաբերում է շահերի բախումը կառավարելու կոնկրետընթացակարգին, ՀՕՄ օրենքով սահմանվում են երկու տարբեր ուղիներ՝ կախված նրանից, թե տյալ անձը վերադասումնի, թե՛ ոչ: Հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձինք պատասխան են իրենց վերադասներին հայտարարել շահերի բախման մասին՝ նախքան այն նախի գործողություն կատարելը, որը կարող է հանգեցնել շահերի բախման իրավիճակի: Եթե պաշտոն զբաղեցնող անձի կողմից կամ նրա մասնակցությունը առիթ իր լիազորությունների շրջանակում գործողություն կատարումը (անգործությունը) կամ որոշման ընդունումը կարող է հանգեցնել շահերի բախման, ապա պաշտոն զբաղեցնող անձը պատասխան է 10 օրվա ընթացքում իր վերադաս անձին ներկայացնել գրավոր հայտարարություն շահերի բախմանը վերաբերող հանգամանքների մասին: Գրավոր հայտարարությունն ուսումնասիրելուց հետո պաշտոն զբաղեցնող անձի վերադասը կամ անմիջական ղեկավարն իրավիճակը կարգավորելու համար քայլեր է ձեռնարկում կամ առաջարկում է քայլեր ձեռնարկել:

126. Քաղաքական պաշտոն զբաղեցնող անձինք կամ վերադաս չունեցող պաշտոն զբաղեցնող անձինք ախտ է գրավոր հայտարարություն ներկայացնեն ԿԿՎ՝ շահերի բախման իրավիճակի հանգուցալուծման համար: ԿԿՎ-ից պահանջվում է կարծիք հայտնել հարցի վերաբերյալ եւ իրավիճակը հանգուցալուծելու քայլեր առաջարկել, որի մասին սեղեկատվությունը երեք օրվա ընթացքում ախտ է հրապարակվի իր կայքում: ԲՊԱ-ներից նույն նախա պահանջվում է ԿԿՎ-ի կարծիքն ստանալուց հետո երեք օրվա ընթացքում հանրային պարզաբանում ներկայացնել, որը ախտ է հրապարակվի այն մարմնի կայքում, որում տյալ անձը պաշտոն է զբաղեցնում:

127. Վերադասներ չունեցող ԲՊԱ-ների համար շահերի բախումների կանոնների խախտումները նախատեսված են Վարչական իրավախախտումների օրենսգրքում (169-րդ հոդվածի 31-րդ կետ): Նվազագույն աշխատավարձի 300-ից 800-ապարիկի սահմաններում ստանվող սույ ժեր են կիրառվում ԿԿՎ գրավոր հայտարարություններ չներկայացնելու, նախքան ԿԿՎ-ի կարծիքն ստանալը գործողություն կատարելու (անգործություն) կամ որոշում կայացնելու, ԿԿՎ-ի առաջարկությունն ակնհայտորեն հակասող գործողություն (անգործություն) կամ որոշում կայացնելու համար: Խորհրդակցանները ենթարկվում են կարգապահական սույ ժերի:

128. Հատուկ ուշադրություն դարձնելով շահերի բախումը կանխելու համար ԿԿՎ-ի կողմից կատարված խորհրդատվական դերին՝ իշխանությունները ներկայացնում են վիճակագրական տյալներ 2022 թվականի համար: Հավանաբար է, որ Հանձնաժողովը դիտարկել է վարքագծի կանոնների, անհամաժողովություն պահանջների, շահերի բախման եւ այլ

սահմանափակումների վերաբերյալ ընդհանուր առմամբ 44 դիմում/նամակ է 11 հրապարակումներ մատուլում: Հանձնաժողովին հասցեագրված դիմումներից 33-ը վերաբերում էին անհամաեղելիության պահանջներին, 4-ը՝ շահերի բախմանը, 3-ը՝ վարքագծի կանոններին, 1-ը՝ այլ սահմանափակումների, եւ 1-ը՝ նվերների ընդունմանը: Հանձնաժողովը նշված գործերի հետ կապված պաշտոնական պարզաբանում է սրահայրել դիմումատուներին: Հանձնաժողովի կողմից ուսումնասիրված մատուլի հրապարակումներից 5-ը վերաբերում էին անհամաեղելիության պահանջներին, 3 հրապարակում վերաբերում էր շահերի բախմանը, 2-ը՝ այլ սահմանափակումների, եւ 1-ը՝ պաշտոն զբաղեցնող անձի հետփոփակապակցված անձի: ԿԿԶ-ն ընդգծում է, որ նրա կողմից ստացված դիմումների զգալի մասը կապված է անհամաեղելիության կանոնների հետ Վերոնշյալ ցուցանիշների թվում նշված գործերից երկուսը վերաբերում էին նախարարների, իսկ մեկը՝ նախարարի սեղակալի:

129. ԳԳԹ-ն ուղջում է վերջերս իրականացված՝ շահերի բախման իրավիճակների վերաբերյալ բավական ամրաբան կանոնների եւ դրանց բացահայտման մեխանիզմների ներդրումը: Շահերի բախման վերաբերյալ խորհրդատվություն սրահայրելու համակարգը իմաստապակենսորոնացված է, որսեղ այս առումով որոշումներ կայացնողները վերադասներն են, ինչն իր հերթին խթարում է համակարգի կայունությունը նաեւ կակածներ է առաջացում շահերի բախման հետ կապված հարցերում առանձին բարձրաստիճան ղեկակարի իրակատություն/զիստելիքի նկատմամբ: Յուրաքանչյուր առանձին սխալման մարմին ունի բարեկարգություն հարցերով աշխատակիցներ, սակայն նրանց կարգավիճակը սխալ է ամրապարկվել, նույնը կարելի է ասել էթիկայի հանձնաժողովների դերի մասին⁴¹: Նոր Հակակոռուպցիոն ռազմակարգությունն այս առումով ուղղված է իրավիճակի բարելավմանը: Բացի այդ, իշխանությունները սխալ է շարունակարար ձգտեն վերացնել ՀՕՍ օրենքում եւ հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց սարբեր կատեգորիաների համար շահերի բախման նորմեր սահմանող իրակական սկսերում աղկաթերությունները եւ անհամապատասխանությունները (օրինակ՝ իշխանությունները հենց իրենք են ընդունել «Ուսիկանությունում ծառայություն մասին» օրենքում նվերների եւ

⁴¹ Իլրումն վերադասների եւ ԿԿԶ-ի պրատկորությունների՝ ՀՕՍ օրենքի 44-46-րդ հոդվածներով էթիկայի հանձնաժողովներին եւ սխալման եւ սեղական ինքնակատակարան մարմինների բարեկարգություն հարցերով աշխատակիցներին սրահայրում են շահերի բախման իրավիճակներն ուսումնասիրելու եւ հանգուցալուծելու լիսգորություններ: Էթիկայի հանձնաժողովի պրատկանություններն են՝ i) անհամաեղելիության պահանջների խթարումների, այլ սահմանափակումների, հանրային ծառայողների վարքագծի կանոնների եւ շահերի բախման մասին դիմումները քննելը եւ դրանց պատասխանելը, ii) լիսգորված մարմին կամ հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձին անհամաեղելիության պահանջների, այլ սահմանափակումների, վարքագծի կանոնների խթարումների կանխարգելման եւ վերացման մասին եւ շահերի բախման իրավիճակի կանխարգելման եւ վերացման մասին կարծիք կամ առաջարկություններ կակ սեղակացնելը: Բարեկարգություն հարցերով աշխատակիցները մասնագիտական խորհրդատվություն են սրահայրում հանրային ծառայողներին անհամաեղելիության պահանջների, այլ սահմանափակումների, վարքագծի կանոնների մասին եւ առաջարկություններ են ներկայացնում շահերի բախման իրավիճակի հանգուցալուծման համար ձեռնարկվող միջոցների սրայ ու նակետություն վերաբերյալ:

անհամատեղելիության հարցերի վերաբերյալ անհամապատասխանության նկատմամբ առկա լինելու դեպքում՝ ի սարբերության նախնական օրենքի սահմանափակումները կարող են լինել ավելի խիստացված և ավելի խիստացված մարմինների աշխատակիցների (ԻՍՍ) վերաբերյալ բաժնու մ)⁴²:

130. Ինչ վերաբերում է ԲՊԱներին, վերադաս չունեցող ԲՊԱները սխալ է հայցեն ԿԿՀ-ի խորհրդատվության ներքին: Խորհրդակցականները սխալ է դիմեն իրենց վերադասներին (Վարչապետ Փոխարչապետ նախարարներ եւ նախարարների սեղանակներ) խորհրդատվության ստանալու համար: ԳԳԹն համարում է, որ նախընտրելի է, որ նրանք խորհրդատվության համար դիմեն ԿԿՀ-ին (շահերի բախման անհրաժեշտ փորձառության ունեցող մարմին), եւ սա սխալ է հասկանալ սահմանափակումները ինչ օրենսդրության:

131. ԳԳԹն նաեւ նշել է, որ ԲՊԱների համար առանձին շահերի բախման կառավարման ուղեցույցներ չեն մշակվել: Իշխանության ներքին, որ 2022 թվականին ԿԿՀ-ն հաստատել է հանրային ծառայողների վարքագծի սխալ ին կանոնները, իսկ 2023 թվականին մշակել է այս կանոնները մեկնաբանելու համար ձեռնարկ-ուղեցույց: Այլ ին, շահերի բախման մասին կանոնները նաեւ նախատեսվել են Պետական պաշտոններ զբաղեցնող անձանց վարքագծի կանոնագրքում, որը Հայաստան կառավարության աշխատանքային պահանջարկի գնահատման մեթոդական փուլում⁴³ (սե' 66-րդ պարբերության ներքին): ԿԿՀ-ի կարծիքով՝ 2024 թվականին Կանոնագրքի ընդունումից հետո կընդունվեն կանոնների մեկնաբանման ուղեցույցներ/ձեռնարկ:

132. ԳԳԹի համոզմամբ իր ստեղծագործությունները են շահերի բախումից խուսափելու եւ այն կանխելու անհրաժեշտության մասին ԲՊԱների իրազեկվածության մակարդակը բարձրացնելը եւ կանոնների մեկնաբանման մանրամասն ուղեցույցներ/ձեռնարկի մշակումը: Այլ ի վաղ առաջարկված (նախնական եւ կանոնավոր) ու սուցումը (սե' 66-րդ պարբերության ներքին) սխալ է մասնավորապես ներառելի շահերի բախումը հայտնաբերելու եւ կանխելու եղանակի մասին

⁴² Հայաստան կառավարության աշխատանքային պահանջարկից հետո իշխանության ներքին, որ 2023-2026 թվականների Հակառոտության սցենարի ռազմավարության ներառում է «Կոռուպցիայի կանխարգելման մասին» օրենքի ընդունման հանձնառության ներքին, ինչը համապարփակ ձևով սրձագանքում է բարեկարգության համակարգի սարքերի, պահանջարկի մշակման, նվերների ընդունման սահմանափակումների, վարքագծի կանոնների, անհամատեղելիության կանոնների, պահանջարկի մեկնաբանման կառավարման և կոռուպցիայի կանխարգելման ուղղված պահանջարկի վերաբերյալ օրենսդրական կարգավորումներին: Շահերի բախման կարգավորումները կվերանայվեն և կընդունվեն նոր օրենքի շրջանակներում:

⁴³ Պետական պաշտոն զբաղեցնող անձանց վարքագծի կանոնագրքի ընդունումը է 2024 թվականի վերավարման՝ Հայաստան կառավարության աշխատանքային պահանջարկից հետո:

բաղադրիչ: ԳԵԿՈՆ առաջարկում է, որ (i) բարձրասիճանի պաշտոնատար անձանց, պ դ թվում՝ խորհրդակցաններին խորհրդատվություն սրահաղթելու և շահերի բախման վերաբերյալ որոշումներ կայացնելու իրավասություն վերապահվի Կոռուսցիայի կանխարգելման հանձնաժողովին, ii) բարձրացնել նման իրավիճակների գործնական կառավարման վերաբերյալ իրազեկվածություն մակարդակը, մասնավորապես՝ բարձրասիճանի պաշտոնատար անձանց շահերի բախման կառավարման մանրամասն ուղեցույցներ (ձեռնարկ) մշակելու և շահերի բախման իրավիճակների ու ձեռնարկված միջոցառումների վերաբերյալ վիճակագրական տվյալներ հավաքելու միջոցով:

Այս առաջարկությունը պահանջում է Կոռուսցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի ֆինանսական և կադրային ռեսուրսների ամրապնդում, ինչպես առաջարկվում է սույն գլխավոր ցի հաջորդ բաժիններում (171-րդ պարբերություն):

133. Վերջապես, ԳԳԹ՝ն բազմիցս լսել է կիրառելի կանոնների կատարման և կատարման նկատմամբ վերահսկողություն մասին քննադատական կարծիքներ՝ սեղում (սե՛ս նաև սույն գլխավոր ցի «Պատասխանատվություն» բաժնի նշումները):

Որոշակի գործու նեու թ ամբ զբաղվել ու արգել քր կամ սահմանափակու մր

Անհանառեղել իու թ ան դեպերր, ոչ ծառայ ողական գործու նեու թ ու նր և և ֆինանսական շահերը

134. ԲՊԱները չեն կարող զբաղեցնել իրենց կարգավիճակով չպայմանավորված որևէ պաշտոն սխեմայի կամ սեղական ինքնակառավարման պլան մարմիններում, որևէ պաշտոն՝ առևտրային կազմակերպություններում, զբաղվել ձեռնարկափրական գործու նեու թ ամբ կամ կատարել վճարովի պլան սխեմայի՝ բացի գիտական, կրթական և ստեղծագործական սխեմայից: Հայաստանի Հանրապետություն նախագահը չի կարող զբաղեցնել ցանկացած պլան պաշտոն, զբաղվել ձեռնարկափրական գործու նեու թ ամբ կամ կատարել պլան վճարովի սխեմայի:

135. Առևտրային կազմակերպությունում պաշտոն զբաղեցնելը (բացառությամբ Հայաստանի Հանրապետություն մասնակցությամբ միջազգային պայմանագրերի հիման վրա ստեղծված կազմակերպությունների) նշանակում է՝ 1) առևտրային կազմակերպություն ղեկավար մարմնի մաս կազմելը, 2) առևտրային կազմակերպությունում պլան պաշտոն զբաղեցնելը, 3) առևտրային կազմակերպություն գույքի հավատարմագրային կառավարիչ

լինելը, 4) սույն մասի 1-3-րդ կետերում սահմանված դեպքերից բացի՝ առևտրային կազմակերպություններ կայացնելու, կարգադրիչ կամ կառավարման գործառնությունների իրականացմանն պլ կերպ ներգրավված լինելը: Առևտրային կազմակերպություն կանոնադրական կախույթ ու մասնակցություն ունենացող հանրային ծառայողները եւ հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձինք (ու նեն բաժնետոմսեր՝ բացառությամբ սեղանային կամ օտարերկրյա ֆոնդային բորսայում սույն ընկերություն կանոնադրական կախույթ ու մասնակցություն ունեցող անձինք) հետ մեկ անվան ընթացքում պն օրենքով սահմանված կարգով հանձնել հավատարմագրային կառավարման:

136. Ձեռնարկատիրական գործունեությունը ներառում է՝ 1) Հայաստանի Հանրապետություն քաղաքացիական օրենսգրքի 2-րդ հոդվածով նախատեսված գործունեությունն իրականացնելը, 2) անհատ ձեռնարկատեր լինելը, 3) առևտրային կազմակերպություն մասնակից, փյ ատեր, բաժնետեր լինելը, բացառությամբ պն դեպքի, երբ առևտրային կազմակերպություն բաժնետեր կամ փյ ան ամբողջությամբ հանձնվել է հավատարմագրային կառավարման կամ չի գերազանցում բանկի կողմից թողարկված կանոնադրական հիմնադրամի 0,0001%-ը (ՀՕՕրենք, հոդված 31, կետ7):

137. Վերոնշյալ բացառությամբ ներքին դեպքում (գիտական, կրթական եւ ստեղծագործական աշխատանք) ԲՊԱները սխք է նախքան իրենց գործունեությունն սկսելը սեղեկացնեն վարչապետին (իրենց վերադասին) (խորհրդատուների դեպքում): Բոլոր պն սահմանափակված գործունեությունն սեսակների դեպքում նրանք սխք է հրաժարական սան պաշտոնում նշանակվելուց հետո՝ մեկ անվան ընթացքում: Անհամաժողովի պն սան պն սան խախտումը լիազորությունների դարձեցման կամ պաշտոնից ազատման հիմք է (ՀՕՕրենք, հոդված 31):

138. 2023 թվականի հունվարին հիմնվելով «Հեսք» նորությունների կայքի հրատարակման վրա՝ ԿԿՀ-ն ուսումնասիրությունն է իրականացրել Արքին գործերի նախարարություն վրկարար ծառայություն սխք, Արքին գործերի նախարարի սեղանային կողմից սահմանափակված պն սան պն սան վերաբերյալ: Վերջինս 2021 թվականի սարեկան հյ սարարագրում չէր հյ սարարագրել առևտրային կազմակերպությունն իր բաժնետեր: Համապատասխան հարցումների սրյ ունքում ԿԿՀ-ն հյ սնարերել է, որ 2017 թվականին ընկերությունն բաժնետեր հանձնվել է հավատարմագրային կառավարման: Անհամաժողովի պն սան պն սան հիմքով վարույթ չի հարուցվել: Միևնույն ժամանակ վերջինիս նկատմամբ հարուցվել է վարչական վարույթ՝ հյ սարարագրում ոչ

ամբողջական տյալներ ներկայացնելու հիմքով: Հանձնաժողովի որոշումը հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <http://cpcarmenia.am/files/legislation/1035.pdf>.

139. ԿԿՀ-ն մինչ օրս քննել է անհամատեղելիության պահանջների վերաբերյալ շուրջ 90 դիմում եւ Լրատվաիջոցների հրապարակումներ, որոնցից միայն 6-7-ն են առնչվում ԲՊԱ ներքին: Դրանք քննության արդյունքում անհամատեղելիության կանոնների խախտման փաստվավորությամբ հարուցելու համար հիմքեր չեն հայտնաբերվել: Լրատվաիջոցների հրապարակումներից 4-ը նախարարի սեղանի վերաբերյալ է, մեկը կապված է խորհրդատուի պաշտոն զբաղեցնող *անձի հետ* Աս հրապարակումները կապված են առևտրային կազմակերպության ներքին բաժնետիրի չհայտարարման եւ (կամ) իրենց տարեկան հայտարարությունում հավաստագրային կառավարման մասին սեղեկատվությանը ունը չբացահայտելու հետ Անուամենայնիվ, մանրակրկիտ ուսումնասիրության նից հետո չի հայտնաբերվել որևէ հիմք՝ անհամատեղելիության պահանջի խախտման համար վարույթ հարուցելու համար: Երկու պլ գործեր ընթացքի մեջ են: Բացի այդ, ԿԿՀ-ն բազմաթիվ դիմումներ է ստացել նախարարի պաշտոն զբաղեցնող անձանցից, որոնք ցանկացել են պարզաբանում ստանալ անհամատեղելիության կանոնների վերաբերյալ, որոնց վերաբերյալ ԿԿՀ-ն համապատասխան պարզաբանումներ է ներկայացրել:

Պետական մարմինների հետ կնքվող պայմանագրերը

140. Պետական մարմինների եւ ԲՊԱների միջև պայմանագրերի կնքման կոնկրետ արգելք կամ սահմանափակում առկա չէ, եւ պայմանագրերում գործում է «Գնումների մասին» օրենքը: Այնպես, ԲՊԱները պետական մարմինների հետ պայմանագրեր կնքելիս պարտավոր են կատարել բացահայտման հետևանքով պահանջները: Այս կապակցությամբ, եթե հինգ միլիոն ՀՀ դրամը կամ դրան համարժեք արտարժույթը (11 750 եվրոն) գերազանցող պայմանագրերը կնքվել են պետական մարմինների հետ ԲՊԱի, նրա ընտանիքի անդամների, ինչպես նաև պայմանագրում ներկայացրած կողմից, որոնցում ԲՊԱն ունի մասնակցություն, համապատասխան ֆինանսական հայտարարությունում պետք է ներկայացվեն պայմանագրի սեփական, կողմերը, նրանց հասցեները, տյալներ պայմանագրի կնքման գործընթացի մասին, պայմանագրի կնքման անստորագրվող (օրը, ամիսը, տարին), գործողության ժամկետը եւ գինը (արժեքը) (ՀՕՍ օրենք, Հոդված 42, կետ6):

141. ՀՕՍ օրենքում սահմանվել է, որ հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձը եւ հանրային ծառայողը չեն կարող գույքային գործարքներ կնքել իրենց հետմերձակոր ազգակցությամբ

կամ ինստիտուտի անդամ կապիտալ անձանց հետ՝ բացառությամբ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ նախատեսված դեպքերի (ՀՕՍօրենք, հոդված 32, կետ2): Այնուամենայնիվ, այս սահմանափակումը կիրառելու ընթացակարգերը մշակված չեն:

142. Ալելիին, ՀՕՍօրենքով չի սահմանվում համապարփակ իրավական դաջտ՝ գնումների գործընթացի բոլոր փուլերում ներգրավված բոլոր դերակատարների շահերի բախումները կանխարգելելու եւ կարգավորելու համար: Սաստիմանափակում է առաջարկների գնահատման եւ բողոքների քննման գործընթացներում ներգրավված անձանց կողմից շահերի բախման իրավիճակները (ՀՕՍօրենք, հոդվածներ 33-րդ եւ 49-րդ): Միաժամանակ՝ ԲՊԱները չեն ստորագրում գնահատման գործընթացի պայմանագրերը: Այս գործառույթը հիմնականում վերապահված է տվյալ աֆտվան մարմնի գլխավոր քարտուղարին, որը փաստացի աշխատում է բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձանց վերահսկողության ներքո: Այնուամենայնիվ, ԲՊԱներն ունեն քաղաքական ազդեցություն, եւ նույնիսկ կարող են գնման գործընթացում սրտնյալ հասանելիություն ունենալ որոշակի սեղեկատվության:

143. ԳԳԹն կոչ է անում իշխանության ներքին այս առումով ավելի լայն մտածել աֆտվան գնման գործընթացներում ազատ շահերի բախման, սրտնյալ վերաբերմունքի եւ կանխակալ վերաբերմունքի (ֆավորիտիզմի) առաջացման ռիսկերն առավել արդյունավետորեն կանխելու համար⁴⁴: Այս առումով ԳԳԹն անդրադառնում է մի շարք այլ անդամաբաժնյա ընկերությունների գործելակերպին, որոնք սահմանափակումներ են մտցրել այն անձանց համար, որոնց վստահվել են բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձանց գործառույթները՝ նրանց այն գնման ընթացակարգերից բացառելու համար, որոնք կարող են առաջացնել ռեալ, հնարավոր կամ ակնհայտ շահերի բախում ակտիվների, պասիվների սնորհման, ընտանեկան հարաբերության ներքին եւ այլ հանգամանքների պաճառով, մասնավորապես՝ այն աֆտվան պայմանագրերի ձեռքբերման համար սակարկության ներքին անցկացնելիս, որոնց նկատմամբ այդ պաշտոն զբաղեցնող անձը կատարում է անմիջական վերահսկողության կամ համակարգման գործառույթներ:

Նվերները

144. Անկախ հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների, այդ

⁴⁴ Հայաստան կատարած աշխատանքային այցից հետո իշխանության ներքինը նշել են, որ նոր Հակվորու սցիոն ռազմավարության ներքին անդրադառնում է այս հարցին: Մասնավորապես 4.10 գործողության ներքին նախատեսում է, որ աֆտ է մշակել համապատասխան օրենսդրական փոփոխության փաթեթ՝ աֆտվան բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձանց, նրանց ընտանիքի անդամների և փոխկապակցված անձանց ուղղակի և անուղղակի մասնակցությունները աֆտվան գնման գործընթացներում բացառելու համար:

թվում՝ ԲՊԱների հասարակական կազմակերպությունների ընդհանուր արժեքը: Ուստի ցանկացած նվեր, որը վերաբերում է հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց ծառայողական պարտականություններին, անկախ դրաստիպից, չափսք է ընդունվի: «Նվեր» հասկացությունը ներկայումս է ցանկացած գույքային առավելություն, այդ թվում՝ ներված պահանջ, անհատույց կամ ակնհայտ անհամարժեք ցածր գնով պահանջի զիջում, անհատույց հանձնված գույք կամ ակնհայտ անհամարժեք ցածր գնով վաճառված գույք, անհատույց կամ անհամարժեք ցածր գնով մատուցված ծառայություն կամ կատարված աշխատանք, ինչպես նաև արտոնյալ փոխառություն, դրամական միջոցներ (կանխիկ, ոչ կանխիկ կամ արտոնյալ ցանկացած պլանով), կրիպտոարժույթ, ուրիշի գույքի անհատույց օգտագործում եւ պլանով գործողություններ, որոնց հետևանքով անձնաստիճանում է օգուտ կամ առավելություն, եւ որը սրվում է անձի (այդ թվում՝ փոխկապակցված անձի)՝ պաշտոն զբաղեցնելու հանգամանքով պայմանավորված:

145. Թույլ արելի համարվող նվերներն են՝ 1) պետական կամ պաշտոնական պաշտոնի կամ միջոցառումների, ինչպես նաև աշխատանքային պաշտոնի եւ գործողությունների ժամանակ սրվող նվերները կամ կազմակերպող այլ ուրախություններ, 2) ծառայողական օգտագործման նպատակով անվճար սրահարկով նյութերը⁴⁵, 3) կրթաթոշակը, դրամաշնորհը կամ նպաստ՝ սրված հրապարակային մրցույթի արդյունքով՝ այնուհետև դիմորդների նկատմամբ կիրառված նույն պայմաններով եւ նույն չափանիշներով կամ թափանցիկ պլանով գործընթացի հետևանքով, 4) օտարերկրյա պետությունների կամ միջազգային կազմակերպությունների կողմից սրվող արարողակարգային նվերները կամ պլանով անձանց կողմից հրապարակային միջոցառումների ժամանակ սրվող նվերները:

146. Եթե հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձի կամ հանրային ծառայողի կողմից ստացված նվերի արժեքը գերազանցում է 60 000 Հայաստանի Հանրապետության դրամը (145 եվրո), այն համարվում է պետական կամ համայնքային սեփականություն եւ հաշվառվում է որպես պաշտոնային (բացառությամբ սովորաբար կազմակերպող ընդունելությունների, որոնք նախատեսված են սույն հոդվածի 1-ին կետով): Հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձինք եւ հանրային ծառայողները պարտավոր են այն հանձնել պետությանը կամ համայնքին («Հանրային ծառայություն մատչել» օրենք, հոդված 29): ԳԳԹ նկատել է, որ օրենքում որեւէ հիշատակում չկառչ դրամական նվերների մասին, օրինակ՝ ծառայությունների, որոնք չեն կարող հանձնվել պետությանը կամ համայնքին:

⁴⁵ Հայաստան կատարած աշխատանքային պաշտոնի հետ իշխանությունները նշել են, որ Արդարադատության նախարարությունը ներմուծվել է նվերների վերաբերյալ կարգավորումների փոփոխությունները (հաստատվել են առաջին և սման ընթացքում), որոնցով նախատեսվում է թույլ արելի նվերների ցանկից պաշտոնային հանել:

147. Թույլ արել ի համարվող նվերները սֆսք է հաշվառվեն. նվերների ռեեստրը դեռ չի ստեղծվել (թեև իշխանություններն ակնկալում են, որ այն կստեղծվի 2024 թվականին): Թույլ արել ի համարվող նվերները, որոնց արժեքը չի գերազանցում 40 000 Հայաստանի Հանրապետության դրամը (95 եվրոն), չսֆսք է հաշվառվեն, բացառությամբ վեց անվաճ ընթացքում նույն տարի ուրից պարբերաբար (հինգ կամ ավելի անգամ) ստացված նվերների: Օտարերկրյա սֆսությունների եւ միջազգային կազմակերպությունների կողմից սրվող սրարողակարգային նվերները կամ այլ անձանց կողմից հրապարակային միջոցառումների ժամանակ սրվող նվերները չսֆսք է հաշվառվեն:

148. Եթե հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձի կամ հանրային ծառայողի կողմից ստացված նվերը ողջամտրեն կարող է ընկալվել որպես նրա ծառայողական պրսակնությունների հետ կապված, հանրային ծառայող (օրինակ՝ ոստիկանություն ան ծառայողները) սֆսք է անմիջապես, սակայն ոչ ուշ, քան հինգ օրվա ընթացքում, դիմի համապատասխան մարմնի բարեվարքության հարցերով աշխատկցին, իսկ հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձը (ԲՊԱները)՝ ԿԿ՝ 15 օրվա ընթացքում իրավիճակի հանգուցալուծմանն ուղղված գործողությունների վերաբերյալ խորհրդակցական կարծիք ստանալու համար: Եթե նվերը, ԿԿ-ի բարեվարքության հարցերով աշխատկցի խորհրդակցական կարծիքի համաձայն, համարվում է անթույլ արել ի, հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձը կամ հանրային ծառայող խորհրդակցական կարծիքն ստանալուց հետո 10-օրյա ժամկետում սֆսք է վերադարձնել նվերը կամ վճարի համարժեք փոխհատուցում: Եթե սահմանված ժամկետում նվերը վերադարձնելը կամ դրա համար համարժեք փոխհատուցում վճարել անհնար է, նվերը սֆսք է հանձնվի սֆսություն անը կամ համայնքին:

149. Վերը նկարագրված՝ նվերների սրգելքը եւ համապատասխան հաշվետվությունների ներկայացման պահանջները տարածվում են նաեւ փոկկապկցված անձանց վրա Փոկկապկցված անձինք են պաշտոն զբաղեցնող անձի անուսինը, նրա կամ նրա անուսնու զակակները (այդ թվում՝ որդեգրված), ծնողները (այդ թվում՝ որդեգրողը), քույրերը, եղբայրները:

150. Նվերների հետ կապված մի շարք խախտումների համար սահմանվել է վարչական պատասխանատվություն (Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրք, հոդված 1661. հասանելի պատմաիջոցներն են սուզանքը եւ բռնագրակումը (եթե բռնագրակումը հնարակոր չէ, օրենքով նսխատելում է սուզանքի նշանակում, որի գուսարը սֆսք է որոշվի՝ հաշվի առնել ով դրաարժեքը՝ նվերն ընդունել իս)):

151. Ինչպես ԳԲԿԴն սրդեն ընդունել է [Հայաստանի մասին իր Համապատասխանություն ան վերաբերյալ երկրորդ միջանկյալ զեկույցում, նվերների վերաբերյալ ներկայացվել են](#)

բակարար չափով թարմացված սեղեկույթ ու ններ: Նվերների սահմանում մն ընդլ պ նվել է եւ ներառում է բնափրայ ին նաբասները եւ փոխկապակցված անձանց սրաստղովող նաբասները, ընդունել ի նվերների շեմը նվազեցվել է, առկա է զեկուցել ու (պ դ թվում՝ թույլ արել ի նվերների մասին) եւ որոշակի շեմը գերազանցող նվերները 200 000 Հայ աստանի Հանրապետության դրամ = 480 եվրո) ֆինանսական հայ տարաբարերում ներառել ու պարտավորություն, եւ սահմանվել է վարչական պատասխանատվություն՝ նվերների ընդունման կանոնները խախտել ու համար: Նշված զեկույցում ԳԵԿԻՆ եզրակացրել է, որ միակ չլ ու ծված հարցը նվերների ռեեստրի պոյ ու նավետասեղծում մն ու վարումն է, ու ստի պ ս հարցի շուրջ դեռեւս մոնիթորինգ է իրականացվում Հայ աստանի վերաբերյալ զնահատան չորրորդ փուլի զեկույցի եւ դրահամապատասխանության համապատասխան ընթացակարգի շրջանակներում⁴⁶:

152. ԳԳԹՆ սեղեկացվել է պ ն մասին, որ իշխանությունները մտադիր են կատարել սգործել նվերների մասին կանոնները, պ դ թվում՝ «թույլ արել ի նվերներ» եւ «ծառայողական պարտականությունների իրականացման հետ կապված նվերների ստացում» հակացությունների հետագամշակման միջոցով: Մինչ իշխանությունները շարունակում են ջանքեր գործարդել պ ու դրություն ամբ, ԳԳԹՆ խորհուրդ է տալ իս վերանայել եւ հասակեցնել կիրառվող շեմերը (անհրաժեշտ է 95 եվրոյի շեմը դիտարկել Հայ աստանում միջին ամսական համախառն աշխատավարձի համաեքստում, որը ներկայումս կազմում է ամսական 500 եվրո): ԳԳԹՆ համարում է, որ օգտակար կլ իներ ԲՊԱներին նվերների վերաբերյալ լրացուցիչ ցուցումներ տալ՝ հաշվի առնելով պ ն վաստ, որ սրգել ված նվերների եւ թույլ արել ի համարվող նվերների միջեւ օրենքով սահմանված սահմանը գործնականում զծել ը հաճախեշտ է: Այ ս առումով ԳԳԹՆ անդրադառնում է 66-րդ պարբերության մեջ սահմանված առաջարկությունը:

⁴⁶ Աշխատանքային պ ցից հետ իշխանությունները նշել են, որ 2023 թվականի դեկտեմբերին ԿԳԶ-ն որոշում է կայացրել «հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների կողմից իրենց ծառայողական պարտականությունների կապակցությամբ ստացված նվերների հաշվառման, հանձնման և զնահատան ընթացակարգը սահմանել ու, նվերների ռեեստր վարել ու, ինչ սքս նսն ռեեստրում լրացման և հրապարակման ենթակատյալ պ ների ցանկը որոշել ու մասին»: Զուգահեռաբար մշակման փուլում են օրենսդրական կարգավորումների փոփոխությունները: Աշխվել, Կատարություն կողմից հաստատվել և Ազգային ժողովի կողմից առաջին անգամ ընդունվել է օրենքի նախագծերի փաթեթը: Նշված փոփոխությունները, ըստ հաղորդված տյալ ների, հանգեցրել են հետևյալին՝ 1) նախատեսվել են պարտություն սեփականություն նը դարձող նվերների սնորհման կանխատեսել ի, հստակ և պոյ ու նավետ կարգավորումներ, 2) սրարողակարգային նվերները հաշվառել ու և սնորհնել ու լիսգորությունն առանձին դեպքերում վերապահվել է Պետական սրարողակարգային ծառայությունը, 3) սահմանվել է պետական սեփականություն դարձող սրարողակարգային նվերները տյալ պ պետական մարմնում պահել ու օգտագործել ու հնարավորություն, 4) մշակույթային սրժեք ներկայացնող սրարողակարգային նվերները թույլ արվել է հանձնել թանգարաններին կամ Ազգային գրադարանին, 5) հստակեցվել են առանձին սեսակի սրարողակարգային նվերների (շուտ վաճառող գույք, կենդանիներ եւ պ լն) սնորհման եղանակները: Աստանվել ու է սրարողակարգային նվերներն ըստ անհրաժեշտության իրացնել ու եւ հատույ ըբ բարեգործություն ու դղել ու հնարավորություն, 6) օրենքով սահմանված դեպքերում որպես սրգել արում սրվող թանկարժեք նվերներն ու զենքը ներառվել են թույլ արել ի նվերների շրջանակում, 7) նախատեսվել են ոչ թույլ արել ի նվերները Պետական գույքի կառավարման կոմիտեի կողմից իրացնել ու և ստացված հատույ թի սնորհման եղանակները:

Պետական միջոցների ոչ պաշտած օգտագործումը

153. Հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց եւ հանրային ծառայողներին, պ. դ. թվում՝ ԲՊԱներին, սրգել վում է ոչ ծառայողական նպատակներով նու թաւեխնիկական, ֆինանսական եւ սեղեկատվական միջոցները, պ. Լ. աւետական եւ (կամ) հաւայ նքայ ին գում. ք. եւ ծառայողական սեղեկատվութի ու նն օգտագործել ը: ԲՊԱների նկատմամբ կիրաւում են Քրեական օրենսգրքի (պ. սու. հետ՝ ԲՕ)՝ սնստական հանցագործութի ու ններին, ինչ աւա օրինակ՝ գողութի սնը, խաղախութի սնը եւ . յ ու բացմանը վերաբերող ընդհանուր դրույթները:

154. Բացի պ. դ., հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց եւ հանրային ծառայողների կողմից ծառայողական նպատակներով նու թաւեխնիկական, ֆինանսական եւ սեղեկատվական միջոցները, պ. Լ. աւետական եւ (կամ) հաւայ նքայ ին գում. ք. եւ ծառայողական սեղեկատվութի ու նն օգտագործել ն սրգել վում է նսւ. ՀՃՕօրենքի 32-րդ հոդվածով: Այ նու աւենայ նիվ, վերոնշյ պ. դրույթի խախտման դետքում վարչական պատասխանատվութի ու ն սահմանված չէ, պ. դ. թվում՝ աւետական միջոցների վերականգնման հնարաւորութի ու նների մատով⁴⁷: Սաւաւք է հաշվի առնել ԲՊԱների նկատմամբ հաշվետվողականութի սն մեխանիզմներն աւրաւարելի իս, ինչ աւա առաւարկվում է 181-րդ պարբերութի սն մեղ:

Գաղտնի սեղեկութի ու նների ոչ պաշտած օգտագործումը

155. Հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց եւ հանրային ծառայողների, պ. դ. թվում՝ ԲՊԱների կողմից ծառայողական սեղեկութի ու նների՝ ոչ ծառայողական նպատակներով օգտագործումը սրգել ված է: Քրեական օրենսգրքի՝ աւետական գաղտնիքի հրաւարկման մասին (Քրեական օրենսգրքի 427-430-րդ հոդվածներ), ինչ աւա նսւ. ներքին սեղեկութի ու նների սնբարեխիղճ օգտագործման (Քրեական օրենսգրքի 268-րդ հոդված) մասին ընդհանուր դրույթները վերաբերում են ԲՊԱներին:

⁴⁷ Աշխատանքային պ. ցից հետո իշխանութի ու նները նշել են, որ Պետական պաշտոններ զբաղեցնող անձանց վարքագծի կանոնադրքում սեղ են գտել դրույթներ, որոնցով կարտրվում է աւետական ռետուրսների պաշտած օգտագործումը՝ դրանք սահմանելով որաւա վարքագծի պրտտի կանոններ: Դրանք չկատրել ը կհանգեցնի օրենքով սահմանված պատասխանատվութի սն: Դրանցով նախատելում է, որ աւետական պաշտոն զբաղեցնող սնը, պ. դ. թվում՝ ԲՊԱն, պրտաւոր է իր ծառայողական պրտականութի ու նների հաւար իրեն հակացված աւետական միջոցները (պ. դ. թվում՝ մարդկային ռետուրսները եւ աշխատաւանակը) օգտագործել բարեխիղճորեն եւ բացաւաւա իր Լ իաղորութի ու նները կատրել ու նպատակով: Բացի պ. դ., սրգել վում է նրանց կողմից հանրային պաշտոն զբաղեցնող պ. Լ. անձանց կամ հանրային ծառայողների աշխատաւանակի օգտագործումն իրենց սնձնական շսի հաւար կամ պ. Լ. մանաւոր նպատակներով:

«Պատվող դռների» համայնագրը

156. Հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց, այդ թվում՝ ԲՊԱներին, սրգելվում է աշխատանքի անցնել այն գործատուի մոտ կամ դառնալ այն կազմակերպության անդամ, որի նկատմամբ նա անմիջական հսկողություն է իրականացրել իր պաշտոնավարման վերջին մեկ տարվա ընթացքում, եթե պաշտոնից ազատվելուց հետո չի լրացել մեկ տարին: Պաշտոնից ազատվելու դեպքում չի գործում նախնական համաձայնությունն ձեռք բերելու եւ (կամ) նախատեսված կամ ընթացիկ գործունեությունն մասին զեկուցելու որեւէ ընթացակարգ: Աստուծով գործում է շահերի բախման հայտարարքին առնչվող՝ 125-126-րդ պարբերություններում ներկայացված ընթացակարգը, որի շրջանակներում ԲՊԱ անձինք դիմում են ԿԿՇ՝ եզրակացությունն ընդունելու նպատակով, եւ սպեռվում են թե՛ ԿԿՇ-ի եզրակացությունն եւ թե՛ դրանից հետո իրականացված գործողություն/անգործություն մասին նրանց ներկայացրած պարզաբանումների հրապարակումը:

157. Ծառայությունը դադարեցնելուց հետո աշխատանքային գործունեություն վերաբերյալ դրույթները ԳԳԹ-ն համարում է թույլ: ԲՊԱների համար սահմանված է անցումային ժամանակահատված՝ մեկ տարի ժամկետով, երբ աշխատանքային գործունեությունը կապված է այն ոլորտի հետ, որտեղ ԲՊԱները իրականացրել են անմիջական հսկողությունն պաշտոնավարման վերջին մեկ տարվա ընթացքում: Ասրգել քրկարող է ժամանակային ատուծով չախազանց սահմանախկ լինել (ԳԲԿԴ-ի անդամ ախտություններում, որախս կանոն, առավել տարածված է երկու տարի ժամկետը):

158. Ինչ վերաբերում է մասնալորաախս ծառայությունը դադարեցնելուց հետո աշխատանքային գործունեություն սահմանախկման գործողություն շրջանակին, ԳԳԹ-ն ու աու մնախրել է կոնկրետօրինակներ՝ դրագործնակն հետեւ անքները հակնաա ու հանար: Օրինակ՝ Հայ աատնում Ֆինանսների նախարարը (ՖՏ) կարող է անմիջաախս զբաղեցնել գործալիր սնօրենի պաշտոն բանկում, սպեռվագրական կամ ներդրումային ընկերությունում, քանի որ վերջիններս գտնվում են Կենտրոնական բանկի, ալ ոչ թե Ֆինանսների նախարարությունն ենթակա ութն ներքո: Իտարբերությունն վերոնշյալի՝ նաչի կարող անմիջաախս աշխատանքի անցնել աու դիտրական ընկերությունում, քանի որ ա դախսի ընկերությունն ու դոակիորեն գտնվում է ՖՏ-ի ենթակա ութն ներքո: Աս համաեքստում ԳԳԹ-ն հանարում է, որ որախս հիշյալ նախարարությունն ղեկավար ձեռք բերված ներքին սեղեկությունները, որոնք, օրինակ,

վերաբերում են հարկաբյուրային ծախսերի և արժեքի հարկերի, կարող են իրականացնել որևէ ինքնուրույն ընդհանուր առմամբ ֆինանսական ոլորտի եւ այլ ոլորտների համար եւ ս:

159. ԲՊԱՆԵՐԻ համար սահմանված՝ պետական հատվածից դուրս նոր պաշտոններ զբաղեցնելու սահմանափակման գործողությունն ան շրջանակը պետք է ընդլայնել՝ ներառելով հարակից ոլորտները եւ ոչ միայն այն ոլորտները, որտեղ նախկին նախարարը/ԲՊԱՆ իրականացրել է անմիջական հսկողությունն: Ներկայ իսկ ներառել սահմանափակումը կարող է դառնալ շահերի բախման պատճառ, որը անհրաժեշտ է վերացնել: Պետք է հաշվի առնել այն դեպքերը, երբ i) քաղաքական պաշտոն զբաղեցնել իսկ ԲՊԱՆԵՐԻ պարտավորությունն ներքին, պարտավորությունն ներքին նախկին շրջանակի կամ ԲՊԱՆԵՐԻ պաշտոնավարման ընթացքում նախարարությունում միայնակ կոնկրետ հարցերի եւ այն կազմակերպությունն ան շահերի միջեւ առկա հասկացողության հետադարձակցում է քաղաքական գործիչը, կամ որը հիմնադրում է նա կամ ii) ԲՊԱՆԵՐԻ նախկին պարտավորությունն ներքին եւ պարտավորությունն ներքին պայմանավորված՝ հատուկ առավելություններ են շնորհվում կամ կարող են շնորհվել այն կազմակերպությունը, որի հետադարձակցում է քաղաքական գործիչը, կամ որը հիմնադրում է նա կամ iii) անցումը կարող է այլ ապահովագրություն ընդհանուր առմամբ Կառավարություն կողմից սրահանդակող ծախսերն ու ներքին նկատմամբ վստահությունն անկման: Աստիճանաբար մեծերի շրջանակում պետք է նաև ներառել ձեռնարկատիրական գործունեությունն ստեղծումը, ինչպես նաև լոբբինգի հարցը:

160. Հետևաբար ԳԳԹՆ համարում է, որ ծախսերն ու նրա դադարեցնելուց հետո աշխատանքային գործունեությունն ան գործող սահմանափակումը սահմանափակ է թե՛ ժամանակի եւ թե՛ գործողությունն ան շրջանակի առումով⁴⁸: Այն ինչ, պաշտոնից սզատվելու դեպքում չի գործում նախկին համաձայնությունն ան ձեռք բերելու եւ (կամ) նախատեսված կամ ընթացիկ գործունեությունն մասին զեկուցելու որեւէ ընթացակարգ: Անկախ է նաև որեւէ մոնիթորինգի մեխանիզմ: Աստիճանաբար վճարող թույլ կողմն է՝ առավել եւս հաշվի առնելով Հայաստանում քաղաքական եւ սոցիալական շահերի չափազանց մեծ համընկնումը: ԳԳԹՆ **առաջարկում է i) ծախսերն ու նրա դադարեցնելուց հետո աշխատանքային գործունեությունն սահմանափակումները ընդլայնել ժամանակի եւ գործողությունն ան շրջանակի առումով՝ բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձանց համար. եւ ii) ստեղծել այս կանոնների մասով**

⁴⁸ Հայաստան կառավարած աշխատանքային այցից հետո իշխանությունները վերահաստատել են նոր ընդունված 2023-2026 թվականների հսկողությունն ստեղծող ան շրջանակներում ծախսերն ու նրա դադարեցնելուց հետո աշխատանքային գործունեությունն վերաբերյալ ՀՕՍ օրենքի գործող դրույթներն էլ ալելի կատարել սգործելու իրենց հանձնառությունը:

արդյ ու նախագեղու ցման, մոնիթորինգի եւ կատարման ապահովման մեխանիզմներ:

Գույքի, եկամուտների, պարտավորումների եւ շահերի հայտարարում մը

161. ՀՕՄ օրենքի 34-րդ հոդվածով պահանջվում է, որ ԲՊԱներն իրենց գույքի (այդ թվում՝ նրանց սեփականությունը ունը չհանդիսացող, սակայն նրանց կողմից փաստացի սնօրինվող գույքի), եկամուտների, շահերի եւ ծախսերի մասին հայտարարվիր ներկայացնեն ԿԿՀ պաշտոնական պարտականությունները ստանձնելու կամ պաշտոնական պարտականությունները դադարեցնելու օրվանից 30 օրվա ընթացքում եւ ստրեկան կտրվածքով: Ավելին, կարող է նաեւ կիրառվել այսպես կոչված իրավիճակային հայտարարվիր ներկայացնելու պահանջը: Իրավիճակային հայտարարվիր կարող է պահանջվել հայտարարատուի հետ կապված անձից (մերձավոր ազգական) կամ ինամիությունամբ կապված անձանցից, հայտարարված կամ հայտարարման ենթակա կողմ հանդիսացող յուրաքանչյուր անձից կամ այն անձից, որին սեփականություն չունի իրավունքով կարող է պահանջել հայտարարատուի կողմից փաստացի սիրաախտվող կամ օգտագործվող անշարժ գույքը, սրանսարսոյին միջոցը կամ թանկարժեք գույքը: Իրավիճակային հայտարարվիրը սխտր է ԿԿՀ ներկայացվեն պաշտոնական պարտականությունների դադարեցումից հետո երկու ստրվա ընթացքում, եթե ԿԿՀ-ն պահանջում է դաանձի գույքային դրությունամ եսկան փոփոխությունամ (գույքի ավելացում, պարտավորումների նվազում կամ ծախս) կակածի դեսքում:

162. Գույքի հայտարարվիրը ներառում է՝ 1) անշարժ գույքը՝ շենքեր, հողամաս, ընդերք, անստ, հողին անրակայված այլ գույք: 2) սրանսարսոյի միջոցը: 3) բաժնեմասային արժեթղթերը, այլ ներդրում հավաստղ փաստթղթերը (բաժնեմաս, բաժնետում, փայսբոն), ինչպես նաեւ պարսքային արժեթղթերը (պրաստումը, չեկը, մուրհակը եւ Հայաստանի Հանրաախտություն օրենքներով արժեթղթերի շարքին դակված այլ փաստթղթեր՝ բացառությունամբ անբանկային վկայագրի): 4) հանձնված եւ վերադարձված փոխառությունը: 5) բանկային ավանդը: 6) 1-5-րդ կետերում չնշված՝ 4 000 000 ՀՀ դրամ (9 650 եվրո) կամ ավելի արժողությունամբ ցանկացած գույք: 7) դրամական միջոցները (այդ թվում՝ բանկային հաշիվներում սոկամսցորդը): Հայտարարվիրը նաեւ ներառում է հայտարարատուի կողմից փաստացի սիրաախտվող գույքը, ինչպես նաեւ երրորդ անձի օրինական/ֆորմակ սեփականությունը ունը հանդիսացող, սակայն հայտարարատուին սոկայն, օգտին կամ հաշիվին ձեռք բերված գույքը, կամ այն գույքը, որից փաստացի օգուտէ ստանում հայտարարատուն, կամ որը սնօրինում է նա Հայտարարատուի

օրինական սեփականությունը ու նր չ հանդիսացող, սակայ ն նրակողմից վաստացի սիրաաֆտվող գույք կարող են համարվել հաշվետու ժամանակահատվածում 90 օր կամ ավելի սեւողությունը ամբ նրա կողմից վաստացի սիրաաֆտվող կամ օգտագործվող անշարժ գույքը, սրանսարսի միջոցը, թանկարժեք գույքը (անկախաֆտական գրանցու մից):

163. Էկամու սնների հայ տարարագիրը ներառում է աշխատանքի վարձարությունը ու նր կամ դրան հավասարեցված պլ վճարու մներ, գրականություն, արվեստի կամ գիտական աշխատանքի օգտագործման կամ օգտվելու իրավունքի համար ցանկացած հեղինակային իրավունքից, ցանկացած արտոնագրից, արանքային նշանից, նախագծից կամ մոդելից, պանից, գաղսնի բանաձեւից կամ գործընթացից, էլեկտրոնային հաշվողական մեքենանների եւ տլ պների բազայի համար ծրագրերի կամ արոյ ու նաբերական, աեւ սրային, գիտական սարքավորու մներ օգտագործելու կամ օգտվելու համար իրավունքի կամ արոյ ու նաբերական, սեինիկական, կազմակերպական, աեւ սրային, գիտական փորձի վերաբերյ պ սեղեկություն ն սրամաղբելու համար ստացվող հատուցումը (ռոյ պթի) եւ հեղինակային վարձարությունը, ստացված փոխառությունները, ստացված վարկերը (պդ թվում՝ հիվորթեքային վարկը), սրված փոխառությունների կամ բանկային ավանդների դիմաց ստացված տկոսը եւ պլ հատուցում, շահաբաժինները, խաղամներում կամ շահումներով խաղերում ստացված եկամուսները (շահումները), մրցույթների կամ մրցույթ ու նների, ինչպես նաեւ վիճակաֆաղերի իրպ ին կամ դրամական շահումները (մրցանակները), նվիրատվություն կամ օգնություն կարգով ստացված գույքը, դրամական միջոցները (բացառությամբ աշխատանքի, ծառայություն սեւքով ստացված), ժառանգություն կարգով ստացված գույքը (նաեւ դրամական միջոցները), սարհուվագրական հատուցումները, ձեռնարկաիրական գործունեությունից ստացված եկամուտը, գույքի (նաեւ հայ տարարարանն ոչ ենթակա) օտարու մից ստացված եկամուտը, վարձակալություն դիմաց ստացված վճարը կամ պլ հատուցում, միանվագ վճարները, գույքային իրավունքներից ստացված եկամուտը, քաղաքացիաիրական պլ պք մանագրերից ստացված եկամուտը, կենսաթոշակը, գյ ու դամսեւական գործունեությունից ստացված եկամուտը, ինչպես նաեւ ստացված վարկերի եւ փոխառությունների մայր գու մարի մնացորդը:

164. Շահերի հայ տարարագիրը ներառում է սեղեկություններ՝ հայ տարարատու պշտոնատար անձի եւ (կամ) նրա ընտանիքի անդամների՝ աեւ սրային կազմակերպություններում մասնակցություն մաին, հայ տարարատու պշտոնատար անձի եւ (կամ) նրա ընտանիքի անդամների՝ աեւ սրային կազմակերպությունների կառավարան, վարչական կամ վերահսկողական մարմիններում ներկայացվածություն մաին, հայ տարարատու

աբախանալով անձի մասնակցությունը ամբողջությամբ առեւտրային կազմակերպության ներքին կազմակերպության հավանական հանձնելու մասին, ոչ առեւտրային կազմակերպության ներքին կազմակերպության հայտարարությունը անձի անդամակցությունն էլ դրանց կառավարման, վարչական կամ վերահսկողական մարմիններում ներկայացվածությունն էլ մասին, ելուց անկցությունը ներքին հայտարարությունը անձի անդամակցությունն էլ դրանց կառավարման, վարչական կամ վերահսկողական մարմիններում ներկայացվածությունն էլ մասին: Բացի այդ, շահերի հայտարարությունը սխալ է ներառի սեղեկությունը ու ներքին` Հայաստանի Հանրապետության կամ հանրապետության ներքին հետաքննարկության աբախանալով անձի եւ նրանց անդամակցության, ինչպես նաեւ նրանց մասնակցությունը ամբողջությամբ կազմակերպության ներքին կողմից կնքված այլ անստորագրության մասին:

165. Ծախսերի հայտարարությունը ներառում է հաշվետու ժամանակահատվածում կատարված ծախսերը, որոնց միանվագ արժեքը գերազանցում է երկու միլիոն Հայաստանի Հանրապետության անդամը կամ դրան համարժեք արժույթը, կամ նույն սեռակի ծախսերի հանրագումարը գերազանցում է երեք միլիոն Հայաստանի Հանրապետության անդամը կամ դրան համարժեք արժույթը: Հայտարարման ենթակա են ծախսերի հետեւյալ սեռակները. հանգստի համար կատարված ճանապարհածախար (ավիատոմս, գնացքի, ավտոբուսի, նավի տոմսեր), կեցություն անծախար, շարժական կամ անշարժ գույքի վարձակալություն ան համար վճարվող վարձավճարը, ուսման կամ այլ դասընթացների համար վճարվող վարձավճարը, գյուղատնտեսական գործունեությունը ու ներքին իրականացնելու հետ կապված ծախսերը, վարկի մարմանն ուղղված վճարումները, անշարժ գույքի վերանորոգման համար կատարված ծախսերը եւ ցանկացած այլ ծախս, որի միանվագ արժեքը հաշվետու ժամանակահատվածում գերազանցում է 2 000 000 Հայաստանի Հանրապետության անդամը (€4 830) կամ դրան համարժեք արժույթը:

166. Հայտարարության աբախանալով անձի ընտանիքի անդամները հայտարարության աբախանալով անձի` աբախանալով այրույթում ու ներքին ստանձնելու հայտարարությունը ներկայացնում են իրենց գույքի եւ եկամուտների վերաբերյալ տվյալներ, իսկ դադարեցնելու, ինչպես նաեւ տարեկան հայտարարությունը` գույքի, եկամուտների եւ ծախսերի վերաբերյալ տվյալներ: Հայտարարության աբախանալով անձի ընտանիքի անդամներն (ընտանիքի կազմի մեջ մտնող անձինք) են նրա ամուսինը, անչափազանց զավակը (այդ թվում` որդեգրված), հայտարարության աբախանալով անձի ինքնակալություն ան կամ հոգստարձություն ան տվյալ գտնվող անձը, հայտարարության աբախանալով անձի հետ համաեղբայրակցություն ու ընտանիքի անձ:

167. Հայ տարաքաղերը ԿԿՀ ներկայացվելուց հետո հինգ աշխատանքային օրվա ընթացքում վերջինս սխալ է իր պաշտոնական կայքէջում հրապարակի դրանք առցանց (<http://cpcarmenia.am/hy/declarations-registry>) (իրավիճակային հայ տարաքաղերը ենթակա չեն հրապարակման): ԿԿՀ-ն ապահովում է հրապարկման ոչ ենթակա տվյալների պաշտպանությունը: ԲՊԱԻ լիազորությունների դադարման կամ դադարեցման դեպքերում հայ տարաքաղի մնում է հրապարակված լիազորությունների դադարման կամ դադարեցման օրվանից հետո մեկ տարվա ընթացքում: Այն տարվա ընթացքում հայ տարաքաղի ներկայացում չնստաբանող պաշտոն կրկին չստանձնելու դեպքում հայ տարաքաղին արհիվսցվում է: Այդ ժամկետից հետո տվյալ անձի կողմից հայ տարաքաղի ներկայացում նստաբանող պաշտոն ստանձնելու դեպքում նրա արհիվսցված հայ տարաքաղի վերականգնվում է և հրապարակվում է:

168. ԿԿՀ-ի ինդիքն է մոնիթորինգ իրականացնել հանրային պաշտոնատար անձանց ֆինանսական բացահայտման նկատմամբ: Այն իրականացնում է պատճառ կոչված հայ տարաքաղերի վերլուծություն, որի արդյունքում բացահայտվում են ներկայացված ֆինանսական հայ տարաքաղում առկա հնարավոր անհամապատասխանությունները կամ անճշտությունները: ԿԿՀ-ի համար ապահովվում է Արդարադատության նախարարության քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման գործակալություն, Կարասրի կոմիտեի, Ճանապարհային ոստիկանության, Արդարադատության նախարարության իրավաբանական անձանց սխալման ռեգիստրի գործակալություն, «Հայ աստանի կենտրոնական դեպոզիտարիա» բաժնետիրական ընկերություն, Կենտրոնական բանկի, Պետական եկամուտների կոմիտեի, ապահովագրական կազմակերպությունների և Ոստիկանության տվյալների բազաներին հասանելիություն: Իր ստուգիչ դերը իրականացնելիս ԿԿՀ-ն կատարում է իսպառնակ ստուգումներ վերոնշյալ տվյալների բազաների օգտագործմամբ: 2023 թվականի վերավարին գործարկվել է հայ տարաքաղման նոր թվային համակարգ. այն ապահովում է տարբեր սխալման մարմինների տվյալների բազաների փոխգործարկելիությունը և պահանջարկից բացառվում է հայ տարաքաղերի ներկայացման և ստուգման գործընթացը:

169. ԿԿՀ-ն կարող է նաև դիմել քննչական մարմիններին (Ազգային անվտանգության ծառայություն, Հանրապետության կոմիտեի)՝ հայ տարաքաղի վաստակի գույքային դրությունը և իրական շահառուների կարգավիճակը ստուգելու համար: ԿԿՀ-ն որպես իր վերլուծություն մաս կարող է նաև օգտվել զանգվածային լրատվության միջոցներում հրապարակված նյութերից և բաց համացանցային աղբյուրների միջոցով քաղաքացիներից

ստացված սեղեկու թղթի ու ններից (օրինակ՝ սֆտպեյթի գույքի գրանցամատյանի, կուսակցության ու նների ֆինանսավորման մասին եւ այլն): Եթե հայ տարաքաղաքների վերլուծության գործընթացում հայ տարաքաղաքում են անհամապատասխանություններ, էական վտվոխություններ (գույքի ավելացումը եւ (կամ) պարտավորությունների նվազումը) ողջամտորեն չի հիմնավորվում օրինական եկամուտներով, կամ վերջիններիս մոտ առկա է չհայ տարաքաղաք կամ ոչ ամբողջական հայ տարաքաղաք գույք, կամ եկամտի տեղյուրը օրինական չէ կամ արժանահավատ չէ, ապա Հանձնաժողովը իրավասու է հայ տարաքաղաքից հայ ցեղու լրացուցիչ նյութեր կամ պարզաբանում: Եթե դրանք ստանալուց հետո բավարար չեն առկա կապերը փարատելու համար, ապա Հանձնաժողովը նյութերն անհատ, բաց ոչ ոչ, քան եռօրյա աժամկետում ուղարկում է Գլխավոր դատախազության: Ի վերջո, ԿԿՀ-ն լիազորված է կիրառել պատժախոցներ՝ հայ տարաքաղաքի պահանջներին համապատասխանություններ չսպասելու համար:

170. ԳԿԹ նկատում է, որ Հայ աստան ունի ֆինանսական բացահայտման բավականին համապարփակ համակարգ: Ավելին, վերջին տարիների ընթացքում ֆինանսական բացահայտման գործընթացի մոնիթորինգը եւ կատարումը խառնվելու ուղղությամբ ավելի ձեռնարկվել է մի քանի կարեւոր քայլ: ԿԿՀ-ին սրվել են լիազորությունների եւ գործիքների՝ հայ տարաքաղաքների ստուգումը իրականացնելու համար եւ վարչական պատժախոցներ կիրառելու (ինչպես նաեւ քրեական իրավաբանական հանցանքների բացահայտելու դեպքում գործը իրավապահ մարմիններին ուղարկելու) հնարավորություն: Առուգման գործընթացի հիմքում ընկած է սեփականական համապատասխանություն, տվյալների համապատասխանություն ստուգումը, արտաքին տվյալների բազաների օգտագործմամբ խաչաձեւ ստուգումը, հայ տարաքաղաք տվյալների մաքեմալիկական վերլուծություններ եւ բարձր մակարդակի ֆուկսիաների վերլուծություններ: Համակարգի սրոյ ունակետությունները բարձրացնելու նպատակով ներդրվում է հայ տարաքաղաքի եւ ֆինանսական հայ տարաքաղաքների վերլուծության ակտիվացված գործընթաց, մշակվում են ռիսկայնություն գնահատման հիմքով ընտրանքային ստուգումների չափանիշները, ինչպես նաեւ դեռեւս սֆտեք է լիարժեք գործարկվի նախագուշացնող նշանների համակարգը⁴⁹:

171. Այս ոլորտում ԿԿՀ-ի նախաձեռնողականությունները ողջունելի է, սակայն ծրագրված բարելավումներն իրականությունում դարձնելու համար անհրաժեշտ են ավելի շատ տեսություններ:

⁴⁹ Հայ աստան կատարած աշխատանքային այցից հետո իշխանությունները նշել են, որ նոր 2023-2026 թվականների հակակոռուպցիոն ռազմավարությունն շրջանակներում նախատեսվում են լայնածավալ աշխատանքներ ԿԿՀ-ի գործունեության մեջ ՏՏ լուծումներ ներդնելու կամ դրանք կատարել սգործելու ուղղությամբ, այդ թվում՝ ԱԲ գործիքների ստացություն:

Ներկայումս տաներկու աշխատակից աշխատում է Հայ սարսափների վերլուծության վարչության նույն, որոնցից յոթը՝ Հայ սարսափուման բաժնում, իսկ մնացած չորսը՝ Կուսակցության ներքին ֆինանսական գործունեության վերահսկողության բաժնում: Մինչ 2023 թվականի դեկտեմբերը Վարչությունն իրականացրել է ՀՕՍ օրենքի համաձայն հաշվետվության ներկայացնելու պարտավորություն ունեցող սուբյեկտներից (այդ թվում՝ ընտանիքի անդամներից) ստացված 3044 գույքի հայ սարսափի վերլուծության: Ինչպես նշվել է վերելում, ԿԿՀ-ն դեռևս չի իրացրել ամբողջ գործառնական ներուժը (սե՛ս 5-րդ պարբերության մեջ ներկայացված դիտողությունները եւ մանրամասն սեղեկության ներքին): Հայ սարսափների վերլուծության վարչությունը ակնհայտորեն համարված չէ բավարարվով աշխատակիցներով: **ԳԵՂԻՆ առաջարկում է Կոռուսցիայի կանխարգելման հանձնաժողովին սրամադրել համապատասխան ֆինանսական եւ կադրային ռեսուրսներ՝ բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձանց մատվ իր ինդիքներն սրոյ ու նախորեն կատարել ու համար:**

Հաշվետվողականություն եւ կատարման ապահովման մեխանիզմները

Ոչ քրեական պատահանատվության մեխանիզմները

172. Քաղաքական պաշտոն զբաղեցնող անձանց կամ վերադաս չունեցող պաշտոն զբաղեցնող անձի նկատմամբ վարչական պատահանատվության կիրառվում է շահերի բախումը կանխելու պահանջների խախտման համար, ինչպես նաեւ նվերներ ընդունելու սրգել քի խախտման համար (սե՛ս 5 համապատասխանաբար 127-րդ եւ 150-րդ պարբերության ներքին՝ խախտման սեասկների եւ կիրառվող պատահանոցների վերաբերյալ մանրամասն սեղեկության ներքին համար): Եթե հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձն ունի վերադաս կամ անմիջական ղեկավար (խորհրդականների դեպքում), ապա կարգապահական պատահանատվության միջոց (վարչական պատահանատվության միջոցի վոխարեն) շահերի բախումները կանխելու պահանջների խախտման համար կիրառվում է: Անհամատեղելիության դրույթների խախտումը կարող է առաջացնել լիազորության ներքին դադարեցում կամ պաշտոնից հեռացում: Գույքի հայ սարսափների՝ ու շսցմամբ ներկայացումը, պահանջների եւ ընթացակարգերի խախտմամբ ներկայացումը կամ անվությունսր նչ ճշգրիտ կամ թերի սյալների ներկայացումը կամ լրացուցիչ սեղեկության ներքին չսրամադրելը պատվում է սուգանքով՝ 200 000 ՀՀ դրամից մինչեւ 400 000 ՀՀ դրամի չախով (480 եվրոյից մինչեւ 965 եվրոյի չախով):

173. ԿԿՀ-ն իրականացնում է ոչ քրեական բնույթի կատարողական վարույթ՝ ԲՊԱՆների կողմից շահերի բախման հետ կապված եւ հարակից սրգել քների/սահմանախախտումների,

հայ տարաբարձրման պահանջների խախտումների առնչությամբ: Այն հարուցում է համապատասխան վարույթ՝ համապատասխան դրույթների խախտումների վերաբերյալ պարտում կայացնելու համար: Վարույթ կարող է հարուցվել i) յուրաքանչյուր անձի գրավոր դիմում մի հիման վրա ii) լրատվափոխանցների հրապարակումների հիման վրա եւ iii) Հանձնաժողովի նախաձեռնությամբ՝ հայ տարաբարձրերը վերլուծելիս կամ օրենքով նախատեսված վարույթ իրականացնելիս առերեսույթ խախտումներ կամ դեպքեր հայ սուպերելու դեպքում: Շահերի բախման վերաբերյալ վարույթը կարող է նաեւ հարուցվել բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձանց ներկայացրած գրավոր հայտարարությամբ հիման վրա(ԿԿԸ-ի մասին օրենքի 27-րդ հոդված):

174. Վարույթի սրբյուղում նքում Հանձնաժողովն ընդունում է եզրակացություն ունեւտելու պի առկայություն կամ բացակայություն մասին. i) բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձի կողմից անհամատեղելիությամբ պահանջների կամ պի սահմանափակումների խախտում. կամ ii) էթիկայի կանոնների խախտում. կամ iii) շահերի բախման իրավիճակի առկայություն կամ բացակայություն մասին: Եզրակացությունն ընդունելու պիից ետոյա ժամկետում ուղարկվում է վարույթ հարուցելու դիմում ներկայացրած անձին, բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձին, նրավերադասին (առկայություն դեպքում):

Քրեական վարույթը եւ անձեռնափելի իություն նը

175. Բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձինք չեն օգտվում անձեռնափելի իություն նից կամ որեւէ պի ընթացակարգային արտոնություն նից: Կոռուսցիոն հանցագործություն նները քննվում են Հակակոռուսցիոն կոմիտեի կողմից, որը ստեղծվել է 2021 թվականին: Ինչպիսիւ նաեւ Պի խախտր դատախազություն կազմում ձեւալորվել է նոր մասնագիտացված վարչություն ն: Պի խախտր դատախազություն հակակոռուսցիոն կոմիտեում մինչդատական վարույթի օրինականությամբ նկատմամբ հսկողություն վարչություն նը հսկողություն ն է իրականացնում կոռուսցիոն հանցագործություն նների՝ Հակակոռուսցիոն կոմիտեում իրականացվող քննություն ն նկատմամբ: Կոռուսցիոն հանցագործություն նների դատական կարգով քննություն նը եւ լուսմները իրականացվում են Հակակոռուսցիոն կոմիտեում (առաջին այդ նի դատարան): Վերաքննիչ հակակոռուսցիոն դատարանն օրենքով սահմանված իր լիազորություն նների շրջանակում վերանայում է առաջին այդ նի դատարանների կայացրած դատական ակտերը: Վճռաբեկ դատարանի հակակոռուսցիոն պի առը իրավազորություն ն ու նի կառուսցիոն հանցագործություն նների վերաբերյալ բոլոր վարույթների, ինչպիսիւ նաեւ վերաքննիչ

քրեական դատարանի դատական ակտերի դեմ ներկայացված բողոքների նկատմամբ:

176. Չնայած կոռուսցիոն հանցագործության ներքին դեպքում քննչական մարմինը եւ դատարանը տարբեր են, այնուհանդերձ, վարույթները նույնն են: Համաձայն ընդհանուր կարգավորումների՝ մեղադրյալի կարգավիճակում հայտնված հանրային ծառայողի պաշտոնակարգման ժամկետը կարող է կատարվել իրավասու մարմնի կողմից (դատփազ, քննիչ (դատփազի համաձայնությամբ), դատարան), եթե բավարար հիմքեր կան ենթադրելու, որ պաշտոնակարգումը շարունակելով՝ նա կլիտչընդոսի քրեական վարույթը կամ կկատարի հանցանք: Կատարումն ու ժի մեջ է մտնում որոշումը կայացնելու պահից: Պաշտոնակարգման կատարման մասին որոշումն անհապաղում դարձվում է մեղադրյալի ստանդարտի ստանդարտից, իսկ դրա պատճենը հանձնվում է մեղադրյալին (Քրեական դատավարության օրենսգրքի 126-րդ հոդված):

177. Ինչ վերաբերում է ֆինանսական բացահայտմանը, կեղծ տվյալների ներկայացումը, սեղեկությունների թաքցնելը կամ հայտարարելը դիտարկության հերքումը չներկայացնելը առաջացնում են քրեական պատասխանատվություն՝ պատժվելով սույն գանձով կամ ազատազրկմամբ՝ մինչև եւ չորս տարի ժամկետով:

178. Համաձայն Գլխավոր դատփազության գործունեության վերաբերյալ տարեկան հաշվետվությունների՝ ներկայացվել է հետևյալ վիճակագրությունը.

Բարձրաստիճան պաշտնատար անձանց նկատմամբ հարուցված հետաախույժ մեղադրանքների թիվը՝ ըստ տարիների եւ անձանց կատեգորիայի

Տարի	Քրեական հետաախույժ մ' ԲՊԱներ
2018 թվական	Տվյալներ չկան
2019 թվական	Պաշտոնաթող Նախագահ եւ Առողջապահության նախարարի սեղակավ
2020 թվական	Պաշտոնաթող Նախագահ, Ֆինանսների նախարար, Գյուղատնտեսության նախարար, Գյուղատնտեսության նախարարի սեղակավ, Առողջապահության նախարարի սեղակավ, Կրթության, գիտության, մշակույթի եւ սպորտի նախարարի սեղակավ, Էներգետիկայի եւ բնական ռեսուրսների նախարարի սեղակավ
2021 թվական	Պաշտոնաթող Նախագահ, Տրանսպորտի եւ կապի նախարար, Գյուղատնտեսության նախարար, Ֆինանսների նախարարի սեղակավ, Մշակույթի նախարար, Առողջապահության նախարարի սեղակավ Պաշտպանության նախկին նախարար, Մշակութային եւ սոցիալական հարցերի նախարարի նախկին խորհրդական
2022 թվական	Արտակարգ իրավիճակների նախարար եւ Արտակարգ իրավիճակների նախարարի խորհրդական

179. Քրեական գործերի, այդ թվում՝ պատժամիջոցների վերաբերյալ սեղակավության ներքին հրապարակվում են «Datalex» դատական սեղակավական համակարգում (<http://www.datalex.am>): Կոռուպցիոն հանցագործության ներքին քննության վերաբերյալ տարեկան հաղորդումները հրապարակվում են Գլխավոր դատախազության պաշտոնական կայքում: ԿԿԶ-ի գործունեության տարեկան եւ կիսամյակային հաշվետվությունները, ինչպես նաև եզրակացություններն ու որոշումները հրապարակվում են նրա կայքում: Այնուհանդերձ, ըստ քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների՝ շահերի բախման իրավիճակների լուծման վերաբերյալ ԿԿԶ-ի կողմից ներկայացված առանձին առաջարկությունների/ցուցումների իրականացման առնչվող սեղակավության ներքին բախման ապահովման համակարգի չեն, եւ անհրաժեշտ է գործադրել լրացուցիչ ջանքեր՝ կատարման վերաբերյալ տվյալներ ձեռք բերելու համար: Շահերի բախման իրավիճակների եւ ձեռնարկված միջոցառումների վերաբերյալ վիճակագրությունն առնչվող առաջարկությունները ներկայացվել է առկա զեկույցում՝ վերելու մ (սե'ս 132-րդ պարբերություններ):

180. ԳԳԹ ն համարում է, որ բարձրաստիճան պաշտնատար անձանց պատասխանատվության համակարգը կարող է ելավել ի հզորացվել: Օրենքում պատժամիջոցների մատվ առկա են բացեր, քանի որ ոչ բոլոր խախտումներն են առաջ բերում հետևանքներ: Չնայած օրենքը պարզ եւ հստակ է որոշ խախտումների նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցների առնչությամբ (այսինքն՝ անհամաձայն իրության պահանջները՝ ՀՕՏօրենքի 31-րդ հոդված), դրանում հետևողականորեն սահմանված չեն խախտումների այլ սեպակների համար կիրառվող պարիթները, եւ միայն նշվում

է կարգապահական/վարչական պատժանատվութիւն կիրառելու հնարավորութիւնը՝ առանց հասկեցնելու՝ այդ համակարգերի կոնկրետ որդրութիւնն են կիրառվում: Վերոնշյալի դեպքում կարող է օգտակար լինել լրացուցիչ պարզամասն սրահադրումը, երբ իշխանութիւնները մշակեն բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձանց համար բարեվարքութիւն անպահանջների վերաբերյալ ուղեցույց, ինչպէս առաջարկվել է ավելի վաղ սույն գեկույցում:

181. Ալելին, օրենսդրութիւնը չի նախատեսվում շահերի բախման կարգավորումների խախտման հետեւանքով որոշումների կամ այլ մասնագրերի չեղյալ հայտարարման, ծառայութիւնը դադարեցնելուց հետո աշխատանքային գործունեութիւն անսահմանափակումների խախտմամբ կնքված աշխատանքային կամ այլ այլ մասնագրերի դադարեցման մեխանիզմներ: ՀՕՍօրենքում նշվում է, որ վարքագծի կանոնների խախտման համար քաղաքական պաշտոն զբաղեցնող անձանց նկատմամբ չի կիրառվում որեւէ պատժամիջոց (ՀՕՍօրենքի 28-րդ հոդված): Խորհրդականները ենթարկվում են կարգապահական պատժանատվութիւն, սակայն որեւէ սեղեկութիւն չի ներկայացվել ԳԳԹ՝ ՀՕՍօրենքով բարեվարքութիւն կիրառելի որդրութիւն խախտումների համար նախատեսված համապատասխան կարգապահական պատժամիջոցների վերաբերյալ: Քրեական դատարանը հարուցվել են բարձր մակարդակի կոռուպցիայի գործերով մի քանի քննութիւն, սակայն դատապարտման որեւէ դեպք դեռեւս չի արձանագրվել: ԳԿԿԿՆ առաջարկում է բոլոր բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձանց էթիկայի կանոններին, շահերի բախմանը եւ բարեվարքութիւն անստիճան կարգավորումներին հետեւելու կարգն էապէս խտացնել, այդ թիւում՝ ապօրոյն, որ բոլոր խախտումների համար նախատեսված լինեն առաջաճ հետեւանքներ:

V. ԿՈՐՈՒՑԻՄԵՆ ԿՈՆԱՐԳԵՆՈՒՄԸ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԱՐԴԱՆՆԵՐԻՄ

Իրավապահ մարմինների/ ոստիկանութիւն ան գործունեութիւն կազմակերպումը եւ պատժանատվութիւնը

Տարբեր իրավապահ մարմինների համառոտ նկարագիրը

182. Հայաստանում իրավակիրառ գործունեութիւնը կիրականացնելու լիազորութիւններ վերապահված են հետեւյալ մարմիններին. Հսկակոռուպցիոն կոմիտե, Ազգային անվտանգութիւն ծառայութիւնը⁵⁰, Քննչական կոմիտե, Ոստիկանութիւնը, Գլխավոր

⁵⁰ Համաձայն Քրեական դատարանութիւն օրենսգրքի, որն ուժի մեջ է մտել 2022 թվականի հուլիսի 1-ին, ինչպէս

դատփագրու թ ու ն: Մեւյ ն զեկույ ցի ու շտրու թ սն առնցքը ուսփկանու թ ու նն է, որը հասարկու մ է հանցալորու թ սն եւ օրենքների պ լ խախտու մների դեմ պպ քարի, հասարակական կարգի եւ անվտանգու թ սն պահպանմանն ուղղված Կառավարու թ սն քաղաքականու թ ու նն իրականացնող մարմին:

183. Աննալորաֆս ուսփկանու թ սն ինդիքներն են սպեռովել 1) մարդու անվտանգու թ ու նը՝ օրենքով նախատեսված դեպքերում. 2) հանցագործու թ ու նների եւ վարչական իրավափախու մների կանխու մը եւ խախնու մը. 3) հանցագործու թ ու նների հպ սնաբերու մը եւ բացահայ սու մը. 3.1) հետաքննու թ սն իրականացու մը Հպ աստանի Հանրաֆսու թ սն քրեական դատալարու թ սն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերու մ եւ կարգով. 3.2) սպցույ ցների ձեռքբերման եւ պ լ ընթացակարգայ ին գործողու թ ու ններին աջակցու թ ու նը՝ օրենքով նախատեսված դեպքերու մ եւ կարգով. 4) հասարակական կարգի պահպանու թ ու նը եւ հասարակական անվտանգու թ ու նը. 4.1) ճանապարհայ ին երթեւ եկու թ սն անվտանգու թ ու նը. 5) սեփականու թ սն բոլ որ ձե երի հավասար պջտպնու թ ու նը. 6) սույ ն օրենքով նախատեսված սահմաններում ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց իրենց իրալու նքներն ու օրինական շահերը պջտպնել իս օգնու թ ու ն ցույ ց սպ ը: Ուսփկանու թ սն վրասպ լ ինդիքներ կարող են դրվել միայ ն «Ուսփկանու թ սն մախն» օրենքով («Ուսփկանու թ սն մախն» օրենքի 2-րդ հոդված): Ուսփկանու թ սն կանոնադրու թ սն սն սահմանվում են ուսփկանու թ սն հետեւյ պ նպատակները. 1) մարդու եւ քաղաքացու իրալու նքների եւ սզատու թ ու նների պջտպնու թ ու ն, հասարակու թ սն եւ մֆսու թ սն շահերի պջտպնու թ ու ն հակափրակական ոսնձգու թ ու ններից. 2) իր լ իսգորու թ ու նների սահմաններում օրինականու թ սն եւ իրավակարգի պահպանում ու պջտպնու թ ու ն (Ուսփկանու թ սն կանոնադրու թ սն 9-րդ հոդված):

184. Մերկայ ու մս ուսփկանու թ ու նը կառու ցվածքայ ին լ ու թջ բարեփոխու մների է ենթարկվում՝ սկսած 2019 թվականի դեկտեմբերից (Ուսփկանու թ սն բարեփոխու մների 2020-2022 թվականների ռազմալարու թ ու ն): 2022 թվականի դեկտեմբերին ստեղծվել է Մերքին գործերի նախարարու թ ու նը⁵¹: Մերքին գործերի նախարարը իրականացնում է ուսփկանու թ սն անմիջական ղեկալարու մը եւ կառավարու մը: Նախարարը հաստատում է ուսփկանու թ սնն առնչվող կարգալորու մները, պ դ թվում՝ Ուսփկանու թ սն գորքերի կառու ցվածքը:

նսն հանձայ ն «Հպ աստանի Հանրաֆսու թ սն սզգայ ին մարմինների մախն» օրենքում 2022 թվականի հու նիսի 9-ին կատարված փոփոխու թ ու նների՝ 2024 թվականի հու նվարի 1-ից Ազգայ ին անվտանգու թ սն ծառայ ու թ սն քննչ ակն գլ խալոր վարչ ու թ սն գործառույ թ ները փոխանցվել են Քննչ ակն կոմիտեին:

⁵¹ «Վառալարու թ սն կառու ցվածքի ն գործու նեու թ սն մախն» օրենքում ն հարակից օրենքներում փոփոխու թ ու ններ ն լ բացու մներ կատարել ու մախն» օրենք:

Ոստիկանություն ան գործերի կառուցվածքը եւ կանոնադրություն ու նր հաստատում է Ոստիկանություն ան ախար: Մինչ եւ պ ս բարեփոխումը ոստիկանություն ու նր գտնվել է վարչապետի ենթակայություն ան ներքո: Ոստիկանություն ան գործունեություն ու նր ղեկավարում է Ոստիկանություն ան ախար: 2023 թվականի մարտին ընդունվել է Ոստիկանություն ան կանոնադրություն ու նր⁵²:

185. Եվրոպայի խորհրդի վերջին՝ Հայաստանի համար իրականացվող 2023-2026 թվականների գործողություն ու նների ծրագիրը իթանում է բարեփոխումների գործընթացը, պ դ թվում՝ աջակցություն ու ն ցուցաբերելով իշխանություն ու ններին ոստիկանություն ան հաշվետվողականություն ու նն ու բարեվարքություն ու նր բարելավելու եւ պ ս կառույցի պատասխանատու եւ սրոյ ու նավետ գործունեություն ու նն ապահովելու, ինչպես նաեւ մարդու իրավունքները եւ գեղեցիկ ին հավասարություն ու նը նրա աշխատանքում ներառելու հարցում: ԳԵԳՆ վստահ է, որ սույն գեկույցի մեջ ներառված առաջարկություն ու նները կծառայեն որպես պ ն ոլ որսնետում բարեփոխումների իրականացման ճանապարհային քարտեզ, որտեղ առկա է կատարել սգործման անհրաժեշտություն ու ն:

186. Ոստիկանություն ու նը կարող է համարվել մասամբ քաղաքացիական կազմակերպություն ու ն, որն ու նի զինվորական եւ քաղաքացիական անձնակազմ: Ոստիկանություն ու նում զինվորական ծառայություն ու նը իրականացվում է զինված ու ժերի վերաբերյալ օրենքների համաձայն: Իշխանություն ու նները նշել են, որ ոստիկանություն ան շարունակական բարեփոխումների հաշվարկը վերաբերում է դրա ապառազմականացմանը: Իշխանություն ու նները նաեւ պարզաբանել են, որ ոստիկանություն ան վերաբերյալ նոր սեւակներ եւ գաղափարախոսություն ու նը նշանակում է, որ բոլոր ոստիկանական ու ժերը ախար է լինեն բացառապես քաղաքացիական անձինք: Անկայն ապառազմականացումն ընդհանուր իմաստով նշանակում է ոստիկանություն ան ախողջ կառույցի ապառազմականացում մշակություն ին եւ իրավական առումով՝ վերանայելով պ ն ենթաօրենսդրական ակտերը, որոնք սեղեկություն ու նները դարձնում են անհասանելի՝ ապահովելով կանոնավոր կապ եւ պ դախտով բարելավելով հասարակական եւ խորհրդարանական վերահսկողություն ու նը:

187. Հանապատասխանախար «Ոստիկանություն ան գվարդիայի մասին» օրենքը պ ժ մշակվել եւ ուղարկվել է Կառավարություն հաստատմանը: Հայաստանի Ոստիկանական գործերը, որոնք նաեւ հայ սնի ե որպես Երբին գործեր, կապառազմականացվեն եւ կվերակազմավորվեն որպես քաղաքացիական ոստիկանական ու ժեր: Ոստիկանություն ան գվարդիան կիրականացնի հասարակական

⁵² Երբին գործերի նախարարի 2023 թվականի մարտի 14-ի թիվ 4-Լ հրաման:

կարգի պահպանումը ան եւ հասարակություն ան անվտանգություն ան ապահովման, սխալման շենքերի եւ կարեւորագույն նշանակություն օբյեկտների պահպանումը ան, ըստ սրբաբողոքական պատվիրակություն ունեցող ուղեկցման, ինչպես նաեւ սրտակարգ դրություն կամ ռազմական դրություն իրականացնող ապահովման գործառույթներ եւ այլ գործառույթներ:

188. Ոստիկանություն նրա բաղկացած է կենտրոնական ապարափ, նրա անմիջական ենթակայություն ներքո գտնվող կառուցվածքային ստորաբաժանումներից, Երևան քաղաքի վարչություն նից եւ մարզային վարչություն ունեցող նրանց բաժիններից: Կենտրոնական ապարափ հիմնական մասնագիտական կառուցվածքային ստորաբաժանումներն են՝

1. Ոստիկանություն շտաբ (1 ու ծառայել է 2023 թվականի դեկտեմբերի 14-ին)
2. Քրեական ոստիկանություն գլխավոր վարչություն
3. Հասարակական անվտանգություն ապահովման գլխավոր վարչություն
4. Պետական պահպանություն գլխավոր վարչություն
5. Ոստիկանություն գործեր
6. Օպերատիվ հետախուզություն վարչություն
7. Ինտերսուլիսպոլիսային կենտրոնական բյուրո
8. Պարզաբրեւագիտական վարչություն
9. Ճանապարհային ոստիկանություն (1 ու ծառայել ու է 2024 թվականին)
10. Ներքին անվտանգություն վարչություն (1 ու ծառայել է 2023 թվականի նոյեմբերի 15-ին, վոխարինվել է Ներքին գործերի նախարարություն ներքին անվտանգություն եւ հակակոռուպցիոն վարչություն ամբ)
11. Պարեկային ոստիկանություն
12. Օպերատիվ կառավարման կենտրոն

189. Ոստիկանությունն սջակցում են հետեւյալ մասնագիտական կառուցվածքային ստորաբաժանումները.

1. Իրավաբանական վարչություն (1 ու ծառայել է 2023 թվականի դեկտեմբերի 14-ին, վոխարինվել է Ներքին գործերի նախարարություն իրավաբանական վարչություն ամբ)

2. Ֆինանսայի նախարարության վարչություն (լուծարվել է 2023 թվականի դեկտեմբերի 20-ին, փոխարինվել է Արթուրյան գործերի նախարարության ֆինանսայի նախարարության վարչություն)

3. Տնտեսական վարչություն (լուծարվելու է 2024 թվականին, որից հետո համապատասխան գործառույթները կիրականացնի Արթուրյան գործերի նախարարության տնտեսական վարչություն)

4. Կարգապահության քաղաքականություն վարչություն (լուծարվել է 2023 թվականի դեկտեմբերի 10-ին, փոխարինվել է Արթուրյան գործերի նախարարության մարդկային ռեսուրսների կառավարման վարչություն)

5. Ինֆորմացիոն կենտրոն

6. Արտակառուցական ֆինանսական պարաստականություն բաժին (լուծարվել է 2023 թվականի դեկտեմբերի 10-ին)

7. Գործավարություն եւ գաղտնիություն ռեժիմի ապահովման վարչություն (լուծարվելու է 2024 թվականին)

8. Հասարակայնություն հետ կապի եւ լրատվություն վարչություն (լուծարվելու է 2024 թվականին)

9. Կապի եւ սեղեկատվական սեփնույթ ոգիների վարչություն (լուծարվել է 2023 թվականի դեկտեմբերի 25-ին, փոխարինվել է Արթուրյան գործերի նախարարության սեղեկատվական սեփնույթ ոգիների եւ կապի վարչություն)

10. Բժշկական վարչություն (լուծարվելու է 2024 թվականին):

190. 2023 թվականի սեպտեմբերի դրությամբ ուստիկանություն ունն աշխատանքի է ընդունել 13 991 անձի, որոնցից՝

- ուստիկանություն ծառայող՝ 10 906 (78%), որից՝ 9 880 տղամարդ, 1 կին
- քաղաքացիական հասուկ ծառայող՝ 490 (4%), որից՝ 62 տղամարդ, 428 կին
- հայ եցողական արժատներ զբաղեցնող, քաղաքացիական աշխատանք կատարող, սեփնիկական սպասարկույթ իրականացնող անձ՝ 2 537 (18%), որից՝
- հայ եցողական արժատն զբաղեցնող անձ՝ 7 (6 տղամարդ, 1 կին)
- քաղաքացիական աշխատանք կատարող անձ՝ 1 711 (1 137 տղամարդ, 574 կին)

- սեփնիկական սպասարկու մ իրականացնող անձ՝ 819 (232 տղամարդ, 587 կին):

191. 13 991 աշխատողից կանանց թիվը կազմում է 2 616 (նուսիկանությունն աշխատողների ընդհանուր թվի 18.7%-ը): ԳԳԹ-ին հայտնել են, որ մշակվել է գործողություն ունեցող ծրագիր՝ նուսիկանական ծառայությունն մեջ ներգրավված կանանց ներկայիս հարստացումը ունենալու արդյունքում եւ մինչեւ 2026 թվականը 18%-ից 30% դարձնելու համար: Ընդունվել են դրական միջոցառումներ՝ ուղղված հասարակությունն առավել հավասար ներկայացվածությունն ապահովմանը եւ կին ղեկավարների համար խոչընդոտների վերացմանը: Այդպիսի օրինակներ են նուսիկանությունն ունեցող ծառայությունն անցնելու համար հասանելի սահմանափակման մեղմացումը⁵³, կին գործընկերների կողմից խնայելի քննարկումների անցկացումը՝ հասկանալու համար, թե ինչպես կարող են բարելավել պայմանները կին ծառայողների համար, իրազեկվածությունն բարձրացման արշավների իրականացումը (մասնավորապես՝ Պարեկային նուսիկանությունն ունեցող ծառայությունն անցնելու մասին), հանրային հանդիսարարները, աշխատանքի տնտեսականների կազմակերպումը, հանրային միջոցառումները եւ այլն⁵⁴: Այժմ Պարեկային ծառայությունն իրականացնում է կանանց նպաստակային ընդունելությունն: ԱԶԾ-ի հովանավորությունն ամբողջովին վերջերս իրականացվել է ուսումնասիրությունն՝ նուսիկանությունն ունեցող գեղերային հավասարությունն ելնալի իրենց նպաստակով, որի արդյունքում ներկայացվել են կոնկրետ առաջարկներ հինգ հիմնական ուղղություններով՝ կառավարումն եւ անվտանգությունն, կառուցվածքն եւ կարողությունն, աշխատանքային միջավայրն, մասնակցությունն, գործընկերությունն եւ հաշվետվողականությունն, սխալման քաղաքականությունն իրականացման արդյունքներն ու սզդեցությունն:

192. ԳԳԹ-ն համարում է, որ նուսիկանությունն կին ծառայողների ներկայիս հարստացումը (18.7%) բավականին ցածր է: Ալելին, կանայք կազմում են նուսիկանությունն ունեցող բարձրագույն դեկալարացիայի զբաղեցնող անձանց միայն 10%-ը: ԳԳԹ-ն ողջունում է վերելումն նկարագրված՝ նուսիկանությունն ունեցող կանանց ժողովրդագրական պայերը բարելավելու ուղղությամբ գործադրված ջանքերը: Բազմազանությունն, իսկապես, կարելու գործիք է խնայելի մտածելակերպն եւ համապատասխանաբար կոռուսցիան

⁵³ 2023 թվականի հուլիսին Կառավարությունն «Նուսիկանությունն ծառայողին ներկայացվող մասնագիտական, ֆիզիկական պարաստականությունն, առողջական վիճակի հետկապված պահանջները սահմանելու մասին» թիվ 175-Ն որոշման մեջ կատարվել են վերափոխությունն ունեցող և լրացումներ: Փոփոխությունն ներառում է նուսիկանությունն ունեցող ծառայությունն անցնող կին թեկնածուների հասակին և քաջին ներկայացվող պահանջների մեղմացումն՝ նուսիկանական ծառայությունն ունեցող կանանց մասնակցությունն ընդհանուր առմամբ իրենց նուսիկանությունն, ինչպես նաև առողջական ինդիկատորների վիճակագրական դասակարգիչներին համապատասխանությունն ունեցող անվտանգությունն:

⁵⁴ Անրաման սեղեկությունն ունեցող հասանելի են հետևյալ հղումով՝ <https://mia.gov.am/2023/09/04/եղի՛ր-ուժ/>:

կանխարգելելու հարցում: Գենդերային հավասարակշռությանը ոչ միայն միջազգային իրավունքով սահմանված հավասարության պահանջ է, այլև կարող է զգալիորեն բարելավել ամենօրյա աշխատանքը եւ աշխատակարգերը (օրինակ՝ հասարակության հետ շփումները, ուսփականության որոշ ստորաբաժանումներում առավել տարատեսակ միջակայքի ստեղծելը, որը կարող է լինել «լռության կարույտ պատ»-ին հակազդող միջոց, բազմաթիվ անձանց ներգրավմամբ աշխատակարգի կառուցել սգործումը եւ այլն):

193. Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ դեռեւս պոդիական է գենդերային բազմազանությանը ոչ իրանող քաղաքականության ներ իրականացնելու անհրաժեշտությանը: Ասենթադրում է ճկուն աշխատանքային պայմանների իրանում (հնարավորության դեպքում կամ ուսփականության նում աշխատանքի բնույթով պայմանավորված լինելու դեպքում)՝ բոլոր աշխատողների կարիքները բավարարելու համար, եւ կանանց՝ ղեկավար պաշտոններ զբաղեցնելու ճանապարհին ազկա իոչընդոտների շարունակական վերացում: Հետեւաբար **ԳԵՄԻՆ առաջարկում է լրացուցիչ նախակային միջոցներ ձեռնարկել ուսփականության բոլոր օղակներում, այդ թվում՝ բարձրագույն ղեկավար կազմում կանանց ներկայացվածության մակարդակը բարձրացնելու ուղղությամբ:**

Գործունեության անկախությանը

194. Ռաբա ընդհանուր կանոն, ուսփականության գործունեությանը միջանությանը ոչ նրա արգելված է («Ուսփականության մասին» օրենքի 3-րդ հոդված): Ուսփականության գործունեությանը հիմնվում է օրինականության, անձի իրավունքների եւ սզատությանը ներքին, պաիվն ու արժանապաղությանը հարգելու, մարդասիրության եւ հրապարակայնության սկզբունքների վրա Ուսփականությանն իր իրավունքներն իրականացնելիս պարտաղոր է առաջնորդվել մարդու եւ քաղաքացու՝ Անհանաղրության ամբարաղրված իրավունքների եւ սզատությանը ներքին պաշտպանության անհրաժեշտության ամբ, նրանց իրակահավասարության, լիազորությանը ներքին իրականացման համապաղության եւ կանայ ականության արգելքի սկզբունքներով:

195. Ուսփականության հարկաղրական բնույթի լիազորությանը ներքին իրականացումը աբա է ուղղված լինի Անհանաղրությանն հից եւ օրենքներից բիող նախակներին, իսկ դրանց հանելու միջոցները աբա է լինեն փտանի, անհրաժեշտեւ չաիաղոր: Ուսփականությանն իր ինղիրներն իրականացնելիս համազործակցում է փտական կառավարման եւ սեղական

ինքնակառավարման, այլ իրավապահ մարմինների, ինչպես նաև կազմակերպությունների եւ ֆիզիկական անձանց հետ

196. Ոստիկանությունն ծառայողը գործադիր իշխանությունն ներկայացուցիչ է եւ գտնվում է օրենքի եւ սխալությունն պաշտպանությունն ներքո: Ոստիկանությունն ծառայողը իր պարտականությունն ունենրը կատարելիս ենթարկվում է միայն իր ուղղակի կամ անմիջական սխալներին, եւ ոչ ոք իրավաւոր չէ միջամտել ու նրա օրինական գործողությունն ունենրին՝ բացի օրենքով ուղղակիորեն լիազորված անձանցից: Ոչ ոք իրավունք չունի ստիպել ու ոստիկանությունն ծառայողին կատարել ու այլ՝ օրենքով իրեն չվերապահված պարտականությունն ունենր:

197. Ղեկավարներից (անմիջական կամ ուղղակի) կամ այլ լիազորված պաշտոնատար անձանցից ակնհայտ անօրինական հրահաններ, հրահանգներ եւ կարգադրությունն ունենր ստանալ իս ոստիկանությունն ծառայողը պարտավոր է ղեկավարվել միայն օրենքի պահանջներով՝ այդ մասին ստեղծակցաբար պահելով վերադասին: Ակնհայտ անօրինական հրահանով կամ կարգադրությունն ստիպելով հանցանք կատարած ոստիկանությունն ծառայողները, ինչպես նաև անօրինական կարգադրությունն կամ հրահան ստեղծակցաբար անձինք պատահանատվությունն են կրում ընդհանուր հիմունքներով, իսկ ակնհայտ անօրինական հրահանը կամ կարգադրությունն չկատարելը բացառում է պատահանատվությունն («Ոստիկանությունն մասին» օրենքի 38-րդ հոդված):

Տեղեկությունն ունենրի հասանելիությունն եւ քաղաքականությունն սնվածան գործընթացին հանրությունն մասնակցությունն ունենր

198. Ոստիկանությունն վրա տարածվում են ՏՄԾի պահանջները սույն զեկույցում նկարագրված նախկին կարգով (սե՛ս 70-80-րդ ստեղծակցությունն ունենրը): 2022 թվականին ոստիկանությունն ստացվել է 515 557 հարցում, որոնցից 906-ը մերժվել է (մերժման տկոսը՝ 0.2%):

199. Ոստիկանությունն բարեփոխումների 2020-2022 թվականների ռազմակարությունն իրականացման մասին տեղեկությունն ունենրը հրապարկվում են ոստիկանությունն պաշտոնական կայքում (www.police.am)՝ կիսակցակց ին եւ տարեկան հիմունքներով: Իրականացման մասին

Ֆինանսական հաշվետվու թյ ու նները ներկայ սցվու մ են Ֆինանսների նախարարու թյ ու ն:

200. Ոստիկանու թյ սն վերաբերյ պ կարգավորու մների նախագծերը հրապարակվու մ են Արդարադատու թյ սն նախարարու թյ սն կողմից կառավարվող իրավական ակտերի նախագծերի հրապարակման միանական կայ քու մ (www.e-draft.am): Ոստիկանու թյ սն առանցքայ ին քաղաքականու թյ սն/օրենսդրական վաստաթղթերի մշակման գործընթացու մ հանրու թյ սն մասնակցու թյ ու նն սպեռովվել է Աերքին գործերի նախարարու թյ սնը կից Հասարակական խորհրդի ստեղծմամբ: Մշակվող օրենսդրական նախագծերի փաթեթների վերաբերյ պ թեմափկ քննարկու մներ են կազմակերպվու մ ՔՀԿների ներգրակմամբ՝ որպես հանրայ ին մասնակցու թյ սն նախաձեռնու թյ ու ն: Իշխանու թյ ու նները պ նու հետեւ նշել են, որ ՔՀԿներն սկսիվ մասնակցու թյ ու ն են ու նեցել Ոստիկանու թյ սն բարեփոխու մների մշակման գործընթացին:

201. Հանցագործու թյ ու նների մասին վիճակագրու թյ ու նը հրապարկվու մ է «www.armstat.am» կայ քու մ: Տարվա ընթացքու մ մի քանի անգամ ոստիկանու թյ սն ղեկակար անձնակազմն անցկացնու մ է մակ ո սաու լիս ոստիկանու թյ սն կողմից իրականացված գործու նեու թյ սն եւ դրա սրոյ ու նավետու թյ սն վերաբերյ պ՝ ներկայ սցնել ով մանրաման սեղեկու թյ ու ններ՝ գործու նեու թյ սն յ ու րաքանչյ ու ր ոլ որսի մասին: 2022 թվականին անցկացվել են չորս մակ ո սաու լիս եւ խորհրդի նիստ Տվյ պ եռամսյ ակու մ, կիսամյ ակու մ եւ տարվա ընթացքու մ օպերատիվ ծառայ ու թյ սն գործու նեու թյ սն մասին սեղեկու թյ ու ններն ավտիվիվու մ են Ոստիկանու թյ սն խորհրդի կողմից, հրապարակվու մ են ոստիկանու թյ սն կայ քու մ եւ սրամադրվու մ են զանգվածայ ին լրատվու թյ սն միջոցներին:

202. Ոստիկանու թյ ու նը նսեւ հաղորդակցվու մ է հանրու թյ սն հետ զանգվածայ ին լրատվու թյ սն միջոցներու մ, պ դ թվու մ՝ հեռու ստատետու թյ սն եւ սոցիալ ակն հարթակներու մ յ ու րաքանչյ ու ր օր մակ ո հաղորդագրու թյ ու ններ հրապարակել ու միջոցով: Շարաթը երկու անգամ հեռու ստատետու թյ սն հեռարձակվու մ է ծրագրաշար («1-02» անվանմամբ)՝ ոստիկանու թյ սնն առնչվող հարցերի վերաբերյ պ, պ դ թվու մ՝ մանրաման սեղեկու թյ ու ններ հանցագործու թյ ու նների եւ ոստիկանու թյ սն կողմից ձեռնարկված գործողու թյ ու նների մասին:

203. Ոստիկանու թյ սնը աֆտակն բյ ու ջեից կատարվող հակացու մների մասին սեղեկու թյ ու նները հրապարկվու մ են առցանց (սե՛ս աֆտակն բյ ու ջեի հրապարակման մասին 119-120-րդ պարբերու թյ ու նները): Պետական զնու մների մասին սեղեկու թյ ու ններն առցանց

հրապարկվում են սֆտվեյրի գնումների պայմանական կայքում (www.gnummer.am), եւ այնուհետեւ իրականացվում են «Պետական գնումների մասին» օրենքով սահմանված ընթացակարգերը:

204. Հասարակական խորհուրդն ընդգրկում է 15 անդամ, այդ թվում՝ հասարակական կազմակերպությունների (միավորումների) ներկայացուցիչներ, իրավապահ ոլորտում առնվազն հինգ տարվա փորձ ունեցող անձինք, մարդու իրավունքների պաշտպաններ, պլանային ինքնաշարժային եւ հանրային գործիչներ, որոնց մասնակցությունը Խորհրդի աշխատանքին կարող է նպաստել Խորհրդի գործառույթների արդյունավետ իրականացմանը: Խորհրդի կազմում չեն կարող ընդգրկվել այն անձինք կամ կազմակերպությունները, որոնց պիտի ֆինանսավորում է/սրահարում է (դրամաշնորհներ կամ ծառայություններ «Գնումների մասին» օրենքի համաձայն) ուսփականությունը:

205. Հասարակական խորհուրդը՝ 1) նպաստում է Նախարարության ինդիքների եւ նպատակների առավել արդյունավետ իրականացմանը՝ ներկայացնելով Նախարարության կողմից իրականացվող ընդհանուր քաղաքականության առավել արդյունավետ իրականացման վերաբերյալ առաջարկներ եւ դիտողություններ, 2) քաղաքացիական հասարակություն կազմակերպությունների կամ պլանային շահագրգիռ անձանց մասնակցություն անբնական է հասարակության տարբեր շերտերի կաթիլներն ու սեփականությունը Նախարարության ինդիքների եւ նպատակների իրականացման առնչությամբ, 3) ներկայացնում է առաջարկներ եւ դիտողություններ՝ ա) Նախարարության կողմից շրջանառության մեջ դրվող իրավական ակտերի, հայեցակարգերի, ռազմավարությունների եւ գործողությունների ծրագրերի նախագծերի վերաբերյալ՝ ապահովելով դրանց իրականացումը, եւ նպաստում է հանրային քննարկումների կազմակերպմանը եւ անցկացմանը, բ) Նախարարության կողմից իրականացվող բարեփոխումների, ընդհանուր եւ ոլորտային քաղաքականություն ուղղությունների, ինչպես նաեւ Նախարարության կողմից իրականացվող պլանային աշխատանքների առաջնահերթությունների մասին, եւ գ) Նախարարության ընթացիկ գործունեություն, մատուցվող ծառայությունների որակի մասին:

206. Հիմնադրվում են զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչները ԳԳԹ-ին հայտնել են, որ հաշվետվողականություն վերաբերյալ հարորդումներն անկանոն են եւ հացված են նվազագույնի: Բարեփոխության սուղու գնումների վերաբերյալ սեղեկությունները հանրությունը սրահարվում են հավաքակալ Ընդհանուր բնույթի հարորդումների դեպքում դրանք սրահարվում են Արթիկ գործերի նախարարության, պլանային

թե ինքնին Ոստիկանություն կողմից: Այս հատորագրություն ունենալը վերաբերում էն ոչ այ նրան կարելու ինդիքներին, ինչպես օրինակ՝ սովորական հանցագործությունների դեպքերին, օրինակ՝ գրպանահատություն և եւ հարձակում:

207. Առավել ծանր դեպքերի վերաբերյալ սեղեկավարություն հարցումների դեպքում պետք է կիրառվի ՏՕՊ սահմանված գործընթացը, որի համար գործում է պատահանի սրահարման օրենքով սահմանված (առավելագույն) ժամկետ՝ 30 օր սեւ ողույթ ամբ, ընդ որում, պատահանը ստացվելուց հետո հարցն այլ եւս չի կարող լինել հանրային հետաքրքրություն ստարկա(սե՛ս նաեւ ավելի վաղ՝ սույն գեկույցի 82-րդ պարբերություն մեջ ներկայացված դիտողություն ունենալ): Այլ ին, Արդու իրավունքների պաշտպանի տարեկան հաղորդումներից պարզ է դառնում, որ նա ստանում է ՏՕՊ մատվ մեծաթիվ բողոքներ՝ ընդդեմ ոստիկանություն⁵⁵: Քիչ հավասարի է, որ Արքին գործերի նախարարություն նր կամ ոստիկանություն նր կողմից նր նախաձեռնողականություն ուն առավել ծանր գործերի վերաբերյալ հանց նքին իրազեկելու հարցում: Նշված կոնկրետ դեպքը վերաբերում էր ոստիկանություն ծառայողի կողմից անհասկալի ժ գործադրելու, որի դեպքում պատահանը ստացվել է 3 ամիս անց:

208. Կարելու է, որ հանրություն նր կարողանա ոստիկանություն նից ստանալ հստակ եւ ժամանակին սրված հաղորդումները⁵⁶: **ԳԵՄՈՆ առջարկում է i) վերանայել ներքին եւ սրտքին լրատվություն միջոցներում հաղորդումների հրապարակումը, հանրություն հարցումներին սրձագանքելու ժամկետները, ինչպես նաեւ ոստիկանություն կողմից սրտքին եւ ներքին հարցերի վերաբերյալ սրոսկիվ հաղորդումների հրապարակումը (պատահան հաղորդումների հրապարակման վոխարեն), եւ սրոյ ու նքում մշակել եւ իրականացնել նպատակային միջոցառումներ, ii) հրապարակել սեղեկություններ՝ ստացված բողոքների, ձեռնարկված գործողությունների եւ ոստիկանություն ծառայողների նկատմամբ կիրառված պատմամիջոցների վերաբերյալ՝ միաժամանակ պիսպնելով տյալ անձի ինքնություն գաղտնիություն նր, iii) գարգսցնել մանուլին եւ լայն հանրություն նր ոստիկանություն անն առնչվող բոլոր վերաբերելի սեղեկությունների վոխանցման համար պատահանատու անձնակազմի**

⁵⁵ ՏՕՊ մատվ Արդու իրավունքների պաշտպանին ուղղված բողոքների մեծ մասը վերաբերում էն Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն, Պաշտպանություն նախարարություն, Ոստիկանություն և Առողջապահություն նախարարություն:

⁵⁶ Հայաստան կատարած աշխատանքային պցից հետո իշխանություն ունենալը նշել են, որ Արքին գործերի նախարարություն կազմավորման սրոյ ու նքում Հասարակայնություն հետ կապի և լրատվություն վարչություն նր կողմից Արքին գործերի նախարարություն կազմում, որը պատահանատու կլինի, ոչ միայն ոստիկանություն, այլ և նախարարություն այլ ենթակա մարմինների համար: www.police.am կայքի կառավարում իրականացնելու է վերոնշյալ վարչություն նր:

կարողու թ ռ նները՝ թախանցիկու թ սն մակարդակը եւ ոստիկանական ու ժ նկատմամբ հանրայ ին վստահու թ ու նը բարձրացնել ու նախանում:

Իրախապի մարմինների նկատմամբ հանրայ ին վստահու թ ու նը

209. Տարբեր թեմաների, պ դ թվում՝ սխտական կառույ ցների նկատմամբ վստահու թ սն վերաբերյ պ հանրայ ին հարցումներ են պարբերաբար իրականացվում «Միջազգայ ին հանրաախտական իսսիտու տ» կազմակերարու թ սն կողմից: Հարցումների սրոյ ու նքները (2023 թվականի հունվարից-մարտ) հասանել ի են հետևել պ հղումով՝ <https://www.iri.org/resources/public-opinion-survey-residents-of-armenia-january-march-2023/>: Դրանցում սրտացով վում են ոստիկանու թ սն գործու նեու թ ու նից բախարարվածու թ սն վիճակագրական տյ պ ները: Մանախորաախտ 2023 թվականին (մարտի դրու թ ամբ) հարցվածների 58%-ը գոհ է եղել ոստիկանու թ սն գործու նեու թ ու նից, 2021 թվականին տկոսայ ին հարաբերակցու թ ու նը կազմել է 68%:

210. Մեկ պ լ հարցում անցկացվել է 2022 թվականին Պարեկայ ին ոստիկանու թ սն գործու նեու թ ու նից հանրայ ին բախարարվածու թ սն վերաբերյ պ , որը հասանել ի է հետևել պ հղումով՝ [https://www.iri.org/resources/public-opinion-survey-residents-of-armenia-june-2022\(23-31-րդ էջեր\)](https://www.iri.org/resources/public-opinion-survey-residents-of-armenia-june-2022(23-31-րդ էջեր):): Հարցումների սրոյ ու նքները վկայ ու մ են Պարեկայ ին ոստիկանու թ սն դերի եւ մաու ցված ծառայ ու թ ու նների սեսանկյ ու նից բարեվոխու մներից բախարարվածու թ սն բարձր մակարդակի մաին:

211. 2022 թվականին ԵՃԿԻ սջակցու թ ամբ իրականացվել է ոստիկանու թ սն գործու նեու թ սն նկատմամբ հանրու թ սն ընկպ ման վերաբերյ պ ծակ ու ն հարցում, որը, ի թիվս պ լ հարցերի, ներառել է հարցեր՝ կոռու սցիպ ի եւ ոստիկանու թ սն նկատմամբ հանրայ ին վստահու թ սն վերաբերյ պ : Ըստ հարցման՝ ոստիկանու թ ու նը համարվում է առավել սգույ ն վստահու թ ու ն վպ ել ող իրախապի կառույ ցը Հպ աստանում, ինչ սխտ նսեւ դրա նկատմամբ վստահու թ ու նն ավել ի մեծ է եղել , քան դատարանների դեսարում:

212. Հարցվածները սեղում նշել են, որ Հպ աստանի ոստիկանու թ սն համակարգում սեւ սկան ժամանակ եղել են համակարգայ ին եւ ինսսիտու ցիոնպ թերու թ ու ններ, պ դ թվում՝ կոռու սցիպ ու ժի գործադրում եւ լ իսգորու թ ու նների չ սրաջառում, որի հետևանքով քաղաքսցիները կորցրել են ոստիկանու թ սն նկատմամբ վստահու թ ու նը: ԳԳԹին նսեւ հպ սնել են, որ ոստիկանու թ սն համակարգում, մանախորաախտ՝ Պարեկայ ին

նասիկանու թյ ու նու մ կոռու սցիան էնթադրաբար նվազել է 2018 թվականի մայ իսին կատարված իրավապի մարմինների բարձրասիճան արջտոնատար անձանց զանգվածայ ին սզատու մներից հետո:

213. Ոսիկանու թյ ան բարեվոիտու մների ռազմավարու թյ ան գործողու թյ ու նների ծրագրու մ (2020-2022 թվականներ) որաբս թիրաբսէ սահմանված ռասիկանու թյ ան ծառայ ու թյ ան հանդեպ վստահու թյ ան բարձրացու մը, պ դ թվու մ՝ «սբսու թյ ան հարկադրանք կիրատող, օրվա իշխանու թյ անը ծառայ ող մարմնի իմիջը վոփոիել ով վստահել ի եւ հարգանքի արժանի հանրայ ին ծառայ ու թյ ան սեասկի»⁵⁷: Դրանու մ նսեւ նսփասեւված է ռասիկանու թյ ան հանդեպ քաղաքացիների վստահու թյ ան վերաբերյ սլ նպատկայ ին կանոնավոր հարցու մների անցկացու մ եւ վերջին սարիների ընթացքու մ կատարված բարեվոիտու մների վերաբերյ սլ հանրայ ին իրազեկվածու թյ ան բարձրացմանն ու ղղված արշավների իրականացու մ՝ ռասիկանու թյ ան հանդեպ հանրու թյ ան վստահու թյ ու նը ամրամոլել ու համար:

214. 2022 թվականի մարտին Եվրոպայ ի իորհրդի նսփարարների կումիսեւն [Վիրաբյ անն ընդդեւ Հայ աստանի գործուլ](#) վճոի իրականացման ու սու մնասիրու թյ ան շրջանակներու մ ընդու նել է 2019 թվականի ղեկսեմբերին ռասիկանու թյ ան ոլ որսու մ կատարված լ պ նսծակլ բարեվոիտու մները, պ դ թվու մ՝ ռասիկանու թյ ան իմիջը վոիել ու ն, ռասիկանու թյ ան ծառայ ողների նկատմամբ հանրու թյ ան վստահու թյ ան մակարդակը բարձրացնել ու ն, ինչ սբս նսեւ նրանց մանսաղիսակյան կրթու թյ ու նը վերանսյ ել ու ն ու ղղված ջանքերը⁵⁸:

Ահեստակցական միու թյ ու նները եւ մանսաղիսակյան կսզմակերարու թյ ու նները

215. Գոյ ու թյ ու ն չու նի ռասիկանու թյ ան որեւ է սսանձին սրհեստակցական միու թյ ու ն/միավորու մ:

Հակակոռու սցիոն եւ բարեվարքու թյ ան ռազմավարու թյ ու նը

Քաղաքականու թյ ու ն, սլ անավորու մ եւ ռիսկերի կսռակարման միջոցառու մներ՝ կոռու սցիայ ի հակված ոլ որսմերի համար

216. Հակակոռու սցիոն ռազմավարու թյ ու նը սարսծվու մ է ռասիկանու թյ ան վրա (սե՛ ս

⁵⁷ Հայ աստանի Հանրապետու թյ ան կատարու թյ ան 2020 թվականի հու նիսի 23-ի թիվ 638-Լ որոշու մ:
⁵⁸ Տե՛ ս [ՄԷԻ 2022 թվականների մարտին սեղի ու նեցած նսփարարների սեղակլ ների 1428-րդ նիստի ընթացքու մ կլ սցված որոշու մները](#): Նոր ու սու մնասիրու թյ ու նը սեղի կու նեւնսա2024 թվականին:

վերելում՝ սույն զեկույցի մեջ): Դրանից բացի, գոյություն ունի առանձին, հատուկ ռազմավարություն ունեցող նույն ուղղված ռասիկանություն ան համակարգում կոռուսցիայի կանխարգելմանը եւ բարեվարքություն իրականացնելու: Ուսիկանություն ան բարեվիճիտ մների ռազմավարություն ան գործողություն ունների ծրագրի (2020-2022 թվականներ) միջոցառումներում/թիրախներում ներառված են այս առնչությամբ որոշ կետեր, այդ թվում՝ ռասիկանություն կադրերի պարասում, կարողություն ունների շարունակական զարգացում եւ բարոյ սնուցման պարասում, ռասիկանություն ծառայողների բարեվարքություն եւ հակակոռուսցիոն կրթություն, նրանց սոցիալական երաշխիքների բարելավում, գործառույթյին իմաստով հանցնքյին ռասիկանություն կայացում, ռասիկանություն հանդեպ հանրային վստահություն ան վերաբերյալ հարցումների իրականացում, հարգանքի արժանի ռասիկանություն արտաքին ծառայություն (օրինակ՝ պրեկյային ծառայություն) ստեղծում:

217. Ինչ վերաբերում է ռիսկերի գնահատմանը, ԿԿԶ-ն մշակել է մեթոդաբանական վաստաթղթեր, եւ այս առնչությամբ աշխատանքներն ընթացքի մեջ են (սե՛ս սույն զեկույցի «ԲՊԱ» բաժնի 61-րդ պարբերությունը): Ուսիկանություն ան համակարգում չի իրականացվել կոռուսցիոն ռիսկեր պարունակող ծառայություն ունների եւ ռիսկային իրավիճակների վերլուծություն:

218. ԳԳԹ-ն նկատում է, որ Ուսիկանություն ան բարեվիճիտ մների ռազմավարություն ան գործողություն ունների ծրագիրը (2020-2022 թվականներ) ուղի է հարթում ռասիկանություն ան համապարփակ վերակազմավորման համար՝ ներառելով համապատասխան միջոցառումներ՝ ուղղված կազմակերպություն նկատմամբ հանրային վստահություն մակարդակի բարձրացմանը եւ բարեվարքություն մակարդակի բարելավմանը: 2024 թվականից 2026 թվականն ընկած ժամանակահատվածում նախատեսվում են զգալի բարեվիճիտ մներ՝ ի հաստատումն այն հանգամանքի, որ Հայաստանի իրավաբան ենթակառուցվածքում անհրաժեշտ է պարտավորություն ունների վերաբաշխում: Ստորոշում էլ ի է:

219. ԳԳԹ-ն նաեւ նկատում է, որ կոռուսցիայի ինդիկորները լուծելու առումով իրավաբան մարմինների կառավարման եւ հսկողություն կազմը բաղկացած է տարբեր մարմիններից, որոնք այս ոլորտում համապարտ պատասխանատվություն են կրում բոլոր հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց, այդ թվում՝ ռասիկանություն շահերը հաշվի առնելու համար: Այսպիսով, Հայաստանում վերսահկողություն ունն իրականացվում է Ներքին գործերի նախարարություն կողմից: Կոռուսցիայի ինդիկոր կարգավորմամբ ի սկզբանե զբաղվում է Ներքին անվտանգություն վարչությունը (ԱԿ): Այս վարչությունը պատասխանատու է «ռիսկերի ու սուսմասիրություն ան

եւ գնահատման» փուլի համար: Ներքին սպառնալիքի կամ ինդրի առկայության հաստատվելուն ախտագործն ուղարկվում է այլ արտաքին կառույցներ՝ քննությանն իրականացնելու նպատակով (Հակադրոուսցիոն կոմիտե, Ազգային անվտանգության ծառայության, իսկ հետագայում՝ 2024 թվականից՝ Քննչական կոմիտե):

220. Հաջվի առնելով ԳԳԹի փորձը՝ կոռուսցիայի դեմ պայքարի արդյունավետ ամբողջական գործընթացը ներառում է ստորև ներկայացված հաջորդական քայլերը, որոնց իրականացումը կառավարվում է հետևյալի համար ընդհանուր պատասխանատվության կրող առանձին վարչության կողմից. 1) հետախուզական տվյալների ստացում/ստուգում. 2) դասակարգում. 3) քննությանն (ինչը ներառում է հետախուզական տվյալների շարունակական ստացում եւ սեփնիկական սջակցությանն). 4) մեղադրանք առաջադրելու մասին որոշում՝ ներքին լսում կամ քրեական գործերով դատարանում լսում անցկացնելու նպատակով: Հայաստանի՝ պաշտպանության հաջորդական քայլերի իրականացման ռազմավարությանը բաշխված է մի քանի անկախ կառույցների միջեւ, որոնք ընդհանուր առմամբ հաշվետու են Ներքին գործերի նախարարությանը: Գոյություն ունի որեւէ ապացույց ապա, որ հակադրոուսցիոն ռազմավարությանն ապահովում է ամբողջական վերահսկողության, կառուցվածք եւ հաշվետվողականության:

221. Հայաստանի ոստիկանության առնչությամբ հանրությանն ունի մտավախությանն ներկայացված կոռուսցիայի նախկին մեղադրանքների հետ ինչպես օրինակ՝ երթեւեկության կանոնների խախտման համար կաշառքներ եւ անհամապատասխան գործադրում: Նախկինում ոստիկանությանն նկատմամբ վերահսկողությանն իրականացվել է Վարչապետի աշխատակազմի կողմից, սակայն հաջվի առնելով վերջին փոփոխությանն ներքին՝ պժմ Ներքին գործերի նախարարությանն է իրականացնում կառավարման եւ վերահսկողության գործառույթը: Ներքին գործերի նախարարությանն սջակցելու համար անհրաժեշտ է հստակ հակադրոուսցիոն ռազմավարության, որը կամրամիդվի պախսի վարքագծային պահանջներով, ինչպիսին է Վարքագծի կանոնները (սե՛ւ նաեւ 233-րդ պրբերությանը եւ դրան հաջորդող առաջարկությանը):

222. ԿԿԶ-ն ունի սզգային մակարդակում կոռուսցիայի կանխարգելման պատասխանատվության՝ հատկառուշադրությանն դարձնելով քաղաքականությանն հարցերով խորհրդատվությանը: Վերոնշյալն առաջացնում է բաց, քանի որ ԿԿԶ-ն չունի գործնական փորձարկումներ անցկացնելու պրսավորությանն՝ ոստիկանության գործունեությանն մեջ կանխարգելիչ հնարավորությանն ներքը բացահայտելու համար: Կրան միայն վերապահված է վերահսկիչ գործառույթը: Կանխարգելման կարողությանը, պախսով, սահմանափակված է

արձագանքման շրջանակով՝ պարզ, սուս գված, մարտավարական միջոցառումների իրականացմամբ ինտիմների սկսիվ կանխատեսման վոխարեն:

223. Հետեւ սքսր անհրաժեշտ է հակակոռու սցիոն ռազմավարու թյ ան՝ կանխարգել մանր վերաքերող հասուկ ու դղու թյ ու ն՝ հասուկ թիմով, որը պատախանատու թյ ու ն է կրու մ գործնականում կանխարգել իչ սուս գու մների իրականացման համար (սե՛ս ս նաւ վեթինգի ընթացակարգի, թմրանոլ ու թյ ան մատվ հասուկ սուս գու մների, բարեվարքու թյ ան սուս գու մների, բողոքների ու սու մնասիրու թյ ան վերաքերյ պ դիստղու թյ ու նները՝ 248-րդ, 250-252-րդ պքբերու թյ ու ններ)⁵⁹: Ոսիկանու թյ ան համակարգում չի իրականացվում ոիսկերի գնահատում, որը կնպաստեր թույլ կողմերի բացահայտմանը՝ հակակոռու սցիոն միջոցառումների առավել արղ ու նավետ կատարումն իրականացնել ու համար: **ԳԳԹՆ** առաջարկում է ընդունել հասուկ եւ գործուն հակակոռու սցիոն գործողու թյ ու նների ծրագիր՝ ոիսկայ ին ոլ որսմների համակարգայ ին եւ համապրվակ ու սու մնասիրու թյ ան հիման վրա որը կուղեկցվի մեղմացման եւ վերահսկողու թյ ան նպատակայ ին միջոցառումներով, որոնք ենթակաեն կանոնակոր գնահատման եւ սղղեցու թյ ան գնահատման:

224. ԳԳԹՆ նաւ կոչ է անում իշխանու թյ ու ններին՝ մտածել լ պնորեն եւ ի գիսու թյ ու ն ընդունել պլ երկրների՝ կոռու սցիայ ի կանխարգելման կոնկրետ միջոցառումներից քաղված դասերը: Գործիքներից մեկը, որը ԳԳԹՆ քննարկել է Հայ աստանում, եղել է համագեասի վրակրվող շարժական սեասիցիկի օգտագործումը: Աս առնչ ու թյ ամբ իշխանու թյ ու նները նշել են, որ համագեասի վրակրվող շարժական սեասիցիկները կսղմում են Պարեկայ ին ոսիկանու թյ ան ծաայ ողների սարքավորու մների բակկացուցիչ մաը (Ոսիկանու թյ ան պբի 2020 թվականի սեպեմբերի 20-ի թիվ 36-Լ հրամանով սահմանված կարգով): Համաձայն վերոնշյ պ հրամանի՝ համագեասի վրակրվող շարժական սեասիցիկները պբ է միացվեն ծաայ ու թյ ան դուրս գա ու պիին եւ չպբ է անջառլեն մինչ եւ ծաայ ու թյ ան ակարը: Համագեասի վրակրվող շարժական սեասիցիկների օգտագործումը նպատակած է նաւ հանյ նքայ ին ոսիկանու թյ ան բարեվոիու մների շրջանակներում:

225. Համագեասի վրակրվող շարժական սեասիցիկի՝ վատնել ի եւ սպցուցսեն սեինիկական միջոց լինել ու հանգանաքը հատառլել է. պն ու նի բազմաթիվ

⁵⁹ Հայ աստան կատրած աղխանաքայ ին պցից հետ ԳԳԹին հայտնել են, որ համաձայն Հայ աստանի Հանրապետու թյ ան ներքին գործերի նպարարի 2023 թվականի դեկտեմբերի 20-ի թիվ 1871-Ա հրամանի՝ Մերքին անվտանգու թյ ան ն հակակոռու սցիոն վարչ ու թյ ան ներկայ սցուցիչը նշանակվում է որպես Մերքին գործերի նպարարու թյ ան իրավասու թյ ու նների շրջանակներում իրականացվող հակակոռու սցիոն ծրագրերի համար պատախանատու:

առավել ութ ուններ, ինչ պիսիք են էթիկայի կանոններին համապատասխանող, արդարացի եւ համաչափ վարքագծի շուրջօրյա դրսեւորում ծառայողների կողմից, ինչպես նաեւ ծառայողների ցուցումներին հիմնավորում՝ կեղծ եւ նենգ հայտարարությունների դեպքում: Ալելին, սակարող է ծառայել որպես գործիք, որը թույլ է տալիս հանրությանը բաց եւ թափանցիկ սեանել պն մարտահրավերները, որոնց բախվում են ուսիկանությունն ծառայողները իրեն առօրյա ագործունեությունը ընթացքում: Հետեւաբար, ԳԳԹը իրավունքում է հնարավորինս սեղմ ժամկետում առջնագծում աշխատող անձնակազմի շրջանում համազգեստի վրա կրվող շարժական սեփականության օգտագործման ծավալների ընդլայնման ցանկացած հնարավորություն:

Ձաղմի գործողությունների իրականացումը եւ սղոսրսրների ու վկանների հետ շփումները

226. Ուսիկանությունն իրականացնում է օսբրափվ հետախուզական միջոցառումներ միայն քննիչի հանձնարարություններ՝ Քրեական դատարանում օրենսգրքով (ՔԴ) նախատեսված կարգով: «Օսբրափվ հետախուզական գործունեություն մասին» օրենքը ՔԴ-ի հետհամատեղ սահմանում են պատշաճ ութ կարգավորող շրջանակը: ՔԴում սահմանվում է, որ բոլոր քննչական գործողությունները պետք է ձայնագրվեն եւ սեփականում՝ բացառություններ պն պն դեպքերի, երբ դաօրյ եկսիվորեն հնարավոր է իրականացնել: Ձայնագրությունները պետքում են Ուսիկանությունն կենսորոնական վարչությունում եւ հասանելի են դարձվում համապատասխան անձանց եւ նրանց ներկայացուցիչներին՝ հարցման հիման վրա:

227. Ազգային ժողովը հաստատել է 2020 թվականին կատարված փոփոխությունները, որով ուսիկանությունը թույլատրվում է իրականացնել Հայաստանի քաղաքացիների հետախուսական գործունեության անկախ զսղմս սու մներ: Մարդու իրավունքների սկսիվիսները մտածողությունն են հայտնել, որ ուսիկանական ուժերն իրենց ընդլայնված լիազորությունները չեն իրականացնի թափանցիկ եւ պատասխանատու ձեւով:

Էթիկայի կանոնները

228. «Ուսիկանությունն կարգապահական կանոնադիրքը հաստատելու մասին» 2005 թվականի օրենքում (պատճենը՝ Կարգապահական կանոնադիրք) առկա է մեկ դրույթ (10-րդ հոդված) ուսիկանությունն ծառայողներից սկսկա վող վարքագծի վերաբերյալ, որսեղ նշվում է,

ի թիվս այլնի, պահվել, արժանապատվությունը ունը, հավատարմություն ունը, չեզոքություն ունը, անաչ առություն ունը, հանրային ծառայություն ունը եւ այլն: Այս դրույթի որոշ կետերի խախտման դեպքում, այսինքն՝ քաղաքական չեզոքություն, մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանք եւ ուժի չարաշահում, ներքին կարգապահություն եւ վերստին ղեկավարների նկատմամբ հարգանք, շահերի բախում (Կարգապահական կանոնագրքի 10-րդ հոդվածի «գ», «զ», «է», «ը» կետեր) կիրառվում են պատժախոցներ: Պարեկային ոստիկանություն կանոնադրություն ունը նաեւ ներառում է մի քանի դրույթ՝ ոստիկանություն այս ծառայություն էրթիկայի կանոնների վերաբերյալ:

229. ԳԳԹ-ին հայտնել են, որ հանրային պաշտոն զբաղեցնող պաշտոնատար անձանց վարքագծի կանոնները (2022 թվական) տարածվում են ոստիկանություն վրա Կանոններով նախատեսվում է, որ յուրաքանչյուր առանձին մարմին մշակում է իր մոնիթորինգի եւ կատարման ապահովման համակարգը, մասնավորապես, ստեղծելով էրթիկայի հանձնաժողով: Ոստիկանություն համակարգում դեռեւս չի ստեղծվել էրթիկայի հանձնաժողով: ԳԳԹ-ին հայտնել են, որ սխալման պաշտոնատար անձանց վարքագծի կանոնների մշակումը բխում է 2019-2022 թվականների հակակոռուպցիոն ռազմավարությունից եւ դրագործողությունների ծրագրից: Որոտային վարքագծի կանոնների մշակումը նախատեսված է նոր Հակակոռուպցիոն ռազմավարություն եւ դրան 2023-2026 թվականների գործողությունների ծրագրի շրջանակներում: Հայաստան կատարած աշխատանքային այցի ընթացքում իշխանությունները նշել են, որ ուսումնասիրվել է Ներքին գործերի նախարարություն յուրաքանչյուր ստորաբաժանման, այդ թվում՝ ոստիկանություն համար առանձին վարքագծի կանոնների մշակման անհրաժեշտությունը⁶⁰:

230. Ոստիկանություն ունը կիրառում է անձնական օրինակի մոտեցումը. ղեկավարը սխալ է մշտապես օրինակ ծառայի ենթակայներին, բարձրացնի վերջիններիս պատվի եւ ծառայողական պարսքի գիտակցումը: Ղեկավարը սխալ է հատուկ ուշադրություն դարձնի ենթակայների անհատական հատկանիշների ուսումնասիրմանը, իրավական ակտերով սահմանված վոլիտարություն ունների պահանջմանը, անձնակազմի համախմբմանը, ժամանակին հայտնաբերի ենթակայների կատարած կարգապահական խախտումների պատճառները եւ ձեռնարկի կանխարգելիչ

⁶⁰ Հայաստան կատարած աշխատանքային այցից հետո իշխանությունները նշել են, որ Ներքին գործերի նախարարություն ազգային եւ միջազգային վորձագետների համագործակցություն ամբ մշակում է ներքին վարքագծի կանոններ՝ ԿԷՀ-ի կողմից մշակված սխալային կանոններին համապատասխան: Այս գործընթացը շարունակական է: Մինչդեռ ոստիկանություն ունը Հայաստանում ՍԽԾ-ի հետ համագործակցություն ամբ 2023 թվականին մշակել է Ոստիկանություն ծառայողների վարքագծի կանոնների մասին մեթոդական ուղեցույցը, որը հիմք կծառայի Ոստիկանություն ծառայողների վարքագծի կանոնները մշակելու համար:

միջոցառու մներ (Վարքագծի կանոնադրքի 6-րդ հոդված):

231. Ոստիկանություն համակարգում առկա չէ էթիկայի եւ բարեվարքություն վերաբերյալ գաղտնի խորհրդատվություն հատուկ մեխանիզմ: Ասկայն ոստիկանություն ծառայողները կարող են դիմել իրենց անմիջական ղեկավարներին՝ խորհրդատվություն նպատակով: Ինչպես նաև նրանք կարող են դիմել Ներքին գործերի նախարարություն կադրային քաղաքականություն վարչություն եւ իրավաբանական վարչություն: ՀՕՍ օրենքում նաև նախատեսվում է բարեվարքություն հարցերով աշխատակիցների համակարգի ստեղծում, որոնք պետք է խորհրդատվություն սրահադրեն իրենց գործընկերներին անհամատեղելիություն պահանջների եւ շահերի բախմանը վերաբերող պլ սահմանափակումների, էթիկայի եւ նվերների վերաբերյալ: Ասկայն ԳԳԹին հայտնել են, որ բարեվարքություն հարցերով աշխատակիցների համակարգն ընդհանուր առմամբ պնքան էլ հայտնի չէ, եւ նրաօգնությունը չեն դիմում, պնդվում՝ ոստիկանություն նում⁶¹:

232. ԳԳԹն համարում է, որ ներկայումս ոստիկանություն նը չունի էթիկայի հարցերով լավ մշակված ենթակառուցվածք: Առկա չեն վարքագծի հատուկ կանոններ ոստիկանություն համար, սակայն իշխանություն նները պնդել են, որ հանրային ծառայողների վարքագծի կանոնները կիրառվում են ոստիկանություն նկատմամբ: Նրանք նաև նշել են, որ ՀՕՍ օրենքը կիրառվում է նաև ոստիկանություն նկատմամբ, եւ որ «Ոստիկանություն մաին» օրենքում եւ Ոստիկանություն կարգապահական կանոնադրքում պարունակվում են որոշ դրույթներ էթիկայի վերաբերյալ, սակայն պս վերջին երկու օրենսդրական ակտերը վերջին վոկոխություն ններով չեն ներդրված նկեցվել ՀՕՍ օրենքի հետ(օրինակ՝ նվերների մաին դրույթների ընդգրկում): ԳԳԹն նկատում է, որ ժամանակակից աշխարհի մարտահրավերները՝ կապված ոստիկանություն գործունեություն իրականացման հետ, մշտապես վոխվում են ոչ միայն սեխնոլոգիաների զարգացման, պլ եւ դասարանների նախադասյին իրավունքի զարգացմանը զուգընթաց: Յուրաքանչյուր կազմակերպություն, յուրաքանչյուր պետական մարմին իր բնույթով եւ իրավատվությամբ եզակի է: Տարբեր պետական մարմինների կոնկրետ իրավունքները սարբերվում են, եւ պնդատվ պն լիազորություն ններն իրականացնող անձանց կողմից ոչ էթիկական վարքագծի ցուցաբերման հնարավորություն նները նույնպես սարբերվում են եւ

⁶¹ Հպաստան կատարած աշխատանքային պցից հետո իշխանություն նները նշել են, որ Ոստիկանություն պետի 2021 թվականի նոյեմբերի 15-ի թիվ 3650 հրամանի համապսն՝ Ոստիկանություն կադրային քաղաքականություն վարչություն ներկայացուցիչը նշանակվել է որպես բարեվարքություն հարցերով աշխատակից: 2023 թվականի դեկտեմբերին Ներքին գործերի նախարարություն կառուցվածքային վոկոխություն նների պոյ ու նքում բարեվարքություն հարցերով աշխատող պշտն է ստեղծվել Ներքին գործերի նախարարություն մարդկային ռեսուրսների կառավարման վարչություն նում:

ներկայ սցնու մ են ինքնին նրանց սեփական հասկանիշները եւ մարտահրավերները:

233. Ուսիկանու թ յ սն ծառայ ողները սփական իշխանու թ սն համակարգի շրջանակներու մ եզակի դիրք ու նեն: Կրանք ամենօրյ ակափ մեջ են քաղաքացիների հետ ու նեն հրահանգներ սպ ու լ իսպորու թ ու ն, իսկ ս ղ հրահանգները չ կատարել ու դեպքու մ լ իսպորված են կիրառել ու հարկադրանքի միջոցներ՝ ս ղ հրահանգները կատարել ու համար: Հետեւ սքար սպագարհարքսգծի կանոնադիրքը սփսք է համապատասխանեցվի ս ղ եզակի դերին եւ դրանից բխող լ իսպորու թ ու ններին: Կանոնադիրքը սփսք է հրապարակվի, իսկ ծառայ ողներին սքրերսքսք հիշեցվի դրադրույ թների մաին: Կանոնադիրքը սփսք է կոնկրետօրինակների օգտագործմամբ որսփս օգնող սեղեկասու ծառայ ի էթիկս ին համապատասխան ծառայ ու թ սն համար: Համակարգը սփսք է լ րացվի ուսիկանու թ սն ծառայ ողների՝ ուսիկանու թ սն սշխասանքի ինդրսեսքույ ց հս եցակեսերի կսպկցու թ սն հատու կ գաղսնի խորհրդատու ի (տսքրերվու մ է վերսդասից) դիմել ու հնսքավորու թ սն, որը կսքող է նրանց խորհրդատվու թ ու ն սքամտրել էթիկս ի հետ կսպկած աքոյ ս դիլ եմաների վերսքերյ ս: **ԳԵՄՈՆ** առքսքկում է, որ i) ընդունվի ուսիկանու թ սն վսքքսգծի կանոնադիրք՝ ուսիկանու թ սն գործունեու թ սն իրականացման ժամանակից մարտահրավերները լ ու ծել ու եւ բսքելսքքու թ սն հետկսպկած համապատասխան բոլ որ հսքերը մանրամասն ընդգրկել ու, ինչ սփս նսեւ հստակ գործնական օրինակների միջոցով գործնական ու դորդու մ առքսքկել ու նսքսնկով, եւ ii) որ ս ն հրապարակվի եւ ուղեկցվի իրսգեկվածու թ սն մակսքդակի բսքճրսցման եւ գաղսնի խորհրդատվու թ սն սքոյ ու նսվետմիջոցներով:

Բարեկարգում թյ ան վերաբերյ պ խորհրդատու թյ ու նը, վերապարասու մը եւ իրազեկվածու թյ ան մակարդակի բարձրացու մը

234. Կոռու սցիպ ի կանխագել ման եւ բարեկարգում թյ ան վերաբերյ պ վերապարասու մն իրականացվում է Ոստիկանու թյ ան կրթահանպ իրի (վերապարասումն կենսրոնի) կողմից՝ ոստիկանու թյ ան համակարգին միանպ իս, ինչ պես նաեւ ծառայ ու թյ ան ընթացքում (ոստիկանու թյ ան ծառայ ողների համար հասանել ի են դարձվում շարքակն մոդու լ ներ): Այ ու նի գործնական եւ ինստրակտիվ մոսեցում՝ ինդիւրների լ ու ծում, դեսքերի ու սու մնասիրու թյ ու ն, իրալիճակի մոդել ալորում եւ դերափաղ, իմբպ ին քննարկու մներ եւ պ լ ն: Ոստիկանու թյ ան գլխալոր, ալագ եւ միջին իմբերի պջտոններ զբաղեցնող ոստիկանու թյ ան ծառայ ողներն առնվազն հինգ տարին մեկ անգամ պարտալիր վերապարասում են անցնում Հպ սասունի կամ օտարերկրյ ա պեսու թյ ու նների համապատախան կրթական հաստաու թյ ու ններում: Ոստիկանու թյ ան բարձրագույն եւ միջին իմբերի պջտոններ զբաղեցնող ոստիկանու թյ ան ծառայ ողները նույն պես կարող են վերապարասում անցնել (ընսրովի վերապարասում): Ոստիկանու թյ ան պարեկպ ին ծառայ ու թյ ու ն իրականացնող ստրաբաժանման կրտեր եւ միջին իմբերի պջտոններ զբաղեցնող ծառայ ողները երեք տարին մեկ անգամ պարտալիր վերապարասում են անցնում:

235. ԳԳԹին աավել է, որ որափս ոստիկանու թյ ան՝ իր շարքերում բարեկարգում թյ ու նը բարել ալել ու ոսումալարու թյ ան մա՝ սոսնցքայ ին ու շաղրու թյ ու ն է դարձվել ծառայ ողների կրթու թյ ան իթանման եւ վերապարասումն հնսրալորու թյ ու նների ու ու սու մնակն ծրագրերի մշակման վրա պ դ թվում՝ դեկալարների համար: ԳԳԹին սրամաղրվել է վերապարասումն ծրագրերի եւ նյ ու թերի համապովակ անվով նկսրագիր, որոնք վկայ ու մ են բախված մարտահրալերների ներքին ընկպ ու մը եւ համապատախանու թյ ու նը բարել ալել ու մշակն ձգտման մախն: Այ նու ալենպ նիվ, աղխասու ժի հետհամեմասու թյ ամբ մանակցու թյ ու նը վորք է եղել, եւ պ դախում հաղորդակցու թյ ու նների համապատախանու թյ ու նը եւ ծակպ ը պաք է կակածի տակ դրվեն: Կարեւ որ է ապեռվել ոստիկանու թյ ան ծառայ ողների վերապարասումն պարբերակնու թյ ու նը եւ շարու նակակնու թյ ու նը: Աեկա է աղխասու ժի կողմից ներքին կոռու սցիպ ի առնչ ու թյ ամբ բախված մարտահրալերների ընկպ ու մը զգպ իորեն ընդ պ նել ու հնսրալորու թյ ու ն: Վերապարասումն օրերի աեկպ ու թյ ու նը, կոռու մաքցված կամ հարկաղրանքի ենթարկված ծառայ ողների աեկպ ու թյ ու նը կանիել ու ն ուղված արոակտիվ հասանել ի միջոցների բացարու թյ ու նը, իրազեկվածու թյ ան մակարդակի բարձրացմանը եւ աղդարամանն աջակցու թյ ու նը, ներքին հաղորդու մների ներկպ սցման բարձրացու մը մեծապս

օգտակար կլ ինեին հարաբերականորեն ցածր արժեքով: **ԳՄՈՒն առաջարկու մ է ոստիկանու թյ սն բոլ որ ծառայ ողների հասար մշակել առաջտեմ վերապարաստան ծրագիր, որը կենսորոնացած կլ ինի էթիկայ ի եւ արժեքների սրոակսիվ վորձարկանս, նոր մարտահրավերների մասին իրազեկման եւ օրենսդրական թարմացու մների վրա**

Մշխատանքի ընդու նու մը, մասնագիտական ու դին եւ ծառայ ու թյ սն պլ մանները

Մշխատանքի ընդու նսնսն պիսանջները եւ պջտնի նշանակման ընթացակարգը

236. Ոստիկանու թյ ու նու մ աշխատանքի ընդու նու մը կարգավորվու մ է «Ոստիկանու թյ ու նու մ ծառայ ու թյ սն մասին» օրենքով եւ Մշխատանքայ ին օրենսգրքով: Ոստիկանու թյ սն անձնակազմը բաժանվու մ է երկու հիմնական աշխատանքայ ին կատեգորիաների .

1. Հանրայ ին ծառայ ողներ .

ա Ոստիկանու թյ սն ծառայ ողներ. Անկախ սզգու թյ ու նից, ռաայ ից, սեռից, սոցիալ ակն ծագու մից, գույ քայ ին կամ պ լ կարգավիճակից՝ Հայ աստնի Հանրապետու թյ սն 18-ից 35 տարեկան քաղաքացիները կարող են միանալ ոստիկանու թյ սն ծառայ ու թյ սնը, եթե անցել են պարտադիր զինվորական ծառայ ու թյ ու ն (բացառու թյ ամբ կանանց) եւ ու նակ են կրթու թյ սն, առողջական վիճակի եւ ֆիզիկական պարաստվածու թյ սն վերաբերյ պ Կառավարու թյ սն կողմից սահմանված պիսանջներին համապատասխան կատարել ու ոստիկանու թյ սն ծառայ ողի պարտկանու թյ ու նները: Ոստիկանու թյ սն ծառայ ողները պջտնի են նշանակվու մ արտամրցու թյ ին ընթացակարգի հիման վրա եւ մրցու թյ ին հիմու նքներով: Ոստիկանու թյ սն ծառայ ողներն աշխատանքի են ընդու նվու մ մշտական պլ մանագրերի հիման վրա

բ. Քաղաքացիական հատու կ ծառայ ողներ. Ոստիկանու թյ ու նու մ քաղաքացիական հատու կ ծառայ ու թյ ու նը մասնագիտական գործու նեու թյ ու ն է, որն անկախ է քաղաքական ու ժի վովոլիու թյ ու նից եւ ու դրված է ոստիկանու թյ սն օրենսդրու թյ ամբ վերապիսված առանձին գործառույ թների իրականացմանը: Հայ աստնի 18 տարին լ բացած քաղաքացի իրավու նք ու նի ոստիկանու թյ ու նու մ զբաղեցնել ու քաղաքացիական հատու կ ծառայ ողի պջտն, եթե նա բավարարու մ է տյ պ պջտնի հասար սահմանված պիսանջները: Քաղաքացիական հատու կ ծառայ ողները պջտնի են նշանակվու մ մրցու թյ ին հիմու նքով եւ պջտնակարու մ են

մինչեւ 65 տարին լրանալը: Քաղաքացիական հասուկ ծառայողներն ու նենու մ են մշտական պայմանագրեր:

2. Քաղաքացիական սջխատանքներ եւ սեխնիկական սպասարկում իրականացնող սջխատանիցներ: Ա ս կատեգորիայ ի սջխատանիցների հետկարող են կնքվել որոշակի ժամկետով եւ անորոշ ժամկետով սջխատանքայ ին պայմանագրեր՝ Սջխատանքայ ին օրենսգրքով սահմանված կարգով:

237. Ոստիկանու թ յ ու նու մ պջտանները դասակարգվում են՝ 1) բարձրագույն պջտանների, 2) գլխավոր պջտանների, 3) ավագ պջտանների, 4) միջին պջտանների, 5) կրտսեր պջտանների: Ատրեւ բերված այ ու սակում ներկայ սցված է յ ու րաքանչ ու ր կատեգորիա

Պջտանի սեակը	Գեներայ ին հավասարակշռու թ ու նը	
	Անկան	Իգական
1. Բարձրագույն պջտաններ	4 (100%)	(0%)
Ոստիկանու թ ան սխտ Ոստիկանու թ ան գորքերի հրամանատար Ոստիկանու թ ան սխտի սեղակալ		
2. Գլխավոր պջտաններ	329 (93%)	22 (7%)
Գլխավոր վարչ ու թ ան սխտ պ դ թվում մ՝ Ոստիկանու թ ան Երեւ ան քաղաքի վարչ ու թ ան սխտ Գլխավոր վարչ ու թ ան սխտի սեղակալ Վարչ ու թ ան սխտ պ դ թվում մ՝ Ոստիկանու թ ան մարզայ ին վարչ ու թ ան սխտ Վարչ ու թ ան սխտի սեղակալ Բաժնի սխտ		
3. Ավագ պջտաններ	594 (89%)	70 (11%)
Բաժնի սխտի սեղակալ Բաժանում նքի սխտ		
4. Միջին պջտաններ	4 367 (86%)	689 (14%)
Բաժանում նքի սխտի սեղակալ Հասու կ կարեւ որագույն գործերով ավագ քննիչ, հասու կ կարեւ որագույն գործերով ավագ օսքրլ իսգոր Ավագ սեաուչ, ավագ օսքրլ իսգոր, ավագ պրեկ Տեաուչ, օսքրլ իսգոր, պրեկ		
5. Կրտսեր պջտաններ	5 610 (95%)	245 (5%)
Կրտսեր սեաուչ, կրտսեր պրեկ Ավագ ոստիկան Ոստիկան		

տլյ պ թախու ր պաշտոնում սույ ն օրենքով սահմանված կարգով նշանակել ու տլյ պ պաշտոնի համար ներկայ սցվող պահանջները բավարարող ուստիկանություն ծառայողին: Թախու ր պաշտոնում նշանակում չկատարվել ու դեսքում ուստիկանություն ախգ եւ գլխախոր խմբերի թախու ր պաշտոնները զբաղեցվում են մրցույ թի արոյ ու նքներով:

243. Ալելի բարձր կոչ ու մի պաշտոնի սշխասանքի ընդու նման հարցում առանցքայ ին դեր ու նեն վերադատություն ու նը եւ բարեվարքություն ու նը: Օրենքում մանրամասն ներկայ սցված են վորձին, կոչ մանը ներկայ սցվող եւ պլ պահանջներ, որոնք կարող են սնհրաժեշտլ ինել մի պաշտոնից մյ ու սին սեղախոխվել ու համար: Ալելին, ուստիկանություն պ ն ծառայություններում, որոնցում ծառայողների սնձը ծածկագրված է, եւ նրանք իրենց լխագորություն ու ններն իրականացնում են գաղտնագործություն լխկասար պահպանմամբ, պաշտոնի նշանակել ու (սաեսսավորման, վերապարաստման, պլ պաշտոնի փոխարել ու) կարգը եւ պյ մանները սահմանում է ներքին գործերի նախարարը («Ուստիկանություն ու նում ծառայություն մաին» օրենք, հողված 13): Կարող են կիրառվել վորձաշրջաններ (վեցամս պ):

244. Միցույ թներ սնցկսցնել իս հպ սարարություն ու նը հրապարակվում է ոչ ու 2, քան մրցույ թն սնցկսցնել ուց 45 օր առաջ, մանուլ ու մ եւ զանգվածայ ին լրատվություն պլ միջոցներում, որոնք ու նեն առվազն երեք հազար օրինակ սաքսանակ, ինչախ սաեւ ուստիկանություն պաշտոնական կայքում (www.police.am): Անցկսցվում են քննություններ, եւ ընտրական հանձնաժողովը գնահատում է թեկնածուներին. արոյ ու նքների մաին սեղեկություն ու նները թեկնածուներին սրամարվում են սնհապղ եւ հրապարակվում են: ՔՉԿ ներն ընտրական հանձնաժողովների քվեարկող սնղամներն են⁶²:

245. Դիտորդը կարող է գրախոր բողոք ներկայ սցնել ընտրական հանձնաժողով, որը ախք է քննվի ետոյ աժամկետում: Ընտրական հանձնաժողովի որոշումները կարող են բողոքարկվել դատարան:

246. Իշխանություն ու ններն ընդգծել են, որ Ներքին գործերի նախարարություն մարդկայ ին ոեսու րսների կառավարման համակարգում բարեփոխումն օրակարգի առաջնայ ին սեղում է: Այ դ

⁶² Ուստիկանություն ախսի 2015 թվականի հուսիսի 10-ի թիվ 13-Ն հրամանի հալել վածի 2-րդ կետի համաձայն՝ ընտրական հանձնաժողովը կազմված է յ ոթ սնղամներից, որոնցից երեքը՝ Ուստիկանություն ներկայ սցուցիչներ, իսկ չորսը՝ ախսական, ոչ ախսական կամ միջազգայ ին կազմակերպություն ու նների ներկայ սցուցիչներ: Նույն հալել վածի 11-րդ կետի 12-րդ եղթակետի համաձայն՝ ընդունելություն ու ն հանձնաժողովի նախագսի լխագորություն ու ններից մեկն է դիտորդների քննակայ ին կազմը որոշելը: Ներկայ ու ն 2րջանաշվում է Ներքին գործերի նախարարություն ուստիկանություն ախսներքին գործերի նախարարի սեղակայ ի հրամանի նախագիծ, որով նախատեսվում է վերոնշյ պ հրամանն սնվալեր ճանաչել եւ նույն հարաբերություն ու նները կարգախորել ներքին գործերի նախարարի հրամանով:

նախաձեռնելով Ներքին գործերի նախարարությանն ԱՄՆ Թրամփի շրջանակների դեմ պայքարի եւ իրավասպի համագործակցության բյուրոյի հետ համագործակցության ամբողջականութեամբ ներկայումս գտնվում է «Ներքին գործերի նախարարության եւ ոստիկանության ծառայության համար մարդկային ռեսուրսների ընդլայնված կառավարման միջոցով ծառայությանների պայքարի նախաձեռնումը կառավարությանն աջակցելու նպատակով» ծրագրի մեկնարկի գործընթացում: Ծրագրի ընդհանուր նախաձեռնումը նախատեսվում է անձնակազմի զարգացման եւ տղամուկի կառավարման հարցում Ներքին գործերի նախարարության պայքարի նախաձեռնումը ամբողջականութեամբ ապահովելու ինչպէս նաեւ իրականացնելու:

Վերջին գրք

247. Դատվածությունը ստուգելու 63⁶³ եւ հոգեֆիզիոլոգիական հետազոտություններից (պայքարում թեստավորումը պարտադրյալ է թրամփի շրջանակներից հնարավոր կախվածությունը ստուգելու նախաձեռնում) բացի՝ աշխատանքի ընդունվելու դեպքում բարեկարգության վերաբերյալ չի իրականացվում: Ներկայումս բարեկարգության ստուգումը պարտադրյալ ծառայողների դեպքում իրականացվում է միայն հարցազրույցի վրա ու համապատասխան հանձնաժողովի կողմից, պայքարում՝ դիմում մատուցելու անձնական գործում ստանձնելու վերաբերյալ ու ներքին բաժնի միջոցով:

248. ԳԳԹ-ն համարում է, որ տղամուկի ստուգումները բարձրացնում են պայքարի թեկնածուներին հայտնաբերելու հնարավորությունները, որոնք ունեն անսովորական մտայնություն ու ներքին կամ ցուցաբերում են ոչ էթիկական վարքագիծ: Գործընթացը նախատեսված է նաեւ թեկնածուի կողմից սրամտորեն սեղեկությունների ճշգրտությունն ապահովելու համար: Կարելի է տղամուկի ստուգումներն իրականացնել մինչեւ ոստիկանության ընդունելը, քանի որ ընդունելուց հետո ստացվող անսովորական վարքագծի մասին հնարավոր սեղեկությունները բավարար պահած չեն լինի պայքարից ազատելու համար: Այսպիսով, ոստիկանության ու նի կոռուպցիայի վտանգի սկզբնական վերացնելու հիմնադրի հնարավորություն: Արտադրական անվանակարգի սեղեկությունը ոգիական դարձրածանում թեկնածուներին ստուգելու բազմաթիվ տարբեր եղանակներ կան: Առհասարակ ցանցերում կարելի է գտնել

63 Ոստիկանության ու նի ծառայության չի կարող անցնել պայքարից, 1) որը դատական կարգով ճանաչվել է անգործունակ կամ սահմանափակ գործունակ. 2) որը դատական կարգով զրկվել է հանրային ծառայության պայքարի զբաղեցնելու իրավունքից. 3) որը դատապարտվել է դատարանի կողմից հանցագործություն կատարելու համար. 4) որը դատապարտվել է անգործության հանցագործություն կատարելու համար, եւ դատվածությունը սահմանված կարգով մարված կամ վերացված չէ. 5) որի նկատմամբ իրականացվում է քրեական հետազոտում:

բազում սեղեկություններ, եւ ԳԳԹ-ին սավել է, որ ուստիկանությունն աշխատանքի դիմել իսկ Ուստիկանությունն ԱՊԿ վարչությունը սրահադրվում են սոցիալական ցանցերի հղումները: Ուստիկանությունն կարող է նաեւ իրականացնել նախկին աշխատակալներից սեղեկություններին ստուգում՝ սեղեկություններ հավաքելով աշխատանքում թեկնածուի հեղինակությունն, նրա կոմպետենտությունն եւ այն մասին, թե ինչ են նրա գործընկերները, ղեկավարները եւ ենթակայները մտածում նրա մասին: Վարորդական պատմությունը ստուգելը նույնպես բարեկարգությունն նպաստներով օգտակար միջոց է:

249. Բացի այդ, առկան էլ բացուցիչ «պանային» ստուգումներ, որոնք իրականացվում են հինգ տարին մեկ անգամ՝ ծառայողների կողմից «հետափուզական ստուգում» իրականացնելու պահանջի կատարմամբ: Գործում են համակարգեր ծառայողների կյանքի հանգամանքների առօրյա սպասի փոփոխությունների համար, ինչպիսիք են ամուսնու յոթ տարի, ամուսնալուծումը, հասցեի փոփոխությունը եւ այլն: Առեստավորման գործընթացին չի թույլ տրվում մասնակցել այն ծառայողին, որի նկատմամբ իրականացված թմրամիջոցի եւ հոգեմետ(հոգեներգործուն) նյութի օգտագործման վերաբերյալ ստուգման արդյունքում դրական է կամ որն ունի 20 մլ ն դրամի՝ 48 510 եվրո եւ ավելի սրահադրված վարկ եւ 91 օր եւ ավելի ժամկետանց վարկային պրոստիտուտությունն (Վտավարությունն 2023 թվականի հունիսի [1]-ի թիվ 892-Ն որոշում)⁶⁴: Թմրամիջոցի օգտագործման վերաբերյալ ստուգումը կարող է կատարվել նաեւ ուստիկանությունն ծառայողին ստուգման մասին ստուգումը վաստացի կատարվելուց ընդամենը մեկ օր առաջ սեղեկացնելով: Ի հավելումն, երեք տարին մեկ անգամ յոթ տարեկան ծառայող անցնում է առեստավորում, որով նա կատարում է հայտարարում: Եթե այս առեստավորումն անստավում է, ծառայողը կարող է ի վերջո ծառայությունից ազատվել:

⁶⁴ Ուստիկանությունն ծառայողի առեստավորումն անցկացվում է i) զբաղեցրած պաշտոնին համապատասխանությունն ստուգելու եւ հավելավճար հաշվարկելու կամ զբաղեցրած պաշտոնին համապատասխանությունն ստուգելու եւ հավելավճարի հաշվարկումը շարունակելու, ii) Ուստիկանությունն նույն զբաղեցրած պաշտոնին հավասարազոր այլ պաշտոնի կամ առաջխաղացման կարգով այլ պաշտոնի նշանակվելու եւ այդ պաշտոնին համապատասխանող հավելավճար հաշվարկելու նպատակով: Հարկ է նշել, որ ի սկզբանե առեստավորման գործընթացին չի թույլ տրվում մասնակցել այն ծառայողին, որի նկատմամբ իրականացված թմրամիջոցի եւ հոգեմետ (հոգեներգործուն) նյութի օգտագործման վերաբերյալ ստուգման արդյունքում դրական է, կամ որն ունի 20 մլ եւ ավելի դրամի (կամ դրան համարժեք) սրահադրված վարկ եւ 91 օր եւ ավելի ժամկետանց վարկային պրոստիտուտությունն: Վերջինը կարելի է անձի ֆինանսական կարգապահությունն եւ հնարավոր կոռուպցիոն ռիսկերի սեռանկյունից: Վերոնշյալ իտլիանների բացակայությունն դեպքում ուստիկանությունն ծառայողի առեստավորումն իրականացվում է փուլերով՝ հետեւյալ հերթականությամբ՝ ընդհանուր բաժնի թեստավորում՝ էլեկտրոնային եղանակով, ստուգարք (ֆիզիկական վարժությունն եւ կրակ), մասնագիտական բաժնի թեստավորում՝ էլեկտրոնային եղանակով (զարմիրությունն դրոշմագիր ունեցող թեստերը՝ թղթային եղանակով), իսկ ուստիկանությունն նույն բարձրագույն եւ գլխավոր խմբի պաշտոններ զբաղեցնող ծառայողների համար՝ նաեւ հարցադրույց:

250. Թեև գործող կառուցվածքը գործուն է, սակայն բաց թողնված բազմաթիվ հնարավորություններ, քանի որ համակարգերը կապված են ծառայողների կողմից թմրամիջոցների օգտագործման վերաբերյալ պանային, այլ ոչ ըստպահանջի ստուգման հետ Ինդիանայում է, որ «կանխորոշված» ամսաթվերը ծառայողներին պաշտճ նախագուշացում են տալիս, եւ ցանկացած ծառայող, որը թմրամիջոցներ է օգտագործում, հնարավորություն է ունենում ցանկացած ստուգումից առաջ զերծ մնալ դրանց օգտագործումից կամ պաշտոնաբանությունը բերել ամսաթիվը հետաձգելու եւ երկարաձգման ժամկետ ստանալու համար՝ իր համակարգից հնարավոր օգտագործված թմրամիջոցները մաքրելու նպատակով: Ըստ պահանջի անցկացվող ստուգումը, ինչպես օրինակ՝ «Թմրանյութերից կախվածությունը բուժման ծրագիրը» (ԹԳԲՕ), որով ծառայողները ստուգում են անցնում ցանկացած օր համակարգչային պատահական ընտրություն միջոցով, կարող է զգալի օգուտներ ավելացնել՝ ծառայողը չի կարող ձեռնարկել կանխարգելիչ միջոց, ծախսը քիչ է՝ ի հակադրությունում բոլոր ծառայողների պանային ստուգման, եւ եթե դրամահին բոլոր աշխատողներին հաղորդվում է ներքին կայքերի եւ վերադասի ձեռագրույցների միջոցով, ապա հաղորդագրությունը կարող է չափազանց արդյունավետ լինել: Բացի այդ, պոպուլյար ծրագիրն օգտակար է սպացուցելու համար, որ սեղանային համայնքները սպասարկող ոստիկանությունում ծառայողներն անցնում են իխտաներքին գործընթացներ՝ իջնելով բարձրագույն չափանիշները: Պատրաստում է բարելավությունում եւ օրինականությունում հետկապված ինդիաները:

251. Գործնական կանխարգելիչ միջոցների այլ օրինակներ էին, որոնց մասին ԳԳԹին սպացույցներ չեն ներկայացվել, բարելավությունում ստուգման արոակսիվ գործողությունները (ինչպես օրինակ՝ գողացված գույքը հանձնելը եւ սպանվելը, որ դրան ընթացակարգին համապատասխան վերաբերվեն): Նաեւ Բողոքների սոնչոյթ ամբ միջանությունում ծրագիրը (ԲՄՕ), որով հաղորդված բողոքների միջոցով համակարգչային սցված եղանակով հայտնաբերվում են ռիսկային ծառայողները, ըստ «ծավալի» կամ «բողոքի սեսակի» (օրինակ՝ անհասպատկ ժողովարում կամ լիսգորությունում ներքին չարաշահում՝ սեռական օգուտ ստանալու համար): ԲՄՕ ն արոակսիվորեն վերհանում է ծառայողի վարքագծի սոնչոյթ ամբ հնարավոր մտածողությունները՝ հնարավոր դարձնելով վերադասի կողմից անմիջական արձագանքը կամ սեխնիկական օպերատիվ/գաղտնի արձագանքը, որը սխալ է ստուգվի ներքին անվտանգությունում վարչություն կողմից:

252. ԳԳԹն նկատում է, որ անհատական ծառայողի վերաբերյալ հետախուզական մտածողություն կոնկրետ ստացումից բացի՝ չկաստիւն գործընթաց՝ նախնական մեկնարկային օրվանից եւ հնգամյա ստուգման գործընթացի շրջանակներից դուրս ծառայողների

շարունակական վերինգ անցկացնելու համար: Իշխանությունները նշում են, որ այ դսիսի պիսինջի ներմուծումը ներկայումս քննարկվում է ոսսիկանություն գլխավոր եւ բարձրագույն խմբերի համար: ԳԳԹն այ նու հետեւ հղում է կատարում վերելում քննարկված կանխարգելիչ միջոցներին, որոնց կոնկրետ կիրառումը Հայաստանի ոսսիկանությունում կարող է հետագայում օգտագործվել: **ԳԳԹն առաջարկում է i) ամրափոխել բարելավքություն սուսուգումներն անձնակազմի հախքագրման ժամանակ, եւ ii) կանոնավոր սուսուգումներ իրականացնել ծառայողի ոսսիկանական կարիերայի ընթացքում՝ հիմնված ոչ թե ռեակտիվ հետափու գակն սուսուգումների, այ լ արոակսիվ սուսուգումների վրա**

Կատարողականի գնահատումը եւ կոչումի բարձրացումը, փոխադրումները եւ ծառայությունն ղադարեցումը

253. Ոսսիկանությունն աշխատակիցների առաջադասցումն իրականացվում է աշխատակիցների կրթությունն, կատարողականի եւ անձնական որակների հիման վրա Վերոնշյալ երեք չախորոշիչների գնահատման արոյ ունքում աշխատակիցը վարչությունն սեսի որոշմամբ ներկայացվում է առաջադասցման: Նույն կերպ առանցքային կարել որությունն է սրվում վերապարասումնը⁶⁵:

254. ԻՄԱների աշխատանքը ենթակա է պարբերական գնահատման երեք տարին մեկ անգամ: Արեստավորման հանձնաժողովի կողմից կարող է պաշտոնի նշանակող պաշտոնատար անձի պարճառաբանված որոշման հիման վրա իրականացվել արտաերթ աբեստավորում: Գնահատումն ուղղված է որոշել ուն, թե արոյ ոք ԻՄԱի մանագիտական գիսել իքները եւ աշխատանքային հմությունները համապատասխանում են նրա պաշտոնին, եւ թե արոյ ոք նահանապատասխան է ծառայողական առաջադասցման համար: Աբեստավորումն անցկացվում է ԻՄԱների անմիջական մանակցությունն արբ: Գնահատումը սեք է հիմնված լ ինի ԻՄԱի ծառայողական բնութագրի վրա որը կազմում է նրա անմիջական ղեկավարը (տլյալ ներ ծառայողի մաին, նրա որակները եւ կատարողականի գնահատակնր): ԻՄԱն իրալունք ունի ծանոթանալ ու աբեստավորման

⁶⁵ «Ոսսիկանությունն ունում ծառայությունն մաին» օրենքի 15-րդ հողվածի 3-րդ մաի հանապն՝ ոսսիկանությունն ունում գբաղեցրած պաշտոնին հալաարագոր այ լ պաշտոնի կալ առաջադասցման կարգով այ լ պաշտոնի նշանակվել ու համար ոսսիկանությունն ծառայողի աբեստավորումն իրականացվում է վերապարասում մից հետ: Բացի այդ, պարեկային ծառայությունն ունում պաշտոնի նշանակվել ու համար անիրաժեշտ է անցնել հնգամայն նսինական մանագիտական կրթությունն կալ վերապարասում Ներքին գործերի նսխարությունն կրթանալ իրում: Քրեական ոսսիկանությունն ունում պաշտոնի նշանակվել ու համար 2024 թվականից անիրաժեշտ է նեւ նսինական մանագիտական կրթությունն ստանալ կալ վերապարասումն ղաընթաց անցնել:

արոյ ու նքներին եւ անհամաձայնութիւնն ղեւարում կարող է դրանք եռօրյա ժամկետում բողոքարկել առեստալորման հանձնաժողովին: Բողոքարկումը կարող է կատարվել նաև դատարանում:

255. Ոստիկանութիւնն ծառայողների փոխադրումները կարգավորվում են «Ոստիկանութիւնն ու նում ծառայութիւնն մասին» օրենքի 17-18-րդ հոդվածներով: Ոստիկանութիւնն ծառայողն իր ցանկութիւնն ամբ կարող է փոխադրվել պլ պաշտնի եւ (կամ) ծառայութիւնն պլ վար՝ ոստիկանութիւնն տլ պաշտնում առնվազն մեկ տարի ծառայելուց հետո, իսկ Ոստիկանութիւնն սքսի որոշմամբ՝ մինչեւ սահմանված ժամկետը լրանալը: Ոստիկանութիւնն կրտեր իմբի պաշտնն զբաղեցնող ծառայողն իր ցանկութիւնն ամբ կարող է փոխադրվել պլ պաշտնի եւ (կամ) ծառայութիւնն պլ վար՝ անկախ տլ պաշտնում ծառայելու ժամանակահատվածից:

256. Ոստիկանութիւնն ծառայողը, ծառայողական անհրաժեշտութիւնն ամբ պա մանալորված, առնց իր համաձայնութիւնն, կարող է փոխադրվել 1) զբաղեցրած պաշտնին համարժեք կամ առաջխաղացման կարգով պլ պաշտնի եւ (կամ) ծառայութիւնն պլ վար՝ ոստիկանութիւնն տլ պաշտնում առնվազն մեկ տարի ծառայելուց հետո, կրտեր իմբի պաշտնն զբաղեցնող ծառայողների փոխադրման ղեւարում՝ առնվազն վեց ամիս ծառայելուց հետո, իսկ Ոստիկանութիւնն սքսի որոշմամբ՝ մինչեւ սահմանված ժամկետները լրանալը: 2) զբաղեցրած պաշտնից ոչ ավելի, քան երկու աստիճանով ցածր պաշտնի, եթե փոխադրումը կապված է կառուցվածքային փոփոխութիւնն նների կամ հաստիքների կրճատման հետ 3) առողջական վիճակից ել նել ով՝ ոստիկանութիւնն բժշկական հանձնաժողովի եզրակացութիւնն հիման վրա 4) առեստալորման արոյ ու նքում՝ զբաղեցրած պաշտնին չհամապատասխանելու ղեւարում պլ պաշտնի, բաց զբաղեցրած պաշտնից ոչ ավելի, քան երկու աստիճանով ցածր: Առնց իր համաձայնութիւնն ծառայութիւնն պլ վար փոխադրելը, որը կապված է պլ մարզ բնակութիւնն սեղալորվելու հետ թույլ լարվում է, եթե վերջին համանման փոփոխութիւնն կատարվել է առնվազն երեք տարի առաջ:

257. Պաշտնից սզատելը հնարալոր է միայն օրենքով հստակ կարգավորված կարգով («Ոստիկանութիւնն ու նում ծառայութիւնն մասին» օրենք, Գլ ու իս9): Համապատասխանաբար, ԻԱԿի ծառայութիւնն դադարեցվում է հրաժարականի, կենսաթոշակի անցնելու, դատվածութիւնն, հաստիքների կրճատման, քաղաքացիութիւնն դադարեցման, անգործունակութիւնն կամ սահմանափակ գործունակութիւնն, ժամանակալոր անաջխատունակութիւնն հետեւն անքով մեկ տարվա ընթացքում վեց ամից ավելի ծառայութիւնն չներկայանալու, գույքի հա տարաբաղի

չ ներկայացնելու, կարգապահական որոշման դեպքում եւ այլն:

Ռոտացիան

258. Ոստիկանությունում կիրառվում է ռոտացիայի սկզբունքը: Ռոտացիան ոստիկանությունում ծառայողների սեղանադասում է հավասարազոր պաշտոններում երեք տարին մեկ փոխարկվածությամբ: Ռոտացիայի ենթակա ոստիկանությունում ծառայողների ցանկը եւ ռոտացիայի իրականացման կարգը սահմանված են Կառավարություն 2009 թվականի նոյեմբերի 6-ի թիվ 1254 որոշմամբ:

259. Ռոտացիայի ենթակա են 1) ոստիկանությունում անձնագրային եւ վիզաների վարչությունում բաժնի աֆսի պաշտոն զբաղեցնող ծառայողները: 2) ոստիկանությունում անձնագրային եւ վիզաների վարչությունում բաժնի սեղանադասի պաշտոն զբաղեցնող ծառայողները: 3) ոստիկանությունում անձնագրային եւ վիզաների վարչությունում բաժնումուսքի աֆսի պաշտոն զբաղեցնող ծառայողները: 4) ոստիկանությունում տարածքային բաժիններին ենթակա անձնագրային ծառայությունում բաժնումուսքի աֆսի եւ խմբի առաջատար մասնագետի (խմբի ղեկավար) պաշտոն զբաղեցնող ծառայողները: 5) ոստիկանությունում տարածքային բաժինների, տարածքային բաժնումուսքների աֆսերի պաշտոն զբաղեցնող ծառայողները: 6) ոստիկանությունում տարածքային քննչական բաժինների, տարածքային քննչական բաժնումուսքների աֆսերի պաշտոն զբաղեցնող ծառայողները: 7) ոստիկանությունում տարածքային պահպանությունում բաժինների, տարածքային պահպանությունում բաժնումուսքների աֆսերի պաշտոն զբաղեցնող ծառայողները: 8) ոստիկանությունում ճանապարհային ոստիկանությունում հաշվառման-քննչական բաժնումուսքների աֆսի, ակադեմիայի պաշտոն զբաղեցնող ծառայողները:

260. Ռոտացիան իրականացվում է ոստիկանությունում աֆսի հրամանով: Այդ որոշումն ընդունում է ռոտացիա իրականացնելու ցանկում մեկ շաբաթ առաջ: 2023 թվականի առաջին եռամսյակի ընթացքում ոստիկանությունում գլխավոր խմբում իրականացվել է 33, իսկ ակադեմիայում՝ 19 ռոտացիա:

Մշխատակրճերը եւ նպաստները

261. ԻԱԿԻ մշխատակրճերը տառնվում են 650 247 ՀՀ դրամից (1 450 եվրո)՝ գլխավոր վարչությունում աֆսի (25 տարվա ծառայությունում) մինչեւ 199 210 ՀՀ դրամ (440 եվրո)՝

նասիկանությունն ծառայող, ավագ սերժանտ(5-10 տարվածառայությունն):

262. Կիրառվում են լրացուցիչ սոցիալական նպաստներ, այդ թվում՝ առողջությունն ապահովագրությունն, սրանսարքած ծառայողական բնակելի տարածությունն (սեղախոսան սրոյունքում), վճարովի սրճակուրդ (ամենամյա ուսումնական, լրացուցիչ՝ ընտանեկան հանգանքներով պայմանավորված):

Շահերի բախումը, սրճակը և սահմանափակումները

263. Ուսիկանություննում շահերի բախումը կանխելու մեխանիզմը նույնն է, ինչպես մեխանիզմը, որը կիրառվում է հանրային ծառայությունն բոլոր ոլորտներում, ինչպես սահմանված է ՀՕՍօրենքում (մանրամասների համար սե՛սումն զեկույցի առաջին բաժինը):

264. ԻՄԱներից, ինչպես մյուս հանրային ծառայողներից, պահանջվում է բացահայտել շահերի բախումը և անհրաժեշտությունն դեպքում բացարկ հայտնել: ՀՕՍօրենքը սահմանում է վերադասունեցող և վերադասունեցող պաշտոնատար անձանց (սե՛սում կիրառելի ընթացակարգը ԿԿՀ-ում, ինչպես նկարագրվել է ավելի վաղ սումն զեկույցում, 125-126-րդ պարբերություններ) նկատմամբ կիրառելի ընթացակարգերը:

265. Եթե ԻՄԱի կողմից կամ նրա մասնակցություննամբ իր լիազորությունների շրջանակում գործողությունն կատարումը (անգործությունն) կամ որոշման ընդունումը կարող է հանգեցնել շահերի բախման, ապա նա պարտավոր է իր վերադասունին կամ անմիջական ղեկավարին 10-օրյա աժակետում ներկայացնել գրավոր հայտարարությունն՝ շահերի բախմանը վերաբերող հանգանքների մասին: Գրավոր հայտարարությունն ենթակա է քննարկման անհապաղ: Նախքան վերադասունի կամ անմիջական ղեկավարի գրավոր համաձայնությունն ստանալը անձը պետք է ձեռնարկ մնահարցի վերաբերյալ գործողությունն կատարելուց կամ որոշումն կայացնելուց: Վերադասունին կամ անմիջական ղեկավարը ձեռնարկում է կամ առաջարկում է ձեռնարկել իրավիճակի ու ծաննն ուղղված քայլեր:

266. Վերադասունը կամ անմիջական ղեկավարը գրավոր հայտարարությունն ուսումնասիրությունն հիման վրա ձեռնարկում է կամ առաջարկում է ձեռնարկել իրավիճակի ու ծաննն ուղղված հետևյալ քայլերից մեկը կամ մի քանիսը միաժամանակ. 1) սահմանափակել պաշտոն զբաղեցնող անձի հասնելիությունն որոշակի սեղեկատվությունն, 2) սոյալ հարցը

քննարկելու եւ լուծելու իրավասութիւնը ունենալու համար, եթէ դատարանը որոշէ, որ արտադրութեան շահերի բաժնու մը վերացնելու համար, 4) սահմանափակել տվյալ դեպքում արտադրութեան շահերի իրավասութիւնը ունենալու, հայեցողութիւնը շրջանակը, եթէ դատարանը որոշէ, 5) ձեռնարկ մտածելու կողմէն մարմիններում որոշում կայացնելու, եթէ համապատասխան հարաբերութիւնը կարգավորող օրենքով այլ բան նախատեսված չէ, 6) շահերի բաժնու բացակայութիւնը դեպքում շարունակել կամ վերսկսել պարտականութիւն ունենալու անաւտոմատ եւ օրէնքով կատարուել:

Անհատաւէրէլ իրութիւնը դեպքերը, ոչ ծառայողական գործու ներքին իրութիւնը եւ հետաշխատանքային սահմանափակումները

267. Ծառայողական եւ հետաշխատանքային սահմանափակումները կարգավորող հիմնական օրենսդրական դաշտը նկարագրված է ՀՕՍ օրենքում, ինչպէս արդէն ընդգծվել է ավելի վաղ սույն զեկույցում: «Ուսիկանութիւնը ունում ծառայութիւն մասին» օրենքը ներառել է նաեւ հետեւյալ պահանջները: «Ուսիկանութիւնը ունում ծառայութիւն մասին» օրենքը սփռել է իսկապէս համապատասխանեցվի ՀՕՍ օրենքով ավելի ուշ սահմանված դրույթներին. սա շարունակվող հարց է:

268. Ուսիկանութիւնը ծառայողը, այդ թիւում՝ քաղաքացիական հատուկ ծառայողն իրավունք չունի անմաք գրաւելու ձեռնարկափրական գործու ներքին սփռելու կատարելու այլ վճարովի աշխատանք՝ բացի գիտական, մանկավարժական եւ ստեղծագործական աշխատանքից («Ուսիկանութիւնը ունում ծառայութիւն մասին» օրենք, 39 եւ 60 հոդվածներ):

269. Պաշտոնի նշանակվելուց հետո՝ մեկ ամսվա ընթացքում, ուսիկանութիւնը ծառայողը պարտավոր է աւելի քան ինչ կազմակերպութիւն ունենալու կանոնադրական կառուցումը բաժնետէս (բաժնետէս, վիս) ունենալու դեպքում դա հանձնել հաշտարմագրային կառավարման: Ուսիկանութիւնը ծառայողն իրավունք ունի հաշտարմագրային կառավարման հանձնված գույքից ստանալու եկամուտ Պաշտոնի նշանակվելուց հետո՝ մեկ ամսվա ընթացքում, քաղաքացիական հատուկ ծառայողը պարտավոր է աւելի քան ինչ կազմակերպութիւն ունենալու կանոնադրական կառուցումը (10 եւ ավելի տկոս) բաժնետէս ունենալու դեպքում դա հանձնել հաշտարմագրային կառավարման: Քաղաքացիական հատուկ ծառայողն իրավունք ունի հաշտարմագրային կառավարման հանձնված գույքից ստանալու եկամուտ

(«Ուսփկանու թ յու նու մ ծառայ ու թ ան մախն» օրենք, 39 եւ 60 հոդվածներ):

270. Ուսփկանու թ յու նու մ հետաշխատանքայ ին սահմանափակում առկա չէ: ԳԳԹն նկատում է, որ Հայ աստանում ուսփկանու թ ան ծառայ ողները վաղ են կենսաթոշակի անցնում (20 տարի ծառայ ու թ ու նից հետո) եւ ուսփկանու թ ու նից կենսաթոշակի անցնել ու ց անմիջապես հետաշխատանքի են անցնում: ԳԳԹին ավել է, որ կենսաթոշակի անցած բազմաթիվ ծառայ ողներ աշխատանքի են անցնում մ անվանագու թ ան ոլ որսում: Ալել ի մանրամասն մշակված կանոնների բացակայ ու թ ան պրագայ ու մ ԳԳԹն համարում է, որ մեծ է հավանականու թ ու նը կամ վտանգը, որ ուսփկանու թ ան բարձրաստիճան ծառայ ողները կազմակերպու թ ու նից կհեռանան եւ աշխատանքի կանցնեն մասնավոր հատվածում, որտեղ նրանք կարող են օգտագործել պ ն զգայ ու ն կամ նույ նիսկ գաղտնի տեղեկու թ ու նները, որոնք նրանք ստացել են իրենց կարիերայ ի ընթացքում՝ պաշտոնավարել իս: Ի հակադրու թ ու ն դրա՝ չ ի հավաքագրվում որեւ է տեղեկու թ ու ն պ ն մախն, թե պոյ ոք հետաշխատանքայ ին գործու նեու թ ան ներկայ իս գործել ակերաբերը կարող են խոցել ի լինել ուսփկանու թ ան ու ժերի համար: ԳԳԹն առաջարկում է, որ ուսփկանու թ ան ոլ որսում գործու նեու թ ու նը դարպեցնել ու ց հետ կատարվի ուսփկանու թ ան աշխատանքիցների գործու նեու թ ան ու սու մնասիրու թ ու ն եւ անհրաժեշտու թ ան դեսքում պ ս ու սու մնասիրու թ ան պոյ ու նքների լ ույ սի ներքո սահմանվեն կանոններ՝ թախանցիկու թ ու նն ապահովել ու եւ պ ս առու մով շսների հնարավոր բախանս ռիսկերը մեղմել ու համար:

Նվերները

271. ԻՄԱները չեն կարող իրենց ծառայ ողական պրտականու թ ու նների համար պ լ անձանցից ստանալ նվերներ, գու մար կամ ծառայ ու թ ու ններ («Ուսփկանու թ յու նու մ ծառայ ու թ ան մախն» օրենք, 39 եւ 60 հոդվածներ): Բացի պ դ, ԻՄԱների վրաստրածվում է ՀՕՄ օրենքով սահմանված՝ նվերներ ընդունել ու ընդհանուր սրգել քը, ինչպես նկարագրված է նախկինում սույ ն զեկույ ցում՝ 144-150-րդ պարբերու թ ու ններում: Իշխանու թ ու նները նշում են, որ անհրաժեշտ է «Ուսփկանու թ յու նու մ ծառայ ու թ ան մախն» օրենքը համապատասխանեցնել ՀՕՄ օրենքի (վերջին փոփոխու թ ու ններով) դրույ թների, որոնք ներառում են նվերների ավել ի լ պ ն հակացու թ ու ն: ԳԳԹն իշխանու թ ու նների հորդորում է դասնել առնց ձգձգման:

Պետական միջոցների ոչ պաշտօնագրային օգտագործումը

272. Հանրային պաշտոններ զբաղեցնող անձանց եւ հանրային ծառայողներին, պնդելով՝ ԻՄԱներին սրբաբարձելու է ոչ ծառայողական նպատակներով օգտագործել նյութատեխնիկական, ֆինանսական եւ սեղեկատվական միջոցները, սխալման (կամ հանցանքային պլանով) եւ ծառայողական սեղեկատվության (ՀՕՄ օրենք, հոդված 31, «Ոստիկանության նույն ծառայության մասին» օրենք, 39 եւ 60 հոդվածներ): ԻՄԱների նկատմամբ կիրառվում են Քրեական օրենսգրքի (այսուհետ՝ ՔՕ)՝ սուստական հանցագործություններին, ինչպես օրինակ՝ գողությունը, խարդախությունը եւ յուրացմանը վերաբերող ընդհանուր դրույթները:

Գաղտնի սեղեկությունների ոչ պաշտօնագրային օգտագործումը

273. Հանրային պաշտոնյաներին, պնդելով՝ ԻՄԱներին սրբաբարձելու է ոչ ծառայողական նպատակներով օգտագործել ծառայողական սեղեկությունները (ՀՕՄ օրենք, հոդված 31, «Ոստիկանության նույն ծառայության մասին» օրենք, 39 եւ 60 հոդվածներ): ԻՄԱների նկատմամբ կիրառվում են սխալման գաղտնիքների խախտման մասին Քրեական օրենսգրքի (Քրեական օրենսգրք, 427-430 հոդվածներ), «Պետական գաղտնիքի մասին» օրենքի եւ «Անձնական տեղեկությունների պաշտպանության մասին» օրենքի ընդհանուր դրույթները:

Գույքի, եկամուտների, պարտավորությունների եւ շահերի հայտարարումը

274. Բարձրագույն պաշտոններ զբաղեցնող ԻՄԱներից պահանջվում է ԿԿՀ ներկայացնել գույքի, եկամուտների, շահերի եւ ծախսերի հայտարարություն: Գլխավոր պաշտոններ զբաղեցնող ԻՄԱները սխալ է ԿԿՀ ներկայացնեն գույքի, եկամուտների եւ ծախսերի հայտարարություն, սակայն նրանք սզառված են շահերի հայտարարություններ կայացնելու պարտավորությունից: Այսպես, միջին եւ կրտսեր խմբի պաշտոններ զբաղեցնող ԻՄԱները չունեն որեւէ ֆինանսական բացահայտման պարտավորություն: Ֆինանսական բացահայտումների հստակ ընդգրկման եւ կիրառելի ստուգման մեխանիզմի վերաբերյալ մանրամասները սե՛սույն գեկույցի ալելի վալ ներկայացված հատվածներում (161-169-րդ պարբերություններ):

275. ԳԳԹ նկատում է, որ բարձր ռիսկային ոլորտների ծառայողները չունեն գույքի հայտարարման պարտավորություն: ԳԳԹ իշխանություններին խրախուսում է ռիսկի

գնահատում իրականացնել իս ու սու մնասիրել պ ս հարցը եւ մշակել նսփկինու մ առաջարկված (223-րդ պարբերու թ ու ն) թիրսփս ին հսկսկոռու սցիոն քսղսքսկսնու թ ու նը (եւ գործիքները):

Ներքին վերսեսկողու թ սն մեխսնիզմները

276. Տեղում պ ց կստսրել ու սփին Ներքին սնվսննգու թ սն վսրչ ու թ ու նը (ՄՔ) սստսխսնստու էր ներքին կոռու սցիս ի կսմ հսրսկից պ լ սսփրինի վսրքսզծի կսնխսրգել մսն հսմսր⁶⁶: ՄՔը ստսնում եւ գրսնցում է հսղորղու մներ ստերեւ ու յ թ հսնցսգործու թ ու նների, վսրչ սկսն իրսվսփսփստու մների եւ իր իրսվստու թ սն շրչսնսկներու մ գսնվող դեսքերի մսսին: Մ ն քննում է դեսքերը եւ սփստնսկսն քննու թ ու ն հսրու ցել ու հիմքերը: Մ ն իրսկսնսցնում է ստու գու մներ: Մ ն ստսնում է հսմսրս ին ստսջսրկներ, դիսնու մներ եւ բողոքներ, սփրգսբսնում է բսրծրսցված ինղիրները եւ դրսնց սփսջսճ կսրգով ընթսցք է սսվ իս: Բրենց գործստու յ թներն իրսկսնսցնել իս ՄՔի ծստսյ ողներն սնհրսժեշտու թ սն դեսքում սնսրգել հսսսնել իու թ ու ն եւ մու սք ու նեն Ներքին գործերի նսփսսրստու թ սն, ինչ սփս նսեւ դրսենթսկսյ ու թ սն սսկ գսնվող մսրմիների եւ կսզմսկերսրս թ ու նների միջոցներին եւ տսրսծքներ (Ներքին սնվսննգու թ սն վսրչ ու թ սն կսնտնսղրու թ ու ն):

277. ՄՔը կսզմված է ոսսփկսնու թ սն ծստսյ ողներից եւ դեկսվսրվում է վսրչ ու թ սն սփսփ, վսրչ ու թ սն սփսփ սեղսկսլ ի եւ բսժնի սփսփ կողմից, որոնք հսջվետու են ներքին

⁶⁶ Իշխսնու թ ու նները նշել են, որ սեղում իրսկսնսցված պ ցից հետս 2023 թվսկսնի նոյ եմբերի 15-ին Ներքին գործերի նսփսսրստու թ սն ներքին սնվսննգու թ սն եւ հսկսկոռու սցիոն վսրչ ու թ ու նը ստսննել է ՄՔի դերը: Դրսսննսկսզմր բողկսցսծ է 105 սննից: Վսրչ ու թ սն սնբողչսկսն եւ թսփսնցիկ գործու նեու թ սն սսփոնվու մը նսփսսրսփի սնմիջսկսն վերսեսկողու թ սն ներքո է գսնվու մ: Դրսս գործու նեու թ ու նը ներստում է 1) նսփսսրստու թ սն, նսփսսրստու թ սն ենթսկսյ ու թ սն սնբ գործող սփսկսն մսրմիների եւ կսզմսկերսրս թ ու նների սջխստսկիցների կողմից նսփսսրստու թ սն կստսրվող հսնցսգործու թ ու նների կսնխու մ, 2) նսփսսրստու թ սն, նսփսսրստու թ սն ենթսկսյ ու թ սն սնբ գործող սփսկսն մսրմիների եւ կսզմսկերսրս թ ու նների սջխստսկիցների կողմից կստսրվող հսնցսգործու թ ու նների հսյ սնսբերում, նսփսկսնիտում եւ բսցսնսյ տում, պ դ թվում օսփրսսփվ-հետսփու գսկսն միջոցստու մների իրսկսնսցսնսն միջոցով, 3) նսփսսրստու թ ու նում, նսփսսրստու թ սն ենթսկսյ ու թ սն սնբ գործող սփսկսն մսրմիներում եւ կսզմսկերսրս թ ու ններում ծստսյ ողսկսն կսրգսսփոն թ սն ու ժեղսցում, 4) նսփսսրստու թ ու նում, նսփսսրստու թ սն ենթսկսյ ու թ սն սնբ գործող սփսկսն մսրմիներում եւ կսզմսկերսրս թ ու ններում կստսրված կսրգսսփսկսն իսփստնսն հսնզսնսնքների սնբողչսկսն, հսնսսրսփսկ եւ օրյ եկսփվ սփրգսբսնում, 5) սնհիմն կսրգսսփսկսն սստսխսնստղու թ սն ենթսրկված սջխստսկիցների եւ նսփսսրստու թ սն, նսփսսրստու թ սն ենթսկսյ ու թ սն սնբ գործող սփսկսն մսրմիների եւ կսզմսկերսրս թ ու նների սջխստսկիցների հեղիսնկու թ սն վերսկսնգնում օրենքով սսնսնսված կսրգով: Մ ս գսրգսցում մները (որոնց մսսին զեկու ցվել է գնսստսնսն պ ցից հետս, եւ որոնք հետս սփսր սեղում չ են ու սու մնսսիրվել ԳԹԹի կողմից) եւ դրսնց սրղ ու նսվետ իրսկսնսցում մը սփսջսճ կերսրվ կու սու մնսսիրվեն ԳԵԳԻ սփրստսղրու թ ու նների կստսրմսն ընթսցսկսրգի շրչսնսկներում:

գործերի նախարարին: Բացի այդ, ներկայումս համակարգը բավականին ապակենսարոնացած է, եւ մարզային վարչություններին նույնափուլ վերապահված են ներքին հսկողությունն սպասարկողություններ: Կանխատեսվում է, որ 2024 թվականին սեղի կունենա ներկայիս կառուցվածքի կենսարոնացում, որը կհանգեցնի անձնակազմի համալրման (ըստ սեղեկությունների՝ ՄԷՆՈՒՄ կաշխատի 105 անձ. սե՛ւ նսեւ սեղում կատարված այցին հաջորդած զարգացումներն այս ոլորտի ամբողջական կարգավորված 65-րդ տոկոսով ծանոթագրությունն մեջ): ՄԷՆ իր գործառույթներն իրականացնելիս սպասվողված չէ:

278. ԳԳԹՆ նկատում է, որ ՄԷՆը պատահանատու է բազմաթիվ առաջադրանքների եւ հետաքրքրություններ ներկայացնող ոլորտների (օրինակ՝ ներքին կոռուսցիայի կամ հարակից այլ ապրիինի վարքագծի դեպքերի կանխում եւ քննությունն, ինչպես կարգապահական խախտումների, այնպես էլ հանցագործությունների հայտնաբերմանը եւ կանխմանն ուղղված միջոցներ, սզորարարի պաշտպանությունն) համար: Չնայած դրա սպասվողությունների լայն շրջանակին՝ ՄԷՆի անձնակազմի թվաքանակը կենսարոնական մակարդակում ընդամենը 36 ոստիկանությունն ծառայող է, որոնցից 12-ը պատահանատու են հանցագործությունների եւ ապրիինի վարքագծի հայտնաբերման համար: Կանխատեսվում է 2024 թվականին անձնակազմը համալրել:

279. ԳԳԹՆ կարծում է, որ այդպիսի սահմանափակ ռեսուրսներով շատ արդեալ է արոակսիվ եւ կանխարգելիչ կերպով սշխատել ոստիկանությունն: Դա հատուկ նշանակությունն է ստանում կոռուսցիոն բնույթի իրակսխախտումների դեպքում, որոնք մեծ դժվարությունն բացահայտվող ուն հասնալնությունն են: Սակայն կարելի է կարել որ է ոստիկանությունն, որսեղ ընդհանուր առմամբ կիրառվում է այնպես կոչված «լուծությունն կարույն սպարը»: Այսպիսի հանցավոր վարքագիծն ապացուցելու հնարավորությունն միայն այնտեղ է, որսեղ առկա է գործող մարմին, որը ցուցաբերում է իհաստ արոակսիվ վերաբերմունք օպերատիվ-հետախուզական եղանակների նկատմամբ: ԳԳԹՆ կարծիքով՝ դա Հայաստանում վերսահսկողությունն գործող համակարգի հիմնարար թույլ կողմն է, որն ինչպես բազմիցս նշվել է սույն զեկույցում, մեծափա հիմնված է արոակսիվ մոսեցման վրա **ԳԵՄՆՆ առաջարկում է, որ Ոստիկանությունն ներքին անվտանգությունն եւ հակակոռուսցիոն վարչությունն սրամտրվեն համապատասխան նյութական, ֆինանսական եւ կադրային ռեսուրսներ՝ իր առեւ դրված ինդիկները արոակսիվ եւ արդյունավետ կերպով կատարելու համար:**

Հաղորդում ներկայ սցենել ու պրոսալորո թ յ ու նը եւ սղոսրսրի պք տսսնու թ ու նը

Աղոսրսրի պք տսսնու թ սն ընդհանու ը շրջանակը

280. «Աղոսրսրման համակարգի մասին» առանձին օրենքն ընդունվել է 2017 թվականին եւ ուժի մեջ է մտել 2018 թվականին: Այն վերջերս՝ 2022 թվականին, փոփոխվել է, եւ փոփոխու թ ու ններն ու ժի մեջ են մտել 2023 թվականի հու նվարին: Օրենքով նախատեսվում է ներքին եւ սրտաքին սղոսրսրում, պ դ թվում՝ լրատվու թ սն միջոցներով, եթե ներքին սղոսրսրումը ձափողվում է: Հնարավոր է սնանուն եղանակով սղոսրսրել: Առեղծվել է սղոսրսրների հաղորդումների կառավարման միասնական էլ եկսրոնայ ին հարթակ: Աղոսրսրին չպք տսսնել ն առք սցնում է վարչական եւ քրեական պատախանատվու թ ու ն, պ դ թվում՝ սու գանքներ եւ սղատղրկում, ինչսքս նաեւ մանսղիտական որակսղրկում⁶⁷: «Աղոսրսրման համակարգի մասին» օրենքի ընդունումից հետո իրականսղվել է լ պ նածակ պ հանրայ ին իրսղեկում (ու սու մնախիրու թ ու ններ եւ հարցումներ, սեասղրու թ ու ններ եւ գովսղոպ ին վսհանակներ, հեռու ստատեայ ին ծրաղրեր եւ հարցսղրու յ ցներ):

Աղոսրսրների պք տսսնու թ ու նը ոստիկանու թ ու նում

281. ԻՍՄները պրոսալոր են հաղորդել ու կոռու սղիպ ի վերսբերյ պ կակսծների մասին: Ոստիկանու թ սն ներքին սնվտանգում թ սն վարչու թ սն սքսը ներքին եւ սրտաքին

⁶⁷ Վարչական իրավսքախումների վերսբերյ պ օրենսգրքի 41.5-րդ հողվածով նախատեսվում է վարչական պատախանատվու թ ու ն սղոսրսրին վնասակար գործողու թ ու ններից պք տսսնել ու, ինչսքս նաեւ վնասակար գործողու թ ու նների եւ դրանց հետեւ սնքների վերսցման նախակով միջոցներ չձեռնարկել ու հանսր: Ասնախորսքս, պ ս իսքսումս առք սցնում է սու գանքի նշանակում՝ սսհանակսծ նվսղսղու յ ն սղխատսղսրծի հարյ ու ըսպսիկից երկու հարյ ու ըսպսիկի չսղով: Քրեական օրենսգրքի 501-րդ հողվածով նախատեսվում է քրեական պատախանատվու թ ու ն սղոսրսրի կամ նրա հետ փոխկսպակցված սնձանց սպնում թ սն, առողջու թ սն սղ վնաս պաճատել ու կամ գու յ քը ոչ նչ սցնել ու կամ վնատել ու սպսնսպ իքի հանսր, որը պատվում է սու գանքով [սսհանակսծ նվսղսղու յ ն սղխատսղսրծի] տանսպսիկից երեւնսպսիկի չսղով, կամ կսրձսթակեւտ սղատղրկմանք՝ մեկից երկու սղիս ժակեւտով, կամ սղատղրկմանք՝ առակել սղու յ նը երեք տարի ժակեւտով: 502-րդ հողվածով նախատեսվում է քրեական պատախանատվու թ ու ն սղոսրսրի տլ պ ի սարիինի հրասքսկման հանսր, որը պատվում է սու գանքով՝ առակել սղու յ նը [սսհանակսծ նվսղսղու յ ն սղխատսղսրծի] քսնսպսիկի չսղով, կամ հանրայ ին սղխատսղներով՝ ու թսու նից հարյ ու ը հիսուն ժամ սեւ ողու թ սն, կամ որոշակի պք տսններ գրսղեցնել ու կամ որոշակի գործու նեու թ սն գրսղվել ու իրակու նքից գրկել ու՝ առակել սղու յ նը երեք տարի ժակեւտով, կամ սղատու թ սն սսհանակսկմանք՝ առակել սղու յ նը երկու տարի ժակեւտով, կամ կսրձսթակեւտ սղատղրկմանք՝ առակել սղու յ նը երկու սղիս ժակեւտով, կամ սղատղրկմանք՝ առակել սղու յ նը երկու տարի ժակեւտով, իսկ եթե սղոսրսրի տլ պ ի սարիինի հրասքսկումս մը կատրվել է հաղորդում ստսցած գանգվածայ ին լրատվու թ սն միջոցի ներկայ սցում ց ի կողմից, սպսս ն պատվում է սու գանքով՝ առակել սղու յ նը [սսհանակսծ նվսղսղու յ ն սղխատսղսրծի] տանսպսիկի չսղով, կամ հանրայ ին սղխատսղներով՝ առակել սղու յ նը հարյ ու ը ժամ սեւ ողու թ սն, կամ սղատու թ սն սսհանակսկմանք՝ առակել սղու յ նը մեկ տարի ժակեւտով, կամ կսրձսթակեւտ սղատղրկմանք՝ առակել սղու յ նը մեկ սղիս ժակեւտով, կամ սղատղրկմանք՝ առակել սղու յ նը մեկ տարի ժակեւտով:

սզդսրսրմնն դեսքում հադորդումները գրանցել ու եւ մշակել ու եւ ակել ի ընդհանուր՝ օրենքին համապատասխանությամբ նկատմամբ դիտմանցում եւ սրոյ ու նախեսուր թո ու ն սպեհովել ու համար սքոտասխանաու անձն է (Ոստիկանութթ սն սքստի թիվ 1804 հրաման՝ ընդու նված 2018 թվականի հու նիստի 11-ին):

282. Մերքին սզդսրսրումը սկսվում է ԻՄԱի անմիջական ղեկավարին եւ (կամ) նրա վերադասին կամ նրա նկատմամբ վերսահսկողութթ ու ն իրականացնող սլ անձի կամ իրավասու մարմնի ղեկավարի լիազորած անձին սզդսրսրի կողմից հադորդում ներկայ սցվել ու: Իրավասու մարմնի ղեկավարը կամ նրա լիազորած անձը 1) սպեհովում է հադորդման անհասք, Բսց ոչ ու 2, քան մեկ սշխասունքսյ ին օրվա ընթացքում հսշվատումը. 2) իր իրավասութթ սն շրջանակներում հիմքերի սակայ ու թո սն դեսքում հադորդման հսշվատման սքից երեք սշխասունքսյ ին օրվա ընթացքում սպեհովում է վարույ թի հարուցումը. 3) սպեհովում է հարուցված վարույ թի գաղտնիութթ ու նը. 4) իր իրավասութթ ու նների շրջանակներում միջոցներ է ձեռնարկում հադորդման իսկութթ ու նն ստուգել ու նսքոտկով. 5) իր իրավասութթ սն շրջանակներում հադորդման իսկութթ ու նն ստուգել իս հանցադործութթ սն ստերեւ ույ թ հականիշներ հս սնսքերել ու դեսքում անհասք սլ դ մսաին հս սնում է Հս ստանի Հանրասքսութթ սն դստիսզութթ ու ն. 6) իր իրավասութթ սն շրջանակներում միջոցներ է ձեռնարկում սզդսրսրներին վնասակար գործողութթ ու ններից սքոտսքնել ու, ինչ սքս նսեւ վնասակար գործողութթ ու նների եւ դրանց հեսեւ սնքների վերսցման նսքոտկով. 7) սպեհովում է սզդսրսրի անձնական սլ սլ ների չբսցսհս ստումը, եթե օրենքով սլ բան նսքստեւսված չէ. 8) սզդսրսրի սքսանջով սպեհովում է վարույ թի ընթացքի եւ ձեռնարկված միջոցների մսաին սեղեկութթ ու նների սքսանդումը. 9) հնսքսադորութթ ու ն է սսլ իս սզդսրսրին ներկայ սցնել ու սքրզսքանումներ, վսսսսքոթթեր եւ դիմումներ:

283. Մերքին սզդսրսրման հիման վրասհարուցված վարույ թի ստակել սգում ն ժամկեսը 30 օր է: Հարուցված վարույ թի սրոյ ու նքում ընդու նվում է համապատասխան սկսոքի մսաին սկստի ընդու նման սքից ետօրյ աժամկեսում սզդսրսրը ծանուցվում է:

284. Ազդսրսրներն ու նեն սքոտսքնութթ սն իրավութթ: Ազդսրսրն ու նի իր անձնական սլ սլ ների գաղտնիութթ սն, վնասակար գործողութթ ու ններից եւ դրանց հեսեւ սնքներից սքոտսքնութթ սն իրավութթ: Ազդսրսրն ու նի Աքդու իրավութթների սքոտսքնից [խորհրդատվական բնույ թի] գաղտնի խորհրդատվութթ ու ն եւ իրավսքանական սքսկցութթ ու ն ստանսլ ու իրավութթ: Աքդու իրավութթների սքոտսքնին վերսսքնված է նսեւ իրավասու սքստկան կամ ինքնակստակսքման մարմին, սքոտնստսք անձի կամ կսզմանկերսրութթ ու ն դիմել ու

լ իսպորտու թյ ու ն՝ առաջարկել ու վիճոցներ ձեռնարկել սզդարարի իսխոլսծ իրալու նքները պշտալնել ու եւ վերսկսնզնել ու հաւար («Արդու իրալու նքների պշտալնի մախն» օրենք, հոդված 24):

285. Ազդարարը կարող է ՔՕ ու վսխատսված կարգուղ ղիմել ու հաաու կ պշտալնու թյ սն հաւար (ՔՕ ի 9-րդ բաթիւնը՝ վկաների պշտալնու թյ սն մախն): Ազդարարները հաւապաաախան ղեաքերու մ նաեւ պշտալնու մ են Քաղաքսցիսկսն օրենսգրքի եւ սլ օրենքների հաւապաաախան ղրուլ թներուղ: Ազդարարին վնասակար գործողու թյ ու ններից կաւ ղրանց հեաեւ սնքներից պշտալնել ու նաաուղուղ հաւապաաախան մարմինն իր իրալաաու թյ սն շրջանակներու մ⁶⁸ 1) ապեուղու մ է սեղեկու թյ ու նների գաղսնիու թյ ու նը. 2) սսեղծու մ է սզդարարի կողմից իր ծաաւ ողսկսն պարսկսնու թյ ու նների սնարգել իրսկսնսցսն հաւար բալարար պլ մաններ. 3) սզդարարի գործու նեու թյ սնն սնհարկի եւ սաթրինի միջաաու թյ ու նների ղեաքու մ ձեռնարկու մ է ղրանց վերսցսն ու ղրու թյ սաբ հաւապաաախան միջոցներ. 4) իրսկսնսցսնու մ է սզդարարի սղխաաուքս ին իրալու նքների պշտալնու թյ ու նը Հս սաաանի Հանրաախու թյ սն սղխաաուքս ին օրենսգրքուղ սախնսնված միջոցներուղ եւ կարգուղ. 5) ձեռնարկու մ է իրալիձսկից բիող՝ սզդարարի պշտալնու թյ սնն ու ղղված սնհրաթեշտմիջոցներ, ս ղ թղու մ՝ սզդարարին սեղալիղու մ է սլ սղխաաաեւ սկ, ապեուղու մ է սզդարարին արհեսուղսնարեն հանձնարարսկսններուղ չծանրաբեռնել ղ եւ սլ ն, 6) ապեուղու մ է, որ յ ու րսքսնչ յ ու ր պլ մանսզիր կաւ պլ մանսզրի ղրուլ թ, որը միսլված է սնձին սզդարարսն կաւ սզդարարի պշտալնու թյ սն իրալու նքից գրկել ու ն կաւ սլ սն սախնսնսխկել ու ն, առ ոչ ինչ է, եւ 7) սզդարարի հետ վղիկսապկցված սնձն սզդարարի պշտալնու թյ սն միջոցներից օգալել ու իրալու նք ու նի, եթե ողջաաաարեն հիմնսաղրու մ է, որ սզդարարի հետ ու նեցսծ կաաի պաաաաուղ իր ղեւ կարող են կաաարվել վնասակար գործողու թյ ու ններ:

286. Ազդարարը չի կարող ենթարկվել որեւիցե պաաախանսաղու թյ սն սզդարարսն հաւար՝ բսցաաու թյ սաբ, եթե նրաարարը պարու սակու մ է հանցակաղ: Ազդարարը, որի ղեւ, սզդարարսն հետ կաալված, ձեռնարկվել է վնասակար գործողու թյ ու ն, ու նի ղաաուղսն պշտալնու թյ սն իրալու նք: Ազդարարի հետ վղիկսապկցված սնձը, որի ղեւ սզդարարի հետ ու նեցսծ կաաի պաաաաուղ ձեռնարկվել է վնասակար գործողու թյ ու ն, ու նի ղաաուղսն

⁶⁸ Կսխված նրանից, թե կոնկրետ որ մարմին կաւ կաղսակերարու թյ սնն է հաացեաղրված սզդարարու մը, հաւապաաախան մարմինը կարող է լ ինել Գլ իաղոր դաաախաղու թյ ու նը (ղրան հաացեաղրված սզդարարսն ղեաքու մ, սլ ղ թղու մ՝ սզդարարսն միաանսկսն էլ եկարոնս ին հարթսկի միջոցուղ սաաղված սզդարարու մների ղեաքու մ) կաւ Աերթին սնվոնսզու թյ սն եւ հակսկրոու սցիոն վարչ ու թյ ու նը:

աբջտայնութիւնը սակայն իրավունք: Ազդարարի նկատմամբ ձեռնարկված գործողութիւնը կամ անգործութիւնը սակայն իրավաւորութիւնը ունենալու ցել ու պարտականութիւնը ունը կրող մէկ պատասխանողը:

287. «Ազդարարման համակարգի մասին» օրէնքը վերջին վովոյիութիւնը ունենըով կարծես թէ համապարփակ է: Ուստի կանութիւնը սակայն ծառայողներն ունեն կրող սցիայի մասին հաղորդում ներկայ սցել ու պարտականութիւնը ուն: Այդու հանդերձ, վերջին հինգ տարիների ընթացքում չի ներկայ սցվել ուստի կանութիւնը սակայն կողմից ներքին սզդարարման գեթ մէկ հաղորդում: Կարծես թէ առկա է մշակութային կամ վարչական ինդիք, որը կանիութիւնը, որ «ներքին» մտածողութիւնը սակայն ինդիքները բարձրաձայն վեւն գործող համակարգի կողմից: ԳԳԹին սովել է, որ հաղորդում ներկայ սցել ու դժկանութիւնը ունը միայն ուստի կանութիւնը սակայն բնորոշ չէ, եւ որ դակասված է պատմական եւ մշակութային պաճառների (սզդարարներն ընկալվում են որպէս անհակատարիմ/դակաճաններ), սակայն նսւել վսիքի եւ համակարգի կողմից սրամտըրվող սրոյ ունակետ սբջտայնութիւնը սակայն սնվստիութիւնը սակայն հետ Կպիսանջվեն հետեւողական եւ շարունակական ջանքեր՝ սզդարարի կողմից հաղորդում ներկայ սցվել ու եւ նրա սբջտայնութիւնը համար հասանելի միջոցների նկատմամբ վստիութիւնը ուն ստեղծել ու եւ սզդարարման դեմ իորը սրամտացած մշակութիւնը վոիել ու համար ոչ միայն ուստի կանութիւնը ունում, սլ եւ սվելի ընդհանուր՝ Հայ սստանի հասարակութիւնը մեջ:

288. Աեկաէ սզդարարման հաղորդումներ ներկայ սցել ու էլ էկսրոնային հարթակ, որը կարծես թէ գործուն է: Անձի սբջտայնութիւնը ունն սլտմաստցված է, սլ դսիսով՝ համակարգն օգտագործելի սզդարարի սնձը սբջտայնել ու սնմիջական ինդիքն ի սկզբսնէ լուծված է: Անում է սլն հարցը, թէ ինչ ու սլն ըստայ դմ չի օգտագործվում ներքին սզդարարման համար: ԳԳԹն համապատասխան գրոցակիցներին հարցրել է, թէ ինչ սխ է գովսզդվել էլ էկսրոնային համակարգը, եւ սիդել են, որ լսլ սնծակալ գովսզդ է իրականացվել ներքին եւ սրտսիս սլն սիսի հարթակներով ստեղեկացման միջոցով, ինչ սիսիք են համացանցը եւ կսլ քերը: Դս ընդունելով՝ կարծես թէ դեռեւս առկա է ստեղեկասլական բսց, քսնի որ առկա են ուստի կանութիւնը ունում կրող սցիայի վերսբերյալ հանրութիւնը սակայն ստսսնկյ ունից բիող իրական մտածողութիւնը ուններ (ճանսպարհային երթել էկում թիւն կանոնների իսիստան համար կսլ աքսներ, սնհանսլ սի ու ժ), սակայն սլ դսիսի վարքսզծի վերսբերյալ կան սսնմասլակ թվով ներքին հաղորդումներ⁶⁹: Ավելին, քսնի որ «Ազդարարման համակարգի մասին» օրէնքում վերջերս

⁶⁹ Իշխանութիւնը ուններ ստողում կատարված սլցից հետո նշել են, որ 2023 թվականին ուստի կանութիւնը սակայն ծառայողների կողմից ենթադրյալ չսրսջսնման մասին սնմումն երկու հաղորդում է ստցվել սզդարարման միասնական էլ էկսրոնային հարթակի միջոցով: Այդ երկու հաղորդումներն օրէնքով սսնմանված կարգով ու դարկվել են օսբրափվ-հետսի ուսական մարմնին՝ հաղորդումը ստուգել ու համար, սակայն դրանցում հանցագործութիւնը սակայն

վովոխու թյ ու ններ են կասարվել , դրանից հետո կասարված օրենսդրական վովոխու թյ ու նների եւ թարմացումների, ինչպես նաեւ դրանք ու ժի մեջ դնել ու համար մշակված իրականացմանն ուղղված միջոցների մասին անհրաժեշտ է պաշտած կերարվ սեղեկացնել ուստիկանու թյ սն ու ժերին:

289. Բացի այդ, առկաէ անձի պաշտպանու թյ սն բաց, երբ ծառայ ողն ինչ-ինչ պաճատով չի օգտագործու մ էլ եկարոնայ ին հարթակը (օրինակ՝ սշխատանքի նոր ընդու նված ծառայ ողը, որը սեղ սկ չէ հաղորդու մներ ներկայ սցնել ու էլ եկարոնայ ին հարթակի ընթացակարգի մասին): Այդ դէպքու մ քաղաքականու թյ ու նն է, որ սզդարարը հաղորդու մ ներկայ սցնի իր անմիջական ղեկավարին կամ վերադասին կամ իրավատու մարմնի ղեկավարին: Ղաանմիջապես առաջացնու մ է անձի պաշտպանու թյ սն ինդիր: Դրա համար անհրաժեշտ է մշակել հստակ կանոններ եւ արձանագրու թյ ու ններ՝ ներքին սզդարարման հասանելի ուղիների եւ այն եղանակի վերաբերյ պ, որով կարգակրվու մ են հաղորդու մները, այդ թվու մ՝ ապահովել ու գաղտնիու թյ սն պահանջները: Ալել ին, Օրենքով նախատեսվու մ է յ ու րաքանչյ ու ր պետական կազմակերարու թյ ու նու մ սզդարարման պատահանատու ների ներմու ծու մ: Իշխանու թյ ու նները նշել են, որ Ներքին գործերի նախարարի 2023 թվականի օգոստոսի հրամանի համաձայն՝ ուստիկանու թյ ու նու մ նշանակվել է սզդարարման պատահանատու , սակայն ԳԳԹի համար պարզ չէ, թե արդյ ոք ուստիկանու թյ սն ծառայ ողներին սեղեկացվել է այդ պատահանատու ի առկայ ու թյ սն եւ դերի մասին:

290. Ուստիկանու թյ սն ծառայ ողների կողմից սզդարարման հաղորդու մների ներկայ սցման բացակայ ու թյ ու նից երեւ ու մ է, որ օրենսդրական դաշար պաշտած չի գործու մ եւ ներկայ ու մն ալելի ձեւ սկան բնույթ ու նի: ԳԳԹի համար սզդարարման արդյ ու նալետ համակարգի մասին բարձրաձայ նել ը ոչ միայն օրենքու մ, այլ եւ գործնականու մ իփաստկարեւ որ է ուստիկանու թյ սն համար այն «լ ու թյ սն պարի» («կարույ տար») պաճատով, որը կարող է ոչ պաշտոնապես իշիել հիերարխիկ կազմակերարու թյ ու ններու մ, նաեւ ծառայ ու թյ սն շրջանակներու մ կարգապահու թյ սն եւ հալատարմու թյ սն սկզբու նքներին իատրեն հետեւ ել ու պահանջի, ինչպես նաեւ գաղտնիու թյ սն պարտականու թյ սն պաճատով, որին ենթարկվու մ են ծառայ ողները: Դրա համար անհրաժեշտ է մշակել իրականացման լրացուցիչ միջոցներ՝ ուստիկանու թյ սն ծառայ ողների բարձրաձայ նել ը իրափու սել ու համար: **ԳԿԿՈՆ առաջարկու մ է**

i) անհնար դարձնել սզդարարի՝ իր անմիջական ղեկավարին սզդարարել ը՝ սզդարարման

նշաններ չեն հայ տնաբերվել :

անանու նու թյ ու նն ավել ի լ ավ պաշտպանել ու համար, ii) հետագայ ու մ մշակել սողաքարել ու ներքին ուղիները, պ դ թվում՝ սողաքարումներ ստանալ ու եւ մշակել ու ընթացակարգեր ընդունել ու, որոնք երաշխավորում են սողաքարների գաղտնիությունը, եւ iii) իրազեկվածությունը ու նր բարձրացնել ինչպես ներքին, այ նախ ել հանրային սողաքարման ուղիների եւ պաշտպանություն մեխանիզմների վերաբերյալ՝ ուստի կանություն ու նու մ սողաքարումը իթանել ու եւ իրափու սել ու համար:

291. ԳԳԹ նպատակահարմար է գտնում իրականացնել անկախու սու մնաաիրություն ու ն, որը կտարածվի վստահություն մասին ներկայ իս հարցումներից վեր նրանով, որ պ ն ոչ միայն չ ավում է քաղաքացիների ընկալ ու մը ուստի կանություն ու նու մ կոռու սցիայ ի վերաբերյալ, պ լ եւ ու սու մնաաիրում է աշխատ ժի ընդհանուր վերաբերմունքը բարելավաթյուն թյ սն խախտումների նկատմամբ, եւ որին հետեւում են կոնկրետ թիրափային միջոցառումներ՝ ուստի կանություն ու նու մ էթիկական վարքագիծը եւ կոռու սցիայ ի մասին հաղորդումներ ներկայ սցնել ն առավել իթանել ու համար: ԳԳԹ իշխանություն ու ններին իրափու սու մ է պ ս առնչություն ամբ պոսակսիվորեն մտածել:

292. Վերջապես, «Աղաքարման համակարգի մասին» օրենքով նսեւ սահմանվում է սողաքարների՝ Արդու իրավունքների պաշտպանից խորհրդատվական բնույթի գաղտնի խորհրդատվություն եւ իրավաբանական աջակցություն ստանալ ու իրավունքը⁷⁰: Արդու իրավունքների պաշտպան ու նի նսեւ պաշտպանիչ եւ խախտումները վերացնել ու ն ուղղված միջոցներ նախաձեռնել ու, ինչպես նսեւ սողաքարի պաշտպանություն շրջանակի կիրաքկումը մը դիսանցել ու լ իսաղորություն ու ն: Արդու իրավունքների պաշտպանը 2023 թվականի սեպտեմբերի 8-ին աշխատակազմի անդամին նշանակել է սողաքարման պատահանատու: ԳԳԹ պ նու ամենայնիվ լ ուրջ կասկածներ ու նի պ ն մասին, թե պոյ ոք դաբավաքար է սողաքարման մատվ Արդու իրավունքների պաշտպանի պատահանատվություն ու ններն պոյ ու նալետորեն կատարել ու համար: ԳԿԿԿ ն առաջաքկում է աստիովել, որ մարդու իրավունքների պաշտպանի դերն սողաքարների պաշտպանություն հարցում ամբողջություն ամբ իրականացվի գործնականում:

Խախտումների վերացման ընթացակարգերը լ պ ն հասարակություն սն համար

⁷⁰ Ալել ի կոնկրետ «Աղաքարման համակարգի մասին» օրենքով սահմանվում է, որ Պաշտպանը բողոքի առկա ու թյ սն դեպքում կամ սեփական նախաձեռնություն ամբ քննաքկում է կազմակերպություն ու նների կողմից սողաքարների եւ նրանց հետվորկապկցված անձանց իրավունքների եւ սզատություն ու նների խախտում վերաբերյալ հարցերը, ինչպես նսեւ համակարգային ինդիկները:

Ներքին վարչական բողոքի ընթացակարգը

293. Հրապարակյա ին բողոքները կարգավորվում են ներքին վարչական բողոքի ընթացակարգով՝ Ոստիկանության աֆսի 2020 թվականի մարտի 5-ի թիվ 14-Լ հրամանով սահմանված կարգով: Ոստիկանության ղեկավարությանը հասցեագրված դիմումները հաշվառվում են Ոստիկանության գործակարության եւ գաղտնիության ռեժիմի սպառնալուծական վարչությունում: Առցաված դիմումները հաշվառվում են նաեւ Ոստիկանության կենտրոնական սպարաֆ գլխավոր վարչություններում, դրանց ենթակա ստորաբաժանումներում, կրթահանալ իրում, ոստիկանության գորքերի գորահասերում, ոստիկանության Երեւան քաղաքի եւ մարզայ ին վարչություններում, ինչ աֆս նաեւ տարածքայ ին բաժիններում:

294. Հնարավոր է ներկայ սցնել անստրազիր բողոքներ: Դրանք գրանցվում են մաղ սնում եւ ստրաբաժանման ղեկավարի կողմից «գործին» մակագրության կցվում են համապատահան անվանացուցակայ ին գործին՝ բացատրության պն դիմումների, որոնցում առկա է սեղեկատվություն կատարված կամ նախապարաստվող հանցագործության մահին: Այդ դեպքում անստրազիր դիմումը մաղ սնում հաշվառելուց հետո հանձնվում է ոստիկանության ստրաբաժանման համապատահան ծառայությանը՝ հանցագործությունները կանիելու կամ բացահայ սելու նախակով օգտագործելու համար:

295. Ոստիկանության ստրաբաժանման աֆսը անձնական պատահանատվություն է կրում դիմումի հետ տարվող աշխատանքների պաշտձ կազմակերպան համար: Նաքարտուղարության աշխատողի միջոցով հսկողություն է իրականացնում դիմումների քննարկման ժամկետների պահանման նկատմամբ: Դիմումի հաշվառման եւ դրանով տարվող աշխատանքների ընթացքի նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու համար ոստիկանության ստրաբաժանումում աֆսի հրամանով սեղծվում է մշտական գործող հանձնաժողով, որը գլխավորում է ստրաբաժանման ղեկավարի սեղակալներից մեկը: Հանձնաժողովը կիսամյակը մեկ անգամ ստուգում է դիմումների հետ տարվող աշխատանքները: Հրապարակյա ին բողոքների վերաբերյալ վիճակագրությանն առնչվող առաջարկությունը ներկայ սցվել է սույն զեկույցում՝ վերելում (սե՛ս 208-րդ պարբերությունը):

296. ԳԳԹ նկատում է, որ երբ դեպ է սեղի ունենում, համապատահան մարմինները սկսում են պն քննել միայն ոստիկանության կողմից հանցավոր վարքագիծ ցուցաբերվելու վերաբերյալ կասկածելի հանգամանքների առկայության դեպքում: Այնուամենայնիվ, դրա պոյ ունքում հետքերը կարող են ոչնչ սցվել, իսկ ոստիկանության վարքագծի ցանկացած

կանայ ակնույթ ռուս կարող է ոչնչացվել: Ցանկացած քննույթ ան ամենակարեւոր շրջանը նախնական վուլերն են, երբ սխալ է կատարվի դատաբժշկական փորձաքննույթ ռուս, վկաների հարցաքննույթ ռուս, եւ հավաքվեն պլ սպացույցներ:

297. ԳԳԹն կարծում է, որ ոստիկանույթ ան կողմից ցուցաբերվող սափրինի վարքագծի ցանկացած ձեւ կարող է կապվել կոռուսցիայի հետ Հասկախու ոստիկանույթ ան դաժանույթ ռուսը խորացնում է ոստիկանույթ ան պնմշակույթի եւ հալատարմույթ ան կողմերը, որոնք իթանում եւ թաքցնում են կոռուսցիան: Օրինակ՝ անկախաբժափթից՝ դաժանույթ ռուսը երբեմն ծառայում է որսխու կոռուսցիայի եւ սափրինի վարքագծի պլ ձեւերիյ ուրային դառնալ ու սրաբողում ռուս: **ԳԿԿԿն ստաշարկում է սպիտովել ոստիկանույթ ան լուրջ խախու մների դեաքերի անկախ եւ սրոյ ու նալետ քննույթ ռուս՝ անկախ դրանց նախնական իրակական դասակարգումից (քրեական/ոչ քրեական):**

Միտարին բողոքների մեխանիզմը

298. Պաշտպանը բողոքի առկայույթ ան դեաքում կամ սեփական նախաձեռնույթ անք քննարկում է ոստիկանույթ ան ծառայողների կողմից մարդու իրակու նքների խախու մները եւ չսրաշախու մները: Անն իրակու նք ունի դիմել ու Պաշտպանին: Պաշտպանը լիազորված է անարգել պցելել ու գորանաեր, նախնական կպանքի վարեր կամ քրեակատարողական հիմնարկներ, ինչսխու նաեւ սզատույթ ունից գրկման պլ վարեր՝ հնարալոր դիմումատուներից բողոքներ ստանալ ու հանար: Բողոքը Պաշտպանի կողմից քննարկման ընդունվել ուց հետո Պաշտպանը լիազորված է դիմել հանաբատախան սխուական մարմիններին կամ սաշտոնատար աննանց՝ բացասայ տման ենթակա հանգամանքների քննույթ ան գործընթացի վերաբերյ պ սաակցույթ ռուս ստանալ ու հանար:

299. Բողոքի ուտու մնասիրույթ ան ընթացքում Պաշտպանը լիազորված է անարգել պցելել բոլոր սխուական մարմիններ եւ կազմակերարույթ ուններ, դրանցից սախանջել եւ ստանալ տլ պ բողոքին առնչվող փատաթղթեր, հաննարարել հանաբատախան սխուական մարմիններին իրականացնել բողոքի քննույթ ան ընթացքում սարգարանման ենթակա հարցերի փորձագիտական հետազոտույթ ուններ եւ դրանց սրոյ ու նքում եզրակացույթ ուններ կազմել: Միեւտույն ժամանակ Պաշտպանը հնարալորույթ ուն է տպիս կենսրոնական եւ սեղական կառակարման մարմիններին եւ դրանց սաշտոնատար աննանց (որոնց որոշումները, գործողույթ ունները կամ անգործույթ ռուսը բողոքարկվում է) սարգարանու մներ տպ բողոքի

եւ կատարված ու սու մնասիրութիւնները սրբայ ու նքների վերաբերյալ, ինչպէս նաեւ ընդհանրապէս հիմնավորել իր դիրքորոշումը:

300. Անդրու իրավունքների պաշտպանը համագործակցում է բոլոր պետական մարմինների եւ իրավապահ մարմինների, այդ թվում՝ ոստիկանության հետ Պաշտպան ներկայացնում է տարեկան հաղորդում իր գործունեության մասին, այդ թվում՝ ոստիկանության դէմ ստացված բողոքների մանրամասները եւ բարելավման մասին առաջարկություններ: Եթե Պաշտպանը որոշում է կայացնում անձի իրավունքների խախտման վերաբերյալ, ապա համապատասխան պետական մարմինը պետք է ոչ ուշ, քան երեսուն օրվա ընթացքում սեղեկություններ սրահադրի ձեռնարկված միջոցների վերաբերյալ: Հանրության համար ամբողջ գործընթացի թափանցիկությունն ապահովելու համար Պաշտպանը կարող է զանգվածային լրատվություն միջոցներում որոշակի սեղեկություններ հրատարակել այն կենտրոնական կամ սեղանական կառավարման մարմնի կամ պաշտնատար անձի վերաբերյալ, որը չի պատասխանել իր հանձնարարականին կամ չի կատարել կամ միայն մասամբ է կատարել հանձնարարականի պահանջները, ինչպէս նաեւ կենտրոնական կամ սեղանական կառավարման մարմնի կամ դրանց պաշտնատար անձանց պատասխանը Պաշտպանի հանձնարարականին:

301. Ազգային ժողովի պաշտպանություն, սզգային անվտանգություն եւ ներքին գործերի մշտական հանձնաժողովը եզրակացություններ է սրահադրում պաշտպանություն, սզգային անվտանգություն եւ ներքին գործերին վերաբերող օրենքների ընդունման մասին: Հանձնաժողովը նաեւ վերահսկողություն է իրականացնում ոստիկանության աշխատանքի բյուջեսային հսկողություն նկատմամբ (թե սրբայ ոք ոստիկանություն գումարը ծախսվել է հիմնավորված եղանակով եւ բյուջեին համապատասխան): Հանձնաժողովն ունի քաղաքացիների՝ ոստիկանության ծառայողների գործողությունների եւ անգործություն մասին հարցումները եւ բողոքներն ու սու մնասիրելու իրավասություն: Այն կարող է ոստիկանության ծառայողին գրություն ուղարկել՝ ենթադրյալ խախտման մասին հարցնելու, նշելու համար, թե որ օրենքներն են խախտվել ոստիկանության ծառայողների կողմից, եւ ոստիկանությանը ինդրելու իրեն սեղեկացնել ձեռնարկվող միջոցառումների մասին:

Կատարման սպիտակու մը եւ պատժամիջոցները

Վարգապետական ընթացակարգը

302. Վարգապետական հարցերով ծառայողական քննույթ ու նը կարող է հարուցվել՝

ա) Ոստիկանույթ սն կողմից իրավախախտում կատարելու մասին Ազգային ժողովի անդամների, Անդու իրավունքների պաշտպանի, պետական կառավարման, սեղական ինքնակառավարման մարմինների, ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց գրավոր հաղորդումների եւ դիմումների հիման վրայ

բ) ոստիկանույթ սն ծառայողի կողմից կատարված կարգապետական խախտման կամ խախտման պատճառների եւ դրանց կատարմանը նպաստող պայմանների մասին դատվազի հաղորդմամբ կամ միջնորդույթ սմբ՝ համապատասխանաբար,

գ) ոստիկանույթ սն ծառայողի կողմից կատարված իրավախախտման մասին լրատվամիջոցների հաղորդմամբ,

դ) ոստիկանույթ սն ծառայողի կողմից վարչական իրավախախտում կատարելու դեպքում՝ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքով սահմանված կարգով կազմված արձանագրույթ ու ններով,

ե) ոստիկանույթ սն ծառայույթ ու նների (ստորաբաժնում մների) ղեկավարների կամ նրանց լիազորված անձանց կողմից կատարված իրավախախտման հայտնաբերմամբ (բացահայտմամբ),

զ) ոստիկանույթ սն բաժինների (վարչույթ ու նների) ախտերի հաղորդումները ոստիկանույթ ու նում հայտնաբերված իրավախախտման վերաբերյալ՝ ուղղված ծառայողական քննույթ ու ն նշանակելու իրավասույթ ու ն ու նեցող պաշտնատար անձին, կամ

է) ոստիկանույթ սն ծառայողի հաղորդումը՝ «Ոստիկանույթ ու նում ծառայույթ սն մասին» օրենքի 19-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետով նախատեսված դեպքերում (օրենքով սահմանված կարգով ծառայողական քննույթ ու ն ոստիկանույթ սն ծառայողի նկատմամբ անհիմն մեղադրանքներն ու կակածները վերացնելու կամ կարգապետական սույ ժեր կիրառելու դեպքում)։

303. Օրենքով սահմանված են նաեւ ծառայողական քննույթ ու ն իրականացնելու իրավասույթ ու ն ու նեցող պաշտնատար անձինք, դրանցում ներգրավված անձինք, ծառայողական

քննությունն նշանակելու իրավասությունն ունեցող անձինք, կարգապահական պատիանաստիություն ենթարկելու իրավասությունն ունեցող անձինք ու կարգապահական պատիանաստիություն ենթարկելու միջոցների սեփակաները, որոնք կարող են կիրառվել պարտավորությունները չկատարելու դեպքում:

304. Ոստիկանությունն ծառայողների կողմից կատարված կարգապահական կոստյումիս մեքենաները քննվում են Կարգապահական հանձնաժողովի կողմից: Այն բաղկացած է ոստիկանությունն սփռված սեղանից (հանձնաժողովի նախագահից), ոստիկանությունն գնդապետից, ներքին անվտանգությունն վարչությունն սփռված, հանրային անվտանգությունն գլխավոր վարչությունն սփռված, իրավաբանական վարչությունն սփռված, վարչապետի աշխատակազմի ներկայացուցիչից եւ հասարակական միավորումների հինգ ներկայացուցիչներից:

305. Կոստյումիս մեքենան են համարվում՝

- 1) քաղաքացիների սահմանադրական իրավունքները խախտելը,
- 2) ծառայողական գաղտնիք, աշխատակիցների եւ այլ անձանց անձնական տվյալներ պարունակող տեղեկություններն ապրիսնաբար օգտագործելը կամ հրապարակելը, փոխանցելը, հաղորդելը, սրանաղարկելը, մատուցելը, ինչպես նաեւ ցանկացած ձեւով դրանք այն անձանց հասանելի դարձնելը, որոնք չունեն նման տեղեկություններին որեւէ կերպ առնչվելու թույլտվությունն,
- 3) իր եւ այլ ոց համար կամ այլ անձնական պաճառներով ապրիսնի եկամուտստանալու նախնակով պաճառներական դիրքն օգտագործելը, ինչպես նաեւ կամայականությունն դրսեւորելը,
- 4) ծառայությունն ընթացքում պ կոհուլ օգտագործելը,
- 5) թմրամիջոցների կամ հոգեմետնյ ու թեր օգտագործելը,
- 6) ամբողջ աշխատանքային օրվա (ծառայությունն) ընթացքում սոսնց հարգելի պաճառների ծառայությունն չներկայանալը,
- 7) գույք հախճուակելը, ծառայությունն վարում գույքը դիտարկությունն ամբողջնչացնելը կամ վնասելը,
- 8) ոստիկանի պաիվն ու արժանապատկությունն արատարելը կամ նրանկատուաբ ֆիզիկական բռնությունն գործաղարկելը,
- 9) բժշկական գննումից հրաժարվելը, այն, մաղերի, մաբմնի, արտաթորանքի

նույն շներից կամ ծառայողական քննություն ընթացքում ամենայն կանխարգելիչ բժշկական զննություն ունից խուսափելը, եւ

10) ղեկավարի (ուղղակի կամ անմիջական) լիազորությունները սահմաններում երկու կամ ավելի անգամ հրահանները, հրահանգները դիտավորյալ չկատարելը,

11) Օրենքի 39-րդ հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերի պահանջների խախտումը, օրինակ՝ պլվճարովի աշխատանք կատարելը, բացառությամբ գիտական, մանկավարժական ու ստեղծագործական աշխատանքի եւ անձամբ ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու («Ոստիկանությունում ու նույն ծառայությունում մասին» օրենքի 42-րդ հոդված):

306. Ելնելով չբացահայտված վատերից եւ հանցանքներից՝ Կարգապահական հանձնաժողովը կայացնում է հետեւյալ որոշումներից մեկը՝ ա) խնդրում է ոստիկանությունում աֆսիս կարգապահական միջոցներ կիրառել ոստիկանի նկատմամբ, բ) սզատում է կարգապահական պատախանաստիություն ունից կամ մեղմացնում է պն, կամ գ) դադարեցնում է քննությունը («բ» եւ «գ»-ի հիմքերն պն հիմքերն են, որոնք խտորեն նախատեսված են Կարգապահական օրենսգրքով, օրինակ՝ զոչպը, առջին անգամ իրավախախտում կատարելը, հանցագործություն բացահայտում հանագործակցելը եւ պն): Կարգապահական հանձնաժողովի կողմից կայացված որոշումները հրապարակյա ին են: («Հայաստանի Հանրապետությունում ոստիկանությունում կարգապահական օրենսգրքը հաստատելու մասին» օրենք):

307. Կարգապահական սույ ժերը ներառում են նախագուշացում, իխտոնախագուշացում, աշխատակրծի՝ 10-50%-ով պշտոնյա ին դրույքսչալի իջեցում՝ մինչեւ երեք ամիս ժանանակով, զբաղեցրած պշտոնի իջեցում, կոչումով զբաղեցրած պշտոնի իջեցում մեկ ասիճանով եւ զբաղեցրած պշտոնից սզատում: Զբաղեցրած պշտոնից սզատումը հնարավոր է միայն կարգապահական կոաիտիախտումների դեպքում: Բողոքարկման ուղիները հասնելի են ոստիկանությունում աֆսի եւ վարչական դատարանի առեւ:

308. Ոստիկանությունում ծառայողները կարգապահական պատախանաստիություն ենթարկելու վերաբերյալ որոշումներին ծանոթանում են «Mulberry» էլեկտրոնյա ին հանակրգի միջոցով: Բացի պղ, Ներքին գործերի նախարարությունում ոստիկանությունում հասարակյա նույն հետ կալի եւ լրատվությունում վարչությունում միջոցով սեղեկություններն են հրապարակվում Ներքին անվտանգությունում վարչությունում (ՄԿ) կողմից իրականացված ծառայողական քննություններին մասին՝ կապված ոստիկանությունում ծառայողների կողմից կատարված իրավախախտումների, կիրառվող կարգապահական սույ ժերի հետ ինչպես նաեւ կարգապահական

կոստիլախառու մների վերաբերյալ Ոստիկանություն և կարգապահական հանձնաժողովի կապ սերած որոշում մների մասին:

309. 2018-2022 թվականների ընթացքում ՄԱԿի կողմից իրականացվել է էթիկայի չափանիշների խախտման մասին ծառայողական 105 քննություն և, իսկ ոստիկանություն և ծառայողների նկատմամբ կիրառվել է 132 կարգապահական սույ ժ (կիրառված պատժամիջոցների մեծ մասը նկատողություն և կամ իրապատողություն է՝ 113 դեպք, զբաղեցրած պաշտոնի իջեցման 8 դեպք և զբաղեցրած պաշտոնից ազատման 11 դեպք):

Քրեադատական ընթացակարգը

310. Իրավապահ մարմինները չեն օգտվում անձեռնափել իրությունից և որևէ պլ դատական արտոնությունից: Ինչ վերաբերում է կոռուպցիոն հանցագործությունների համար հետախույզման կոնկրետ քրեական իրավունքի մեխանիզմին՝ սե՛ս սույն զեկույցի՝ ավելի վաղ ներկայացված՝ 175-176-րդ կետերը:

Վիճակագրությունը

311. Իշխանությունները նշում են, որ Ներքին անվտանգություն և հակակոռուպցիոն վարչություն տլյալ ներով 2023 թվականին Ոստիկանություն և ներքին արտոնություն անցկացրել է 2314 քննչական գործ, և 633 սույ ժ է կիրառվել ոստիկանություն և ծառայողների նկատմամբ: 2022 թվականին եղել է 2258 հետաքննություն գործ, ու կիրառվել է 709 պատժամիջոց:

312. Շահերի բախման կանոնների խախտման մասով («Ոստիկանություն և ծառայություն և մասին» օրենքի 39-րդ հոդվածի խախտում) 2018-2022 թվականներին Ոստիկանություն և ներքին անվտանգություն վարչություն և կառավարվել է ինը ծառայողական քննություն և, 10 ոստիկան ազատվել է ծառայությունից: Ոստիկանություն և ծառայողների ֆինանսական բացահայտման պրոսպեկտությունների հետևյալսած խախտումներ չեն արձանագրվել:

313. Ալելին, 2018-2022 թվականների ընթացքում կոռուպցիոն բնույթի իրավախախտումների համար դատապարտվել է 10 ոստիկան:

VI. ՄԱՋԱԿՈՒՑՈՒՄԵՆԸ ԵՎ ՀԵՏԱՍՊԱՅԼԵՆԸ

314. Ել նեյ ով սույ ն գեկույ ցու մ նշված փաստերից՝ ԳԵԿՈՒ Նստանին ներկայ սցնու մ է հետեւյ պ առաջարկու թ ու նները.

Վենսրոնական կառավարման մարմինների մասին (բարձրագույ ն գործադիր մարմիններ)

- i. որ հասարակական հիմունքներով գործող խորհրդականների իրավական կարգավիճակը եւ պարտականութի ու նները հստակեցվեն եւ կարգավորվեն՝ նրանց համար թափանցիկութի սն, հաշվետվողականութի սն եւ բարեվարքութի սն ամենաբարձր չափանիշներ սպիտավել ու համար (մանավորապես՝ վարքագծի կանոնների, շահերի բախման կանխագել ման, գաղանի սեղեկութի ու նների օգտագործման եւ ֆինանսական բացահայ տման վերաբերյ պ) (45-րդ կետ),
- ii. i) ռիսկերի պ ն վերլ ու ծութի ու նը, որն ընդգրկու մ է բարձրաստիճան սքտոնասար անձանց բարեվարքութի սն հատու կ ռիսկերը, իրականացվի կանոնավոր կերպով, եւ որ հակակոռու սցիոն ռազմավարութի ու ններու մ եւ գործողութի ու նների ծրագրերու մ ներառվեն իրավական սքտպնութի սն միջոցներ, եւ ii) որ բարձրաստիճան սքտոնասար անձինք սնցնեն բարեվարքութի սն ստու գու մ իրենց նշանակու մից առաջ կամ սնմիջապես հետս՝ շահերի հնարավոր բախումները բացահայ տել ու եւ դրանք կառավարել ու համար (64-րդ կետ),
- iii. i) ընդունվի բարձրաստիճան սքտոնասար անձանց վարքագծի կանոնակիրք, հրապարակվի եւ գու գորդվի վերահսկողութի սն ու կիրարկման վստահելի եւ սրոյ ու նավետմեխանիզմով, եւ ii) որ պ ն ենթակալ ինի բարձրաստիճան սքտոնասար անձանց մասին համակարգված իրազեկութի սն բարձրացման (սքտոնավարման սկզբու մ եւ կանոնավոր սքրերականութի սն սն)՝ վերապարաստումների, հատու կ ու դրողման եւ խորհրդատվութի սն միջոցով (66-րդ կետ),
- iv. i) իրականացվի սեղեկատվութի սն մաչել իութի սն վերաբերյ պ օրենսդրութի սն կիրարկման սզդեցութի սն սնկափզնսեսատու մ՝ հատու կ ու շտրութի ու ն դարձնել ով բացառութի ու նների կիրառմանը, սքտախանների ժամանակին ներկայ սցմանը, սեղեկատվութի սն սքտակսիվ բացահայ տման գործել սկերափն եւ հարկադիր կատարմանը, որին կհետեւի սեղեկատվութի սն հանրայ ին մաչել իութի ու նը

բարել ավել ու ուղղութիւնը ամբողջական անհրաժեշտ օրէնսդրական եւ գործնական միջոցների ձեռնարկումը, ii) հալսքագրվի եւ հրապարակվի մերժում մների, ու շարժ կամ թերի պատահանների հետ կապիտ հարցումների եւ բողոքների մասին պաշտոնական վիճակագրական տվյալներ եւ հանրութիւնը սրահարվի սեղեկատվութիւն թերութիւնների վերացմանն ուղղված քայլերի մասին, եւ iii) դիտարկվի վերահսկողութիւն հատուկ անկախ մարմնի ստեղծման հարցը, որը կապիտվի սեղեկատվութիւն սզատութիւն մասին օրէնսդրութիւն իրականացման միասնական գործել սկերտի համարված վերանայ ու մը, մշտողիտարկումը ու իթնումը (87-րդ կէտ),

v. վերանայ վի նախագահի, Վարչապետի, Վարչապետի թեկնածուի եւ Ազգային ժողովի նախագահի սրարողակարգային ծախսերի հետկապիտ սխտական գնումների գործող վան գործընթացները՝ նպատկ ու նենայ ով սահմանախիկել դրանց օգտագործումը բացառապէս պն դեսքերում, երբ դրանք բակնայնայ աիիիմնակորված են սզգային սնվտանգութիւն նկատառումներով (91-րդ կէտ),

vi. սպիտակվի քաղաքացիական հասարակութիւն բովանդակյա ից մասնակցութիւն ու նը, պ դ թվում՝ որոշումների կայացման սկզբնական փուլերում ներգրակվել ու միջոցով, խորհրդակցութիւն ու նների համար սրահարվի բակարս ժամանակ, կազմակերպեն հաճախի դեմ սե դեմ խորհրդակցութիւն ու ններ եւ հանրային լտումներ, ինչպէս նաեւ առակել սգումը ն չակով փոխանակվեն հանրային առաջարկներ (103-րդ կէտ),

vii. i) մանրամասն կանոններ եւ ուղեցույցներ ներդրվեն պն մասին, թե ինչպէս են բարձրաստիճան պաշտոնատար սնձինք կապեր հաստատում լորբիսանների եւ պ լ երրորդ կողմերի հետ որոնք ձգտում են սզդել կառակարութիւն օրէնսդրական եւ պ լ գործում նեում թիւն վրայ եւ ii) բացսեպ տվեն բակարս սեղեկութիւն ու ններ նշված կապերի հաստատման նպատկների մասին, օրինակ՝ պն սնձի (սնձանց) ինքնութիւն ու նը, որի հետ (կամ որի սնում նից) սեղի է ու նեցել հանդիարումը եւ քննարկման կոնկրետութեան (105-րդ կէտ),

viii. i) (i) բարձրաստիճան պաշտոնատար սնձանց, պ դ թվում՝ խորհրդակցանների խորհրդակցութիւն ու ն սրահարել ու ն շսեների բախան վերաբերյալ որոշումներ կայացնել ու իրակատութիւն վերապիտի Կոռուսցիայի կանխարգելման հանձնաժողովին, ii) բարձրացվի նման իրավիճակների գործնական կառակարման

վերաբերյալ իրագրվածություն անվարդակը՝ մասնախորափա մշակելով մանրամասն ուղեցույցներ (ձեռնարկ)՝ բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձանց շահերի բախման կառավարման եւ շահերի բախման իրավիճակների եւ ձեռնարկված միջոցառումների վերաբերյալ վիճակագրություն հավաքելու միջոցով (132-րդ կետ),

- ix. i) ծառայությունը դադարեցնելուց հետո աշխատանքային գործունեություն ասեմանափակումների ընդլայնում ժամանակի եւ գործողություն շրջանակի առումով՝ բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձանց համար, եւ ii) պաշտոնների մասով սրբյունակետ զեկուցման, մշտադիտարկման եւ կատարման ապահովման մեխանիզմների ստեղծում (160-րդ կետ),
- x. Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովին սրահադրվեն համապատասխան ֆինանսական եւ կարգային ռեսուրսներ՝ բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձանց առնչվող իր ինդիքներն սրբյունակետներն կատարելու համար (171-րդ կետ),
- xi. բոլոր բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձանց էթիկայի, շահերի բախման ու բարեկարգություն հետկապիտ հարկադիր կատարման ռեժիմն էափառ ժեղացվի, պոթովում՝ ապահովելով, որ բոլոր խախտումները ենթակա լինեն պաշտած հետեւանքների (181-րդ կետ),

Ուսիկանություն անմահին՝

- xii. ձեռնարկվեն լրացուցիչ հասուկ միջոցառումներ՝ ուժեղացնելու ուսիկանությունում կանանց ներկայացվածությունը՝ բոլոր անվարդակներում, պոթովում՝ բարձր ղեկավար պաշտոններում (193-րդ կետ),
- xiii. i) իրականացվի ուսիկանություն կողմից ներքին եւ սրտաքին լրատվամիջոցների հաղորդումների, հանրային հարցումների սրահաքանքելու ժամանակի եւ ներքին ու սրտաքին ինդիքների վերաբերյալ սրտակսիվ հաղորդում (ոչ թե ռեակսիվ հաղորդում), եւ որ պաշտոն կոնկրետ միջոցառումների սրբյունակետում մշակվեն եւ իրականացվեն հասուկ միջոցառումներ, ii) հրապարակվեն սեղեկություններ ստացված բողոքների, ձեռնարկված գործողությունների եւ ուսիկանություն

ծառայողների նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցների վերաբերյալ՝ միատեսակ պահանջներով շահագրգիռ անձանց անունում թույլ տրվում է, iii) ամրափոխվելն աշխատակազմի կարողությունները, որոնք պատասխանատու են մասնավորապես հանրությանը անվտանգ և զանգվածին ուստի կանոնները վերաբերող բոլոր համապատասխան մեղադրանքները հաղորդելու համար՝ նպատակ ունենալով խթանել թափանցիկությունը և հանրային վստահությունը ուստի կանոնները անվտանգ (208-րդ կետ),

xiv. ընդունել հասուկ և գործունակ հակակոռուպցիոն գործողությունների ծրագիր, որը հիմնված է ռիսկի ենթակատարածքների համակարգված և համապարփակ վերանայման վրա որն ուղեկցվում է թիրախավորված մեղմացնող և վերահսկման միջոցառումներով և կառույցներով, որոնք ենթակա են կանոնավոր գնահատման և ազդեցություն գնահատման (223-րդ կետ),

xv. i) ընդունվի ուստի կանոնները անվտանգ ընդունվածի կանոնակիրք՝ ուստի կանոնները անվտանգ գործունեությունը անվտանգ ստանդարտներից մարտահրավերները լուծելու և բարելավություն հետ կապված համապատասխան բոլոր հարցերը մանրամասն ընդգրկելու, ինչպես նաև հաստատված գործունակ օրինակների միջոցով գործունակ ուղղորդում առաջարկելու նպատակով, և ii) որպես հրապարակվի և ուղեկցվի իրազեկվածություն անվտանգի բարձրացման և գաղտնի խորհրդատվություն ստանալու նախադրյալներով (233-րդ կետ),

xvi. բոլոր ուստի կանոնների համար մշակվի առաջադեմ վերաբարձարան ծրագիր, որը կենտրոնացած է էթիկայի և սովորների ակտիվ վերահսկման, նոր մարտահրավերների իրազեկման և օրենսդրական թարմացումների վրա (235-րդ կետ),

xvii. i) ամրափոխվելն բարելավություն ստուգումներն անձնակազմի հավաքագրման ժամանակ, և ii) կանոնավոր ստուգումներ իրականացվելն սպառնալի ուստի կանոնները կարիերայի ընթացքում՝ հիմնված ոչ թե ռեակտիվ հետադարձ կապում ստուգումների, այլ արտակարգ ստուգումների վրա (252-րդ կետ),

xviii. ուստի կանոնները ոչ որոշում գործունեությունը ուղղորդված է հետ կատարվի ուստի կանոնները աշխատակիցների գործունեություն վերաբերյալ ուստի մասնավորություն, և անհրաժեշտություն դեպքում սույն

ու սու մասսիքու թյ սն սրոյ ու նքնէրի լ ույ սի ներքո սսհմանվէն կանոններ՝ թախնցիկու թյ ու նն սպիտովել ու եւ սյ ս առու մով շսհերի հնսրալոր բսխման ռիսկերը մեղմել ու հանսր (270-րդ կէս),

xix. Ուսիկանու թյ սն ներքին սնվտանգու թյ սն եւ հսկսկոռու սցիոն վսրչ ու թյ սնը սրսսնտրվէն հսսսսսսսսսսս սյ ու թսկսն, ֆինսնսսկսն եւ կստրոսյ ին ռէսու բսնէր՝ իր սռչէւ դրվսծ ինդիքները սրոսկսիվ եւ սրոյ ու նսվէսլ ու ծէլ ու հսսսր (279-րդ կէս),

xx. i) սնհնսր դսրձնէլ սզոսրսրի՝ իր սնմիջսկսն դէկսվսրին սզոսրսրէլ ը՝ սզոսրսրսն սնսնու նու թյ ու նն սվէլ ի լ սվ սքչսսսնէլ ու հսսսր, ii) հէսսզսյ ու մ մշսկվէն սզոսրսրսն ներքին ու դիները, սյ դ թվու մ՝ սզոսրսրու մների սսոցմսն եւ մշսկմսն ընթսցսկսրզէր ընդու նէլ ով, որոնք էրսշխսլորու մ են սզոսրսրների գսղսնիու թյ ու նը, եւ iii) բսրձրսցվի իրսզէկվսծու թյ ու նն ինչսֆս ներքին, սյ նսֆս էլ հսնրոսյ ին սզոսրսրսն ու դիների եւ սքչսսսնսկսն մէխսնիզմների վէրսբէրյ սլ՝ ոսսիկսնու թյ ու նու մ սզոսրսրու մը իթսնէլ ու եւ իրսփու սէլ ու հսսսր (290-րդ կէս),

xxi. սսսիտովի, որ Սնրդու իրսվու նքնէրի սքչսսսնի դէրը սզոսրսրների սքչսսսնու թյ սն հսրցու մ գործնսկսնու մ լ իսրժէքորէն գործսրկվի (292-րդ կէս),

xxii. սսսիտովի ոսսիկսնու թյ սն լ ու րջ իսփսու մների դէսքէրի սնկսֆսէւ սրոյ ու նսվէսո քննու թյ ու ն՝ սնկսֆսդրսնց նսֆնսկսն իրսվսկսն դսսսկսրզու մից (քրէսկսն կսմ ոչ քրէսկսն) (297-րդ կէս):

315. Կանոնսկսրզի 30.2 կանոնի հսսսձսյ ն՝ ԳԵԿՌն կոչ է սնու մ Հսյ սսսնի իշխսնու թյ ու ններին մինչ եւ 2025 թվսկսնի սէսսէմբէրի 30-ը ներկսյ սցնէլ վէրը նշվսծ սռսշսրկու թյ ու ններն իրսկսնսցնէլ ու ու դրու թյ սսֆ ձէռնսրկվսծ միջոցների վէրսբէրյ սլ հսշվէսլու թյ ու ն: Միջոցները կգնսհսսլէն ԳԵԿՌ-ի կողմից սքսսսլորու թյ ու նների կսսսրմսն իր հսսու կ ընթսցսկսրզի միջոցով:

316. ԳԵԿՌն հրսվիրու մ է Հսյ սսսնի իշխսնու թյ ու ններին հնսրսլորինս շու ս թույ լ սրէլ սույ ն զէկույ ցի հրսսրսկու մը եւ հսնրու թյ սնը հսսսնէլ ի դսրձնէլ դրս թսրզմսնու թյ ու նը սֆսսկսն լ էզվով:

ԳՐԵԿՈՒՄԱՆ

Կոռուսցիայի դեմ պայքարի երկրների իուսբը (ԳԵԿՈ) մշտադիտարկում է իր անդամ պետությունների համապատասխանությունը ու նր Եվրոպայի խորհրդի կոռուսցիայի դեմ պայքարի գործիքակազմին: ԳԵԿՈ-ի մշտադիտարկումը բաղկացած է «գնահատման ընթացակարգից», որը կատարվում է հարցաշարի՝ երկրին բնորոշ պատասխանների եւ երկրում կատարվող պցերի հիման վրա պնու հետեւ իրականացվում է սզդեցություն գնահատում (պարտավորությունների կատարման ընթացակարգ), որով ուսումնասիրում են երկրի գնահատումներից հետո արված առաջարկություններն իրականացնել ու ուղղություն ամբ ձեռնարկված միջոցները: Կիրառվում է գործընկերների կողմից փոխադարձ գնահատման և ճշման դինամիկ գործընթաց, որը միավորում է որպես գնահատող հանդես եկող արակափկ մասնագետների և լիսգումար նիստերին մասնակցող պետությունների ներկայացուցիչների փորձը: ԳԵԿՈ-ի կողմից իրականացված աշխատանքի արդյունքում ընդունվել են մի շարք զեկույցներ, որոնք պարունակում են կոռուսցիայի դեմ պայքարի եվրոպական քաղաքականությունների եւ գործելակերպերի վերաբերյալ մի շարք փաստացի սեղեկություններ: Զեկույցներում նշվել են սզգային օրենսդրություն, կարգավորումների, քաղաքականությունների եւ ինստիտուցիոնալ կառուցվածքների առնչությամբ արձանագրված ձեռքբերումներն ու սակաթերությունները, ինչպես նաեւ դրանցում ներառվել են պետությունների՝ կոռուսցիայի դեմ պայքարի համար նախատեսված կարողությունների բարելավման եւ բարելավաթություն իթանմանն ուղղված առաջարկություններ:

Անդամությունը ու նր ԳԵԿՈ-ին բաց է Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների եւ անդամ չհանդիսացող պետությունների համար՝ հավասար պայմաններով: ԳԵԿՈ-ի կողմից ընդունված՝ երկրի վերաբերյալ գնահատման եւ պարտավորությունների կատարման վերաբերյալ զեկույցները, ինչպես նաեւ ԳԵԿՈ-ի վերաբերյալ պլ սեղեկություններ կարելի է գտնել հետեւյալ կայքում՝ www.coe.int/greco .:
